

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BUCA LEVANTEN KONUTLARINDA KÜLTÜREL
DEĞERLERİN SÜREKLİLİĞİ

Mert ÇELİK

Ekim, 2016

İZMİR

BUCA LEVANTEN KONUTLARINDA KÜLTÜREL DEĞERLERİN SÜREKLİLİĞİ

Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi

Mimarlık Anabilim Dalı, Restorasyon Programı

Mert ÇELİK

Ekim, 2016

İZMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU

MERT ÇELİK tarafından DOÇ. DR. HÜMEYRA BİROL AKKURT yönetiminde hazırlanan “BUCA LEVANTEN KONUTLARINDA KÜLTÜREL DEĞERLERİN SÜREKLİLİĞİ” başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. HümeYra BİROL AKKURT

Yönetici

Doç. Dr. NeZihAt Köpklük Kaya

Jüri Üyesi

İrd. Doç. Dr. Bilge Gönül

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Ayşe OKUR

Müdür

Fen Bilimleri Enstitüsü

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans çalışmamdaki önemli, öğretici ve değerli katkılara değinmeden önce şunu belirtmek isterim ki bu çalışmayı çocukluğumdan beri merak ettiğim, hayran olduğum ve ait olduğum yer olan Buca’da gerçekleştirmekten büyük bir mutluluk duymaktayım.

Öncelikle, bu çalışmada bana desteğini hiçbir zaman eksik etmeyen, değerli vaktini bana ayıran, yoluma ışık tutan değerli katkılarını sunan, çalışma sürecim boyunca bana kazandırdığı öğretici bilgiler dışında, akılcılık ve sorgulayıcılık gibi iki önemli parametreyi de çalışmamın bütününde bana kazandıran saygıdeğer tez danışmanım Doç. Dr. Hümeysra Birol Akkurt’a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca çalışmama her zaman çok büyük destek veren, kendisiyle tanışmasam çalışmanın büyük bir bölümünün var olamayacağını düşündüğüm Buca sevdalısı değerli büyüğüm gazeteci, yazar Tayfur Göçmenoğlu’na, içindeki Buca merakının oluşmasına neden olan, beni Buca anılarıyla büyüten biricik annem Nesrin Çelik’e ve bana olan inancını ve desteğini her zaman hissettiren nişanım Çağla Dağdeviren, ablam Erinç Özdemir ağabeyim Cem Çelik ile babam Sinan Çelik’e çok teşekkür ederim.

Tüm bunların yanında, çalışma sürecinde bana evlerinin kapılarını açan, Dramalı Ailesi, Topçan Ailesi, Tezcan Ailesi, Akgün Ailesi, Missir Ailesi, Sponza Ailesi, Türker Ailesi, Esmâ Livio Dino Deyer ve Özlem Harmanlı ile çalışmama katkıda bulunan herkese teşekkür ederim.

Mert ÇELİK

BUCA LEVANTEN KONUTLARINDA KÜLTÜREL DEĞERLERİN SÜREKLİLİĞİ

ÖZ

18. yüzyılın sonlarından itibaren anıtların ve sitlerin korunması ve yaşatılmasını konu edinen koruma anlayışı süreç içerisinde gelişen tartışmalar, üretilen belge ve bildirgelerle günümüz çerçevesine ulaşmıştır. Önceleri fiziksel nitelik ve tarihsellik üzerine odaklanan koruma olgusu, 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren kültürel miras ve kültürel değer kavramlarını önemle ele almıştır. Bu doğrultuda anıtlar, sivil mimari örnekleri ve sit alanları, fiziksel niteliklerinin ötesinde oluşumlarında etkili olan gelenek, anı, sembolizm, etkisel ve algısal nitelikleri ile birlikte koruma altına alınmıştır.

Kültürel miras kavramının günümüzdeki kapsamına ulaşması ile birlikte tarihi yapıların sahip oldukları kültürel değerler de koruma alanında önemli bir yer edinmiştir. Bu amaçla yapılan çalışmada kültürel mirasın önemli bileşenleri olan kültür-mekân ilişkilerinin sorgusu, bu hedefle kullanıcının-toplumsal yapının kültürel değerlerin oluşumu ve sürekliliğine etkisi ve bu çerçevede kullanıcının-toplumun kültürel yapısının-kültürel değerlerin korumaya etkisinin sorgusu ve günümüzdeki korunmuşluk durumuna olan etkisi irdelenmiştir.

Çalışma kapsamında, kültürel değerler ve bu değerlerin sürekliliğinin sorgusu Buca kentsel sit alanında yer alan ve günümüzde de konut işlevine sahip olan Levanten konutları üzerinden yapılmıştır. Yapılan çalışmada çalışılan alanının ve incelenen yapıların süreç içerisindeki fiziksel değişimleri, sahip oldukları kültürel değerlerin süreklilikleri ve kullanıcılarının bu değişimlere etkisi irdelenmiştir. Tarihi yapı, kullanıcı, toplumsal ve kültürel yapı, zaman, kültürel değer üzerine gerçekleştirilen tespit ve irdelemeler, kültür-mekân ilişkileri çerçevesinde aktarılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kùltür-mekân ilişkisi, kùltürel değér, süreklilik, Levanten, Buca, konut.

THE CONTINUITY OF THE CULTURAL VALUES OF THE LEVANTINE HOUSES OF BUCA

ABSTRACT

Starting in the late 18th century, the issue of protection of monuments and sites reached today's context due to the process developing discussions, produced the document and this declaration. Initially focused on the protection cases in terms of physical quality and historicity since last quarter of the 20th century it was seriously considering the concept of cultural heritage and cultural values. In this regards monuments, civil architecture and historic sites beyond the physical properties that are effective in the formation of tradition, memories, symbolism, affective in the formation of tradition, memories, symbolism, affective and perceptual qualities are protected.

With the link to the scope of the concept of cultural heritage today the cultural value of historic buildings are also an importance place in the conservation area. In a study conducted for this purpose, query of the important components of the cultural heritage of culture-space relations, user-social structure-query of the impact protection of cultural values and preservation of the effects of the current situation was discussed.

This study includes cultural values and query the continuity of these values was examined by Levantine houses which are located Buca urban conservation area and having housing function nowadays. In this thesis, physical changes in process of studying area and analyzed structure, the continuity of cultural values they have and the effect of this change by users were evaluated. The historic building, user, social and cultural structure, time, determinations and considerations carried out on cultural values has expressed within the framework of culture-space relations.

Keywords: Culture-space relationships, cultural values, continuity, Levantine, Buca, house.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
TABLolar LİSTESİ	xv
BÖLÜM BİR-GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Amacı.....	5
1.2 Çalışmanın Kapsamı	6
1.3 Çalışmanın Yöntemi	7
BÖLÜM İKİ- İZMİR LEVANTEN TOPLUMU	9
2.1 Osmanlı'da Levantenler	9
2.1.1 İzmir Levantenleri	10
2.1.1.1 İzmir Levantenleri'nin Sosyo- Kültürel Hayatı	14
2.1.1.2 19. ve 20. Yüzyıllarda İzmir'de Levanten Nüfusunu Etkileyen Olaylar	16
BÖLÜM ÜÇ- BUCA YERLEŞİMİ.....	19
3.1 Buca'nın Tarihi ve Fiziksel Gelişimi	20
3.2 Buca'nın Toplumsal Gelişimi	24
3.2.1 Buca'da Nüfus Gelişimi	24
3.2.2 Buca'nın Sosyal-Kültürel Gelişimi	25
3.3 Buca Tarihi Konut Stoku	29
BÖLÜM DÖRT- BUCA LEVANTEN KONUTLARI.....	35
4.1 Alpaslan Evi.....	43

4.1.1 Yapının Sahip Olduğu Değerlerin Sürekliliği	56
4.1.1.1 Somut Değerler	56
4.1.1.2 Somut Olmayan Değerler	56
4.1.1.3 Mekânın Ruhu	58
4.2 Türker Evi	64
4.2.1 Yapının Sahip Olduğu Değerlerin Sürekliliği	79
4.2.1.1 Somut Değerler	80
4.2.1.2 Somut Olmayan Değerler	80
4.2.1.3 Mekânın Ruhu	82
4.3 Akgün Evi	87
4.3.1 Yapının Sahip Olduğu Değerlerin Sürekliliği	95
4.3.1.1 Somut Değerler	95
4.3.1.2 Somut Olmayan Değerler	96
4.3.1.3 Mekânın Ruhu	97
4.4 Dramalı Evi	102
4.4.1 Yapının Sahip Olduğu Değerlerin Sürekliliği	111
4.4.1.1 Somut Değerler	111
4.4.1.2 Somut Olmayan Değerler	111
4.4.1.3 Mekânın Ruhu	113
4.5 Tezcan Evi	118
4.5.1 Yapının Sahip Olduğu Değerlerin Sürekliliği	129
4.5.1.1 Somut Değerler	129
4.5.1.2 Somut Olmayan Değerler	130
4.5.1.3 Mekânın Ruhu	132
4.6 Topçan Evi	137
4.6.1 Yapının Sahip Olduğu Değerlerin Sürekliliği	148
4.6.1.1 Somut Değerler	148
4.6.1.2 Somut Olmayan Değerler	149
4.6.1.3 Mekânın Ruhu	150
4.7 Cassar Evi	155
4.7.1 Yapının Sahip Olduğu Değerlerin Sürekliliği	163
4.7.1.1 Somut Değerler	164

4.7.1.2 Somut Olmayan Değerler	164
4.7.1.3 Mekânın Ruhu	166
4.8 Sponza Evi	171
4.8.1 Yapının Sahip Olduğu Değerlerin Sürekliliği	184
4.8.1.1 Somut Değerler	184
4.8.1.2 Somut Olmayan Değerler	184
4.8.1.3 Mekânın Ruhu	185
4.9 Missir Evi	190
4.9.1 Yapının Sahip Olduğu Değerlerin Sürekliliği	200
4.9.1.1 Somut Değerler	200
4.9.1.2 Somut Olmayan Değerler	201
4.9.1.3 Mekânın Ruhu	202
BÖLÜM BEŞ - BUCA LEVANTEN KONUTLARININ KÜLTÜR MEKÂN İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ	207
5.1 Kentsel ve Mimari Kurgu	208
5.1.1 Kentsel ve Toplumsal Kurgu	208
5.1.2 Mimari Kurgu	210
5.2 Somut ve Somut Olmayan Değerler	212
5.2.1 Somut Değerler	212
5.2.2 Somut Olmayan Değerler	215
BÖLÜM ALTI- SONUÇLAR	220
KAYNAKLAR	223

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 2.1 Frenk mahallesi.....	11
Şekil 3.1 Buca konut stoğu	24
Şekil 3.2 Amerikan Koleji	26
Şekil 3.3 20.yy. başında Buca’da dini yapılanma	28
Şekil 3.4 Protestan kilisesi (a), DOM Kilisesi (b).....	28
Şekil 3.5 Rahibeler yönetimindeki okul (a), Muradiye Camii (b)	28
Şekil 3.6 Buca kentsel sit alanı	30
Şekil 3.7 2016 tarihinde varlığını sürdüren yapılar.....	31
Şekil 3.8 100 ada 9 parsel (a), 103 ada 4 parsel (b)	32
Şekil 3.9 97 ada 1 parsel (a), 107 ada 5 parsel (b)	32
Şekil 3.10 575 ada 26 parsel (a), 105 ada 10 parsel (b)	33
Şekil 3.11 105 ada 9 parsel (a), 114 ada 12 parsel (b)	33
Şekil 3.12 Forbes Malikânesi (a), Rees Malikânesi (b)	34
Şekil 4.1 Buca sit alanı içerisinde yer alan Levanten yapıları	37
Şekil 4.2 Günümüzde konut işlevini sürdüren Levanten yapıları	38
Şekil 4.3 Günümüzde konut işlevini sürdüren Levanten yapıları	38
Şekil 4.4 Alpaslan Evi.....	43
Şekil 4.5 Alpaslan Evi özgün vaziyet planı	44
Şekil 4.6 Ballardour Ailesi kullanımında yapı-parcel	44
Şekil 4.7 Alpaslan Evi özgün plan şeması	45
Şekil 4.8 Ballardour Ailesi kullanımında yemek odası	46
Şekil 4.9 Alpaslan Evi özgün mekânsal kullanım derinliği	47
Şekil 4.10 Sağ yan cephe (a), sol yan cephe (b).....	48
Şekil 4.11 Rüzgârlık kapısı (a), merdiven geçişi (b).....	49
Şekil 4.12 Salon tavanı (a), şömine (b)	49
Şekil 4.13 Servis holü (a), mutfakta yer alan kuyu (b)	50
Şekil 4.14 Ahşap plaster (a), servis holünde yer alan oda (b).....	50
Şekil 4.15 Merdiven (a), merdiven penceresi (b).....	51
Şekil 4.16 Alpaslan Evi günümüz vaziyet planı	52
Şekil 4.17 Palmiye ağaçları.....	52

Şekil 4.18 Günümüzde salon (a), günümüzde yemek odası (b).....	55
Şekil 4.19 Alpaslan Evi günümüz plan şeması	53
Şekil 4.20 Alpaslan Evi günümüz mekân kullanım derinliği	54
Şekil 4.21 Kütüphaneye dönüştürülen pencere	55
Şekil 4.22 Türker Evi	64
Şekil 4.23 Türker Evi özgün vaziyet planı.....	65
Şekil 4.24 Türker Evi özgün plan şeması.....	66
Şekil 4.25 Türker Evi özgün mekânsal kullanım derinliği	67
Şekil 4.26 Merdiven (a), yatak odalarının terası (b)	68
Şekil 4.27 Güney Cephesi (a), ahırlar (b)	69
Şekil 4.28 Tavan göbeği (a), hol tavan süslemeleri (b).....	70
Şekil 4.29 Holde yer alan şömine (a), holde yer alan niş (b)	70
Şekil 4.30 Salonda yer alan şömine ve niş (a), oturma odası iç mekânı (b)	71
Şekil 4.31 Destençe (a), çinko kaplı dolap (b)	71
Şekil 4.32 Birinci katta yer alan şömine	71
Şekil 4.33 Müştemilat (a), bekçi kulübesi (b)	72
Şekil 4.34 Türker Evi'nin Falbo Ailesi döneminde vaziyet planı.....	73
Şekil 4.35 Falbo Ailesi kullanımındaki plan şeması	74
Şekil 4.36 Türker Evi'nin Falbo Ailesi kullanımındaki mekânsal kullanım derinliği	75
Şekil 4.37 Kış bahçesinin yer aldığı alan (a), güney cephesine eklenen yapı (b)	76
Şekil 4.38 Servis holü (a), mutfak dolapları (b).....	77
Şekil 4.39 Ek yapıyla özgün yapının ayrıldığı kapı	78
Şekil 4.40 Türker Evi günümüzdeki plan şeması	78
Şekil 4.41 Yemek odası (a), mutfak dolapları (b).....	79
Şekil 4.42 Akgün Evi	87
Şekil 4.43 Akgün Evi özgün vaziyet planı.....	87
Şekil 4.44 Akgün Evi özgün plan şeması.....	88
Şekil 4.45 Akgün Evi özgün mekânsal kullanım derinliği	88
Şekil 4.46 Doğu cephesi.....	90
Şekil 4.47 Akgün Evi günümüz vaziyet planı.....	91
Şekil 4.48 Akgün Evi günümüz plan şeması	92

Şekil 4.49 Akgün Evi günümüz mekânsal kullanım derinliği	93
Şekil 4.50 Yapıya eklenen ıslak hacim ve sıvanan kısım	94
Şekil 4.51 Ek yapının 124 sokağa yüz veren kısmı (a), ek yapının 119 sokağa yüz veren kısmı (b)	95
Şekil 4.52 Dramalı Evi.....	102
Şekil 4.53 Dramalı Evi özgün vaziyet planı.....	103
Şekil 4.54 Ön bahçe sokak kapısı (a), özgün kuyu (b).....	103
Şekil 4.55 Dramalı Evi özgün plan şeması	103
Şekil 4.56 Dramalı Evi Özgün mekânsal kullanım derinliği	104
Şekil 4.57 Doğu cephesi (a), cumba payandaları (b), tavan penceresi (c).....	105
Şekil 4.58 Destençe (a), servis penceresi (b)	107
Şekil 4.59 Dramalı Evi günümüz vaziyet planı	108
Şekil 4.60 Dramalı Evi günümüz plan şeması	109
Şekil 4.61 Şarap kübü	109
Şekil 4.62 Dramalı Evi günümüz mekânsal kullanım derinliği	110
Şekil 4.63 Tezcan Evi	118
Şekil 4.64 Tezcan Evi özgün vaziyet planı	119
Şekil 4.65 Tezcan Evi özgün plan şeması.....	120
Şekil 4.66 Kilerden bodruma iniş	121
Şekil 4.67 Tezcan Evi özgün mekânsal kullanım derinliği.....	121
Şekil 4.68 Kuzey cephesi	122
Şekil 4.69 Doğu cephesi.....	122
Şekil 4.70 Zemin kat orta hol.....	123
Şekil 4.71 Tavan göbeği (a), ahşap plaster ve şömine (b)	123
Şekil 4.72 Destençe (a), merdiven (b).....	124
Şekil 4.73 Tezcan Evi günümüz vaziyet planı	125
Şekil 4.74 Tezcan Evi günümüz plan şeması.....	126
Şekil 4.75 Tezcan Evi günümüz mekânsal kullanım derinliği.....	127
Şekil 4.76 Sonradan eklenen merdiven (a), ek yapı içerisinde kalan pencere (b) ...	128
Şekil 4.77 Sonradan inşa edilen yapı sonrası kapatılan pencere (a), günümüzde cumba (b)	128
Şekil 4.78 Günümüzde merdiven (a), ara kat mutfak mekânı (b).....	129

Şekil 4.79 Günümüzde birinci kat orta hol	129
Şekil 4.80 Konutu ziyarete gelen Rum aile.....	131
Şekil 4.81 Topçan Evi.....	137
Şekil 4.82 Topçan Evi özgün vaziyet planı.....	137
Şekil 4.83 Bahçede yer alan çeşme ve havuz.....	138
Şekil 4.84 Topçan Evi özgün plan şeması	139
Şekil 4.85 Topçan Evi özgün mekânsal kullanım derinliği	140
Şekil 4.86 Rüzgârlık.....	140
Şekil 4.87 Topçan Evi'nin Suner Ailesi kullanımındaki plan şeması.....	143
Şekil 4.88 Suner Ailesi konut kullanımı	143
Şekil 4.89 Topçan Evi'nin Suner Ailesi kullanımındaki mekânsal kullanım derinliği	144
Şekil 4.90 Topçan Evi günümüz vaziyet planı.....	145
Şekil 4.91 Topçan Evi günümüz plan şeması	146
Şekil 4.92 Topçan Evi günümüz mekânsal kullanım derinliği	147
Şekil 4.93 Cassar Evi	155
Şekil 4.94 119 sokak girişi (a), 124 sokak girişi (b)	156
Şekil 4.95 Cassar Evi özgün vaziyet planı	157
Şekil 4.96 Cassar Evi özgün plan şeması.....	157
Şekil 4.97 Cassar Evi özgün mekânsal kullanım derinliği.....	157
Şekil 4.98 119 sokağa yüz veren kısım (a), 124 sokağa yüz veren kısım (b)	158
Şekil 4.99 Bahçede yer alan kuyu (a), merdiven ve kuyu (b)	159
Şekil 4.100 Merdiven (a), ara katta yer alan oda (b).....	160
Şekil 4.101 Cassar Evi günümüz vaziyet planı	160
Şekil 4.102 Cassar Evi günümüz bölümlenmesi.....	160
Şekil 4.103 Cassar Evi restorasyon sonrası kullanımı	161
Şekil 4.104 Cassar Evi günümüz mekânsal kullanım derinliği	162
Şekil 4.105 Salona eklenen mekân (a), saçak (b).....	163
Şekil 4.106 Sponza Evi	171
Şekil 4.107 Sponza Evi özgün vaziyet planı	172
Şekil 4.108 Sponza Evi özgün plan şeması.....	173
Şekil 4.109 Sponza Evi özgün mekânsal kullanım derinliği	170

Şekil 4.110 Özgün batı cephesi (a), özgün doğu cephesi (b)	174
Şekil 4.111 Orta göbek (a), mermer şömine (b).....	175
Şekil 4.112 Destençe (a), yemek odası kapısı (b)	177
Şekil 4.113 Sponza Evi'nin Köktürk Ailesi dönemindeki plan şeması	177
Şekil 4.114 Sponza Evi'nin Köktürk Ailesi dönemindeki mekânsal kullanım derinliği	179
Şekil 4.115 Dış mekâna eklenen merdiven	179
Şekil 4.116 Sponza Evi günümüz plan şeması	181
Şekil 4.117 Sponza Evi günümüz mekânsal kullanım derinliği	182
Şekil 4.118 Günümüzde balkon olarak kullanılan alan (a), nişe dönüştürülen (b)	182
Şekil 4.119 Günümüzde merdiven (a), rodos mozaïği (b)	183
Şekil 4.120 Günümüzde mutfak (a), yenilenen destençe (b)	183
Şekil 4.121 Missir Evi.....	190
Şekil 4.122 Missir Evi özgün vaziyet planı	191
Şekil 4.123 Kuyu ve çöp toplama alanı	191
Şekil 4.124 Missir Evi özgün plan şeması	192
Şekil 4.125 Oyun odası	193
Şekil 4.126 Missir Evi özgün mekânsal kullanım derinliği	194
Şekil 4.127 Kuzey Batı cephesi	195
Şekil 4.128 Şömine (a), destençe (b)	196
Şekil 4.129 Merdiven penceresi.....	196
Şekil 4.130 Missir Evi günümüz vaziyet planı	197
Şekil 4.131 1991 yılı sonrası kullanılan alan	199
Şekil 4.132 Missir Evi günümüz mekânsal kullanım derinliği	198
Şekil 4.133 Ek yapı (a), kontrplak kaplanan tavan (b), nişe dönüştürülen pencere (c)	199
Şekil 4.134 Demir İşçilik ve Detayları.....	200
Şekil 5.1 1970'ler Uğur Mumcu (Atadan) Caddesi	210

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 2.1 Gezginlerin nüfus saptamaları	13
Tablo 4.1 Yapı künyesi ve mevcut mimari kurgu-1	39
Tablo 4.2 Mevcut mimari kurgu-2	40
Tablo 4.3 Mekânsal analiz	41
Tablo 4.4 Kültürel değerler	42
Tablo 4.5 Alpaslan Evi yapı künyesi ve mevcut mimari kurgu-1	60
Tablo 4.6 Alpaslan Evi mevcut mimari kurgu-2.....	61
Tablo 4.7 Alpaslan Evi mekânsal analiz	62
Tablo 4.8 Alpaslan Evi kültürel değerler	63
Tablo 4.9 Türker Evi yapı künyesi ve mevcut mimari kurgu-1	83
Tablo 4.10 Türker Evi mevcut mimari kurgu-2	84
Tablo 4.11 Türker Evi mekânsal analiz	85
Tablo 4.12 Türker Evi kültürel değerler	86
Tablo 4.13 Akgün Evi yapı künyesi ve mevcut mimari kurgu-1	98
Tablo 4.14 Akgün Evi mevcut mimari kurgu-2	99
Tablo 4.15 Akgün Evi mekânsal analiz	100
Tablo 4.16 Akgün Evi kültürel değerler	101
Tablo 4.17 Dramalı Evi yapı künyesi ve mevcut mimari kurgu-1.....	114
Tablo 4.18 Dramalı Evi mevcut mimari kurgu-2.....	115
Tablo 4.19 Dramalı Evi mekânsal analiz	116
Tablo 4.20 Dramalı Evi kültürel değerler	117
Tablo 4.21 Tezcan Evi yapı künyesi ve mevcut mimari kurgu-1	133
Tablo 4.22 Tezcan Evi mevcut mimari kurgu-2	134
Tablo 4.23 Tezcan Evi mekânsal analiz.....	135
Tablo 4.24 Tezcan Evi kültürel değerler.....	136
Tablo 4.25 Topçan Evi yapı künyesi ve mevcut mimari kurgu-1.....	151
Tablo 4.26 Topçan Evi mevcut mimari kurgu-2	152
Tablo 4.27 Topçan Evi mekânsal analiz	153
Tablo 4.28 Topçan Evi kültürel değerler	154
Tablo 4.29 Cassar Evi yapı künyesi ve mevcut mimari kurgu-1	167

Tablo 4.30 Cassar Evi mevcut mimari kurgu-2	168
Tablo 4.31 Cassar Evi mekânsal analiz	169
Tablo 4.32 Cassar Evi kültürel değerler	170
Tablo 4.33 Sponza Evi yapı künyesi ve mevcut mimari kurgu-1	186
Tablo 4.34 Sponza Evi mevcut mimari kurgu-2	187
Tablo 4.35 Sponza Evi mekânsal analiz	188
Tablo 4.36 Sponza Evi kültürel değerler	189
Tablo 4.37 Missir Evi yapı künyesi ve mevcut mimari kurgu-1.....	203
Tablo 4.38 Missir Evi mevcut mimari kurgu-2.....	204
Tablo 4.39 Missir Evi mekânsal analiz	205
Tablo 4.40 Missir Evi kültürel değerler	206
Tablo 5.1 Levanten konutlarında somut değerlerin sürekliliği	214
Tablo 5.2 Levanten konutlarında somut olmayan değerlerin sürekliliği	219

BÖLÜM BİR

GİRİŞ

18. yüzyılın sonlarından itibaren tarihi anıtların ve sitlerin üzerine odaklanan koruma kavramının günümüzde kabul gören tanımı 20. yüzyılda şekillenmiştir. Kültürel mirasın korunmasına ve ortak bir dilin oluşturulmasına yönelik çalışmalar sonucunda, koruma kavramı tekilden bütüne, nesneden somut ve somut olmayan değerlerin bir arada ele alındığı bir tanıma kavuşmuştur. Kültürel mirasın kültürel değerlerle bir arada ele alınmasıyla somut ve somut olmayan değerler de önem kazanmıştır. Kültürel değerlerin, mimari ve sanat gibi somut değerlerin yanı sıra gelenek, anı, sembolizm, etkisellik gibi algısal nitelikler içeren somut olmayan değerler ile birlikte ele alınması da özellikle 1980 yılından sonra yayımlanan belge ve bildirgelerle ortaya konulmuştur.

Somut ve somut olmayan değerlerin de kültürel miras kavramına dahil edilmesi ilk olarak Amsterdam Tüzüğü'nde ele alınmış, "kültürel peyzaj, somut olmayan değerler ve miras toplulukları" kavramları dile getirilmiştir. Ardından, kültürel değerler, 1979 yılında Burra Tüzüğü ile yayınlanan Kültürel Anlam Rehberi, 1989 UNESCO Genel Konferansı "Popüler ve Geleneksel Kültür'ün Korunması Tavsiye Kararı", 1992 UNESCO Dünya Mirası Komitesi tarafından "Kültürel Peyzaj" tanımının oluşturulması, 1994 Nara Özgünlük Belgesi, 1997 UNESCO'nun 29. Genel Konferansı'nda "İnsanlığın Somut Olmayan ve Sözel Kültürel Mirasının Başyapıtları İlanı Programı", 2003 UNESCO "Somut Olmayan Kültür Mirasının Korunması Sözleşmesi", 2003 yılında Kimberley Bildirgesi, 2004 Yılında UNESCO tarafından düzenlenen "Uluslararası Somut ve Somut Olmayan Mirası Koruma Konferansı", 2005 yılındaki Xi'an Bildirgesi, 2005 yılında "Kültürel Anlatımların Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi" ve son olarak 2008 yılında Quebec Bildirgesi ile "Yer'in Ruhunun Korunması" isimli sözleşmeyle, kültür mirası kavramı ile birlikte ele alınmıştır.

Yayımlanan belge ve bildirgeler sonucunda, temsiliyet, yer kimliği, aidiyet, anı değeri, etki değeri, mit değeri ve mekânın ruhu gibi somut olmayan değerler ile

mimari değer, belge değeri, enderlik değeri, sanat ve zanaat değeri ve okluk değeri gibi somut değerler de kültürel miras kavramı çerçevesinde sorgulanmaktadır. Uluslararası literatürde somut olmayan kültürel değerler farklı açılımlarla incelenmektedir. UNESCO, 32. Genel Konferansı'nda (17 Ekim 2003) somut olmayan kültürel mirası beş ana başlık altında toplamıştır. Bunlar; somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar ve el sanatları geleneğidir. Konuyla ilgili bir diğer görüş zlem Karakul'a aittir. Karakul, geleneksel mimarinin somut ve somut olmayan kültürel değerleri bir arada kullanarak geleneksel bağlama göre biçimlendiğini söyler. Karakul'a göre bu birlikteliğin kavranması somut ve somut olmayan kültürel mirasın bütünsel korunma süreçlerinde son derece önemlidir (Karakul, 2007). Barbara Kirshenblatt-Gimblett, somut olmayan kültürel mirasta amaçlananın, yaşayan bir bütün olarak tüm sistemi sürdürebilmek olduğunu, somut olmayan mirasın sürekliliğinin sadece ürünlere değil, aynı zamanda insanlara, yaşam alanı ve sosyal dünyaları olarak anlaşılabilecek bütün vrelere de dikkat gerektirdiğini söylemektedir (Kirshenblatt-Gimblett, 2004). Somut olmayan kültürel mirasın korunmasına dikkat çeken Mounir Bouchenaki, somut kültürel miras örnekleri olan anıtların ve kültürel alanların kataloglama, restorasyon ve muhafaza etme yöntemlerini içerdiğini, somut olmayan kültürel mirasın ise pratiklere bağlı olarak farklı koruma yaklaşımlarını gerektirdiğini söyler. Bouchenaki'ye göre somut olmayan kültürel miras kırılgan, doğal, oldukça savunmasızdır ve onu meydana getirenler, çabuk değişebilen sosyal ve çevresel şartlarla sanatçılardır. Somut kültürel miras ise daha uzun yaşayan üretimlerden oluşur (Bouchenaki, 2009). Madran ve zgnl, somut ve somut olmayan kültürel değerleri bir bütün olarak incelemiş ve her değeri başlıklar altında kategorize etmiştir (Madran ve zgnl, 2005). Sunulan çalışmada somut ve somut olmayan değerlerin kurgusu öncelikle Madran ve zgnl'n çalışmasına, aynı zamanda Asatekin (2004), Binan ve Cantimur (2010) ve Akkurt'un (2004) aktarımlarına referans ile yapılmıştır. Bu çerçevede, çalışmanın ana kurgusunu oluşturan somut ve somut olmayan değerler şu şekilde tanımlanmaktadır:

Somut değerler:

“Belge değeri; Bu değer tüm değerlerle ilişkilidir. Çünkü her yapı ya da yapının avlusunda yer alan ocak, tandır evi, kuyu vb. elemanlar, yapıldıkları dönemin yapı sanatı, o yapıda yaşayanların nitelikleri ve yaşam biçimini anlamamıza yarayan en önemli belgelerdir” (Madran ve Özgönül, 2005, s.4).

“Çokluk değeri; belli bir yapı türünün tanımlanmış bir alanda, coğrafi bölgede ya da ülkedeki sayısı ile ilgilidir ”(Madran ve Özgönül, 2005, s.71).

“Ekonomik değer; yapının kültür varlığı olmasından ya da koruma eylemine konu olmasından kaynaklanan değerdir” (Madran ve Özgönül, 2005, s.72).

“Enderlik değeri; az bulunan, örneği az olan hemen her şey daha değerlidir. Örneği azalan ya da döneminde belirli özellikleriyle tek olarak yapılan yapılar daha değerli olmaktadır” (Madran ve Özgönül, 2005, s.67).

“Geleneksel değer; yapıyı oluşturan toplumun yerleşmiş gelenekleri, yaşam biçimleri ve inanışları ile ilgili bir değerdir “(Madran ve Özgönül, 2005, s.72).

“Grup değeri; kültürel varlıkların bir arada bulunmasından kaynaklanır” (Madran ve Özgönül, 2005, s.70).

“Homojenlik değeri; alan içerisindeki yapı, parsel, sokak, meydan v.b. ölçeklerdeki değerlerin eşit sayı ve nitelikte dağılmış olmalarından kaynaklanmaktadır” (Madran ve Özgönül, 2005, s.71).

“Mimari değer; Bir kültür varlığı, ait olduğu kültürün nitelikli bir ürünü olarak estetik ya da mimarî bir değer taşıyor veya bir tekniğin özgün bir örneği ise, korunması gerekli varlık olma özelliğine ulaşır. Bu yaklaşım ilk bakışta çok kişiye özel görünse dahi, mimarlık, plânlama, mimarlık tarihi ve sanat tarihi gibi ilgili

dalların bilimsel ölçütlerine göre değerlendirilirse doğru ve geçerli sonuçlara ulaşılır” (Asatekin, 2004, s.51).

“*Özgünlük değeri*; bir yapı veya mimari öge, yapıldığı dönemin mimari anlayışını, yapı malzemesinin kullanım biçimini, bir diğer deyişle tüm niteliklerini günümüze değin bozulmadan ve değişmeden sürdürmüşse özgün bir yapı olarak tanımlanmaktadır” (Madran ve Özgönül, 2005, s.65).

“*Sanat/Zanaat değeri*; kültür varlığının tasarımındaki anlayışı, teknik, yapısal ve süsleme özelliklerini, dönemin ulaştığı düzeyi ve o dönem işçiliğinin kalitesini kapsar” (Madran ve Özgönül, 2005, s.64).

“*Süreklilik değeri*; kültür varlığının kullanımının sürmesi ve kendisine çağdaş toplumda bir yer bulmasıyla ilgilidir” (Madran ve Özgönül, 2005, s.61).

“*Tarihsel değer*; Bu değer iki değişik biçimde tanımlanabilir. Bunlardan ilki, o yapı ya da yapı grubunun o yerleşmenin tarihindeki bir olayla, bir değişimle ilgisinden kaynaklanır. Tarihi değer diğer boyutu ise eski olmakla ilgilidir” (Madran ve Özgönül, 2005, s.62).

Somut olmayan değerler:

“*Aidiyet*; kullanıcının toplumsal ve ekonomik duruş, ideolojik söylem ve yaşam tarzına bağlı olarak şekillenmiş mekânsal kurguyla olan bağıdır” (Akkurt, 2004, s.16).

“*Anı değeri*; her toplumun geçmişteki olaylar sonucu oluşturduğu ve kimi zamanda yapıyla özdeşleştiği anılarından oluşan değerdir ”(Madran ve Özgönül, 2005, s.62)

“*Etki değeri*; yapının fiziksel çevresi ve/veya alan bütününde yarattığı görsel, algısal ve hatta toplumsal etkidir”.

“*Mekânın ruhu*; koruma literatüründe ‘‘places of significance / anlamlı yer’’ olarak tanımlanmaktadır’’ (Binan ve Cantimur, 2010, s.175).

“*Mit değeri*; o yörede yaşayanların bir yapı ya da alanı bir efsaneye, bir söylentiye bağlamaları ile oluşur’’ (Madran ve Özgönül, 2005, s.63).

“*Temsiliyet değeri*; yapının kurgu, biçimleniş, kullanım ile ait olduğu toplum, sistem ve anlayışı ifade edişidir’’ (Akkurt, 2004, s.16).

Çalışmanın ana sorgusu kullanıcı ve nitelik üzerinden sağlanmaktadır. *Kullanıcı* olarak, 16-20. yüzyıllar arasında İzmir’de önemli ticari faaliyetler yürüten ayrıca kent içerisinde baskın bir sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasi güce sahip olan Levanten topluluk seçilmiştir. Çalışmanın kurgusunu oluşturan bir diğer unsur olan *Nitelik* ise Levanten topluluk tarafından konut olarak kullanılan ve günümüzde de konut işlevini koruyan yapılar olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda çalışma alanı ise kentin günümüze ulaşmış en önemli korunmuş dokusu olan, farklı ölçek ve tipolojilere sahip Levanten konutlarını bir arada barındıran ve oluşumundan günümüze çok kültürlü bir yapılanma özelliği gösteren Buca kentsel sit alanıdır.

Çalışmanın ana girdilerini oluşturan kullanıcı, nitelik ve alan kültürün mekân ile olan etkileşimini, süreç içerisinde alan/yapı ölçeğinde meydana gelen değişimleri ve kültürel değerlerin alan/yapı ölçeğinde sürekliliği sorgusunun oluşturulmasında belirleyici bir faktör durumundadır. Alan/yapı ölçeğinde, yapılan çalışmada kullanıcının sahip olduğu kültürün mekân oluşumuna ve değişimine olan etkisi, kültür ve kimliğin kültürel değerlere olan etkisi ve bu değerlerin sürekliliğinin sağlanmasında kültür ve mekânın rolünün ne olduğu ifade edilmektedir.

1.1 Amaç

Kültür ifadesinin ve bu ifadenin sahip olduğu değerlerin koruma yaklaşımında var olması ve bütünsel bir şekilde korunup sürekliliğinin sağlanması için doğru bir biçimde algılanması gereklidir. Kültürün etkileriyle oluşan mekân ve bu mekâna

ilişkin koruma müdahalelerinin belirlenmesi, kültür ve kültürün mekânın korunmasına etkisi, mekânın deşifresi ve mekâna ilişkin müdahale kararlarının belirlenmesi mekânın sahip olduğu değerlerin sürekliliği için önem arz etmektedir.

Bu nedenle, tarihi yapı/alan dâhilinde yapılacak çalışmalarda, yapı/alanın fiziksel özelliklerinin yanı sıra, ait oldukları dönemin geçerli anlayışları, siyasi, ekonomik ve sosyal yaşantıları ve dönem içerisinde meydana gelen değişimler ortaya konulmaktadır. Mekân, “mekânı kurgulayan kullanıcılar” üzerinden ait olduğu kültür ve bu kültürü temsil eden özellikleri ile, bu özelliklerin fiziksel ve kültürel değerlerin oluşumunu ve değişimini göstermektedir.

Çalışmada incelenen yapılardaki anlayış, söylem ve değişimlerin de göz önüne alınacağı, “mekânı oluşturan kültürel değerlerin korunması ve sürekliliğinin sağlanmasını temel alan koruma yaklaşımının oluşturulmasına yönelik veri tabanı oluşturulması” amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bilgiler üzerinden oluşturulacak kültürel değerlerin sürekliliğini sağlamayı hedefleyen koruma anlayışı; *Kullanıcı:* Levanten toplumun üyeleri tarafından yapılmış veya ikamet edilmiş olmasını,

Nitelik: Yapının, Buca Kentsel Sit Alanı içerisinde yer alması ve günümüzde de konut kullanımına devam ediliyor olmasını gerektiren iki ana parametre üzerine oturtulmaktadır.

1.2 Kapsam

Çalışma kapsamında kültür/mekân ilişkileri, Cumhuriyet öncesi İzmir’i’nin idari, sosyal ve kültürel yapılanmasındaki hakim topluluk olan Levantenler üzerinden irdelenmiştir. Levanten toplumunun kent içinde sahip olduğu aktif rolleri, kültürel yapıları ve fiziki yapılanmaları Buca kentsel sit alanı ve sit alanı içerisinde yer alan Levanten konut yapıları ve tablolar üzerinden aktarılmıştır. Çalışmanın konut yapılarını referans almasının ana nedeni kimlik, kültür ve kültürel değerlerin belirgin bir şekilde mimariye yansıtıldığı yapı grubu olmasından kaynaklanmaktadır.

Çalışmada odak alınan etkenler “kültürün mimari ifadeye etkisi olan mekânsal temsil”dir. Konutlarda baskın bir kurgu niteliğinde olan “mahremiyet-kültür-biçim”, tarihsel süreç içerisinde aynı fiziksel girdiler dâhilinde farklı kültürlerin etkisi ile değişen biçimsel ve mekânsal oluşumları ortaya çıkarmıştır. Meydana gelen değişimlerde kullanıcı, kullanıcının ait olduğu toplum ve toplumsal kültür önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, ele alınan Levanten konutlarının zaman içerisinde meydana gelen politik, ideolojik ve toplumsal değişiklikler sonucunda ne şekilde farklılaştığı yaşadıkları ve bu farklılaşmalar sonucunda kültürel değerlerin sürekliliğine olan etkisi sorgulanmaktadır.

İzmir kentinin günümüze ulaşabilmiş önemli tarihi dokularından biri olan Buca kentsel sit alanı, korunmuş dokusu, farklı ölçek ve tipolojilere sahip Levanten konutlarını bir arada barındırması ve oluşumundan günümüze çok kültürlü bir yapılanma özelliği göstermesi nedeniyle çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Yapılan çalışmada Buca kentsel sit alanının fiziksel, demografik ve mimari özellikleri ve değişimleri vurgulanmıştır. Bununla birlikte, meydana gelen değişimlerin alanın ve belirlenen yapıların sahip olduğu somut ve somut olmayan değerleri, yerin ruhunu nasıl etkilediği ve bu değerlerin sürekliliğinin sağlanıp sağlanamadığı tartışılmıştır.

1.3 Yöntem

Bu çalışmada yapının şeması, bu şemanın oluşumuna yol açan yaşama biçimi, kültür - mekân ilişkisi dâhilindeki kültürel değerlerin aktarımı ve sonrasında farklı kültürdeki kullanıcılarla mekânda ve mekânı etkileyen kültürel değerlerin değişimlerinin ve bu değerlerin süreklilik sorgusunun kayıt altına alınması sağlanacaktır. Yapılan çalışmada yapıların kullanım sürecinde geçirdiği evreler ve sürekliliğinin deşifresi ile mekâna yönelik dönüşüm ve kullanıcı beklentisinin tartışılması yapılacaktır.

Çalışmada, Buca kentsel sit alanı yerleşimindeki günümüzde de konut işlevini sürdüren Levanten konutlarının fiziksel durumları, sahip olduğu kültürel değerler, yapı özelindeki değişimler ile konutların yer aldığı alandaki değişimler ve kültürel

değerlerin sürekliliğinin sorgusu hazırlanan raporlar haricinde, mimari kurgu, mekânsal analiz ve kültürel değerlerin yer aldığı tablolarla aktarılmıştır. Çalışmada yararlanılan kaynaklar; literatür, sözel tarih ve mekân okumasıdır.

BÖLÜM İKİ

İZMİR LEVANTEN TOPLUMU

“ Levanten” kelimesinin kökeni Fransızcadır ve “*doğan, yükselen, gündoğumu*” anlamına gelen Levant kelimesinden türemiştir (Akkurt,2004). Ayrıca “*Levantin*” sözcüğü Fransızcada Ortadoğulu, Yakındoğulu, Doğu Akdeniz ülkelerinden olan anlamını da taşımaktadır. Ana Britannica, Levanten’i “*Osmanlı döneminde özellikle Tanzimat sonrasında İstanbul’da ve büyük liman kentlerinde yoğunlaşan ve ticaretle uğraşan, Müslüman olmayan azınlıklar*” diye tanımlamaktadır.

Osmanlı topraklarına ticaret amacıyla gelen ve Osmanlı topraklarına yerleşerek kendi kültürlerini oluşturan Levantenlere ait sosyal yapı, ticaret, politik güçleri ve Osmanlı ile ilişkilerini konu alan birçok çalışma yapılmıştır.

2.1 Osmanlı’da Levantenler

Levantenler ticaretle uğraşan, farklı Avrupa ülkelerinden ticaret amacıyla Osmanlı topraklarına gelen, Osmanlı topraklarında doğan, büyüyen ve Avrupa kökenli olan bir topluluktur. Bu grup, Osmanlı halkı ile ortak bir yaşam sürdürmüştür. Fakat ait oldukları ülkenin sosyal ve kültürel alışkanlıklarını korumuş, hem Osmanlı toplumunun, hem de kendi toplumları içerisindeki sosyal ve kültürel değerleri bir araya getirerek kendi toplumlarına has yeni bir sosyal ve kültürel değer oluşturmuşlardır. Osmanlı topraklarına yerleşmiş Levantenler, milletlerine göre kendi konsoloslarına bağlı bulunmaktadır. Konsoloslar, Osmanlı Devleti’nin vermiş olduğu kapitülasyonlar sayesinde büyük yetkilerle donatılmışlardır.

Osmanlı Devleti sınırlarında Levanten azınlıkların oluşması The Levant Company’ nin varlık göstermeye başladığı 16. Yüzyılın son çeyreğine dayanmaktadır. Levant Company’nin kurulması sonucunda önce İngilizler ardından Fransız, İtalyan, Alman, Avusturyalı ve Hollandalılar’ın büyük kısmını oluşturduğu Avrupalı tüccar grup Osmanlı topraklarına yerleşmiştir (Erpi, 1975). 19. yy’ da Tanzimat’ın ilanı ve diğer Batı Avrupalı devletleri de kapsayacak şekilde genişletilen

kapitülasyonlar sonucu ham madde arayışındaki Avrupalılar için Osmanlı toprakları daha cazip bir konuma gelmiş, ticaretle uğraşan Levanten toplulukları kıyı kentlerindeki varlıklarını arttırmaya başlamışlardır.

Levantenlerin Osmanlı Devleti sınırlarında 17. yy'de başlayıp 19. yy'de yoğunlaşan iskân alanları, deniz ticaretinin yoğun olduğu İstanbul, İzmir, Antalya (Konyaaltı), Beyrut, Kahire ve Mersin kentleridir. Bu kentler içerisinde, Goffman'ın "Batı Anadolu onların arenası, İzmir kentinin ise merkezi" şeklinde tanımladığı İzmir, Levantenlerin varlıklarını en güçlü şekilde yansıttıkları kent olarak öne çıkmaktadır (Akkurt, 2004)

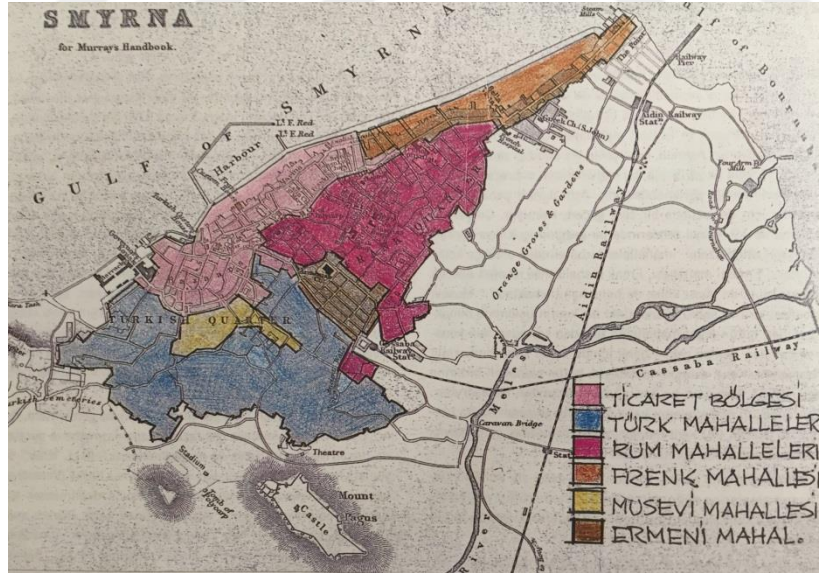
Levantenlerin Osmanlı Devleti topraklarında varlıklarını güçlendiren kırılma noktalarından bir tanesi de Islahat Fermanı'nın ardından Osmanlı Hükümeti tarafından 8 Haziran 1868 (7 Safer 1248) tarihinde çıkarılan "Tebaa-yı Ecnebiyenin Emlaki Mutasarrıf Olmaları Hakkındaki Kanun" olmuştur. Bu kanun sonucunda Levantenlere Osmanlı toprakları üzerinde mülk edinme hakkı verilmiştir. Mülk edinme hakkıyla birlikte de Levantenler, kültürlerini yansıttıkları mimari temsillerle Osmanlı topraklarında kalıcılıklarını sağlamaya başlamışlardır.

2.1.1 İzmir Levantenleri

İzmir'in dünya ticareti açısından yıldızı 17. yüzyılın ortalarına doğru parlamış ve kent Avrupa ülkeleriyle Osmanlı İmparatorluğu arasındaki ticaretin en önemli bağlantı noktalarından biri haline gelmiştir. 18. yüzyılda, batılı gezginlerin şehirdeki ticari hareketlilikten, çevrenin zenginliği ve ticaretle uğraşanların ekonomik zenginliğinden övgüyle söz etmesi sonucu İzmir, pek çok Avrupalı tüccar ve şirketlerinin ilgi odağı olmuştur. 19. yüzyıldan itibaren İzmir yapılanmasında etkin olan, kent içinde ve periferde ticari bir ağ yaratan Levantenler ve Batılılaşma hareketinin etkisi sonucu İzmir, Batı kültürünün kabul gördüğü bir Osmanlı kenti haline gelmiştir. Goffman bu döneme ilişkin, "İzmir limanı Hristiyan Batı kültürünün ileri karakolu" haline dönüşmüştür." ifadesini kullanmaktadır (Akkurt, 2004).

Levanten sözcüğünün tanımlarının yanı sıra Erpi, İzmir Levanten topluluğunu ikiye ayırmıştır. İlk grup Avrupa kökenli olan siyasal, sosyal ve ekonomik anlamda güçlü olan sınıf diğeri ise Erpi'nin "Tatlı Su Frengi" olarak isimlendirdiği Osmanlı topraklarında doğan büyüyen ve Avrupa kültürüne tutkun ama bu sınıftan olmayan genelde Rum, Ermeni ve hatta Türklerinde içerisinde yer aldığı bir sınıftır (Erpi,1985).

İzmir kentinde yaşayan tüm yabancılara "Frenk" adı verilmektedir. 17. yüzyılda İzmir'deki yerleşimler incelendiğinde Levantenlerin konutlarının, konsolosluk binalarının ve sosyal yaşantıyı oluşturan yapıların deniz kıyısına paralel gelişim gösteren Frenk Mahallesi'nde yer aldığı görülmektedir (Şekil 2.1). Frenk Mahallesi'nin temel yaşam alanı ise Frenk Sokağı'dır. "Frenk Mahallesinin büyük kısmının yandığı 1763 yangını sonrasında, Avrupalıların kentin değişik yerleşim bölgelerine yayıldığı bilinmektedir" (Pinar, 2001, s.85-89). "Yangın sonucunda bazı Levanten aileler İzmir kentinin çeperinde köy durumunda bulunan Bornova, Buca, Seydiköy, Pınarbaşı ve Hacılar gibi alanlara yerleşmişlerdir" (Akkurt, 2004, s.51).

Şekil 2.1 Frenk Mahallesi (Beyru,2011)

19. yy'da Levanten yaşam alanları; kent merkezinde Punta bölgesi (bugünkü Alsancak) ve 18. y.y'dan sonra gelişim gösteren başlıcaları Bornova, Buca ve Seydiköy gibi banliyölerdir (Akkurt, 2004). Punta memur ya da ticaretle uğraşan orta

sınıf Levanten toplulukların yoğunlaştığı bölge iken, banliyöler çoğunlukla üst gelir düzeyine sahip Levantenlerin tercih ettiği yerleşim alanları olarak ayrılmaktadır. 19. yüzyılın ikinci yarısında büyük ölçüde gerçekleşen dönüşüm Bornova ve Buca yerleşimlerini Levanten grubun Avrupalı kimliklerini sergiledikleri ana yaşama alanları haline getirmiş, yerleşimlerdeki konut karakterlerinde de oluşan değişimle ve yeni mekânsal yapılanmalarda yerel mimari özelliklerin yanı sıra Avrupa üslubu da izlenilmeye başlanmıştır (Akkurt, 2004).

İzmir'in ticari dinamiklerini elinde tutan Levanten grup, İzmir ve çevre ilçelerinde önemli bir endüstri potansiyeline de sahiptir. Önceleri hammaddeleri batıya ihraç eden bu topluluk daha sonra kendi sanayi tesislerini kurmuş ham maddeleri işleyerek de batıya ihraç etme yoluna gitmiştir. Günümüzde özellikle İzmir liman arkası bölgesindeki endüstriyel mirası oluşturan birçok yapı da Levantenler tarafından inşa edilmiştir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin ilk demiryolu olan İzmir-Aydın demiryolu projesi de Levantenler tarafından gerçekleştirilmiş ve işletilmiştir. İzmir'deki yeni rıhtım inşası, Birinci Kordon'un deniz doldurularak oluşturulması ve Gediz Nehri'nin yatağının değiştirilmesi gibi önemli uygulamalar da yine Levantenler tarafından İzmir'de gerçekleştirilen önemli projeler olarak göze çarpmaktadır.

İzmir'e yerleşen ve kent dinamiklerini elinde tutan Levantenlerin nüfusu için en önemli kaynak İzmir'e gelen Avrupalı gezginlerin vermiş olduğu bilgilerdir. Fakat gezginlerin verdiği bilgiler birbirleriyle örtüşmemektedir. Örneğin, 1854 yılında Shephard'a göre İzmir'deki Levanten nüfus 14.287 iken 1860 yılında Impartal Levanten nüfusunu 10.000 olarak belirtmiştir. Altı yıl içinde Levanten nüfusunu bu yönde azaltacak bir gelişme meydana gelmemiştir. Ayrıca Bergel ve Levraut'un 1892 yılında Levanten nüfusu 56.234 olarak belirtmesi, otuz yıl içinde Levanten nüfusundaki dört katlık bir artış yaşandığını göstermekte ve bu gelişme çok mantıklı görülmemektedir. Levanten nüfusun gerçek sayısının saptanmasındaki en kayda değer bilgi kaynağı 1891 yılında Aydın Vilayeti'nin nüfusunu gösteren sayıdır (Tablo 2.1).

Tablo 2.1 Gezginlerin nüfus saptamaları

YIL	YAZAR	TÜRK	RUM	ERMENİ	MUSEVİ	LEVANTEN	TOPLAM
1699	Montraye	14.000	8.000	1.500	400	200	24.000
1701	Tournefort	15.000	10.000	1.800	200	200	27.000
1733	Thompson	15.000	10.000	2.000	600	400	28.000
1776	Couffier	65.000	21.000	10.000	6000	200	102.000
1811	Kiepert	60.000	25.000	10.000	5.000	5.000	105.000
1828	Montemont	60.000	40.000	10.000	5.000	5.000	120.000
1837	Texier	70.000	30.000	7.000	12.000	11.000	130.000
1854	Shepherd	42.000	46.500	7.000	14.000	14.287	123.787
1860	Impartial	58.000	48.000	6.000	8.000	10.000	130.000
1891	Salname	279.732	132.726	9.165	17.306	55.728	495.395
1892	Bergel / Levraut	273.795	130.957	9.894	18.130	56.234	489.010

Akkurt, Şenocak ve tapu kayıtlarının incelenmesi sonrasında İzmir’de yaşamış Levanten aileleri şu şekildedir: Abbott, Abraham, Aliberti, Aliotti, Aozzilina, Ashe, Aston, Balladour, Balliani, Backatt, Balfour, Baltazzi (Spartalıyan), Bari, Barker, Barf, Beaghton, Bensen, Berry, Bird, Bishop, Black, Blackler, Bliss, Borg Belhomme, Borg, Brusick, Cadaux, Canale, Carey, Cassar, Charnaud, Clarke, Corsi, Collings, Constantinidi, Cooke, Cullen, Dallas, D’Alessio, De Andria, De Cramer, De Jongh, De Senn, De Zandonatti, Di Giorgio, Dutilh, Edwards, Evangelinidis, Farkoh, Forbes, Fraser, Gardner, Gavrili, Gilmore, Giraud, Goodwin, Goodfellow, Gordon, Gout Gout, Hanson, Hatkinson, Heginbotham, Henschel, Holton, Hochepeid, Hornstein, Huffner, Hunt, Icar, Jirasouvitch, Joly, Karnalaki, Keyser, Kockler, La Fontaine, Lane, Langdon, Lawson, Le Bailley, Lee, Lawson, Madge, Mann, Maltass, Marcopoli, Matthey, Mc Gregor, Mc Vittie, Missir, Offley, Pagy, Palmer, Pandespanian, Parkinson, Partridge, Paterson, Pengelley, Perkins, Printezis Raggio, Rees, Rivense, Routh, Russo, Schiffman, Scott, Shaw, Shotton, Sponza, Sperco, Stevenson, Stokes, Steinbüchel, Stevens, Stower, Thompson, Tissot, Topuz,

Tristramp, Turrell, Van Der Zee, Von Erichstorff, Washburn, Well, Weakley, Webb, Webber, Werry, Williamson, Whittall, Whittute, Wilkin, Wilkinson, Winterhalter, Wolf, Xenopoulou.

2.1.1.1 İzmir Levantenleri'nin Sosyo- Kültürel Hayatı

İzmir'de yaşayan Levanten toplum kendi içerisine kapalı bir toplum görünümündedir. Levantenler sosyal ilişkilerini genellikle kendi toplulukları ve kimi zaman da Rumlar ile sürdürmektedir. Levantenler, atalarından miras kalan pek çok dili konuşabilmektedirler. Konuştıkları dil kendi aralarında Rumca iken, resmi toplantılarda ya da topluluk arasında Fransızcadır (Beyru,2000). Levantenler kendilerini yüksek bir sınıfa mensup görmeleri nedeniyle Türkler ile sosyal bir ilişki içerisine girmemektedirler. Akkurt, 1940'lara kadar Levanten bayanların Türk topraklarında doğup büyümelerine rağmen Türkçe bilmediklerini belirtmektedir (Akkurt,2004).

Levantenler, toplumsal kimliklerini sürdürebilmek, bir topluluğa ait olduklarını hissetmek, bunun yanı sıra kendilerinden farklı gördükleri, çoğu kez de küçümsedikleri diğer toplumlardan uzak ve ayrı kalmak için sosyal kulüpler kurmuşlardır. Topluluk içinde gruplaşmalara da yol açan bu kulüpler, özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısında belirginleşmiştir. İzmir kentinde faaliyet gösteren kulüpler incelendiğinde, Batılı kulüplerin etnik gruplaşmadan çok sosyal statü ve sınıf farklılaşmalarına dayalı bir yapılanma sergiledikleri görülmektedir. 19. yüzyılın ikinci yarısında görülen bir diğer sosyal aktivite tiyatrolardır. Bu döneme kadar İzmir'deki çeşitli yabancı devlet konsolosluklarındaki aktiviteler ile sınırlı olan tiyatro faaliyetleri özellikle Batılı topluluğa hizmet vermektedir. 19. yüzyılda İzmir gösteri ve eğlence hayatında 1. ve 2. Kordonun mutlak hakim olduğu görülmektedir. Tiyatro yapıları bugünkü Cumhuriyet Meydanı ve Gül Sokak çevresinde yer almaktadır. Levanten toplumun sosyal yaşamı, kulüpler, balolar, tiyatro ve sinema gösterimleri ile renklenmiştir (Akkurt,2004)

19. yüzyılda İzmir'deki sosyal aktiviteler için gezgin Kauder şu ifadeleri kullanmaktadır:

İzmir'in günlük yaşamı insana Avrupa'nın rahatlığında bir yaşam sunabilmektedir: En zevkli ve zarif düzenlenmiş yerler, sosyal yaşamın merkezi olan kulüpler... Club Europeen ve Sporting Club'e konuk olarak davet edildim. İzmir'de kulüpler dışında Avrupa standartlarında kafe ve restoranlar da bulunuyor (Şenocak,2011,s.87). Kauder'in de bahsettiği üzere Levanten topluluk canlı bir sosyal hayata sahiptir.

Akkurt'un belirttiği üzere balolar Levanten topluluğun önemli sosyal aktivitelerinden biridir. Beyru, konuyla ilgili olarak düşüncesini: *''özellikle gazinolarda düzenlenen çeşitli balolarda ve İzmir'in yabancı sosyetesince bunların en ilginç ve en rağbet görenleri olduğu kabul edilen maskeli balolarda, her ülkeye ait her çeşit üniformaya rastlanabilmektedir''* ifadesiyle belirtmektedir (Beyru,2000).

Levanten topluluk, sosyal hayatın birçok alanında olduğu gibi, spor alanında etkin durumdadır. Özellikle; golf, futbol, at yarışları, atletizm gibi spor dalları Levantenlerin desteğiyle gelişmiştir. Whittall, Rees, Forbes ve Giraud aileleri at yarışlarının düzenlenmesi ve katılımın genişlemesi konusunda Levanten topluluğu peşinden sürükleyen grup konumundadır. Levantenler, 1867 yılında mülk edinme hakkının verilmesinden sonra spor aktiviteleri için kullanabilecekleri geniş araziler satın almışlardır. Bu arazilerde futbol, koşu, golf, tenis müsabakaları düzenlenmektedir. Levanten topluluğun öncülüğünde gerçekleşen spor olayları; 1890'da futbol, 1891'de Batılı normlarda at yarışları, 1892'de atletizm yarışları, 1892'de yelken ve bisiklet yarışlarıdır (Akkurt,2004).

İzmir Levantenleri, sosyo-kültürel hayatın yanı sıra, eğitim alanında da belirgin bir role sahiptir. 18. yüzyıldan itibaren kurulmaya başlanan eğitim kurumlarının, önceleri sadece ait oldukları etnik gruplara yönelik bir yapılanma içinde oldukları, sonrasında ise kendi kültürlerini yaymak amacıyla diğer etnik gruplara da kapılarını açtıkları görülmektedir. Bu çerçevede Levantenler tarafından kurulan okullar

şunlardır; Fransızlara ait olan okullar: Lazarist Koleji, Saint Joseph, Saint Jean Okulu, Saint Andre Okulu, Cordelio Okulu, Dame de Sion, La Providence, Saint Vincent ve Fransız Hastanesi Okulu'dur. İngilizlere ait olan okullar: Barkshire, Turrel Okulu ve İskoç Okulu'dur. İtalyanlara ait olan okullar: İtalyan Kız Okulu ve İtalyan Erkek Okulu'dur. Avusturyalılara ait okullar: Avusturya Okulu ve Diaconne Enstitüsü. Ayrıca Amerikalılara ve İsviçrelilere ait birer okul bulunmaktadır (Şenocak,2011).

İzmir kentinde yaşayan Levanten topluluk, Osmanlı topraklarında yaşayan azınlık grup gibi değil, kentin gerçek sahipleri gibi bir tutum sergilemektedir. Bu kendine güvenli duruşun ardında, Osmanlı toplumunun kozmopolit, toplum haklarına saygılı yapısı ve aynı zamanda tüm dünyada hâkim anlayış olan Batılılaşmanın devlet politikası olarak kabul edildiği bir ortamda Batıyı temsil etmenin getirdiği bir güven olduğu düşünülmektedir (Akkurt,2004).

2.1.1.2 19. ve 20. Yüzyıllarda İzmir'de Levanten Nüfusunu Etkileyen Olaylar

İzmir'deki Levanten topluluğun nüfusunu etkileyen en önemli gelişmeler Islahat Fermanı'yla gayrimüslim halka mülk edinme hakkının tanınması, İzmir'in İşgali, Kurtuluş Savaşı ve Lozan Antlaşması sonrası dönem, 1945-1960 yılları arası dönem ve Kıbrıs Harekatı olarak göze çarpmaktadır.

Osmanlı Devleti'nde 1856 yılında ilan edilen Islahat Fermanı'yla azınlıklar da Osmanlı tebaasından sayılmıştır. Bunun sonucunda 8 Haziran 1868 (7 Safer 1248) tarihli Tebaa-yı Ecnebiyenin Emlaki Mutasarrıf Olmaları Hakkındaki Kanun" ile yabancı kişilere Osmanlı toprakları üzerinde taşınmaz mal edinme hakkı verilmiştir. Bu tarihe kadar yabancıların Osmanlı ülkesinde taşınmaz edinmedikleri ve edinim hakkı olmadıkları görülmektedir. Bu kanun çıkmasına müteakip İzmir'e yerleşen Levantenler kendi evlerini, köşklerini inşa etmeye başlamış, büyük araziler satın almış ve İzmir'de tamamen yerleşmişlerdir. Bu gelişme sonucunda Levantenlerin nüfusunda önemli bir artış gözlenmiştir.

İzmir'deki Levanten nüfusunu etkileyen önemli gelişmelerden bir tanesi de 1919 yılında İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesidir. İşgal sırasında İngiliz ve Fransızlar önceleri Yunanlıları desteklemiştir. Sonrasında ise Yunanistan'ın gönderdiği vali Stergiadis'in ve Yunan Hükümeti'nin Levantenlere Osmanlı Devleti gibi ayrıcalıklar sunamaması ve ortaya çıkan yağma hareketleriyle birlikte Levanten ailelerin bir kısmı İzmir'i terk etmişlerdir.

İzmir'e Türk askerinin girip Yunan işgalinin son bulmasıyla birlikte Levantenlerin büyük kısmı İzmir'den ayrılmıştır. İzmir'den ayrılan Levantenlerin bir kısmı kendi ülkelerine bir kısmı ise Ege Denizi'ndeki adalara gitmiştir. Lozan Antlaşması'nın imzalanmasıyla Levantenlerin bir bölümü İzmir'e geri dönmüştür. Kurulan yeni Türk Devleti Levantenlere eski ayrıcalıklarını sunmamış ve topluluk ekonomik ayrıcalıklarını kaybetmiştir. Bu nedenden dolayı birçok Levanten aile ülkeyi terk etmiş, ya kendi ülkelerinde dönmüş ya da ticari varlıklarını sürdürebilecekleri yeni ülkelere yerleşmeyi tercih etmişlerdir.

İzmir'deki Levanten nüfusunu etkileyen bir diğer neden, Aydın demiryolunun İngilizler' den alınıp TCDD'ye verilmesi olarak gösterilmektedir. Koloni anlayışı çerçevesinde ticari ve sosyal yaşama sahip İngilizler, bu durum karşısında kısıtlanmış ve bir çoğu şehri terk etmiştir. Marina Corsini ve Frank Caporal'ın belirttiğine göre, Levantenlerin İzmir'den ayrılmasına neden olan bir başka gelişme de 2. Dünya Savaşı sırasında çıkarılan Varlık Vergisi Kanunu ve Kıbrıs Harekatı'dır (M. Corsini, F. Caporal, kişisel İletişim, 24 Mart 2016).

Varlık Vergisi Kanunu'nun ilanı sonrasında Aralık 1942 ve Ocak 1944'te başta İstanbul ve İzmir olmak üzere Türkiye'de yaşayan gayrimüslimlere ait binlerce taşınmaz mülk, ev ve işyeri haczedilmiş, satılmış ve el değiştirmiştir. Bu nedenle Levanten ailelerin bir kısmı Türkiye Cumhuriyeti'ni terk etmiştir. Levanten ailelerin Türkiye'yi terk etmesine neden olan son gelişme Kıbrıs Barış Harekatı'dır. Kıbrıs Barış Harekatı sonrası, azınlıklara karşı tahrip ve yağma hareketi başlamıştır. Meydana gelen bu gelişmeler üzerine birçok Levanten aile kendi ülkelerine

dönmüştür. Bu gelişmenin ardından, Levanten nüfusunun Türkiye’de önemli bir şekilde azaldığı görülmektedir.

BÖLÜM ÜÇ

BUCA YERLEŞİMİ

“Buca” adının nereden geldiği konusunda farklı görüşler mevcuttur. Kararas’ın Iconomos’tan naklettiğine göre 1235 yılında İznik Devleti Kralı Lenvon Manastırı sınırlarını tespit ettirirken Kral Yolu yakınında “*Kohi*” isimli bir bölgenin adı geçmektedir. Iconomos’a göre adı geçen bu yer sonradan Buca adını almıştır. Kohi yeni Yunanca’da “*Gonia*” olarak adlandırılmış, sonrasında “*Bugia*” ya dönmüş ve en son “*Buca*” adını almıştır (Erpi,1985,s.8). “*Buca*” İzmir’e gelen gezginlerce “*Boudja*”, “*Budjia*”, “*Buiaw*”, “*Bougieh*” ve “*Borja*” gibi isimlerle de anılmıştır.

Antik dönemden itibaren iskan alanı niteliğini sürdüren Buca, Osmanlı İmparatorluğu döneminde bağcılık ve hayvancılığın yapıldığı, yoğunlukla Rum tebaanın yaşadığı bir köy görünümündedir. Yerleşimin ad kökenine dair birden çok sav bulunmaktadır (Atay, 1978; Kararas, 1962; Erpi, 1985; Tül, 2015). Bu kapsamda öne sürülen Kohi (dipte, çukurda bulunan), Bovios (kenarda bulunan köy), Boutza (boğalar) ve Vuza (Bizanslı toprak sahibinin adı) isimleri yerleşimin kırsal niteliğinin bir göstergesidir. Yerleşimin İzmir kentinin önemli bir konut alanı haline gelmesi 17.yüzyılda başlamış, 18.yüzyılda kazandığı ‘sayfiye alanı’ niteliği ile hızlanmış ve 19.yüzyılın kentsel ve toplumsal dinamikleri kapsamında gelişmiştir (Akkurt, 2015).

M.Ö. 630 yılında Lidyalılar’ın İzmir’i işgali sonrasında halk İzmir civarındaki köylere kaçmış ve bu bölgelere yerleşmiştir. Buca, Dereköy, Kangölü ve Kozağacı yerleşilen köylerdir. Buca’nın bilinen geçmişi M.Ö. 600 yıllarına dayanmaktadır. Lidya hakimiyeti üç asır sürmüş sonrasında İzmir, M.Ö. 323 - M.Ö. 133 yılları arasında Helen İmparatorluğu, M.Ö. 133 - M.S. 395 yılları arasında Roma İmparatorluğu, M.S. 395 - M.S. 1000 yılları arasında Bizans İmparatorluğu, 1000-1100 yılları arasında Selçuklu Devleti, 1100-1310 yılları arasında tekrar Bizans İmparatorluğu, 1310-1422 yılları arasında Aydınolu Beyliği ve 1425’ten sonrasında Osmanlı İmparatorluğu yönetimine girmiştir.

3.1 Buca'nın Tarihi ve Fiziksel Gelişimi

18.yüzyılın ortalarına kadar genelde bağcılığın ve hayvancılığın yapıldığı bir Rum köyü görünümünde olan Buca'nın gelişimini sağlayan nedenler, Kanuni Sultan Süleyman ve 2. Selim zamanında Fransızlara verilen kapitülasyonlar, 1592 yılında Levant Company'nin kurulması, Batılı tüccarların İzmir'e gelişinin artması ve sonrasında demiryolu hattının kurulmasıdır. Bu gelişmelerin sonrasında Levanten ailelerin İzmir'e yerleşmesi Buca'nın gelişimini hızlandırmıştır. 17. yüzyılın ikinci yarısında özellikle, İngiliz, Fransız, Hollandalı ve İtalyan aileler Buca'ya yerleşmeye başlamış ve kendi sayfiye evlerini inşa etmişlerdir. Erpi'nin aktardığı üzere 1688 yılında Fransız Konsolosluğu deprem dolayısıyla Buca'ya nakledilmiştir (Erpi,1985).

İzmir'e gelen gezgin ve seyyahların Buca'yla ilgili olan anlatıları dönemin Bucası'nı kurgulamak açısından önem arz etmektedir. 1739 yılında gezgin Pococke Buca'dan şu şekilde bahsetmiştir:

İzmir'in güneydoğusunda çok güzel bir vadi yer almakta; hemen hemen bu vadinin kuzeyinde çok güzel bir yer olan Buiaw yer almaktadır. Buca'da Avrupalılar'ın servi ağaçlarıyla kaplı sayfiye evleri, bahçeleri ve tarlaları bulunuyor. Vadide çeşitli su kanalları bulunuyor ve bu kanallarla şehrin su ihtiyacı karşılanıyor; Melez Çayı bu kanalların güneyinde kalmaktadır. (Pınar,2001,s.69).

1752 yılında gezgin Schulz da Buca'yı şöyle anlatmıştır:

8 Nisan günü, Bay Mann bizimle birlikte kendisinin, Hollanda Konsolosu'nun ve daha birçok ileri gelen insanın sayfiye evleri bulunan Buca'ya geldi. Buca İzmir'e yaklaşık 1 mil uzaklıktadır. Buca'ya gelir gelmez hemen Bay Mann'ın evine gittik; oradan da Baron d'Hochepped'in güzelim bahçesine geçtik. Burada en çok 240 adım uzunluğunda ve 200 adım genişliğinde olan ve her tarafı servi ağaçlarıyla çevrili hayvanat bahçesini beğendim. Bay Mann'ın evi, gördüğüm evler arasında en güzel olanıydı; büyük yemek salonunun yanı sıra otuz odası daha vardı. Bahçesi o kadar

büyük olmamasına rağmen ev, yine de bir prenses şatosu kadar güzeldi (Pınar,2001,s.73-74).

Pococke ve Schulz'un anlatımları incelendiğinde; 18. yüzyıl başlarında Avrupalı aileler, Buca'da bahçe içerisinde kendi kültürlerine uygun evler inşa etmiş ve sonrasında Buca Levanten ailelerin yaşama alanı olarak gelişim göstermeye başlamıştır. Marina Corsini'nin belirttiği üzere sayfiye evlerinin yer aldığı Buca, Levanten aileler tarafından ayrıca yazın kullanılan evlerin de yer aldığı bir alan olarak değerlendirilmektedir (M. Corsini, kişisel İletişim, 24 Mart 2016).

19. y.y.'da önemli bir gelişim gösteren Buca'yla ilgili göze çarpan en önemli sorun merkezden Buca'ya ulaşımın zorluğudur. Buca'ya ulaşımın sağlandığı yol bakımsız bir patikadır ve ulaşım genellikle eşeklerle sağlanmaktadır. Konuyla ilgili olarak 1835 yılında gezgin Nostitz:

Buca'ya dal budak gibi uzayan ve küçük yollarla ayrılan patikadan gidiliyordu ve ulaşım için henüz araba kullanılmıyordu. Şehirde tek arabaya sahip olan İngiliz Konsolosu'nun eşi Bayan Berry'nin Buca'daki evine gidebilmesi için özel bir yol yaptırılmıştı. Fakat bu yol bir araba yolculuğu için hiç de rahat değildi. İzmir'e ulaşım o hayvanların en sabırlısı ve haksız olarak hor görüleni ve küçümseneni olan eşekle yapılıyordu. Hatta ve hatta bir balo öncesi ve sonrası sokaklarda en güzel ve en şık tuvaletleriyle İzmirli kadınları eşek üzerinde görmek mümkündü (Pınar,2001,s.152) ifadesini kullanmıştır.

İzmir kent merkezini periferiye bağlamak üzere tasarlanan İzmir-Aydın demiryolu hattı, hat üzerinde yer alan Buca yerleşiminin merkeze bağlanmasını sağlamış, bu gelişme yerleşim için önemli bir kırılma noktası olmuştur. Türkiye'nin ilk demiryolu bağlantısı olan İzmir – Aydın tren yolu hattının Buca'dan geçmesi, Ottoman Railways çalışanlarının, üst düzey yöneticilerinin ve ticaretle uğraşan Levantenlerin Buca'ya yerleşmesini sağlamıştır. Oluşturulan demiryolu hattı sonucunda Levanten nüfusu artmış, bu da Buca'da toplumsal ve fiziksel bir gelişime sahne olmuştur. Öte yandan 1867 yılında yabancılara Osmanlı topraklarında mülk edinme hakkının

verilmesi Buca'nın batılı grupların ana yerleşim merkezlerinden biri haline gelmesinde etkin rol oynamıştır. 19. yüzyıl sonunda Buca'daki Levanten nüfusu dört/beş bine ulaşmıştır (Akkurt,2004).

Buca'nın bir Levanten yaşam alanı haline gelmesiyle birlikte, Buca'daki ‘‘büyük patron’’ konumundaki Levanten aileler farklı dönemlerde önemli ziyaretçileri ağırlamıştır. 1820’de Lord Byron İzmir Konsolosu Mr. Werry’nin Bucadaki konutunda ve 1856’da Sultan Abdülmecit Baltazzi Köşkünde misafir edilmiştir (Akkurt,2004

Erpi, Buca'nın fiziksel gelişiminin kuzeyden güneye doğru olduğunu belirtmektedir. Buca'nın günümüz tarihi yerleşim merkezi olarak nitelendirebileceğimiz güney kısmını oluşturan ve Erdem Caddesi, Menderes Caddesi, Atadan Caddesi gibi ‘‘Buca Tarihi Sit Alanı’’ içerisinde yer alan bölgelerde Levanten ve Rum nüfus ikamet etmiş, Türk nüfusu ise kuzeyde yer alan ve Yukarı Mahalle olarak adlandırılan Tıngır Tepe ve Tıngır Tepe’nin eteklerinde yaşamıştır (Erpi,1985). Slaars’ın 1868 yılındaki ziyaretinde Müslüman mezarlığı ve camiden bahsetmesi nedeniyle kuzeyde yer alan mahallelerin Türklerin yaşadığı alanlar olduğu düşünülmektedir. Yerleşimin kuzey yönünde yer aldığı bilinen Türk yaşam alanları ahşap konutlardan oluşan organik bir kent dokusuna sahipken, gayrimüslimlerin yaşadığı alanlar yığma sistem ile kargir malzemeyle inşa edilmiştir ve Levanten Köşkleri dışında gridal bir kent dokusuna sahiptir. Buca’da yaşayan az sayıdaki Türk aileye ait izler günümüzde görülmemektedir. Türklere ait belirli bir eserin günümüze ulaşmamasının nedeni bilinmemektedir (Erpi,1985).

Yerleşimin fiziksel yayılımındaki bir diğer girdi, Balkan Göçleridir. 1821 yılında Yunan bağımsızlığı ve 1912-1913 yıllarında meydana gelen Balkan Savaşı sonucunda Balkanlardaki Türk ailelerin büyük bir bölümü Anadolu topraklarına geri dönmüştür. Balkanlardan gelen ailelerin bir kısmı Buca’da Tıngır Tepe eteklerine ve Yaylacık Mahallesi’ne yerleştirilmiştir. Bu dönemde Yaylacık Mahallesi kurulmuş ve gelişmiştir (Erpi,1985).

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi sürecinde İngiliz ailelerin oluşturduğu Levanten topluluk Yunanlılar'a destek vermişlerdir. 1922 yılı sonrasında İzmir'in Yunan işgalinden kurtarılması sonucunda özellikle İngilizler'in yer aldığı Levanten topluluk Buca'dan ayrılmıştır. İstiklal Savaşı sonrasında yapılan 'mübadele' sonucunda Buca'daki Rum kökenli topluluk Yunanistan'a Yunanistan'dan Anadolu'ya gelen Türk toplumun bir kısmı ise Buca'ya yerleştirilmiştir. Mübadele döneminde Anadolu'ya göçen Türkler kendi içlerinde tütüncü, çiftçi, bağcı ve zeytinci olarak dört ana gruba ayrılmıştır. Tayfur Göçmenoğlu'na göre Buca'ya yerleşen halk genelde bağcı ve tütüncü grubundadır (T. Göçmenoğlu, kişisel İletişim, 23 Mayıs 2016). Mübadele sonrası gelen kişilere Rumlardan boşalan konutlar ve tarlalar verilmiştir.

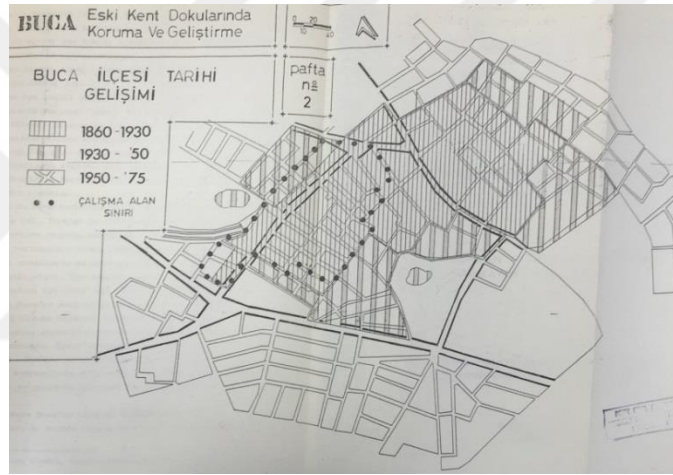
Cumhuriyet sonrasında Buca, 1950'li yıllara kadar kentsel yapısını ve ölçeğini korumuş, Aşağı Mahalle daha çok memur, iş adamı gibi meslek erbaplarından, Yukarı Mahalle ise genelde tarımla uğraşan göçmen halktan oluşmaktadır (Erpi,1985). Bu dönemde Buca kentsel olarak bir gelişme göstermemiştir ve hala bir banliyö görünümündedir. Yukarı Mahalle ve Aşağı Mahalle'deki konut yapıları dışında kalan alanlar da bağlar ve tarlalar yer almaktadır. Şehirle Buca arasındaki ulaşımı sağlayan en önemli seçenek demiryoludur. Buca'da mahalle kavramı önemli ve ön plandadır, genelde kapalı bir toplum örgüsü görülmektedir (Erpi,1985).

1950'li yıllarda Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte Buca hızlı bir değişim içerisine girmiştir. Özellikle köyden kente göçlerin başlamasıyla birlikte banliyö durumunda olan Buca arasında 2,5 km mesafe bulunan eski adı "Paradiso" olan Şirinyer'le birleşmiştir. Bağlık, bahçelik alanlar yerlerini binalara bırakmıştır. Böylelikle fiziksel ve demografik anlamda gelişen Buca, İzmir'in yüksek nüfuslu merkez ilçelerinden biri haline gelmiştir (Erpi,1985).

1980'lere kadar gelişimini sürdüren Buca'nın günümüzdeki yayılımına bir diğer etken 1982'de üniversitenin açılmış olmasıdır. Üniversite açıldıktan sonra Buca'nın nüfusunda kayda değer bir artış meydana gelmiş, bağlık olarak kullanılan alanlar

imara açılmış ve ilçede bulunan tarihi yapıların bir kısmı işlev değişikliğine uğramış, bir kısmı da kentsel sit alanının ilanına kadar yok olmuştur.

1983 yılında Buca Kentsel Sit Alanı için çalışmalara başlanmıştır. Buca Kentsel Sit Alanı Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun 29.08.1986 tarih ve 2614 sayılı kararı ile kabul edilmiştir. Bu kapsamda içerisinde dini, eğitim, ticaret ve konut gibi işlevlere sahip 109 yapı tescillenmiştir. 1986 yılındaki sit alanı kararından sonra, 2001 yılına kadar parsel ölçeğinde tescil çalışmalarına devam edilmiştir. 2001 yılında çıkarılan yeni bir kararla Buca Kentsel Sit Alanı genişletilmiş ve günümüzdeki sınırlarına ulaşmıştır.

Şekil 3.1 Buca konut stoğu (Erbil,1988)

3.2 Buca'nın Toplumsal Gelişimi

3.2.1 Buca'da Nüfus Gelişimi

17.yüzyıl'ın başlarına kadar bağcılık ve hayvancılığın yapıldığı bir Rum köyü olan Buca, 17. Yüzyıl sonrasında Levanten'lerin banliyö olarak kullanmaya başladığı bir yerleşim alanı olmuştur. 1770 ve 1826'daki Mora İsyanları ile İzmir'e yaşanan göçler sonrası Buca'nın nüfusu önemli bir artış göstermiştir. Göçmenoğlu, 1894 yılında Buca'da altı bin Rum'un oturduğunu ifade etmektedir (Göçmenoğlu,2012). Ayrıca 19. Yüzyılın sonlarında Buca'da dört/beş bin Levanten yaşamaktadır.

Nüfusu etkileyen bir başka gelişme 1912-1913 yılında Balkan Savaşları sonrasında gerçekleşen göçlerdir. Bu göçler sonrasında Türk nüfusu artmıştır. İstiklal Savaşı sonrası yapılan mübadelede Rumlar ilçeyi terk etmiş, Türkler gelmiştir. Böylelikle nüfusta sayısal olarak önemli bir değişim olmazken, Rum nüfusu yok olmuş, Türk nüfusu artmıştır.

1950’li yıllara kadar Buca’nın nüfusu on yedi bin civarındadır. Buca nüfusu, 1950 yılından sonra yaşanan iç göç ve 1980 yılından sonra üniversitenin açılmasından önemli ölçüde etkilenmiştir. İlçe nüfusu önemli bir artış yaşamıştır. 1935’te 8060 olan nüfus, 1950’de 17106, 1960’ta 30170, 1975’te 70298’dir (Göçmenoğlu,2011). 1990 yılında 203383, 2000 yılında 315136, 2010 yılında 423082 ve 2015 yılında 470768’dir. Rakamlardan da okunduğu üzere Buca özellikle 1980 yılından sonra mega-ilçe durumuna gelmiş, önemli bir nüfus artışı yaşanmıştır.

3.2.2 Buca’nın Sosyal-Kültürel Gelişimi

Buca’nın sosyal ve kültürel yaşamını oluşturan öğeler; Levantenlerin kontrolü altında olan kulüpler, yabancı okullar ve Buca’nın meşhur pazarıdır. Kültürel hayata hizmet veren yapılar yerleşimin kuzeybatısında bulunan tenis kulübü ve at yarışlarının yapıldığı koşu alanıdır. 1856 tarihinde Whittall ve Rees Aileleri’nin öncülüğünde yapılan koşu alanı, 1863 tarihinde Sultan Abdülaziz’in şerefine düzenlenen at yarışı ile kullanıma açılmıştır (Akkurt,2004). Bu koşu alanı günümüzde de varlığını Buca Hipodromu olarak sürdürmektedir.

Buca’da ayrıca sanatsal etkinlikler ve eğlencelerde sürdürülmektedir. 1820’li yıllarda kurulduğu bilinen “Buca Amatörler Tiyatrosu” açık havada birçok temsil vermiştir. Ayrıca günümüzde Atadan Caddesi olarak adlandırılan cadde üzerinde Işın Sineması ve Griziyotis’in birahanesi yer almaktadır (Erpi,1985). Buca’nın zengin sosyo - kültürel yaşamı ve ziyaretçilerin konaklama talebi 1838 yılında bir konaklama yapısının -Manol Hotel- inşasına yol açmıştır. Günümüzde 119 sokak üzerinde bulunan ve varlığını yaşlılar evi olarak sürdüren Manol Hotel, o yıllarda

günlük ve aylık odaların kiralandığı içinde restoran ve bilardo salonlarının bulunduğu sosyal bir tesis olarak hizmet vermektedir.

Yerleşimin sosyo-kültürel yaşamının önemli parçalarından biri de eğitim kurumlarıdır. 1800'lü yıllara kadar Buca'da bulunan eğitim yapıları Rumlara ait okullardır. Rumca hizmet veren, 1870 yılında kurulan "*Parthenogogio*" adlı kız okulu ve 1872'de açılan "*Astiki Sholi Arenon*" adlı erkek okulunun günümüzde "*Dokuzçeşmeler*" olarak adlandırılan bölgede yer aldığı ve bu okullarda altı sınıf okutulduğu Göçmenoğlu tarafından belirtilmektedir (Göçmenoğlu,2012). Levantenlerin yerleşimdeki toplumsal etkisinin artması sonucu 19. Yüzyılın ortalarından sonra "*Granier*" ve "*Notre dam des Anges*" adlı Levanten okulları açılmıştır (Göçmenoğlu,2012). Yerleşimdeki bir diğer önemli eğitim kurumu, 1912 yılında günümüzde Şirinyer olarak adlandırılan ve eski adı "*Paradiso*" olan bölgede kurulan Amerikan Koleji'dir (Şekil 3.2). Cumhuriyetin ilanına kadar Levanten ailelerin ve zengin Rum ailelerin çocuklarına eğitim veren bu kolej, Cumhuriyet sonrası Kızılçullu Köy Enstitüsü olarak hizmet vermiş,1954 yılında köy enstitüleri kapatılınca NATO'nun hizmetine verilmiştir, yapı günümüzde NATO karargahı olarak kullanılmaktadır.

Şekil 3.2 Amerikan Koleji (Dünya Fotoğrafları, b.t)

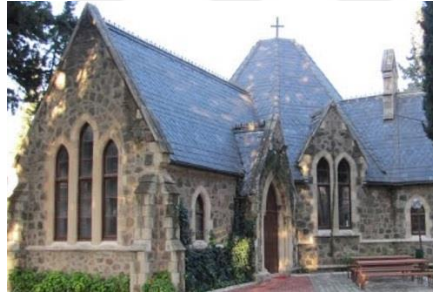
Yerleşimin sosyo-kültürel yaşamını oluşturan önemli etmenlerden bir tanesi de dini yapılarıdır (Şekil 3.3). 19. yüzyıl başında Buca'da bir Rum, bir Katolik, bir Reforme kilisesi ve bir cami bulunmaktadır (Atay,1978). 1796 yılında günümüzde "*Üçkuyular*" olarak adlandırılan ve o dönemde "*Pigadia*" olarak isimlendirilen

bölgede Buca'nın ilk Katolik Kilisesi olan Epano Mahalla Kilisesi açılmıştır. Ancak, bu kilise günümüzde mevcut değildir. (Kararas'tan naklen, Göçmenoğlu,2012). 19. Yüzyılın ilk çeyreğinde yerleşimdeki İngiliz topluluğun artması neticesinde, 1838'de İngiliz cemaat tarafından Baptist Kilisesi inşa edilmiştir. Yapı, kilise olarak adlandırılrsa da bir şapel görünümündedir ve neo-gotik bir üslupla yapılmıştır. Kilise 1961 yılında Buca Belediyesi'ne devredilmiş; nikâh sarayı ve kültür merkezi olarak kullanılmıştır. 2001 yılında cemaatin kullanımına iadesi çerçevesinde onarım ve sağlıklaştırma uygulaması gerçekleştirilmiş ve tekrar asıl işlevine dönüştürülmüştür. Kilise'nin yanında Protestan Kilisesi'ne ait manastır binası yer almaktadır. 1865 yılında yerleşimdeki Katolik topluluk tarafından St. John Kilisesi kurulmuş, ancak bu kilise de mevcudiyetini sürdürememiştir. Yerleşimin Katolik topluluğu tarafından inşa edilen üçüncü kilise, 19. yüzyılın son çeyreğinde açılan DOM Kilisesi'dir. DOM Kilisesi Levanten cemaatin yardımlarıyla açılmış bir kilisedir. DOM Kilisesi günümüz de de varlığına devam etmektedir, fakat Özlem Harmanlı'nın aktarımlarına göre kilisenin cemaatini günümüzde İranlı Katolikler ve Süryaniler oluşturmaktadır (Ö. Harmanlı, kişisel İletişim, 14 Nisan 2016). Kilisenin kuzey batısında rahip misafirhanesi, güney batısında ise rahibe okulu yer almaktadır. Rahip misafirhanesi günümüzde konut (Akgün Evi) olarak kullanılmakta, rahibe okulu ise Çaka Bey Ortaokulu olarak hizmet vermektedir. Güvenirliği düşük olmakla birlikte, bölge halkının verdiği bilgiye göre rahip misafirhanesi ile rahibe okulu arasında bir geçit bulunmaktadır.

Buca'nın önemli nüfus dinamiklerini oluşturan Rum topluluğa ait kiliseler de alan içerisinde yer almaktadır. Günümüzde Muradiye Camii olarak bilinen yapı eski bir Rum kilisesidir. Ayrıca Yukarı Mahalle olarak belirtilen kısımda da bir Ortodoks Kilisesi olduğu iddiası mevcuttur.

Şekil 3.3 20. y.y. Başında Buca'daki dini yapılanma

(a)

(b)

Şekil 3.4 Protestan kilisesi (a), DOM Kilisesi (b)

(a)

(b)

Şekil 3.5 Rahibeler yönetimindeki okul (a) (Feriha Özpoyraz arşivi), Muradiye Camii (b)

3.3 Buca Tarihi Konut Stoku

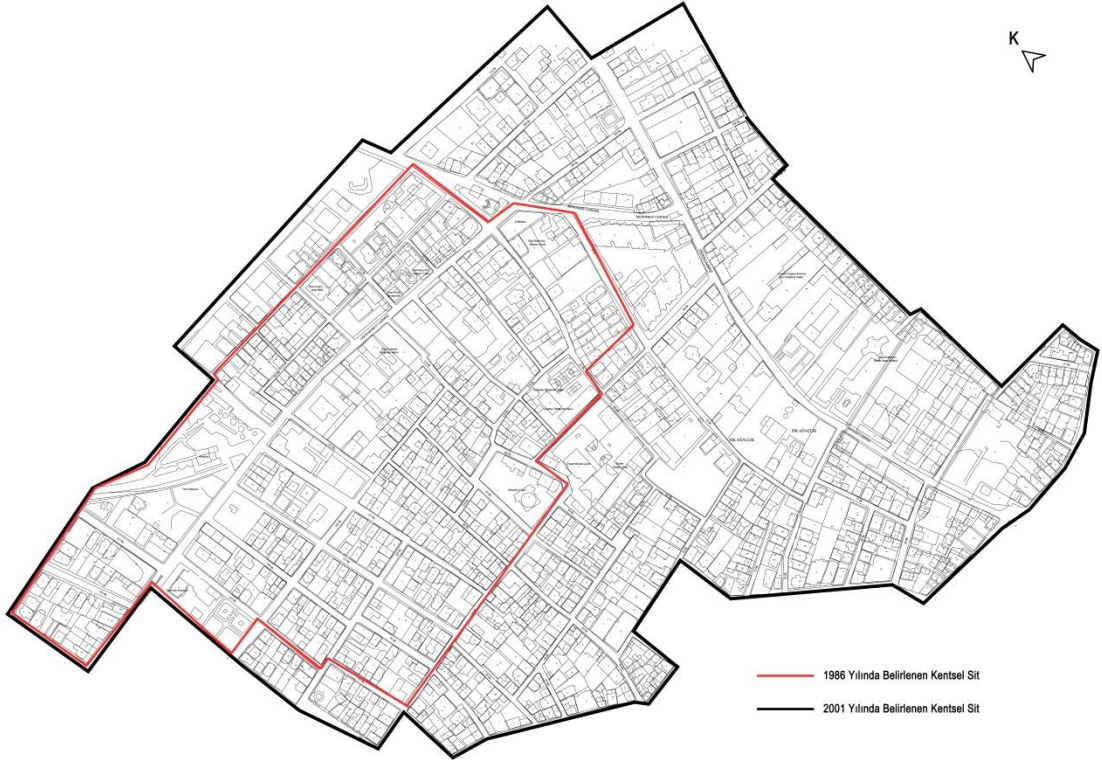
Buca tarihi konut stoğunu Rum tebaa ve Levantenler'e ait yapılar oluşturmaktadır. Buca, Müslüman tebaanın da yaşama alanı olmasına rağmen bu gruba ait günümüze kadar gelen bir yapı bulunmamaktadır. Tarihi konut stoku, Rum Evleri, Levanten Evleri ve Levanten Malikâneleri olarak ayrılmaktadır. Kentsel izler dikkate alındığında Rum Evleri ve Levanten Evleri'nin kentte gridal bir iz oluşturduğu, Levanten Malikanleri'nin ise belirli bir ize sahip olmayan geniş bahçelerin içerisinde yer alan bir yapı sergilediği görülmektedir. Levanten ve Rum yapıları ahşap çatkılarının arasının ve çevresinin doldurulmasıyla oluşturulan karma strüktürle, Müslüman mahallelerinde bulunan yapılar ise ahşap strüktür ve ahşap malzemeyele oluşturulmuştur. Erpi'nin de ifade ettiği üzere Buca'da yer alan Müslüman Mahalleleri alan içerisinde organik bir iz oluşturmaktadır (Erpi,1985).

İncelenen alan içinde bulunan yapı grubu Levanten Malikâneleri, Levanten Evleri ve Rum Evleridir. Levanten evleri, Buca'da yerleşmiş orta sınıf yönetici veya demiryollarında çalışan Levantenler'e ait konutlardır. Rum ve Levanten evleri düzgün geometrilili parsellerde yer alan dikdörtgen formlarla konumlandırılmış çoğunlukla sokak-konut ilişkisinin doğrudan sağlandığı bahçeli yapılardır. Kentsel dokuda yer alan Levanten ve Rum konutları benzer yapı elemanları (cumba, söve v.b.), kütle özellikleri, planometri ve mekânsal kullanım derinliğine sahiptir. Yapıların sahip olduğu benzerlikte, dini ve etnik unsurların ötesinde coğrafya ve yerel mimari etkili olmuştur. Erpi,1860-1920 yılları arasında inşa edilen yapıların kendilerine has bir karaktere büründüğünü, yapıların yerleşmiş bir üslup çerçevesi içinde, her birinin kuralları, oranları belirli tiplerin çeşitlemelerinden ibaret olduğunu ifade etmiş ve konutların yer aldığı parsellerin nicelik olarak büyük ölçülerde olmadığını ve konutların bahçe kullanımına sahip olduğunu belirtmiştir (Erpi,1985).

Alanda mevcut olan yapı grupları içerisinde bir diğer grup Levanten Malikâneleridir. Bu yapı sınıfını belirli bir üslup kategorisine ayırmak uygun değildir. Levanten aileleri değişik kültürlerden geldikleri ve zenginliklerini kendi toplumlarına göstermek için ortaya koydukları kişisel zevkleri bu ayırımın

yapılamamasına yol açmıştır. Levanten Malikâneleri büyük bahçeler içinde yer alan büyük ölçekli ve etkin bahçe kullanımının sağlandığı yapılar konumundadır.

Tarihi konut stoku içinde yer alan ve günümüze ulaşan yapıların büyük bir kısmı Buca Kentsel Sit Alanı içerisinde yer almaktadır. Özellikle 1950 ve 1980 yılları sonrasında büyüyen ve mega-ilçe durumunu alan Buca’da birçok tarihi yapı günümüze ulaşamamıştır. Bu yapıların yerlerine apartman, ofis v.b kullanımda yapılar inşa edilmiştir. Günümüze kadar ulaşan yapıların korunmasında, 1983 yılında tescil çalışmalarına başlanan, 29.08.1986 tarih ve 2614 sayılı kararı ile kabul edilen ve 2001 yılında genişletilen Buca Kentsel Siti’nin önemi büyüktür. Bu kapsamda içerisinde dini, eğitim, ticaret, ve konut gibi işlevlere sahip 109 yapı tescillenmiştir.

Şekil 3.6 Buca kentsel sit alanı

Şekil 3.7 2016 tarihinde varlığını sürdüren yapılar

Buca kentsel sit alanında konumlanan tarihi konutlarda yapılmış olan tipoloji çalışmalarının yapıların kütsel özellikleri odağında gerçekleştiği görülmektedir. Erpi, 1987 yılındaki çalışmasında alandaki yapıları Buca Evi, Cumbalı Tür, Cumbasız Tür, Tek Katlı Konutlar, Bir Buçuk Katlı Yaygın Cepheli Tür, Çarpık Planlı Köşe Yapıları ve Kendine Özgü Özellikler Gösteren Konutlar olarak yedi başlık altında incelemiştir. Akkurt, 2004 yılındaki çalışmasında alandaki yapıları Büyük Ölçekli Levanten Köşkleri, Özellikli ve Batılı İzler Taşıyan Konutlar, Kentsel Konut Örneklemeleri olarak üç ana grupta derlemiştir. Alan özelinde gerçekleştirilen tipolojiler göz önünde bulundurulduğunda alandaki yapıları beş başlık altında toplamak doğru olacaktır. Bunlar: Buca Evi, Tek Katlı Tip, Cumbalı Konut Tipi, İki veya Üç Katlı Cumbasız Konut Tipi ve Levanten Malikâneleri'dir.

Buca Evi, Buca'da çok yoğun olarak görülmesi ve kentin diğer bölümlerinde sıklıkla rastlanmaması sebebiyle bu tip bu şekilde isimlendirilmiştir (Şekil 3.8). Bu yapı tipi, sokak-konut ilişkisinin direkt kurulduğu, yoldan 8-11 rıhtla yapıya ulaşılan, yaşama katı ve gömülü veya yarı gömülü bir bodrum katından oluşmaktadır. Tipin en belirgin özelliği sokağa bakan cephesindeki baskın kapı nişi ve kapının yanında yer

alan iki adet pencerenin bulunmasıdır. Konutların sokağa yüz veren cepheleri asimetriktir. Bu tipte yer alan yapılar her iki yandan bitişik nizam, tek yandan bitişik nizam ve ayrıık nizam olarak sınıflandırılabilir.

(a)

(b)

Şekil 3.8 100 ada 9 parsel (a), 103 ada 4 parsel (b)

Yalın ve tek katlı kütleyle sahip olan tek katlı tipte, sokak-konut ilişkisinin direkt olarak kurgulanmakta ve konuta giriş 3-4 rıht çıkılarak sağlanmaktadır (Şekil 3.9). Bir artı yarım katlı ve bir artı bodrum katlı çeşitlemelere sahiptir. Sokağa yüz veren cepheler, simetrik ve asimetrik tiplere sahiptir.

(a)

(b)

Şekil 3.9 97 ada 1 parsel (a), 107 ada 5 parsel (b)

Cumbalı tipte yer alan evler iki ana kattan oluşmaktadır (Şekil 3.10). Konuta giriş zemin kattan sağlanmakta ve cumba birinci katta yer almaktadır. Bodrum kat depolama işlevi ile kullanılır. Bu tipte yer alan yapılar her iki yandan bitişik nizam, tek yandan bitişik nizam ve ayrıık nizam olarak sınıflandırılabilir. Konut-sokak ilişkisi direkt olarak sağlanmaktadır. Konut girişi sokaktan 3-4 rıhtla çıkılarak

yapılmaktadır. Bu tipte yer alan konutlar, simetrik ve asimetrik cephe düzenlerine sahiptir.

(a)

(b)

Şekil 3.10 575 ada 26 parsel (Heingbotham Evi) (a), 105 ada 10 parsel (Dramalı Evi) (b)

İki veya üç katlı cumbasız konut tipinde evler iki veya üç ana kattan oluşmaktadır (Şekil 3.11). Konuta giriş zemin kattan sağlanmaktadır. Bodrum kat depolama işlevi ile kullanılmaktadır. Bu tipte yer alan yapılar her iki yandan bitişik nizam, tek yandan bitişik nizam ve ayrı nizam olarak sınıflandırılabilir. Bu tipteki yapılar içinde orta ve büyük ölçekteki Rum ve Levanten yapıları yer almaktadır.

(a)

(b)

Şekil 3.11 105 ada 9 parsel (a), 114 ada 12 parsel (b)

Levanten malikânelerini oluşturan yapılar üst gelir grubuna sahip olan Levanten ailelerin yaşadığı büyük ölçekli konutlardır ve geniş parseller içerisinde yer

almaktadırlar (Şekil 3.12). Bina kütleleri yapı sahibinin zevkine uygun olarak tasarlanmıştır. Buca'da Malikâne olarak adlandırılabilen yapılar; Forbes Malikânesi, Rees Malikânesi, De Jong Malikânesi, Baltazzi Malikânesi, Barf Malikânesi ve Blackler Malikânesi'dir

(a)

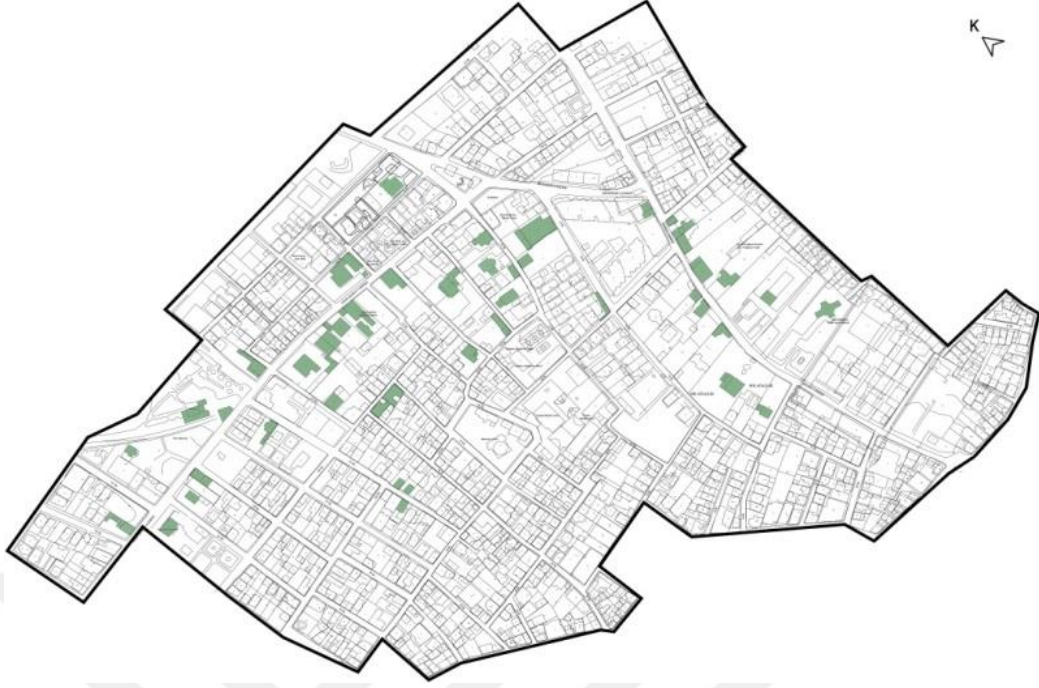
(b)

Şekil 3.12 Forbes Malikânesi (a), Rees Malikânesi (b)

BÖLÜM DÖRT

BUCA LEVANTEN KONUTLARI

Üçüncü bölümde tariflenen tarihsel gelişim sonucunda oluşan Buca tarihi dokusunu günümüze taşıyan tarihi yapıların büyük bölümü kentsel sit alanının içindedir. Bu alanın çeperinde konumlanan ve sahiplerinin alanı terki sonucu hazineye devir edilmiş olan parseller, içinde barındırdıkları tescilli köşk yapılarının yanı sıra doğal sit alanı olarak da tanımlanmıştır. Buca Levanten konutlarının kültür-mekân ilişkilerini ortaya koymayı hedefleyen bu bölümde öncelikle günümüze ulaşan Levanten konutları belirlenmiştir (Şekil 4.1). Harita üzerine işlenen konutların belirlenmesinde, Erpi'nin "Buca'da Konut Mimarisi" ve Akkurt'un, "19.Yüzyıl Batılılaşma Kesitinde Bornova ve Buca Levanten Köşkleri Mekânsal Kimliğinin İrdelenmesi" isimli çalışmalardan ve tapu kayıtlarından yararlanılmıştır. Alanda varlığını sürdüren Levanten konutları belirlendikten sonra bu yapıların mimari karakteri ve süreç içindeki değişimleri incelenmiştir.. Ayrıca, değişen toplum ve değişen mekân bir arada değerlendirilmiştir. Bu kapsamda yapılan çalışmalar sonucu oluşturulan girdiler, basılı kaynaklar, seyyah ve gezginlerin anlatımları, yerleşimlere ilişkin yapılmış bilimsel çalışmalar, tapu/kadastro kayıtları, kişisel görüşmeler, anılara dayanan sözel tarih aktarımları ve mimari okumalara dayandırılmaktadır.

Şekil 4.1 Buca sit alanı içerisinde yer alan Levanten yapıları

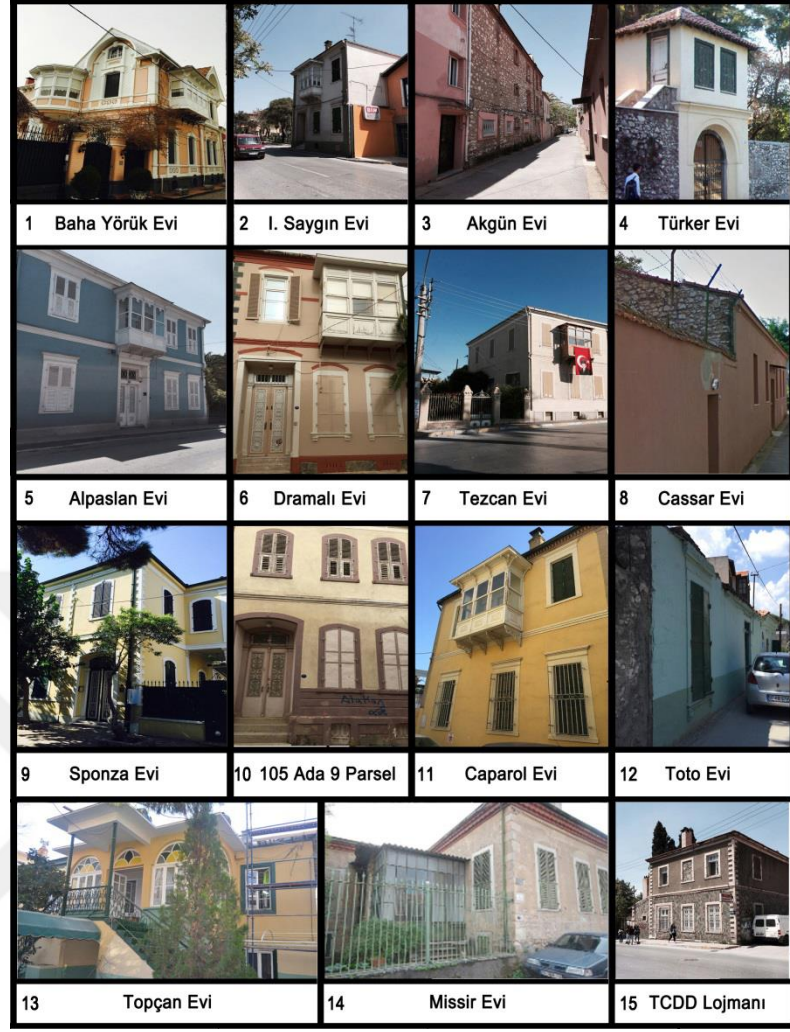
Bu bölümde, çalışmanın ana sorgusu olan kültür-mekân ilişkilerinin deşifresi Buca kentsel sit alanı içinde yer alan Levanten konutları üzerinden ortaya konulmaktadır. Bu hedefle, mekânsal kimliği oluşturan unsurları, kullanıcının mekân üzerinden temsili, mekânın kültürle olan etkileşimi, değişimi sonucunda öznel mimarinin ve kültürel değerlerin sürekliliği irdelenmiştir. Çalışma kapsamında incelenen yapıların seçiminde iki temel kriter göz önünde tutulmuştur. Bunlar kullanıcı ve niteliklerdir. Çalışmada esas alınan *kullanıcı*, Levanten toplumun üyeleri tarafından yapılmış veya ikamet edilmiş olmasını, *nitelik* ise incelenen yapının, Buca kentsel sit alanı içerisinde yer alması ve günümüzde de konut kullanımına devam ediliyor olmasını gerektirmektedir.

Yapılan tespit ve araştırmalar sonucunda, kullanıcı (Levanten toplum tarafından inşa edilen) ve nitelik (günümüzde konut kullanımı süren) kriterlerini sağlayan on beş adet yapı belirlenmiştir. Bu yapılar: 116 Ada 6 Parsel (Baha Yörük Evi), 113 Ada 2 Parsel (Alpaslan Evi), 96 Ada 6 Parsel (Işıl Saygın Evi), 79 Ada 3 Parsel (Türker Evi), 138 Ada 1 Parsel (TCDD Lojmanı), 114 Ada 12 Parsel (Akgün Evi), 116 Ada 1 Parsel (Cassar Evi), 113 Ada 1 Parsel (Missir Evi), 102 Ada 3 Parsel (Sponza Evi), 116 Ada 5 Parsel (Topçan Evi), 79 Ada 4 Parsel (Toto Evi), 117 Ada 4 Parsel

The map shows the city of Karlsruhe with its characteristic grid-like street pattern. The 15 numbered orange markers are located at the following approximate coordinates (based on the map's orientation):

- 1: Central-northern area, near the main railway station.
- 2: Western edge of the city, near the airport.
- 3: Central area, near the main railway station.
- 4: Eastern edge of the city, near the main railway station.
- 5: Central-northern area, near the main railway station.
- 6: Southern edge of the city, near the main railway station.
- 7: Western edge of the city, near the airport.
- 8: Central area, near the main railway station.
- 9: Western edge of the city, near the airport.
- 10: Southern edge of the city, near the main railway station.
- 11: Central-northern area, near the main railway station.
- 12: Eastern edge of the city, near the main railway station.
- 13: Central area, near the main railway station.
- 14: Central area, near the main railway station.
- 15: Western edge of the city, near the airport.

Şekil 4.2 Günümüzde konut işlevini sürdüren Levanten yapıları

Şekil 4.3 Günümüzde konut işlevini sürdüren Levanten yapıları

Araştırma kapsamında ele alınan yapıların işlevsel kullanımı ve değişimi, fiziksel kullanımı ve değişimi, kültürel kullanımı ve değişimini ifade etmek ve bu kullanımların sürekliliğini irdelemek amacıyla çalışmanın özünü oluşturacak tablolar oluşturulmuştur. Bu tablolar ile yapıların doku içindeki yeri, birbirleriyle olan fiziksel ilişkileri, kullanım şekilleri ve kullanıcı profilleri, mekân kurguları, mekân kullanımlarındaki özellikler, üslup, cephe karakteri, karakteristik özellikleri ve bunların zaman içerisinde olan değişimleri ortaya konmaktadır. Yapılan bu çalışmalar, yapıların mekânsal kimliğinin deşifresine yönelik analizlerin ve mimari kimliğin sürekliliğinin korunmasına yönelik belirlemelerin yapılabilmesi için gerekli veri tabanını oluşturmaktadır (Tablo 4.1,4.2,4.3,4.4).

Tablo 4.1 Yapı künyesi ve mimari kurgu-1

YAPI ADI:		MİMARİ ÇİZİMLER	
ADA:	PARSEL:	KONUTUN GÜNÜMÜZDEKİ PLANAMETRİSİ	KONUTA AİT GÜNÜMÜZ KESİTLERİ
KONUM:			
PARSEL KURGUSU			
İNŞA TARİHİ:		KONUTUN GÜNÜMÜZDEKİ PLANAMETRİSİ	KONUTA AİT GÜNÜMÜZ KESİTLERİ
KULLANICI BİLGİLERİ:			

Tablo 4.2 Mevcut mimari kurgu-2

MİMARİ ÇİZİMLER	
KONUTUN GÜNÜMÜZDEKİ TAVAN PLANLARI	KONUTUN GÜNÜMÜZDEKİ DÖŞEME PLANLARI

Tablo 4.3 Mekansal analiz

MEKAN ANALİZİ					
YAPI-ÇEVRE İLŞ.	KÜTLE KURGUSU	MEKAN KURGUSU	MEKAN KUL. DER.	CEPHE	İÇMEKAN
ÖZGÜN KONUT- ÇEVRE İLİŞKİSİ	ÖZGÜN KONUT KÜTLESİ	ÖZGÜN MEKAN KURGUSU	ÖZGÜN MEKAN KULLANIMLARI	ÖZGÜN KONUT CEPHESİ	ÖZGÜN KONUT İÇ MEKANI
DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER
GÜNÜMÜZ KONUT-ÇEVRE İLİŞKİSİ	GÜNÜMÜZ KONUT KÜTLESİ	GÜNÜMÜZ MEKAN KURGUSU	GÜNÜMÜZ MEKAN KULLANIMLARI	GÜNÜMÜZ KONUT CEPHESİ	GÜNÜMÜZ KONUT İÇ MEKANI

Tablo 4.4 Kültürel değerler

SOMUT DEĞERLER	SOMUT OLMAYAN DEĞERLER			
	ANI DEĞERİ	ETKİ DEĞERİ	AİDİYET	MEKANIN RUHU
- MİMARİ DEĞER - BELGE DEĞERİ - SANAT/ZANAAT DEĞERİ - ENDERLİK DEĞERİ				
			MİT DEĞERİ	
			TEMSİLİYET	

4.1 Alpaslan Evi

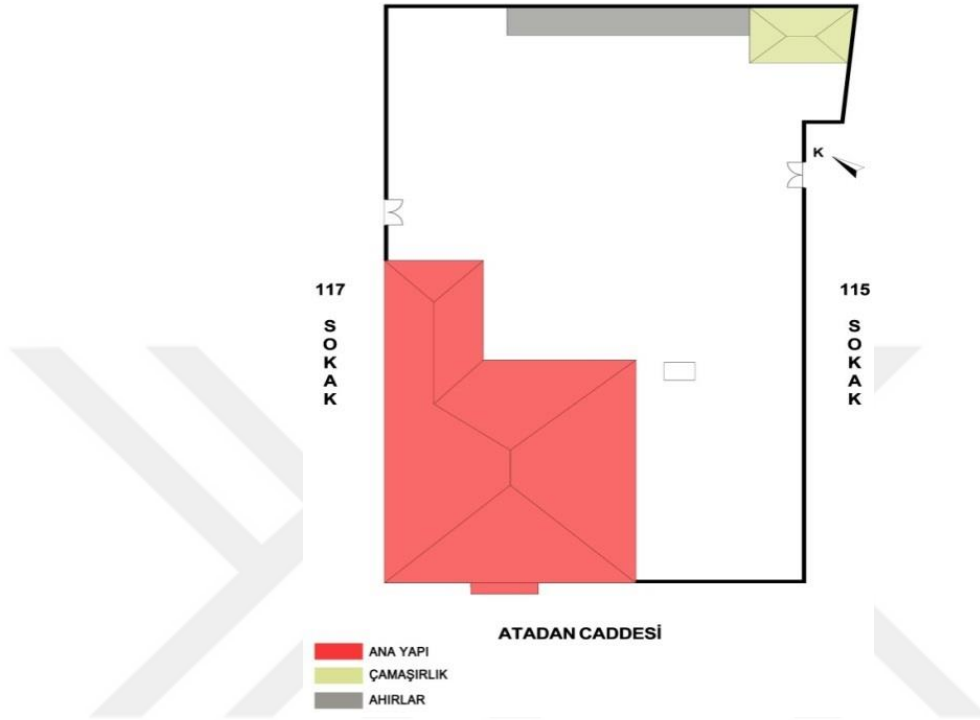
Alpaslan Evi, çalışma alanının kuzeyinde ve Atadan Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Konut, ‘‘Cumbalı Konut Tipi’’ olarak sınıflandırılmaktadır. Yapı 113 ada 12 parselde konumlanmaktadır. Konut, 1870’li yıllarda Rees Ailesi tarafından yaptırılmıştır. Günümüzde Buca Eğitim Fakültesi bünyesinde bulunan Rees Köşkü inşa edilince aile bu köşke taşınmıştır. İncelenen yapı ise ailenin hizmetkârlarının kullanımına verilmiştir. Konut, hizmetkârların kullanımından sonra sırasıyla Ballardour ve Aliberti ailelerine kiralanmış, 1943 yılında yapı Vali Rahmi Bey tarafından satın alınmıştır. Konutun son kullanıcısı Vali Rahmi Bey’in oğlu Alpaslan Bey ve eşi Esma Livia Dino Deyer’dir. Yapı günümüzde hala Esma Livia Dino Deyer tarafından kullanılmaktadır (Şekil 4.4). Yapıyla ilgili tarihsel, işlevsel bilgiler Esma Livia Dino Deyer tarafından aktarılmıştır (E.L. Dino Deyer, kişisel İletişim, 25 Aralık 2015).

Şekil 4.4 Alpaslan Evi

Esma Livia Dino Deyer’in aktarımları doğrultusunda yapının özgün parselinin korunduğu belirlenmiştir. Yapıya özgün erişimler, direkt olarak Atadan Caddesi’nden, servis girişiyle 117 sokaktan ve prestij kapısının yer aldığı 115 sokaktan sağlanmıştır (Şekil 4.5). Atadan Caddesi’nden sağlanan giriş ile direkt olarak yapının içerisine ulaşılmıştır. 117 sokakta yer alan servis girişi yapının 117

sokağa yüz veren ve masif duvarlarının arasında bulunan sağır demir bir kapıyla sağlanmışır. 119 sokaktan erişimi sağlayan prestij kapısı ise ferforje ve yarı geçirgen bir özelliğe sahiptir.

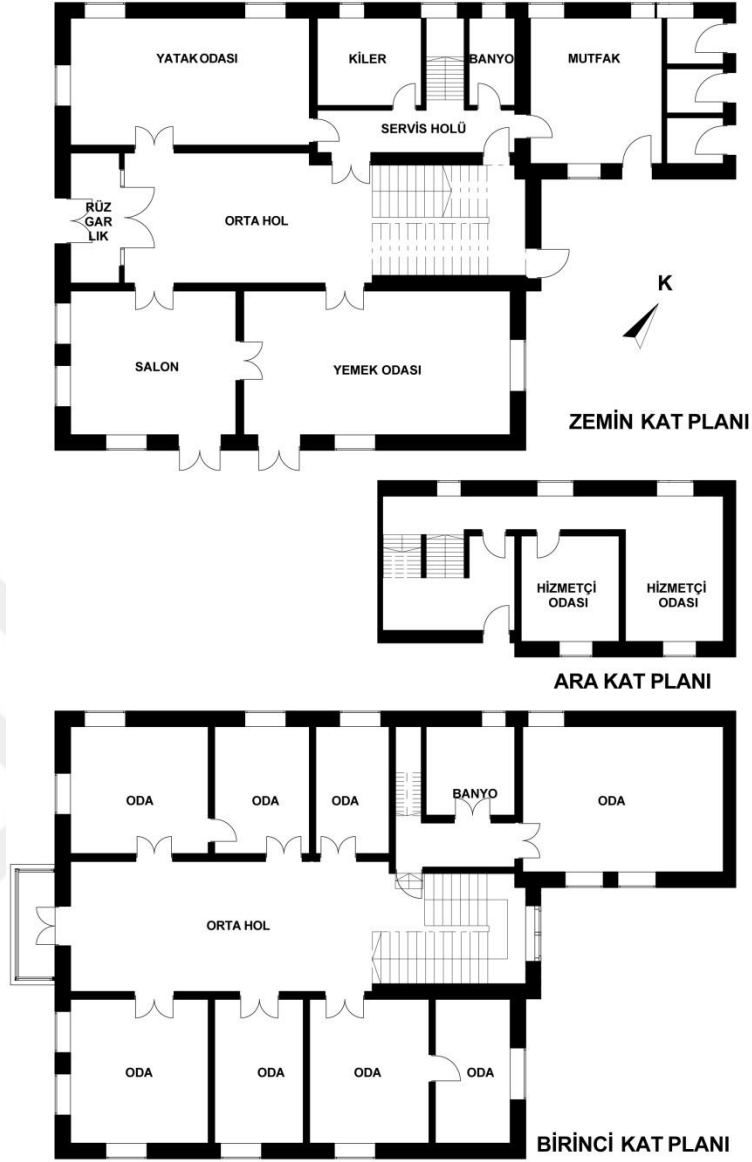

Şekil 4.5 Alpaslan Evi özgün vaziyet planı

Özgün parselin içerisinde kuyu, çamaşırılık ve ahırlar yer almıştır. Parselin doğusunda sekiz adet ahır vardır. Çamaşırılık yapısı ise parselin güney doğusunda konumlanmıştır.

Şekil 4.6 Balladour Ailesi kullanımında yapı-parcel (E. Deyer arşivi)

Şekil 4.7 Alpaslan Evi özgün plan şeması

Yapının kütlesi kübik ve yalındır. Bina karniyarik plan şemasına sahiptir; yapı, zemin kat, ara kat ve birinci kattan oluşmuştur. Zemin kat mekân kurgusu L formludur. Özgün yapıda dağılım, ana kullanım mekânları ve servis mekânları arasındaki geçişi sağlayan holler çevresinde gelişmiştir. Zemin katta yapı ana girişinde rüzgârlık yer almıştır. Zemin kat orta hol, salon, yemek odası, yatak odası, mutfak, kiler ve ıslak hacim birimlerinden oluşmuştur. Zemin kattan birinci kata ana merdiven ile, ara kata ise servis merdiveni ile erişim sağlanmıştır. Ara kat servis mekânlarının yer aldığı bir kat konumundadır. Ara katta ütü odası depo ve hizmetçi odası yer almıştır. Ara kattan birinci kata servis merdiveni ile bağlanılmış, birinci

katta orta hol, sekiz adet yatak odası ve servis birimlerinin üst katına rast gelecek şekilde bir adet banyo yer almıştır.

Özgün konuta ait mekân organizasyonları incelendiğinde yapının ana giriş kapısından rüzgârlığa, rüzgârlıktan da orta hole geçiş sağlanmıştır. Orta holün güney doğusunda sırasıyla salon ve yemek odası yer almış, orta holün kuzeybatısında ise sırasıyla yatak odası, servis holüne geçiş ve katlar arası erişimi sağlayan merdiven konumlanmıştır. Servis holü üzerinde sırasıyla kiler, banyo ve mutfak yer almıştır. Salondan, yemek odasından, mutfaktan ve merdiven altındaki kapıdan bahçeye geçiş sağlanmıştır. Yapının salonu ve yemek odası olarak kullanılan iki mekân çift kanatlı bir kapıyla birbirine açılmıştır (Şekil 4.7).

Şekil 4.8 Ballardour Ailesi kullanımında yemek odası (E. Deyer arşivi)

Zemin katı üst kata bağlayan merdivene giriş holünden erişilmiştir. “U” formuna sahip merdivenin sağ kolunda on üç adet sol kolunda ise on üç adet basamak yer almıştır. Merdivenin sahanlığından ara kata ulaşım sağlanmıştır. Özgün yapıda ara katta bulunan mekânlar hizmetçi yatak odası olarak kullanılmıştır. Birinci katta yer alan mekânlara erişim orta hol üzerindendir. Orta holün kuzey batı tarafında dört adet oda ve bir adet banyo, güney doğu tarafında dört adet oda konumlanmıştır. Orta holün kuzey batı tarafında bulunan ve Atadan Caddesi’ne yüz veren odayla bu odanın kuzey doğusunda yer alan oda arasında bir geçiş mevcuttur. Bu geçiş tek kanatlı bir kapıyla sağlanmıştır.

Konutun özgün mekânsal kullanım derinliği ele alındığında; zemin kat ortak alan, ara kat özel alan ve birinci kat özel/yarı özel alan olarak değerlendirilmiştir (Şekil 4.9).

Şekil 4.9 Alpaslan Evi özgün mekânsal kullanım derinliği

Binanın cumbası, yapı cephesi için aks merkezi olarak kabul edildiğinde, konutun cephe kurgusunda asimetrik bir düzen görülmüştür. Özgün yapının zemin katında ana giriş kapısı yer almış ve üç basamakla konuta erişilmiştir. Kuzey doğu cephesinde, zemin katın güney doğu tarafında iki adet, kuzey batı tarafında ise bir adet pencere bulunmuş, her iki taraftaki pencerelerin üzerinde yine aynı sayıda pencereler yer almıştır. Yapının kuzey batı cephesi yan bahçeye yüz vermiş, (Şekil 4.10a) ,bu cephede salondan bahçeye geçişi sağlayan iki adet kapı ve bu kapıların güney batı ve kuzey doğusunda birer pencere yer almıştır. Kuzey doğu cephesinde aynı sırada bulunan pencereler bu cephede farklılık göstermiştir. Salondan bahçeye açılan kapının üzerinde yer alan pencereler kapılarla aynı sırada yer almamıştır. Yapının 117 sokağa yüz veren cephesi (güney doğu cephesi) (Şekil 4.10b) ise ara kat

pencerelerinin bulunması sebebiyle düzensiz bir görünüme sahiptir. Yapının güney batı cephesinin güney doğu tarafında yanında altlı, üstlü yer alan iki adet pencere ve orta aksta baskın kemerli merdiven penceresi yer almıştır. Cephenin zemin katının güney doğu tarafında müştemilat kapıları vardır. Cephede yer alan pencere & kapı boşlukları taş söveler ile çevrelenmiş, üst sövelerde ayrıca alçı plasterler yer almıştır. Yapının katlarını ayıran alçı plaster kat silmeleri vardır. Yapının pencerelerinin önünde (merdiven penceresi hariç) venedik panjurlar yer almıştır.

(a)

(b)

Şekil 4.10 Sağ yan cephe (a), sol yan cephe (b)

Sade hatlar barındıran yapının özgün iç mekânı irdelendiğinde; zemin kat ile birinci kat arasında fark görülmüştür. Zemin katta yer alan salon, yemek odası, yatak odası, orta hol ve merdivenin bulunduğu kısım zengin süslemelere sahiptir. Birinci katta ise orta holün tavan göbeği dışında hiçbir süs yoktur. Bina girişinden zemin katın orta holüne geçiş rüzgârlık kısmından sağlanmıştır. Orta hol ve rüzgârlığı ahşap işlemeli bir kapı ayırmıştır (Şekil 4.11a). Orta hol özgün mermer döşemeye sahiptir. Orta hol, tavan göbeği ve kartonpiyerlerle süslenmiştir. Merdivenle holü ayıran geçiş alçı plaster bir kemerle sağlanmıştır (Şekil 4.11b).

(a)

(b)

Şekil 4.11 Rüzgârlık kapısı (a), merdiven geçişi (b)

Zemin katta özgün kullanımında salon ve yemek odası olarak kullanılan iki mekânın da tavanları çiçek motifli kare geometrili alçı plasterlere süslenmiştir (Şekil 4.12a). Mekânların döşemesi ise masif ahşap parkedir. İki mekânda da birer adet şömine vardır (Şekil 4.12b). Yemek odası olarak kullanılan mekânda ahşap sütun plasterler de yer almıştır. Zemin katta bulunan yatak odasının tavanı tavan göbeği ve kartonpiyerlerle süslenmiştir. Mekânın zemini masif ahşap parkedir.

(a)

(b)

Şekil 4.12 Salon tavanı (a), şömine (b)

Zemin kat, servis holü orta hol, yemek odası, kiler, banyo ve mutfak arası geçişi sağlamıştır. Servis mekânları olarak adlandırılan servis holü (Şekil 4.13a), kiler, banyo ve mutfakın özgün döşemesi karosiman tavanı ise alçı ve boyadır (2.Derece kaynak- sözel veri). Kiler olarak kullanılan mekânda “destençeler” yer almıştır. Özgün mutfak içerisinde vardır (Şekil 4.13b). Zemin katla birinci kat arasında yer alan ara kat üç odadan oluşmuştur. Üç odanın da özgün döşemesi ahşap tavanı ise alçı ve boyadır.

Birinci katta bulunan odaların tamamının özgün döşemesi ve tavanı ahşaptır. Orta holün özgün döşemesi ahşap tavanı ise alçı ve boyadır. Orta holün Atadan Caddesi'ne yüz veren kısmında cumba yer almıştır. Cumbanın döşemesi ve tavanı ahşaptır. Birinci katın orta holüyle merdiveni ayıran duvarda ahşap plasterler vardır (Şekil 4.14a). Orta holün tavanında işlemeli bir tavan göbeği vardır. Birinci katın servis holünde yer alan banyonun özgün döşemesi mermer, tavanı ise alçı, boyadır. Servis holünden geçiş bulunan odanın özgün tavan ve döşemesi ahşaptır. Bu odada mermer şömine yer almıştır (Şekil 4.14b).

(a)

(b)

Şekil 4.13 Servis holü (a), mutfakta yer alan kuyu (b)

(a)

(b)

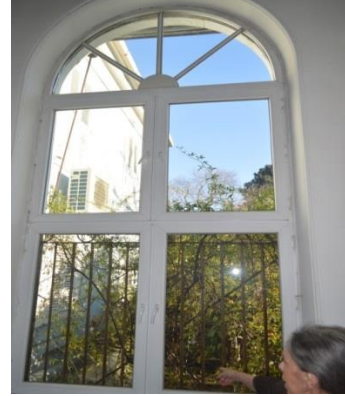
Şekil 4.14 Ahşap plaster (a), servis holünde yer alan oda (b)

Katlar arası geçişi sağlayan merdivenin tüm basamakları ahşaptır. Özgün merdiven korkulukları ahşaptır. Merdiveni aydınlatmak amacıyla merdiven

sahanlığıyla birinci kat arasında kemerli bir pencere konumlandırılmıştır (Şekil 4.15b).

(a)

(b)

Şekil 4.15 Merdiven (a), merdiven penceresi (b)

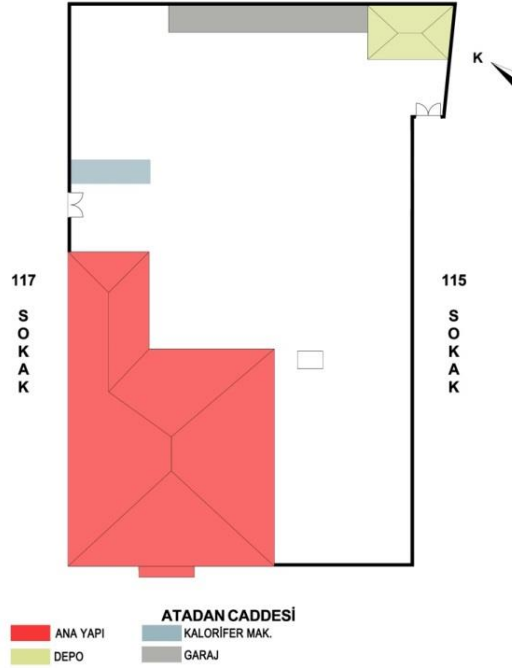
Zemin katta yer alan kapıların tamamı (servis holüne açılan kapılar dışında) çift kanatlı ve ahşaptır. Servis holüne açılan kapılar ise tek kanatlıdır ve ahşaptır. Ara katta yer alan kapıların tamamı ahşap ve tek kanatlıdır. Birinci katta yer alan kapıların tamamı çift kanatlı ve ahşaptır.

Yapının günümüzdeki durumu ve özgün durumu arasında bazı değişiklikler bulunmaktadır. Bu değişiklikler vaziyet planı, mekân organizasyonu, cephe elemanları ve iç mekânda oluşan farklılıklardır.

Günümüzde binanın Atadan Caddesi üzerinden sağlanan girişi ve 117 sokaktan sağlanan servis girişi varlığını devam ettirmektedir. 115 sokakta bulunan prestij kapısı ise masif taş duvarlarla kapatılmış ve parselin yine 115 sokakta bulunan çeperinin güneydoğusunda araba girişi olarak kullanılan yeni bir giriş yapılmıştır (1. Derece kaynak- fiziksel veri). Yapının kuzeydoğusunda bulunan ve yan parselle sınır oluşturan sekiz adet ahırın altı tanesi yıkılarak araç garajı olarak değerlendirilmiştir. İki adet ahır günümüzde de varlığını devam ettirmektedir.

Yapı, Alpaslan Bey kullanımına geçtikten sonra bahçeye sert zemin olarak nitelendirilebilecek yürüme ve araç yolları yapılmıştır. Mevcut kuyu yerinde korunmuştur fakat günümüzde kullanılmamaktadır. 1993 yılında çıkan yangın

sonucunda kalorifer kazan dairesi 117 sokakla iletişimi sağlayan servis kapısının yanına konumlandırılmıştır. Özgün kullanımı çamaşırlık olan bina günümüzde depo olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.16).

Şekil 4.16 Alpaslan Evi günümüz vaziyet planı

Bahçeye Alpaslan Bey tarafından palmiye ağaçları ekilmiştir (Şekil 4.17), parsel özgününde bulunan ve Buca'yla özdeşleşen servi ağaçları günümüzde de parsel içerisinde yer almaktadır.

Şekil 4.17 Palmiye ağaçları

Yapının kütlesinde herhangi bir değişim meydana gelmemiştir. Günümüz, mekân organizasyonları incelendiğinde zemin katta üç değişiklik görülmektedir. Birinci

değişiklik özgün kullanımda yatak odası olarak değerlendirilen odanın günümüzde yemek odası olarak değerlendirilmesidir (Şekil 4.18a). Diğer değişiklikler özgün kullanımda yemek odası olarak değerlendirilen alanın günümüzde salon işleviyle kullanılması ve (Şekil 4.18b) özgünde kiler olan mekânın günümüzde çamaşırlık olarak değerlendirilmesidir.

Şekil 4.19 Alpaslan Evi günümüz plan şeması

Ara katta bulunan mekânlar günümüzde sandık odası olarak değerlendirilmektedir. Birinci katta meydana gelen değişiklikler ise orta holün bir kısmının kapatılarak yeni

bir mekâna dönüştürülmesi ve yapının güney batı tarafında bulunan ve Atadan Caddesi'ne yüz veren oda ile yanındaki odanın birleştirilmiş olmasıdır. Orta Holün bir kısmının kapatılarak odaya dönüştürülen mekân günümüzde atölye olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.19)

Konutun özgün mekânsal kullanım derinliğinde herhangi bir değişiklik meydana gelmemiştir (Şekil 4.20).

Şekil 4.20 Alpaslan Evi günümüz mekân kullanım derinliği

Konutun cephesinde günümüzde zemin katta yemek odası olarak kullanılan pencerenin kapatılması dışında bir değişiklik gözlenmemektedir. Bunun dışında zaman içinde eskiyen venedik panjurlar değiştirilmiş ve yenilenmiştir. Ayrıca konutta yer alan merdiven penceresi dışındaki tüm pencereler özgünlüğünü korumaktadır. Merdiven doğraması değiştirilmiş ve pvc yaptırılmıştır.

(a)

(b)

Şekil 4.18 Günümüzde salon (a), günümüzde yemek odası (b)

Yapının günümüzdeki iç mekânı incelendiğinde zemin katta yer alan ve Atadan Caddesi'ne yüz veren salon mekânındaki pencereler iç mekânda kütüphaneye dönüştürülmüştür, (Şekil 4.21) fakat bu değişiklik cepheden algılanamamaktadır. Zemin katın iç mekânda görülen bir diğer farklılık mutfak, banyo ve çamaşırlık olarak kullanılan mekânların döşemelerinin seramik yapılmasıdır. Ayrıca mutfığa mutfak dolapları eklenmiştir.

Ara kat ve birinci kat iç mekânlarında herhangi bir değişiklik gözlenmemektedir. Günümüzde merdivenin stabilitesini sağlamak amacıyla merdivenin baş basamağıyla korkuluk arasına demir bir kement atılmıştır.

Şekil 4.21 Kütüphaneye dönüştürülen pencere

4.1.1 Yapının Sahip Olduğu Değerlerin Sürekliliği

Özgün yapıyla, günümüze ulaşan yapı arasında kitlesel ve plansal olarak hiçbir farklılık gözlenmemektedir. Sadece mekânsal organizasyonlar göz önüne alındığında işlevini yitiren mekânlar bulunmaktadır. Yapı bütünlük olarak ve parsel düzeyinde korunmuştur.

4.1.1.1 Somut Değerler

Yapı, konumlanışı(sit alanı içerisindeki yeri ve sit alanına uyumlu yapı-parcel geometrisi), yapım tekniği, bulunduğu alanla uyum içerisindeki durumuyla mimari bir değer oluşturmaktadır. Yapı bulunduğu dönemin mimari ifadesi, kültürü, inşaat malzeme ve tekniğini ve zanaat özelliklerini yansıttığı için bir belge niteliği taşımaktadır. Ayrıca yapı içerisinde yer alan ve Vali Rahmi Bey'e ait olan eşyalar da Vali Rahmi Bey ile ilgili belge değeri oluşturmaktadır. Yapının salonunda yer alan tavan süslemeleri ve iç mekânda yer alan farklı malzeme ve işçiliğe sahip şömineler yapının sanat ve zanaat değeri taşıdığının göstergesi durumundadır. Somut değerler zaman-yapı ikileminde incelendiğinde konutun sahip olduğu mimari değer, belge değeri ve sanat/zanaat değeri konusunda süreklilik teşkil ettiği görülmektedir.

4.1.1.2 Somut Olmayan Değerler

Somit olmayan değerler kapsamında gözlenen değerler nostalji ve bellek, aidiyet, temsiliyet ve etki değeridir. Yapıyla ilgili olarak bu değerler saptanırken Esma Livia Dino Deyer'in görüşleri alınmıştır.

Bu görüşler kapsamında özellikle nostalji ve bellek değerini oluşturan unsurlar sıralanmaktadır. Kullanıcı 1965 yılından beri bu konutta yaşamaktadır. Kendisinden önce aile tarafından kullanılmayan yapıyı kendi gayretiyle günümüzdeki durumuna getirmiş, eşi annesi ve hizmetkârlarıyla bu yapıda yaşam sürdürmüştür. Annesinin ve eşinin vefatını bu evde görmüştür. Yapıyı kendi isteği üzerine yeniden döşemiş, yapının mutfak dolaplarını kendi resmedip yaptırmış, yapıdaki her şeyle bire bir

ilgilenmiş her onarım için yıllar içerisinde kendisine ustalardan oluşan nitelikli bir ekip kurmuştur. Birçok dostu İstanbul'da yaşayan Esma Dino Deyer tarafından İzmir'de tutan tek neden oturduğu yapı ve anıları olarak belirtilmektedir. Ayrıca yapının içerisinde Vali Rahmi Bey'in eşyalarının bulunması ve sergilenmesi yine yapının anı değerini arttırmaktadır. Yapının anı/bellek değeri süreklilik sağlamaktadır.

Somut olmayan değerler kapsamında tespit edilen bir diğer unsur aidiyettir. Yapının kullanıcısı yapıyı sahiplenmiş durumdadır. Özellikle gençlik yıllarından beri yapıyla iç içe olduğu için ve birçok sevinçli ve üzüntüyü burada yaşaması nedeniyle kullanıcıda yapıya ait aidiyet duygusu oluşmuştur. Ayrıca yapının kullanıcı tarafından yeniden donatılandırılması kullanıcı tarafından “gecekonduyu saraya çevirme” olarak belirtilmekte ve kullanıcının yapıyı çocuğu gibi görmesine neden olmaktadır. Kullanıcı yapıya ait özgün olan birçok şeyi korumuş, zarar vermemiş genel olarak yapıya uygun müdahalelerde bulunmuştur. Kullanıcı yapıya büyük bir önem vermektedir, örneğin servis holüyle mutfak arasındaki kapı penceresinin boyandıktan sonra açılmaması bile kullanıcı için üzüntü verici bir hadisedir. Tüm bunların dışında kullanıcı uygunsuz bürokratik uygulamalara da karşı çıkmış, konutun belli bir kısmının yıkılarak sokak genişletme çalışması için kullanılmasına engel olmuştur. Ek olarak 2015 ilk baharında yapının üçüncü kullanıcısı olan Aliberti Ailesi'nin konutu ziyarete gelmesi konutun şu anki kullanıcısından önceki kullanıcıları tarafından da “aidiyet” duygusuna sahip olduğunu göstermektedir. Yapının sahip olduğu aidiyet değeri süreklilik sağlamaktadır.

Somut olmayan değerler kapsamında belirlenen bir başka unsur da temsiliyet değeridir. Yapının Vali Rahmi Bey ve sonrasında oğlu Alpaslan Bey'e ait olması yapının temsiliyet değerine sahip olmasını sağlamaktadır. Aile Buca'da aristokrat ve Levantenlere yakın olmasıyla bilinmektedir. Alpaslan Bey'in mensubu bulunduğu aile ve Alpaslan Bey'in ailesinin yaşamı, yaşadıkları konutun temsiliyet değerini oluşturmaktadır.

‘‘Alp Bey Arap İzzet Paşa’nın kızı Zeynep Hanım’la evlenmiş, bu evliliklerinden Melekşah dünyaya gelmişti. Alpaslan ve Melekşah isimleri tarihteki ünlü Alpaslan’la yine kızı Melekşah’la örtüşüyor ve Bucalılar, bu ilişkiyi yıllarca hep bağrılarına basarak seviyorlardı’’ (Göçmenoğlu,2011,s.242). Yapı ilk olarak Buca için önemli Levanten Aileler’den biri olan Rees Ailesi’ne günümüzde de yine Buca için önemli bir figür olan Vali Rahmi Bey’in oğlu Alpaslan Bey’e ait olduğu için temsiliyet değerinin sürekliliği sağlanmaktadır.

Somut olmayan değerler kapsamında incelenen unsurlardan sonuncusu etki değeridir. Konut eski parsel özellikleri, kütsel yapı özellikleri ve çevre-etki özellikleri kapsamında değişiklik yaşanmaması etki değerini olumlu yönde etkilemektedir. Yapının iç mekânında değişim yaşanmaması ve iç mekân mobilyalarının daha önceki Levanten Aileleri’nin kullandığı özelliklere sahip olması da etki değerine yansıyan olumlu özelliklerdendir. Yapı *Maison Franices* dergisinin 1993 yılına ait olan sayısında incelenmiş, İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından verilen *Tarihe Saygı Ödülü*’ne layık görülmüştür. Yapının sahip olduğu bu özellikler de yapının güçlü etki değerine bir kanıt durumundadır. Konutun sahip olduğu tüm bu özellikler, etki değerinin sürekliliğini ortaya koymaktadır.

Yapı somut olmayan değerler kapsamında genel olarak incelendiğinde gerek yapıyı sahiplenen Alpaslan Ailesi’nin korumacı yaklaşımı ve gerek yaşadıkları mekânı ‘‘yer’’leştirmeleri konuta ait somut olmayan değerlerin günümüze kadar sürdürülmesinde etkili olmakta, özellikle yapının şu anki kullanıcısı olan Esma Livia Dino Deyer’in yapının kimliksizleşmesine mahal vermemekte ve değerlerin sürdürülmesini sağlamaktadır.

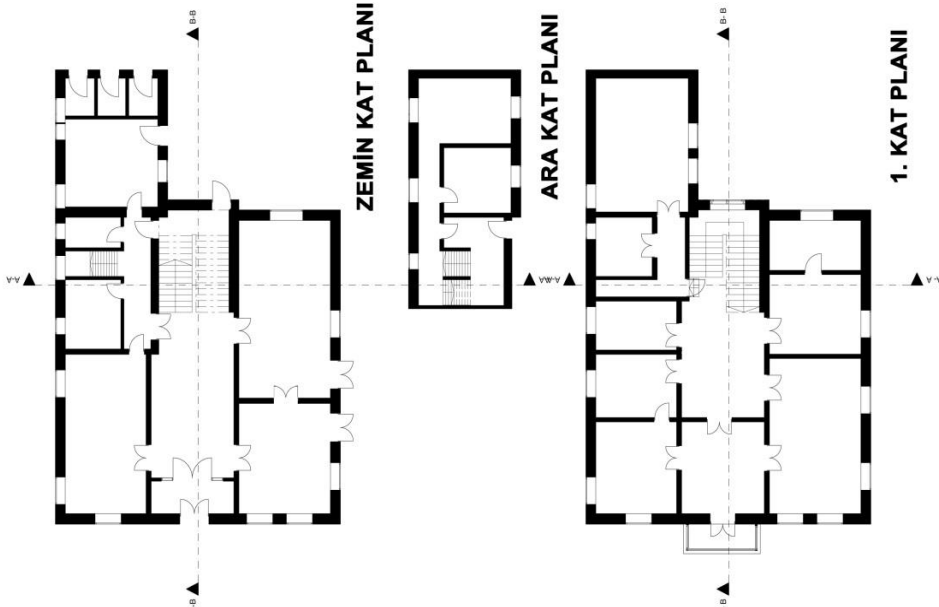
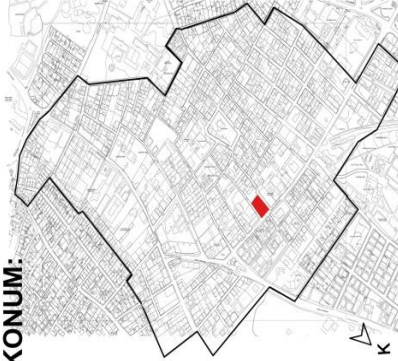
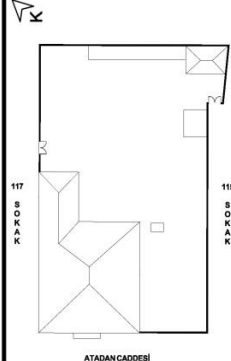
4.1.1.3 Mekânın Ruhu

Tespit edilen bir diğer değer mekânın ruhuna katkı koyan unsurlardır. Mekânın ruhu öncelikle yapının hala konut kullanımında olması sebebiyle zarar görmemiştir. Özellikle kullanıcının yapıya ek ve nitelsiz (ıslak mekânlar dışında) bir anlayış göstermemesi nedeniyle mekânların özellikleri korunmuştur. Konutun mekânsal

kullanım özelliklerine bakıldığında mekânların birçoğu eski işlevleriyle kullanılmaktadır bu özellikte yine mekânın ruhuna olumlu bir etki yapmaktadır. Kullanıcı iç mekân mobilya seçimlerinde eskiyi yaşatmaya çalışmaktadır. Tercih edilen mobilyalar Levanten ailelere ait iç mekân unsurlarıdır. Kullanıcının yapıyla bire bir ilgilenmesi yapının özgününe ait obje, birim ve mekânların korunması yapıya ait işlenen “Mekânın Ruhu” kavramının korunması ve özgün mekân atmosferinin yaşatılması konusunda artı değerlerdir.

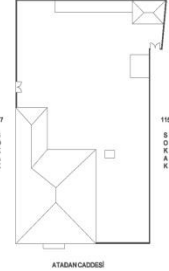
Tablo 4.5 Alpaslan Evi yapı künyesi ve mevcut mimari kurgu-1

YAPI ADI:ALPASLAN EVİ		MİMARİ ÇİZİMLER	
ADA: 113	PARSEL: 12		
KONUM:			
			
PARSEL KURGUSU			
		İNŞA TARİHİ: 1870'ler	
KULLANICI BİLGİLERİ:			
Rees Ailesi (187?-1880)			
Balladour Ailesi (1880-?)			
Aliberti Ailesi (?-?)			
Vali Rahmi Bey (1943-)			

Tablo 4.6 Alpaslan Evi mevcut mimari kurgu-2

Tablo 4.7 Alpaslan Evi mekansal analiz

MEKAN ANALİZİ					
YAPI-ÇEVRE İLŞ.	KÜTLE KURGUSU	MEKAN KURGUSU	MEKAN KUL. DER.	CEPHE	İÇMEKAN
-Arka bahçe çevresinde ahır ve çamaşır yıkama kulübesi yer almaktadır. -117, 119 sokak ve Atadan Caddesi'nden giriş mevcuttur. -117 sokaktan servis girişi, 119 sokaktan at arası girişi ve Atadan Caddesi'nden konuta direkt giriş sağlanmaktadır. -117 sokak ve 119 sokağa yüz veren parsel sınırı taş duvarlarla çevrilidir. -Atadan Caddesi'ne yüz veren giriş demir parmaklıklarla çevrilidir.	 -Küçük, yalındır. -B+Z+1 (3 kattır)	-Yapı, kamryanık plan şemasına sahiptir. -Ana giriş zemin katta yer almaktadır. -İslak mekanlar(mutfak,wc,kiler) servis kısmında kurgulanmıştır. -Merdiven sahanlığında ara kat yer almaktadır. -Bahçeye çıkış salon ,hol ve mutfaktan sağlanmaktadır. -Bodrumda küçük bir şarap üretim alanı vardır. -1. katta holün Atadan Caddesine bakan kısmında cumba bulunmaktadır.	 Genel Kullanım Yarı Özel Kullanım Özel Kullanım	-Asimetrik cephe düzeni görülmektedir. -Tüm katlarda venedik panjurlar vardır. -Kat aralarında kat silmeleri yer almaktadır. -Ön bahçede demir korkuluk bulunmaktadır. -Bahçeye açılan cephelerde pencere ve kapı mevcuttur. -Ön cephede cumba mevcuttur. -Pencereler, giyotin pencerelerdir. -Açıklıklarda taş söveler mevcuttur. -Bodrum kata ait hava mazgalları yer almaktadır.	-Yapı girişinde oymalı ahşap iç kapılar almaktadır. -Ortaçöbekli alçı plaster tavan, kemerli merdiven girişi görülmektedir. -Salon ve yemek odasında kare geometriili alçı plaster tavan vardır. -Zemin kat yatak odasında tavangöbeği yer almaktadır. -Servis mekanları sade ve yalındır. -Zemin kat servis mekanları döşeme karosiman tavan alçı+boya,zemin kat yatak odası, salon,yemek odası döşeme ahşap parke tavan alçı+boyadır. 1.kat odalar döşeme ahşap parke,tavan ahşap, hol döşeme ahşap tavan alçı+boya ,wc döşeme karosiman tavan alçı+boyadır. -Mutfak içinde kuyu vardır. -Çamaşırılıkta destengeler vardır. -Zemin katta salon,yemek odası ve yatak odasında 1.katta 1 odada şömine vardır.
DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER
 ATADAN CADDESİ -Ahır garaj olarak kullanılmaktadır. -Bahçe içi yürüne yolları yapılmıştır.	Değişim yoktur.	-Şarap üretim alanı yitirilmiştir. -Atadan Caddesi'ne bakan 1. kat sol kısımdaki iki oda birleştirilmiştir.	 Genel Kullanım Yarı Özel Kullanım Özel Kullanım	-Cumba yıkılmış,yeniden yapılmıştır. -Merdiveni aydınlatan kemerli pencere pvc yapılmıştır. -Venedik panjurların önüne zemin katta ferroje dograma yapılmıştır. -Ön cephede zemin katta salonda yer alan pencereler iç mekanda kapatılarak kütüphane olarak değerlendirilmiştir. -Yemek odasındaki pencere kapatılmıştır.	-Merdiven basamakları hali kaplanmıştır. -Merdiven korkuluklarından bir kısmı yenilenmiştir. -Merdivene sağlaştırmak amacıyla kement atılmıştır. -İslak mekanlar tamamen yeniden düzenlenmiştir. -Servis penceresi kullanılmamaktadır. -Mutfak ve zemin kat wc döşemesi seramik yapılmıştır. -1.kat güney doğu tarafındaki oda tavanı yeniden yapılmıştır.

Tablo 4.8 Alpaslan Evi kültürel değerler

SOMUT OLMAYAN DEĞERLER				
SOMUT DEĞERLER	ANI DEĞERİ	ETKİ DEĞERİ	AİDİYET	MEKANIN RUHU
-Belge Değeri: Yapı bulunduğu dönemin mimari yaşam malzeme, teknoloji ve strüktür özelliklerini yansıttığı için belge özelliği taşımaktadır. Ayrıca yapı Vali Rahmi Bey'e ait olması sebebiyle Vali Rahmi Bey'e ait eşyaların bulunması sebebiyle yakın tarihli bir belge özelliğine de sahiptir. Mimarî Değer: Yapı yer aldığı çevreye uyumu, malzeme, işçilik ve bulunduğu alan içinde yer almasıyla mimarî değere sahiptir. Enderlik Değeri: -Yapının bodrum katında şarap üretim alanının bulunması, mutfağının içerisinde kuyu bulunması ve çamaşırılık için parsel içerisinde farklı bir yapının bulunması yapıya enderlik değeri katmaktadır.	-Kullanıcı yapıda 1965 yılından beri ikamet etmektedir. Konutun sahibi Esmâ Deyir 1965 yılından bu yana yapının bakımı, mobilyaları ve onarımı için devamlı olarak yapıyla ilgilenmiştir. -Kullanıcı annesiyle ve eşiyle yapıda yaşamış, annesi ve eşi bu evde vefat etmiştir. -Kullanıcı evinde kullandığı örtüleri kendisi dikmiştir. -Evlendiği ilk zamanları eşiyle İstanbul'a yerleşme planlarını yaşadığı konuta olan bağlılığı sebebiyle sürekli ertelemiştir. -Kullanıcı mutfak dolaplarını kendi resmetmiş ve konutun onarımı için her iş için kendine bir ekip oluşturmuştur. -Yapının yabancılardan sonraki ilk sahibi olan Vali Rahmi Bey'in eşyalarının yer alması ve evin bölümlerinde sergilenmesi yine anı değeri için önemli bir değerdir.	Konut özgün parsel özelliklerine sahip olmasıyla birlikte yapı-bahçe etkisini yaşatmaktadır. -Yapının cephe-etki değeri özelliğini korumaktadır. -Yapının iç mekanlarındaki etki değeri özellikle dış kapıdan hâle girince büyük bir etki göstermektedir. -Yapıda iç mekan süslemelerinin ve bir kaç istisna dışında mekan organizasyonlarının korunması yapının etki değerini olumlu yönde etkilemektedir. -Yapının içerisinde yer alan kuyu ve objelerinin Levanten ailelerden satın alınması iç mekan etki değerinin korunduğunu göstermektedir. -Yapının içerisinde yer alan kuyu ve şöminelerin hala kullanılıyor olması kullanım pratiklerinin günümüzde de devam etmesi sebebiyle olumlu bir değer taşımaktadır. -Yapı Maison Frances dergisinin 1993 yılı sayısında incelenmiştir. -Yapı İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından verilen Tarih Saygı Koruma Ödülü'ne layık görülmüştür.	-Yapının kullanıcı yapıyla bütünleşmiş durumdadır. Özellikle yapıyı kendi tarzına uygun dekore etmek için yılarını vermiş kendi tabiriyle "gecekonduyu saraya çevirmiştir". Kullanıcı yapıyı çocuğu olarak tanımlamaktadır. -Kullanıcı yapıya ait özgün olan bir çok şeyi korumuş, zarar vermemiş genel olarak yapıya uygun müdahalelerde bulunmuştur. -2015 ilkbaharında yapının 3. kullanıcısı olan Aliberti ailesi yapıya ziyarette gelmiştir. -Kullanıcı daha önceki yanlış bürokratik uygulamalara karşı çıkarak yapının günümüze özgün haliyle gelmesini sağlamıştır.	- Mekanın ruhu öncelikle yapının hala konut kullanımında olması sebebiyle zarar görmemiştir. -Özellikle kullanıcının yapıya ek ve niteliksiz (slak mekanlar dışında) bir tavrı göstermemesi nedeniyle mekanların özellikleri korunmuştur. -Kullanıcı iç mekana ait en küçük objeye kadar korunmuştur. -Konutun mekansal kullanım özelliklerine bakıldığında mekanların tümü eski işlevleriyle kullanılmaktadır bu özellikte yine mekanın ruhuna olumlu bir etki yapmaktadır. -Kullanıcı mobilya ve avize seçimlerinde bile özgünü yaşatmaya çalışmaktadır.
			TEMSİLİYET	- Yapının Vali Rahmi Bey ve sonrasında oğlu Alpaslan Bey'e ait olması yapının temsiliyet değerine sahip olmasını sağlamaktadır. Alle Buca'da aristokrat ve Levantenlere yakın olmasıyla bilinmektedir. Alpaslan Bey'in mensubu bulunduğu aile ve Alpaslan Bey'in ailesinin yaşamı, yaşadıkları konutun temsiliyet değerini oluşturmaktadır.

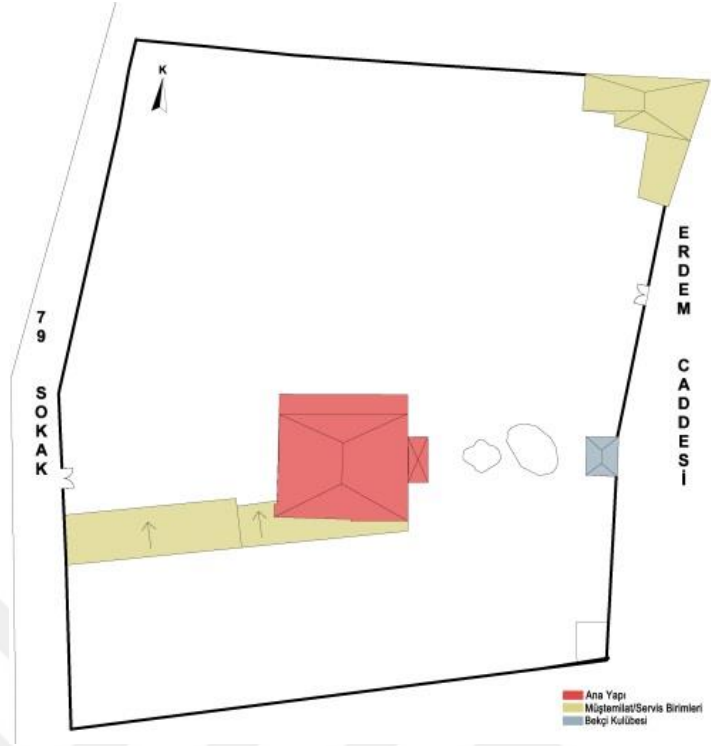
4.2 Türker Evi

Türker Evi, çalışma alanının güney batısında ve Erdem Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Konut, Levanten Malikâneleri olarak adlandırılan tipolojiye sahiptir. Yapı 79 ada 3 parselde konumlanmaktadır. Konut, 1843 yılında Blackler Ailesi tarafından yaptırılmıştır. İncelenen yapı, Blackler Ailesi'nin ardından 1947 yılında Falbo Ailesi'nin sahipliğine geçmiştir. Son olarak yapı 1980 yılında Türker Ailesi'ne satılmıştır. Konut günümüzde hala Türker Ailesi'ne aittir. Yapı günümüzde Nazan Türker ve Necdet Türker tarafından kullanılmaktadır (Şekil 4.22). Yapıyla ilgili tarihsel, işlevsel bilgiler Nazan Türker tarafından aktarılmıştır (N. Türker, kişisel İletişim, 23 Mayıs 2016).

Şekil 4.22 Türker Evi

Nazan Türker'in aktarımları doğrultusunda yapının özgün parseli ifraz olmuştur. Konutun özgün parseli günümüzde 79 ada ve 3, 4, 19 ve 20 parsellerin yer aldığı kadastral sınırlardan oluşmaktadır. Konutun özgün girişleri, servis girişiyle 79 sokaktan, at arabası girişi için ve prestij kapısının yer aldığı Erdem Caddesi'nden sağlanmıştır. 79 sokakta yer alan servis girişi yapının 79 sokağa yüz veren ve masif duvarlarının arasında bulunan sağır demir bir kapıyla sağlanmıştır. Erdem Caddesi'nden erişimi sağlayan prestij kapısı ise üzerinde resim atölyesinin yer aldığı tonozlu geçişi olan ferforje bir kapıdır. Erdem Caddesi üzerinden at arabası geçişini sağlamak için kullanılan kapı ise çevresi taş duvarlarla çevrili sağır demir bir kapıdır.

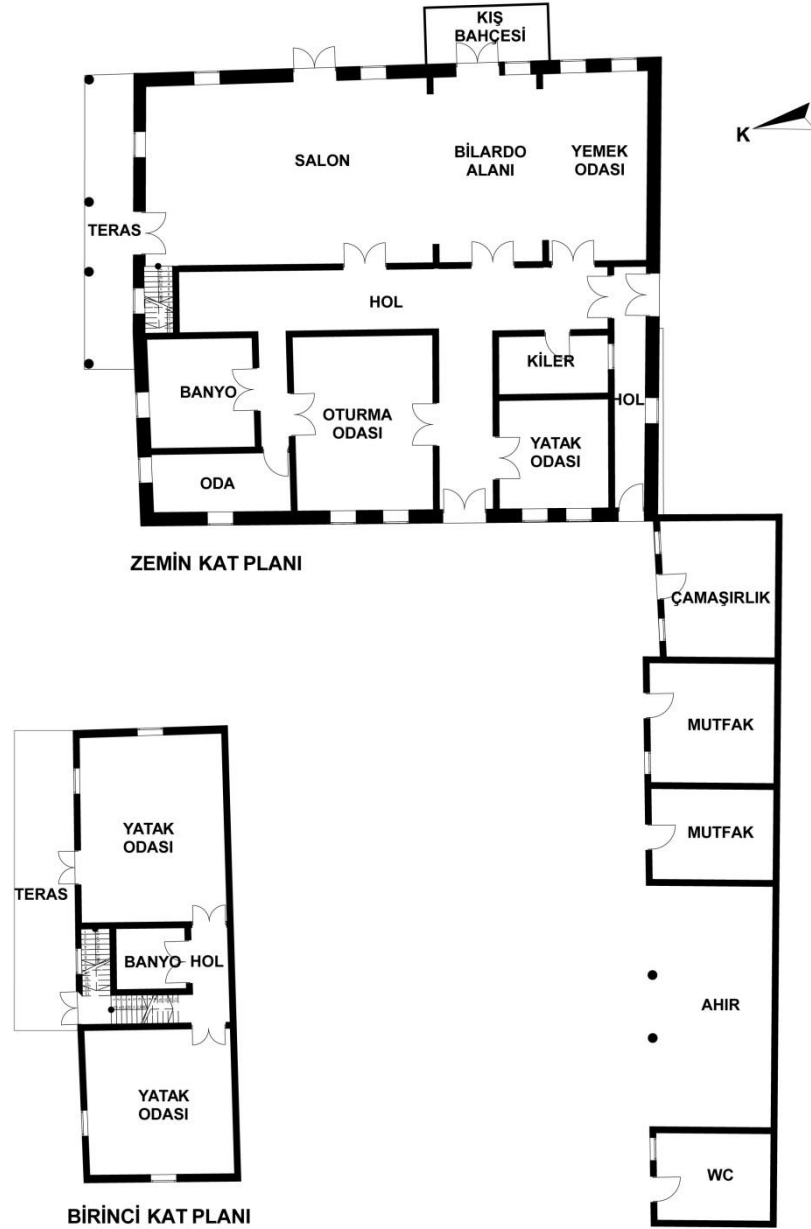

Şekil 4.23 Türker Evi özgün vaziyet planı

Özgün parselin içerisinde ana yapının yanı sıra, servis birimleri, müştemilat yapısı, resim atölyesi, şarap mahzeni, süs havuzu, yüzme havuzu, ahırlar ve kuyu yer almıştır. Resim atölyesi parsel girişinin sağlandığı kapı üzerinde konumlanmıştır. Resim atölyesinin altında ise şarap mahzeni yer almıştır. Parselin kuzey doğusunda yer alan müştemilat birimi konutta görevli hizmetlilerin konakladıkları bir yapı işlevindedir. Parselin güney batısında yer alan servis birimleri yapıdan kopuktur. Servis birimlerinin yer aldığı yapılar, çamaşırılık, mutfak, ıslak mekân ve ahırdır. Yapıyla servis birimlerinin arasında gazebo yer almaktadır. Ayrıca parselin girişinde ve güney doğusunda havuzlar konumlanmıştır. Parselin girişinde yer alan havuz süs havuzu, güney doğusunda yer alan havuz ise aile bireylerinin kullanımına yöneliktir. Yapının arka bahçesi olarak adlandırılan, parselin kuzey batısında kuyu vardır.

Yapının kütlesi kübik ve yalındır. Konut, batı tarafında yer alan iki katlı bir yapı ile sonlanmıştır. Bina “T” plan şemasına sahiptir. Servis birimleri binadan kopuktur ve bir hol ile yapıya bağlanmıştır. Konut, zemin kat ve birinci kattan oluşmuştur. Özgün yapıda dağılım, ana kullanım mekânları ve servis mekânları arasındaki geçişi sağlayan holler çevresinde gelişmiştir. Zemin kat orta hol, salon, yemek odası,

bilardo alanı, yatak odası, oturma odası, oda, kiler, banyo, kış bahçesi ve terastan meydana gelmiştir. Zemin katın servis birimlerinde çamaşırlık, mutfak, ahır ve ıslak mekân yer almıştır. Birinci katta ise iki adet yatak odası, bir adet banyo ve teras konumlanmıştır.

Şekil 4.24 Türker Evi özgün plan şeması

Özgün konuta ait mekân organizasyonları incelendiğinde yapının zemin katında beş adet giriş vardır. Bu girişlerden iki tanesi salona, iki tanesi hole bir tanesi ise servis holüne erişim sağlamıştır. Yapının prestij girişinin sağlandığı girişi yapının kuzeyinde bulunan ve salona açılan giriştir. Ana holün güney doğusunda sırasıyla

salon, bilardo alanı ve yemek odası yer almıştır. Salondan bahçeye, bilardo alanından ise kış bahçesine erişim sağlanmıştır. Salon, bilardo alanı ve yemek odası arasında geçişler mevcut kılınmıştır. Orta holün kuzeybatısında ise sırasıyla banyo, oda, oturma odası, yatak odası, kiler ve servis birimlerine geçişi sağlayan servis holü konumlanmıştır. Servis birimleri ise sırasıyla çamaşırlık, mutfak ve ıslak mekândan oluşmuştur (Şekil 4.24).

Konutun özgün mekânsal kullanım derinliğinde zemin kat özel, yarı özel ve genel kullanıma sahipken, birinci kat özel kullanımın olduğu bir kat durumundadır (Şekil 4.25).

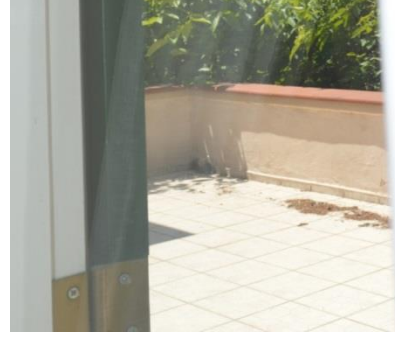

Şekil 4.25 Türker Evi özgün mekânsal kullanım derinliği

Zemin katı üst kata bağlayan merdivene giriş holünden erişim sağlanmıştır. ‘‘L’’ formuna sahip merdiven yirmi dört rıhttan oluşmuştur (Şekil 4.26a). Yapının birinci katında yer alan holün batısında ve doğusunda birer yatak odası ve holün kuzeyinde ise bir adet banyo yer almıştır. Yatak odaları ortak bir terasa açılmıştır (Şekil 4.26b).

(a)

(b)

Şekil 4.26 Merdiven (a), yatak odalarının terası (b)

Özgün yapının cephe kurgusunda asimetrik bir düzen vardır. Yapının cephesi viktoryan ve neo-klasik üsluptan etkilenmiştir. Konutun ön bahçe olarak adlandırılan ve Erdem Caddesi'ne yüz veren tarafında yer alan batı cephesinin zemin katında beş adet pencere ve iki adet kapı yer almıştır. Cephede yer alan kapılar kemerli, pencereler ise çift kanatlı ve ahşaptır. Ayrıca batı cephesinde yapının inşa edildiği dönemin çağdaş strüktürü olan demir ve camdan üretilmiş bir kış bahçesi vardır. Cephenin birinci katında ise bir adet pencere yer almıştır. Cephede bulunan tüm pencere ve kapı açıklıkları ahşap sövelerle çevrenmiştir ve önlerinde venedik panjurlar yer almıştır. Cephede, bodrum katına denk gelecek şekilde hava mazgalları konumlanmıştır. Konutun kuzey cephesinin zemin katında ana yapıya erişimi sağlayan kemerli bir kapı yer almıştır. Bu kapı dışında cephede herhangi bir boşluk yoktur ve cephe sağır bir görünüme sahiptir. Binanın doğu cephesi, arka bahçe olarak adlandırılan ve 79 Sokak'a yüz veren tarafta yer almıştır. Cephenin zemin katında iki adet kapı ve beş adet pencere yer almıştır. Hole açılan çift kanatlı kapıya dört rıhtlı mermer bir merdiven ile erişim sağlanmıştır. Kapı kemerli ve ahşaptır. Merdivenin üzerinde saçak vardır. Cephenin birinci katında bir adet pencere yer almıştır. Cephede yer alan pencereler, çift kanatlı ve ahşaptır. Cephede bulunan tüm pencere ve kapı açıklıkları ahşap sövelerle çevrenmiştir ve önlerinde venedik panjurlar yer almıştır. Cephede, bodrum katına denk gelecek şekilde hava mazgalları konumlanmıştır. Yapının güney cephesi prestij kapısının yer aldığı giriştir. Yapıya giriş, dört rıhtlı bir merdivenle sağlanmıştır. Merdivenin üzerinde dört adet kolon tarafından taşınan bir saçak vardır. Cephenin zemin katında dört adet pencere ve bir adet kapı yer almıştır. Güney cephesinin birinci katında üç adet pencere ve terasa

erişimi sağlayan iki adet kapı yer almıştır (Şekil 4.27a). Cephede yer alan pencereler çift kanatlı ve ahşaptır. Cephede bulunan tüm pencere ve kapı açıklıkları ahşap sövelerle çevrelenmiştir ve önlerinde venedik panjurlar yer almıştır. Cephede, bodrum katına denk gelecek şekilde hava mazgalları konumlanmıştır. Ayrıca servis bölümlerinin yer aldığı birimlerin cephelerinde dört adet kapı ve dört adet pencere yer almıştır. Pencereler ve kapıları taş sövelerle çevrilidir, pencerelerin önlerinde venedik panjurlar yer almıştır. Servis birimlerinden ahırların yer aldığı kısımda çatı iki adet kolonla döşemeye bağlanmıştır (Şekil 4.27b).

(a)

(b)

Şekil 4.27 Güney Cephesi (a), ahırlar (b)

Özgün yapının iç mekânı zengin süslemelere sahiptir. Zemin katta yer alan salon, yemek odası, bilardo alanı, yatak odası, oturma odası, oda ve holde tavan göbeği ve kartonpiyer yer almıştır. Orta göbekler kangir yaprakları ile süslenmiştir (Şekil 4.28a). Hol, kemerli geçişlerle süslenmiştir (Şekil 4.28b), holde nişler ve şömine yer almıştır (Şekil 4.29a-4.29b). Salonun iç mekânında yer alan şömineler ve nişler iç mekândaki önemli unsurlardandır. Salonda şöminenin üzerinde yer alan ayna mekânın etkileyici unsurlarındandır. Holde yer alan nişler oryantal bir tasarıma sahipken salonda yer alan nişler daha sade ve yalındır (Şekil 4.30a). Oturma odası olarak kullanılan mekân iki adet alçı kolon ile süslenmiştir (Şekil 4.30b). Kilerde destençeler ve çinko kaplı dolaplar yer almıştır (Şekil 4.31a, Şekil 4.31b). Zemin katta yer alan salon, yemek odası, oturma odası ve yatak odalarında şömine vardır. Zemin katta servis mekânlarının yer aldığı birimler sade ve gösterişsiz bir şekilde kurgulanmıştır. Mutfak içerisinde dolaplar ve kuyu yer almıştır. Zemin katta yer alan salon, yemek odası, bilardo alanı, oturma odası ve yatak odalarının döşemeleri ahşap,

tavanları ise alçı ve boyadır. Zemin katta yer alan banyo ve holün döşemesi mermer tavanı ise alçı ve boyadır. Servis mekânlarının döşemesi karosiman tavanı ise alçı ve boyadır. Zemin kattaki teras ve kış bahçesinin döşemesi mermerdir.

(a)

(b)

Şekil 4.28 Tavan göbeği (a), hol tavan süslemeleri (b)

(a)

(b)

Şekil 4.29 Holde yer alan şömine (a), holde yer alan niş (b)

Birinci kat mekânları zemin kat mekânlarına göre daha sade hatlar barındırmıştır. Birinci kattaki yatak odalarında tavan göbekleri yer almıştır. Her iki odada da şömine vardır (Şekil 4.32). Yatak odalarının ve holün döşemesi ahşap tavanı ise alçı ve boyadır. Birinci kattaki banyonun döşemesi karosiman, tavanı ise alçı ve boyadır. Birinci katta yer alan terasın döşemesi mermerdir.

(a)

(b)

Şekil 4.30 Salonda yer alan şömine ve niş (a), oturma odası iç mekânı (b)

(a)

(b)

Şekil 4.31 Destençe (a), çinko kaplı dolap (b)

Şekil 4.32 Birinci katta yer alan şömine

Zemin katta yer alan kapıların tamamı (servis holüne açılan kapılar dışında) çift kanatlı ve ahşaptır. Servis holüne açılan kapılar ise tek kanatlıdır ve ahşaptır. Birinci katta yer alan kapıların tamamı çift kanatlı ve ahşaptır.

Yapı, 1947 yılında ikinci kullanıcısı olan Falbo Ailesi'ne geçmiştir. Falbo Ailesi'nin kızı Elena Falbo evlendikten sonra yapının özgün durumunda bir takım

değişiklikler meydana gelmiştir Bu değişiklikler vaziyet planı, yapı kütlesi, mekân organizasyonu, cephe ve iç mekânda oluşan farklılıklardır.

Falbo Ailesi döneminde yapının, Erdem Caddesi üzerinden sağlanan girişleri ve 79 sokaktan sağlanan servis girişi varlığını devam ettirmiştir. Parsel ifraz olmuş ve parselizasyon günümüzdeki halini almıştır. Özgün yapı parseli 79 ada ve 3, 4, 19 ve 20 nolu parsellere ifraz olmuştur. Yapı, bu ifrazdan sonra 79 ada 3 parselde, özgün konutun müştemilatı olan yapı ise 79 ada 4 parselde yer almıştır (Şekil 4.33a). Erdem Caddesi üzerinde bulunan prestij kapısının üzerindeki resim atölyesi Falbo Ailesi tarafından bekçi kulübesi olarak kullanılmış, şarap mahzeni ve havuzlar korunmuştur (Şekil 4.33b). Yapının kış bahçesi bu dönemde yıkılmıştır (Şekil 4.34).

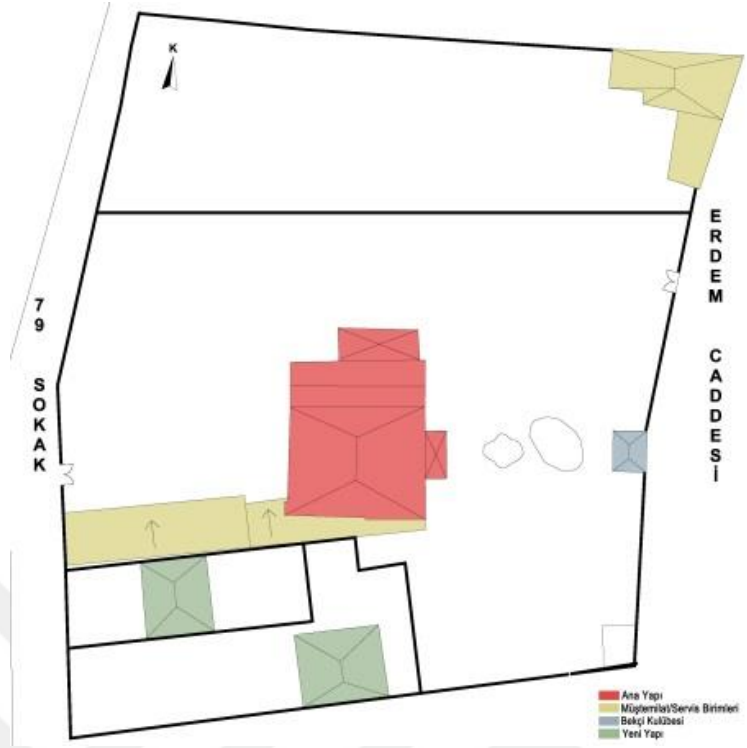

(a)

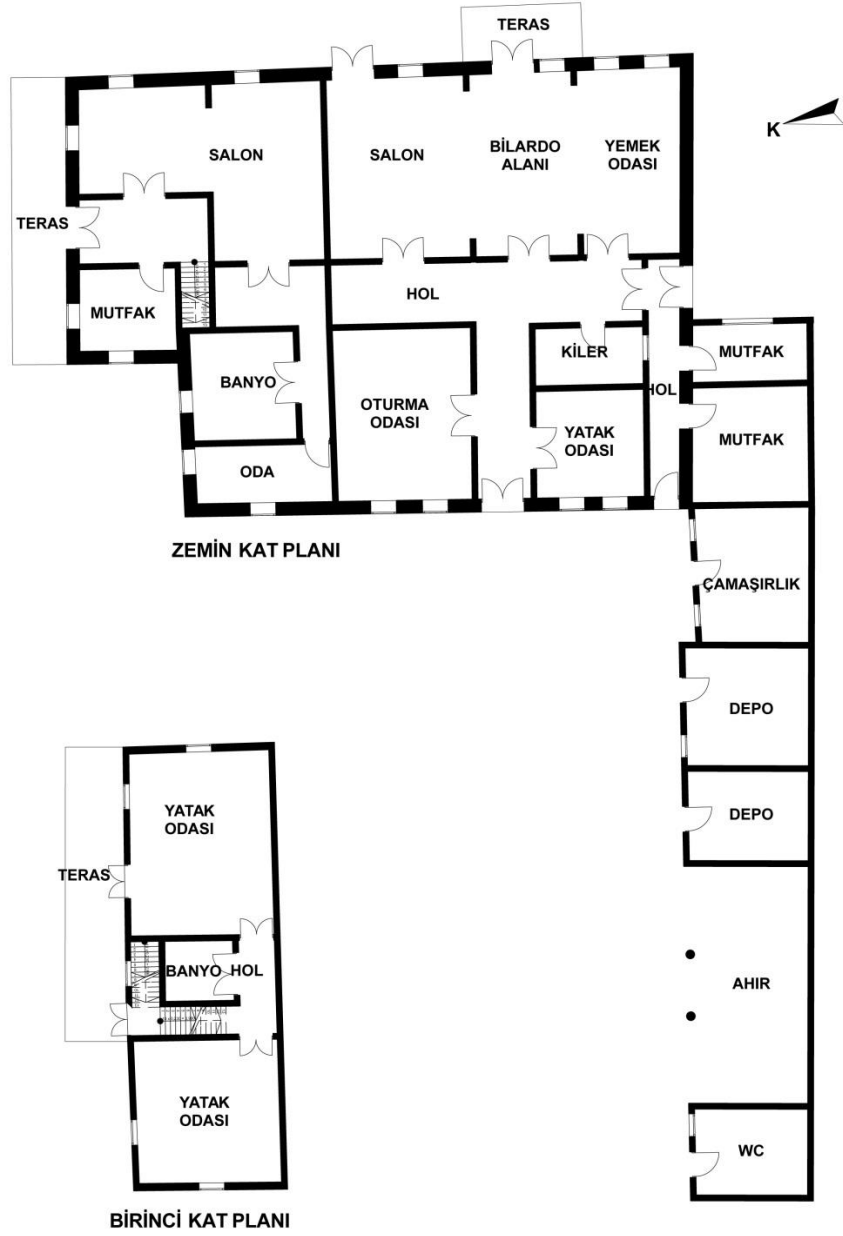
(b)

Şekil 4.33 Müştemilat (a), bekçi kulübesi (b)

Şekil 4.34 Türker Evi'nin Falbo Ailesi döneminde vaziyet planı

Elena Falbo evlendikten sonra, yapı iki bölüme ayrılmış ve her iki bölüme de ek birimler inşa edilmiştir. Ek birimler yapının kuzey ve güneyinde yer almıştır. Konutun kuzeyinde yer alan teras yapıyla birleştirilmiş, salon ve mutfak olarak kullanılacak iki mekân eklenmiştir. Konutun güneyinde ise servis mekânlarıyla yapı birleşecek şekilde yeni iki servis mekânı eklenmiştir. Eklenen her iki birimde özgün yapıyla uyumlu bir şekilde inşa edilmiştir ve tek kattır.

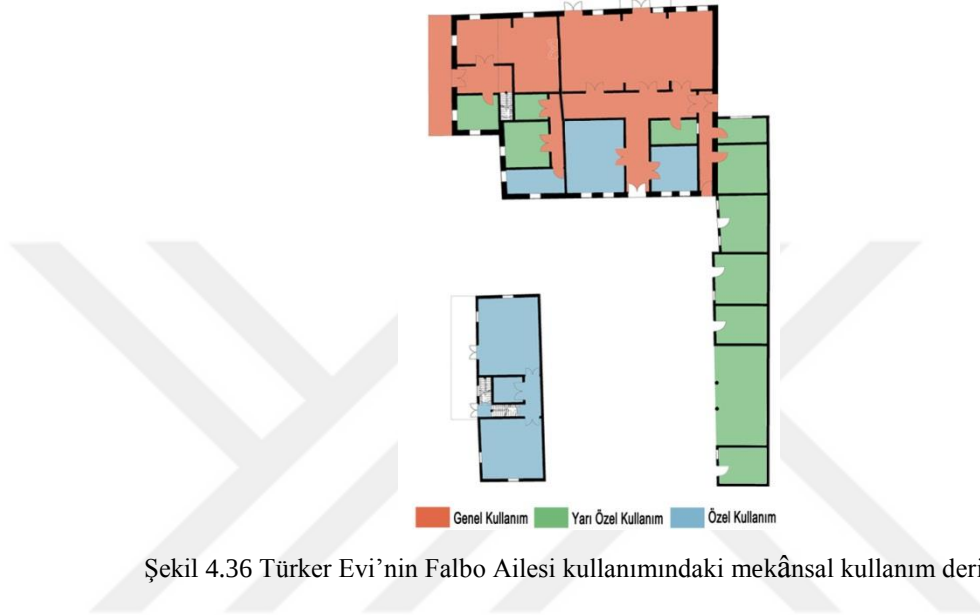

Şekil 4.35 Falbo Ailesi kullanımındaki plan şeması

Mekân organizasyonlarında yapının ikiye bölünmesiyle değişiklikler meydana gelmiştir. Konutun güney kısmında yer alan salon küçültülmüş, oturma odası yatak odası işlevine çevrilmiş, yapının güneyine mutfak olarak kullanılan mekânlar eklenmiş, özgün işlevi mutfak olan servis birimleri depo olarak kullanılmıştır. Konutun kuzey kısmında yer alan mekânlar aynı işlevlerini sürdürmüş, eklenen birimlerden batı kısmında bulunan mekân salon olarak, doğu kısmında bulunan mekân ise mutfak olarak işlevlendirilmiştir. Birinci katta yer alan mekânların

organizasyonlarında özgün yapıya göre bir değişiklik meydana gelmemiştir (Şekil 4.35).

Konutun özgün mekânsal kullanım derinliğinde kat kullanımlarında herhangi bir değişim meydana gelmemiştir (Şekil 4.36).

Konutun güney ve kuzey kısımlarına ek birimlerin inşa edilmesiyle yapının cephesinde de bir takım değişiklikler meydana gelmiştir. Yapıya sonradan eklenen birimler özgün yapıyla uyum içerisinde olduğu için özgün yapının fiziksel yapısı zarar görmemiştir. Konutun ön bahçe olarak adlandırılan ve Erdem Caddesi'ne yüz veren tarafında yer alan batı cephesinde bulunan kış bahçesi yıkılmış ve açık bir terasa dönüştürülmüştür (Şekil 4.37a). Özgün konuta eklenen birimler sonrasında batı cephesinin zemin katının kuzey tarafına ve güney tarafına birer adet pencere eklenmiştir. Cepheye eklenen pencereler çift kanatlı ve ahşaptır. Cephenin kuzey tarafına eklenen pencere açıklığı ahşap söve ile çevrelenmiştir ve önünde venedik panjurlar yer almıştır. Konutun kuzey cephesinde bir değişiklik meydana gelmemiştir. Özgün konuta eklenen birimler sonrasında, binanın doğu cephesinin kuzey kısmına zemin katta yer alacak şekilde bir pencere eklenmiştir. Cepheye eklenen pencere çift kanatlı ve ahşaptır, pencere açıklığı ahşap söve ile çevrelenmiştir ve önüne venedik panjurlar yer almıştır. Yapının güney cephesi en

önemli değişikliğe maruz kalan cephedir. Güney cephesinin kuzey kısmına inşa edilen ek birim sonrasında özgün yapıda yer alan kolonların bulunduğu giriş yok edilmiştir. Yeniden düzenlenen cephede dört adet pencere ve bir adet kapı yer almıştır (Şekil 4.37b). Cephede yer alan pencereler çift kanatlı ve ahşaptır. Cephede bulunan tüm pencere ve kapı açıklıkları ahşap sövelerle çevrelenmiştir ve önlerinde venedik panjurlar vardır. Birinci katta herhangi bir değişim meydana gelmemiştir.

(a)

(b)

Şekil 4.37 Kış bahçesinin yer aldığı alan (a), güney cephesine eklenen yapı (b)

Falbo Ailesi kullanımında yapının iç mekânında bir takım değişiklikler meydana gelmiştir. Salon mekânı ve hol bir duvarla ayrılarak yapı ikiye bölünmüştür. Konutun kuzeyine ve güneyine eklenen ek birimler bölünen yapıların mekân ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde kurgulanmıştır. Yapının güneyine eklenen servis mekânlarıyla ana holü birleştiren servis holünün döşemesi karosiman, tavanı ise camdır (Şekil 4.38a). Bu dönemde tüm servis birimlerinin döşemesi değiştirilmiş ve dökme mozaik yapılmıştır. Yapının güneyine eklenen salon mekânının döşemesi ahşap tavanı ise alçı ve boyadır. Mutfak mekânının ise döşemesi dökme mozaik tavanı ise alçı ve boyadır. Sonradan eklenen mutfak mekânında mutfak dolapları mevcuttur (Şekil 4.38b).

(a)

(b)

Şekil 4.38 Servis holü (a), mutfak dolapları (b)

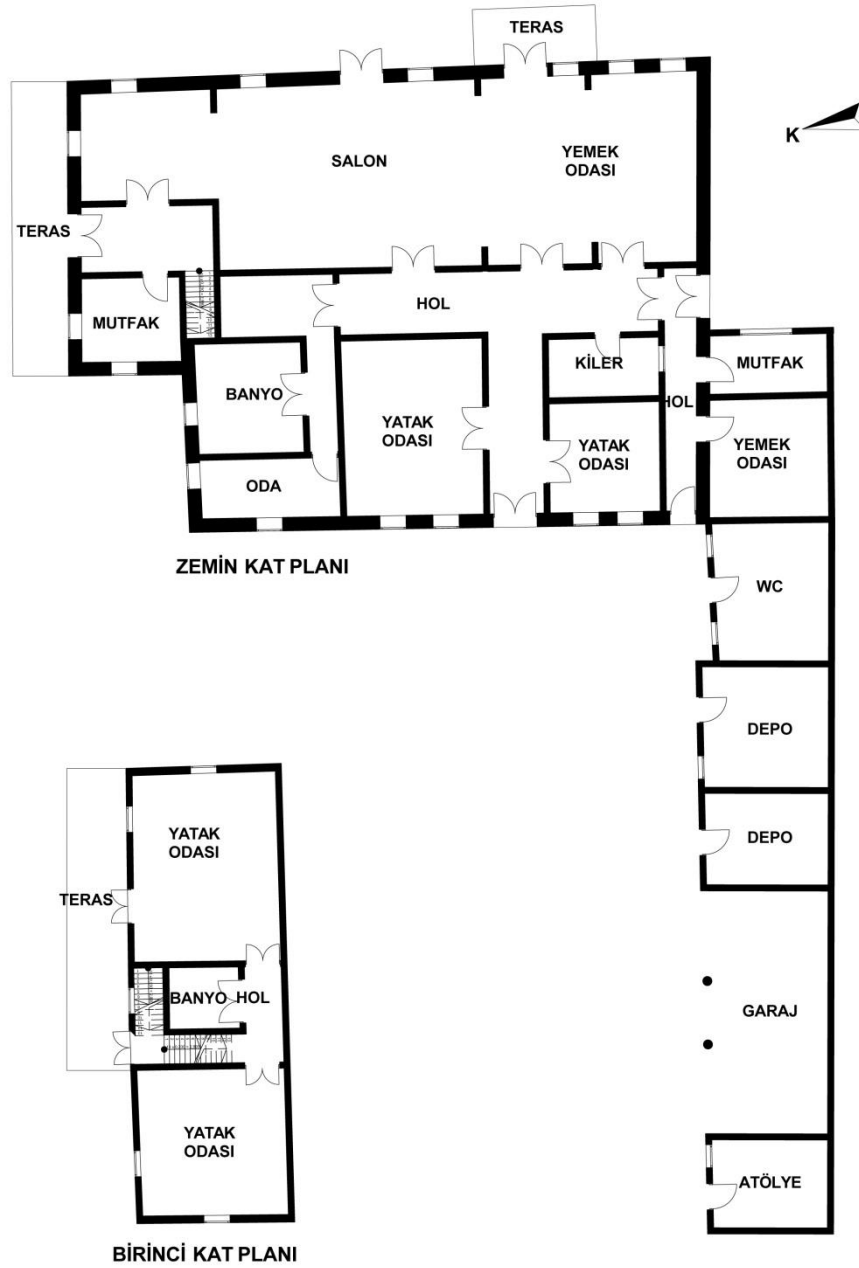
Bu dönemde konutun iç kapılarında bir değişiklik gözlenmemiştir. Yeni eklenen yapılar sonrasında, konuta iki adet tek kanatlı ve iki adet çift kanatlı ahşap kapı eklenmiştir.

Konut, 1980 yılında son kullanıcısı olan Türker Ailesi'ne geçmiştir. Türker Ailesi'nin kullanımındaki yapı konutun günümüzdeki durumunu yansıtmaktadır. Yapıda bazı değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişiklikler mekân organizasyonu, cephe elemanları ve iç mekânda oluşan farklılıklardır.

Türker Ailesi kullanımındaki yapıda, ek birimler korunmuş, yapı tekrar bir bütün olarak ele alınmış ve yapıyı ayıran duvarlar kaldırılmıştır (Şekil 4.39). Türker Ailesi'nin kullanımındaki mekân organizasyon şeması birkaç farklılık dışında Falbo Ailesi'nin kullanımındaki mekân organizasyon şemasıyla aynıdır. Falbo Ailesi'nin Bilardo Alanı olarak kullandığı mekân günümüzde salonun devamı olarak kurgulanmıştır. Yapının güneyinde yer alan servis birimlerinden mutfak bir kısmı yemek odası (Şekil 4.41a) olarak değerlendirilmiş, çamaşırlık olarak kullanılan alan ıslak mekân olarak işlevlendirilmiş, ahır garaj olarak kurgulanmış ve eski kullanımı ıslak mekân olan birim atölyeye çevrilmiştir (Şekil 4.40).

Şekil 4.39 Ek yapıyla özgün yapının ayrıldığı kapı

Şekil 4.40 Türker Evi günümüzdeki plan şeması

Günümüz kullanımında, konutun özgün mekânsal kullanım derinliğinde herhangi bir değişim meydana gelmemiştir.

Yapı Türker Ailesi kullanımına geçtikten sonra yapıda restorasyon çalışması yapılmıştır, tüm cepheler ve cephe elemanları temizlenmiş, onarılmış ve aslına uygun olarak ele yenilenmiştir.

Günümüz kullanımında tüm iç mekân öğeleri korunmuştur. İç mekânda sadece bazı mekânların döşemelerinde farklılıklar görülmektedir. Zemin katta yer alan servis mekânlarının Falbo Ailesi döneminde yapılan dökme mozaik döşemeleri özgün yapıya paralel olarak Türker Ailesi döneminde karosiman yapılmıştır. Ayrıca zemin katta yer alan servis holü ve banyo ile birinci katta yer alan banyo ve terasın döşemeleri seramik yapılmıştır. Ayrıca yapının güneyinde bulunan mutfak mekânının dolapları yenilenmiştir (Şekil 4.41b).

(a)

(b)

Şekil 4.41 Yemek odası (a), Mutfak dolapları (b)

4.2.1 Yapının Sahip Olduğu Değerlerin Sürekliliği

Özgün yapıyla, günümüze ulaşan yapı arasında kütsel ve plansal olarak farklılıklar gözlemlenmektedir. Ayrıca mekânsal organizasyonlar göz önüne alındığında kullanımını yitiren mekânlar bulunmaktadır ve yapının yer aldığı parsel ifraz olmuştur.

4.2.1.1 Somut Değerler

Yapı, konumlanışı (sit alanı içerisindeki yeri ve sit alanına uyumlu yapı-parsel geometrisi), yapım tekniği, bulunduğu alanla uyum içerisindeki durumuyla mimari bir değer oluşturmaktadır. Yapı bulunduğu dönemin mimari ifadesi, kültürü, inşaat malzeme ve tekniğini ve zanaat özelliklerini yansıttığı için belge niteliği taşımaktadır ve belge değerine sahiptir.

Konut, tek kat üzerine kurgulanan planametriyle ve yapı girişinde yer alan ve günümüzde bekçi kulübesi olarak kullanılan yapıyla enderlik değerine sahiptir. Ayrıca yapı bünyesinde bulunan tavan göbekleri, ahşap plasterler, nişler de yapıta sanat ve zanaat değeri katmaktadır.

Somut değerler zaman-yapı ikileminde incelendiğinde konutun sahip olduğu mimari değer, belge değeri, enderlik değeri ve sanat/zanaat değerinin süreklilik teşkil ettiği görülmektedir.

4.2.1.2 Somut Olmayan Değerler

Somut olmayan değerler kapsamında gözlenen değerler; nostalji ve bellek, aidiyet, temsiliyet ve etki değeridir. Yapıyla ilgili olarak bu değerler saptanırken Nazan Türker'in görüşleri alınmıştır.

Bu görüşler kapsamında özellikle nostalji ve bellek değerini oluşturan unsurlar sıralanmaktadır Kullanıcı yapıda 1980 yılından beri ikamet etmektedir. Nazan Türker, eşi ve çocuklarıyla yıllarca bu yapıda yaşamıştır. Nazan Türker, evin satın alınıp, restorasyonunun yapılmasını ve evlerine yerleşme süreçlerinin kendileri için önemli bir süreç olduğundan bahsetmektedir. Nazan Türker, kızının evin bahçesinde evlenmiş olmasını konutla ilgili en önemli bellek değeri olduğunu söylemektedir. Nazan Türker, konutun bahçesinde birçok davet verdiğini ve misafirlerini burada ağırladığını ifade etmektedir. Konut aileye ait birçok duruma tanıklık etmiştir, bu durum konutun nostalji ve bellek değerinin sürekliliğinin göstergesi durumundadır.

Somut olmayan değerler kapsamında işlenen unsurlardan bir diğeri aidiyettir. Yapının kullanıcısı yapı sahiplenmiş durumdadır. Kullanıcı, yapıyı kendi tarzına uygun donatmak için yıllarını vermiştir. Nazan Türker, yapıya ait özgün olan birçok şeyi korumuş, zarar vermemiş genel olarak yapıya uygun müdahalelerde bulunmuştur. 2010 yılında konut, ilk kullanıcısı olan Blackler Ailesi tarafından ziyaret edilmiş ve evin son kullanıcısı evini Blackler Ailesi'ne açmış ve onları ağırlamıştır. Bu gelişme yapının daha önceki sahipleri tarafından da sahiplenildiğinin bir göstergesidir. Ayrıca, Türker Ailesi yanlış bürokratik uygulamalara karşı çıkararak yapının günümüze nitelikli bir şekilde gelmesini sağlamıştır. Nazan Türker, Buca'da sadece bu yapıda yaşayabilmek için oturduğunu aksi halde Buca'yı tercih etmeyeceğini belirtmektedir. Türker Evi, hem geçmişteki kullanıcısı hem de şu an ki kullanıcısı tarafından sahiplenmiştir; böylelikle yapının aidiyet değerinin süreklilik kazandığı görülmektedir.

Somut olmayan değerler kapsamında belirlenen bir başka unsur da temsiliyet değeridir. Yapının sahip olduğu parsel büyüklüğü, hala konut olarak kullanılıyor olması ve günümüzde bekçi kulübesi olarak işlevlendirilen Erdem Caddesi'ne yüz veren yapı girişi "Levanten Kimliği" nin günümüzde de hissedilmesi açısından önemli bir yer edinmektedir. Yapı günümüzde de hala kendi dönemindeki yaşayışı ve kültürü devam ettiriyor olmasıyla temsiliyet değeri sürekliliğe sahiptir.

Somut olmayan değerler kapsamında işlenen unsurlardan sonuncusu etki değeridir. Konut bahçesiyle kurduğu güçlü ilişkiyi günümüzde de devam ettirmektedir. Bu zellik yapının etki değerini olumlu olarak etkilemektedir. Parselin Erdem Caddesi'ne yüz veren kısmında bulunan "Resim Atölyesi" dışarıdan algılanır olması izleyiciler için yapıyla ilgili bir merak uyandırmaktadır, bu gelişme de yapının etki değerini olumlu olarak etkilemektedir. Yapıya eklenen birimler yapıyla uyum halindedir ve yapıya olumsuz bir değer katmamaktadır. Binanın i mekânlarındaki süslemelerin ve i mekân elemanlarının günümüzde de yer alıyor olması etki değerinin sürekliliğini sağlayan etkenlerdendir. Yapının içerisinde yer alan i mekân mobilyalarından bir kısmını özgün mobilyaların oluşturması ve diğer mobilya seçimlerinin de buna uygun yapılması i mekân etki değerinin korunduğunu

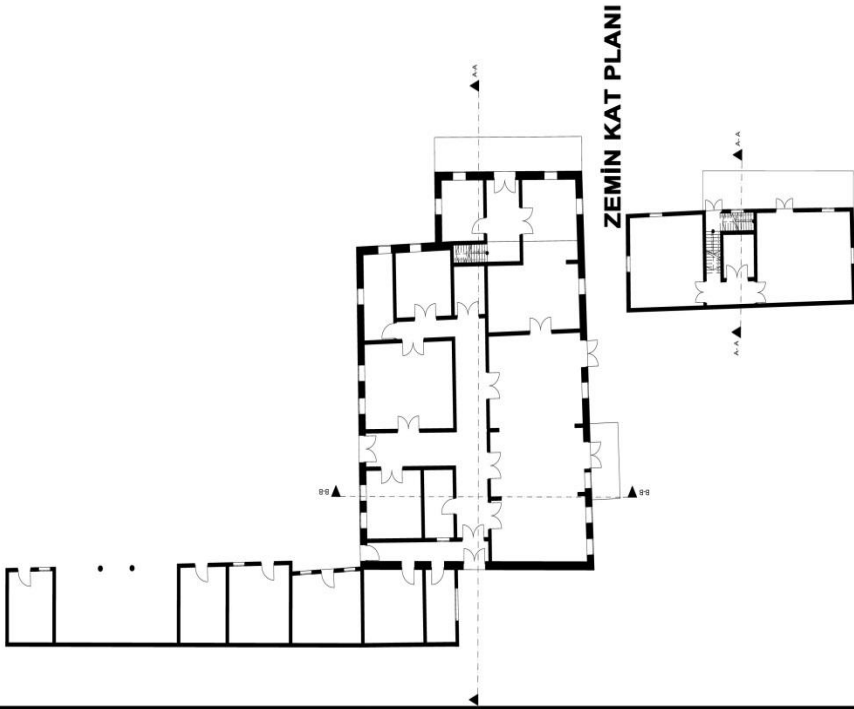
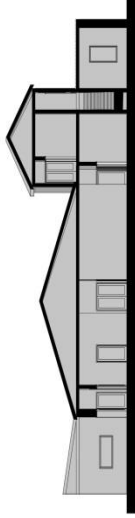
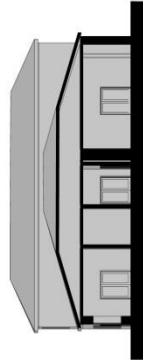
göstermektedir. Konutun içerisinde yer alan niş ve şöminelerin hala kullanılıyor olması kullanım pratiklerinin günümüzde de devam etmesi sebebiyle olumlu bir değer taşımaktadır ve yapı etki değerini günümüzde de sürdürmektedir.

Yapı somut olmayan değerler kapsamında genel olarak incelendiğinde gerek yapıyı sahiplenen Türker Ailesi'nin korumacı yaklaşımı ve gerek yaşadıkları mekânı ‘‘yer’’leştirmeleri konuta ait somut olmayan değerlerin günümüze kadar sürdürülmesinde etkili olmakta, özellikle yapının şu anki kullanıcısı olan Nazan Türker, yapının kimliksizleşmesine mahal vermemekte ve değerlerin sürdürülmesini sağlamaktadır.

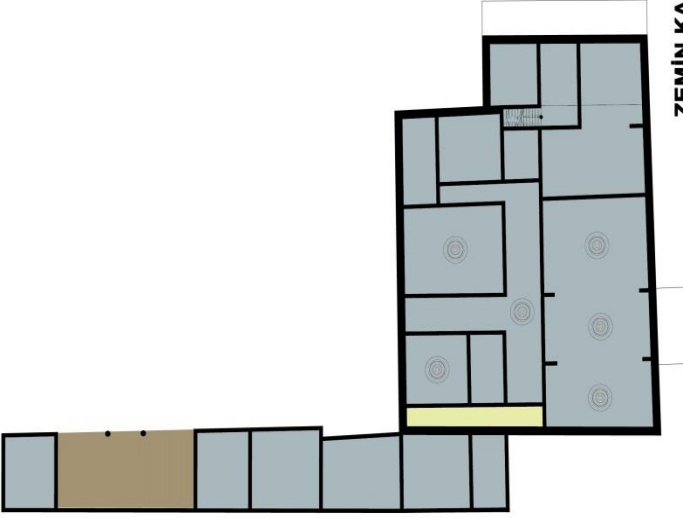
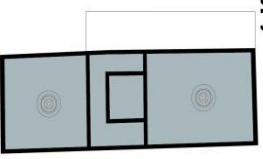
4.2.1.3 Mekânın Ruhu

Tespit edilen bir diğer değer mekânın ruhuna katkı koyan unsurlardır. Mekânın ruhu öncelikle yapının hala konut kullanımında olması sebebiyle zarar görmemiştir. Yapının yer aldığı bahçenin günümüzdeki bakımlı durumu ve kullanışı konutun ilk kullanıcılarının yaratmak istediği konut-bahçe ilişkisini günümüzde de devam ettirmektedir. Bu durum mekânın ruhuna çok önemli bir katkı sağlamaktadır. Özellikle kullanıcının yapıya niteliksiz bir anlayış göstermemesi nedeniyle mekânların özellikleri korunmuştur. Konutun mekânsal kullanım özelliklerine bakıldığında mekânların büyük bir kısmı eski işlevleriyle kullanılmaktadır, bu özellikte yine mekânın ruhuna olumlu bir etki yapmaktadır. Kullanıcı iç mekân mobilya seçimlerinde eskiyi yaşatmaya çalışmaktadır. Tercih edilen mobilyaların bir kısmı yapının daha önceki kullanıcıları olan Levanten ailelere ait iç mekân unsurlarıdır. Kullanıcının yapıyla bire bir ilgilenmesi yapının özgününe ait obje, birim ve mekânların korunması yapıya ait işlenen ‘‘Mekânın Ruhu’’ kavramının korunması ve yaşatılması konusunda artı değerlerdir.

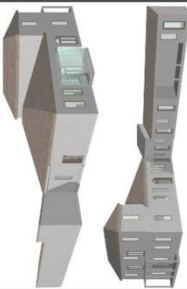
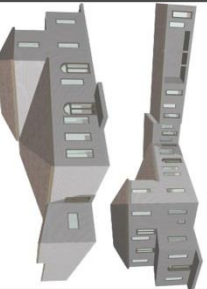
Tablo 4.9 Türker Evi yapı künyesi ve mevcut mimari kurgu-1

YAPI ADI: TÜRKER EVİ		MİMARİ ÇİZİMLER	
ADA: 79	PARSEL: 3		
KONUM:			
PARSEL KURGUSU			
İNŞA TARİHİ: 1843			
KULLANICI BİLGİLERİ:		A-A KESİDİ	
Blackler Ailesi (1843-1947)			
Falbo Ailesi (1947-1980)			
Türker Ailesi (1980-)			
		B-B KESİDİ	
			

Tablo 4.11 Türker Evi mekansal analiz

MİMARİ ÇİZİMLER	ZEMİN KAT TAVAN PLANI	ZEMİN KAT DÖŞEME PLANI
		

Tablo 4.11 Türker Evi mekânsal analiz

MEKAN ANALİZİ					
YAPI-ÇEVRE İLŞ.	KÜTLE KURGUSU	MEKAN KURGUSU	MEKAN KUL. DER.	CEPHE	İÇMEKAN
 -79 Sokakla Erdem Caddesi arasında konumlanmaktadır. - 79 Sokağa yüz veren sınır taş duvarla çevrilir. Erdem Caddesi'ne yüz veren sınırın bir kısmı taş duvar, bir kısmı da demir parmaklıklarla çevrilidir. -Erdem Caddesi'nde yer alan ana giriş prestij kapısıdır ve kapının üzerinde resim atölyesi vardır, diğer kapı ise garaj kapısıdır. Parsel içerisinde havuz, kuyu ve şarap mahseni vardır. -79 Sokak üzerinde bulunan kapıdan servis girişi sağlanmaktadır. - Parselin güneyinde mutfak ve ahırlar, kuzey doğusunda ise müstemilat binası yer almaktadır.	 -Küçük,yalındır. -Z+1 (2 kattır)	-Zemin kat "T" plan şemasıdır. -Ana giriş zemin kattan sağlanmaktadır. -İşlek mekanlar (mutfak,çamaşılık) servis kısmında kurgulanmıştır. -Bahçeye çıkış ana kültede ,hol ve salondan sağlanmaktadır. - Servis birimlerinden bahçeye geçişler yer almaktadır.	 Genel Kullanım Yeni Özel Kullanım Özel Kullanım DEĞİŞİMLER 	- Konut asimetrik cepheye sahiptir. -Cephe plastiği viktoriyen ve neoklasizm gibi akımlardan etkilenmiştir. -1. katta kule etkisi görülmektedir. -Konutun doğusunda ki bahçesi türden üretilmiştir. -Hol ve salonda nişler yer almaktadır. -Tüm odalarda şömine yer almaktadır. - Oturma odası olarak kullanılan mekanda kolonlu süslemeler görülmektedir. -Holü servis mekanlarına bağlayan birimin tavanı camdır. -Servis mekanları sade ve yalındır. -Zemin kat servis mekanları döşeme karosiman tavan alçı+boya,zemin kat odalar ve salonun döşeme ahşap parke tavan alçı+boyadır.Zemin kat holünün döşemesi mermer,tavani ise alçı+boyadır. -Birinci kattaki odaların döşemesi ahşap parke, tavani alçı+boya ,wc döşemesi seramik, tavani alçı+boyadır. -Kilerde destençeler ve çinko kaplı dolaplar yer almaktadır	-Zengin iç mekan süslemeleri bulunmaktadır. -Salon, odalar ve holde kartonpiyer ve tavan göbekleri yer almaktadır. -Holde kemerli geçişler bulunmaktadır. -Hol ve salonda nişler yer almaktadır. -Tüm odalarda şömine yer almaktadır. - Oturma odası olarak kullanılan mekanda kolonlu süslemeler görülmektedir. -Holü servis mekanlarına bağlayan birimin tavanı camdır. -Servis mekanları sade ve yalındır. -Zemin kat servis mekanları döşeme karosiman tavan alçı+boya,zemin kat odalar ve salonun döşeme ahşap parke tavan alçı+boyadır.Zemin kat holünün döşemesi mermer,tavani ise alçı+boyadır. -Birinci kattaki odaların döşemesi ahşap parke, tavani alçı+boya ,wc döşemesi seramik, tavani alçı+boyadır. -Kilerde destençeler ve çinko kaplı dolaplar yer almaktadır
DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER
 - Parsel ifraz olmuş ve 3 parçaya ayrılmıştır. -Yapının kuzey ve güney kısımlarına ek yapılar inşa edilmiştir. - Parselin güney kısmı günümüzde araç parkı için kullanılmaktadır.	 -Yapının doğusunda yer alan kiş bahçesi günümüzde yoktur. -Yapının güney ve kuzey kısımlarına yapı ekleri inşa edilmiştir. - Binanın kuzeyinde yer alan neo klasik özellik gösteren bina girişi günümüzde yer almamaktadır.	-Yapının kuzey ve güney taraflarına ek yapılar inşa edilmiştir. -Eklenen mekanlar servis alanı olarak değerlendirilmektedir. -Daha önce oturma odası olarak kullanılan mekan günümüzde yatak odası olarak kullanılmaktadır.	 DEĞİŞİMLER 	-Yapının kuzey ve güneyine ek yapılar inşa edilmiştir. Ekler, yapının dolu/boş oranına uyum göstermektedir. -Konutun doğusunda yer alan kiş bahçesi günümüzde mevcut değildir. -Binanın kuzeyinde yer alan yapı prestij girişi günümüzde yer almamaktadır. (Yapının kuzeyine eklenen birim)	-Yapının kuzey kısmına eklenen mekamlardan mutfak olarak kullanılan birimin döşemesi seramik tavanı ise alçı+boyadır. Salonun devamı olarak kullanılan mekanın döşemesi ahşap, tavani ise alçı+boyadır. -Yapının güneyine eklenen birimlerin döşemesi karosiman,tavani ise alçı+boyadır.

Tablo 4.12 Türker Evi kültürel değerler

SOMUT OLMAYAN DEĞERLER				
SOMUT DEĞERLER	ANI DEĞERİ	ETKİ DEĞERİ	AİDİYET	MEKANIN RUHU
-Belge Değeri: Yapı bulunduğu dönemin mimari, yaşam, malzeme, teknoloji ve yapı özelliklerini yansıttığı için belge özelliği taşımaktadır. Mimarî Değeri: Yapı yer aldığı çevreye uyumu, malzeme, işçilik ve bulunduğu alan içinde yer almasıyla mimarî değere sahiptir. Enderlik Değeri: Konutun sahip olduğu plan şeması, tek katlı ve orta hollü olmasıyla yapıya enderlik değeri katmaktadır. Yapının girişinde bulunan ve günümüzde bekçi kulübesi olarak kullanılan yapı konuta enderlik değeri katmaktadır. Sanat ve Zanaat Değeri: Yapı bünyesinde bulunan tavan göbekleri, ahşap plasterler, nişler de yapıta sanat ve zanaat değeri katmaktadır.	-Kullanıcı yapıda 1980 yılından beri ikamet etmektedir. -Kullanıcı eşi ve çocuklarıyla yıllarca burada yaşamıştır. -Nazan Türker, evin satın alınıp, restorasyonun yapılmasını ve evlerine yerleşme süreçlerinin kendileri için önemli bir süreç olduğundan bahsetmektedir. -Nazan Türker, kızının evin bahçesinde evlenmiş olmasını konuyla ilgili en önemli bellek değeri olduğunu söylemektedir. -Nazan Türker, konutun bahçesinde bir çok davet verdiği ve misafirlerini burada ağırladığını ifade etmektedir.	-Konut bahçesiyle kurduğu güçlü ilişkisi günümüzde de devam ettirmektedir. Bu özellik yapının etki değerini olumlu olarak etkilemektedir. - Parselin Erdem Caddesi'ne yüz veren kısmında bulunan "Resim Atölyesi" dışarıdan algılanır olması izleyiciler için yapıyla ilgili bir merak uyandırmaktadır, bu gelişme de yapının etki değerini olumlu olarak etkilemektedir. -Yapıya eklenen birimler yapıyla uyum halindedir ve yapıya olumsuz bir değer katmamaktadır. -Binanın iç mekanlarındaki süslemelerin ve iç mekan elemanlarının günümüzde de yer alması etki değerinin sürekliliğini sağlayan etkenlerdendir. -Yapının içerisinde yer alan iç mekan mobilyalarının bir kısmının özgün olmasının kullanılması ve diğer mobilya seçmelerinin de buna uygun yapılması iç mekan etki değerinin korunulduğunu göstermektedir. -Konutun içerisinde yer alan niş ve şöminelerin hala kullanılıyor olması kullanım pratiklerinin günümüzde de devam etmesi sebebiyle olumlu bir değer taşımaktadır.	-Yapının kullanıcısı yapıyla bütünleşmiş durumdadır. Kullanıcı, yapıyı kendi tarzına uygun dekore etmek için yıllarını vermiştir -Kullanıcı yapıya ait özgün olan bir çok şeyi korumuş, zarar vermemiş genel olarak yapıya uygun müdahalelerde bulunmuştur. -2010 yılında yapının ilk kullanıcısı olan Blackler Ailesi yapıya ziyaret etmişlerdir. -Kullanıcı yanısı bürokratik uygulamalara karşı çıkarak yapının günümüze özgün haliyle gelmesini sağlamıştır. -Nazan Türker, Buca'da sadece bu yapıda yaşayabilmek için oturduğunu aksi halde Buca'yı tercih etmeyeceğini belirtmektedir. -Yapının içerisinde yer aldığı bahçe kullanıcısının yapıyı sahiplenmesinde önemli bir yer tutmaktadır.	- Mekanın ruhu öncelikle yapının hala konut kullanımında olması sebebiyle zarar görmemiştir. -Yapının sahip olduğu bahçe-konut ilişkisinin zarar görmemesi mekanın ruhunu olumlu yönde etkilemektedir. -Özellikle kullanıcının yapıya niteliksiz bir tavir göstermemesi nedeniyle mekanların özelliklerini korumuştur. -Kullanıcı iç mekana ait en küçük objeye kadar korumuştur. -Konutun mekansal kullanım özelliklerine bakıldığında mekanların tümü eski işlevleriyle kullanılmaktadır bu şekilde yine mekanın ruhuna olumlu bir etki yapmaktadır. -Kullanıcı mobilya ve avize seçimlerinde bile özgünü yaşatmaya çalışmaktadır.
			TEMSİLİYET - Yapının sahip olduğu parsel büyüküğü, hala konut olarak kullanılıyor olması ve günümüzde bekçi kulübesi olarak işlevlendirilen Erdem Caddesi'ne yüz veren yapı girişi "Levanten Kimliği" nin günümüzde de hissedilmesi açısından önemli bir yer edilmektedir. Yapı günümüzde de hala kendi dönemindeki yaşayışı ve kültürü devam ettiriyor olmasıyla temsiliyet değerine sahiptir.	

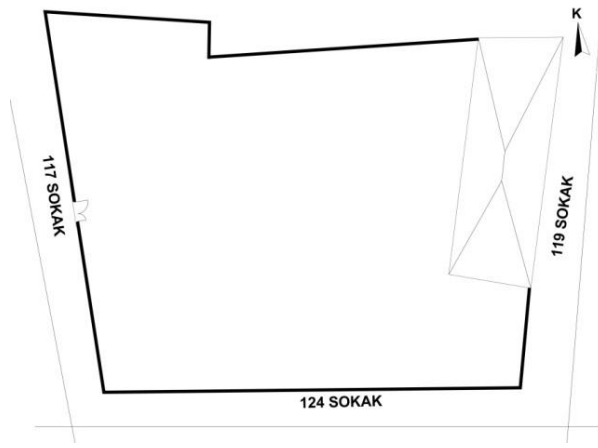
4.3 Akgün Evi

Akgün Evi, çalışma alanının doğusunda yer almaktadır. Konut, “İki veya Üç Katlı Cumbasız Konut Tipi” olarak sınıflandırılmaktadır. Yapı, 117, 124 ve 119 sokaklara yüz veren 114 ada 12 parselde bulunmaktadır. Yapı, 1870’li yıllarda Katolik Kilisesi’nin rahip manastırı olarak inşa edilmiştir. Yapı, 1972 yılında Akgün Ailesi tarafından satın alınmıştır ve günümüzde de Akgün Ailesi’ne aittir (Şekil4.42). Yapıyla ilgili tarihsel, işlevsel bilgiler Tevfik Akgün tarafından aktarılmıştır (T. Akgün, kişisel Görüşme İletişim, 18 Aralık 2015).

Şekil 4.42 Akgün Evi

Tevfik Akgün’ün aktarımları doğrultusunda özgün yapının parsel sınırlarında herhangi bir değişiklik meydana gelmediği belirlenmiştir. Özgün parsel içerisinde kuyu ve servi ağaçları yer almıştır. Parsele erişim, iki şekilde sağlanmıştır. Birinci giriş 117 sokağa yüz veren bahçe kapısından, ikinci giriş ise 119 sokağa yüz veren kapıdan direkt olarak bina içerisine girilecek şekilde kurgulanmıştır (Şekil 4.43).

Şekil 4.43 Akgün Evi özgün vaziyet planı

Özgün yapının kütlesi, kübik ve yalındır. Yapı üç ana yaşama katından oluşmuştur, bu özelliği ile yapı, Buca kentsel sit alanında yer alan bir veya iki katlı tarihi konutlardan ayrılmıştır. Konut, yan hollü plan şemasına sahiptir. Özgün yapıda, tüm katlarda mekân kurgusu dağılım holü çevresinde gelişmiştir. Zemin katta dört oda, birinci ve ikinci katta ise beş oda yer almıştır.

Özgün yapının zemin katına ait mekân organizasyonu incelendiğinde yapının girişinde bulunan hol sırasıyla iki adet odaya, merdivene ve sonrasında yine iki adet odaya açılmıştır. Zemin kat holünden bahçeye erişim sağlanmıştır. Birinci ve ikinci katta ise merdivenin kuzeyinde üç adet, güneyinde ise iki adet oda konumlanmıştır (Şekil 4.44).

Özgün konutun cephesi asimetriktir. Yapının özgün cepheleri, sıvasız ve masif taş duvar görünümündedir. Bu özelliğiyle konut Buca sit alanında yer alan tarihi konutlardan ayrılmıştır. Özgün yapının batı cephesinin zemin katında yer alan giriş kapısının güneyinde beş adet pencere konumlanmıştır. Batı cephesinin birinci ve ikinci katında dört adet pencere yer almıştır. Birinci ve ikinci kat pencere boşlukları düşeyde süreklilik göstermemiştir. Bu pencerelerin oranları da kendi içlerinde farklılaşmıştır. Cephede yer alan tüm kapı ve pencere boşlukları tuğla sövelerle çevrilmiştir. Tüm katlardaki pencerelerin önünde venedik panjurlar yer almıştır. Özgün yapının kuzey ve güney cephelerinde hiçbir pencere ve kapı boşluğu konumlanmamıştır ve masif bir etkiye sahiptir. Yapının doğu cephesi parsel içerisine yüz vermiştir. Doğu cephesinin zemin katında bahçeyle erişimi sağlayan bir kapı vardır. Kapının kuzey tarafında üç adet, güney tarafında ise altı adet pencere konumlanmıştır. Cephenin birinci katında dokuz adet ve ikinci katında dokuz adet pencere yer almıştır. Doğu cephesinde yer alan pencerelerin tümü aynı ebatlardadır. Pencerelerin tamamı çift kanatlı ve ahşaptır. Tüm pencere ve kapı boşluklarının çevresinde tuğla söveler ve pencerelerin önlerinde de venedik panjurlar yer almıştır (Şekil 4.46).

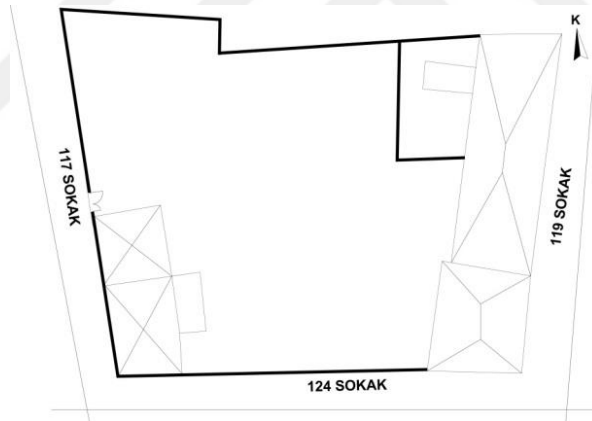
Şekil 4.46 Doğu cephesi

Özgün yapının iç mekânı oldukça sadedir. Binada hiçbir süsleme ve iç mekân elemanı yer almamıştır. Zemin katta ve diğer katlarda yer alan her mekân hole kapının yanı sıra bir adet pencereyle de bağlanmıştır. Zemin katta yer alan giriş ve holün döşemesi karosiman, tavanı ise alçı ve boyadır. Zemin katta yer alan odaların

döşemesi ahşap, tavanı alçı ve boyadır. Birinci ve ikinci katta yer alan odaların ve holün döşemesi ve tavanı ahşaptır.

Yapının günümüzdeki durumu ve özgün durumu arasında bazı değişiklikler bulunmaktadır. Bu değişiklikler: parsel içi, yapı kütlesi, mekân organizasyonu, cephe ve iç mekânda oluşan farklılıklardır. Meydana gelen farklılıklar yapının günümüzdeki durumunu oluşturmaktadır.

1955 yılında yapının güney doğu tarafına ek bir yapı ve kuzey doğu tarafına da ek bir mekân inşa edilmiştir. Ayrıca parselin güney batı tarafının 117 sokağa yüz veren kısmına da iki adet ek birim inşa edilmiştir. Parselin kuzey doğu kısmında bir alan tuğla duvar ile çevrilmiş ve zemin kat kullanımına ayrılmıştır. Günümüzde parsel girişleri yine aynı kapılardan sağlanmakla birlikte 119 sokak üzerinden sonradan inşa edilen ek yapı için ayrı bir giriş daha oluşturulmuştur (Şekil 4.47).

Şekil 4.47 Akgün Evi günümüz vaziyet planı

1955 yılında inşa edilen ek yapı sonrasında özgün yapının içerisinde yer alan merdiven kaldırılmış, yeni merdiven ek bina içerisinde çözümlenmiş ve özgün yapının güney kısmından açılan bir kapıyla iki yapı birleştirilerek büyük bir hacim elde edilmiştir. Ek yapıyla birlikte her kata salon, balkon ve kat sahanlığı eklenmiştir. Bu müdahale sonrası yapı zemin katta iki ayrı konut, birinci katta bir konut ve ikinci katta bir konut olmak üzere dört ayrı konuta dönüştürülmüştür.

Günümüzde, yapının birinci ve ikinci katlarının her biri tek bir ailenin kullanımındadır ve mekân organizasyonları aynıdır. Birinci ve ikinci katın girişi, ek olarak inşa edilen yapıdan sağlanmaktadır. Konutta mekânlar arasındaki erişim hol üzerindedir. Holün güneyinde salon, mutfak ve balkon, doğusunda ise sırasıyla oda, ıslak hacim, iki adet oda ve kuzeyinde ise ıslak hacim yer almaktadır (Şekil 4.48).

Konutun günümüzdeki mekânsal kullanım derinliği ele alındığında; zemin kat, birinci kat ve ikinci kat özel, yarı özel ve genel kullanım alanlarına sahiptir (Şekil 4.49).

Şekil 4.49 Akgün Evi günümüz mekânsal kullanım derinliği

Günümüzde, cephede görülen en önemli değişiklik konutun güney kısmına yapılan ek yapıdır. Betonarme karkas olarak inşa edilen ek yapı özgün yapının cephe özelliklerini taşımamakta, dolu/boş oranı ile farklılaşmaktadır. Ek yapıyla birlikte konutun batı cephesinin zemin katına bir adet kapı birinci ve ikinci katına birer adet pencere eklenmiştir. Özgün yapıya ait zemin kat pencerelerinin söveleri sıvanmış, zemin kattaki giriş kapısına beton bir saçak eklenmiştir. Cephede yer alan venedik panjurlar kaldırılmış ve cephede yer alan tüm doğramalar pvc olarak değiştirilmiştir. Yapının güney cephesinde hiçbir değişiklik meydana gelmemiştir. Konutun kuzey cephesinde, ek yapıda birlikte zemin kat birinci kat ve ikinci kata birer adet pencere

yer almaktadır. Yapının doğu cephesinin kuzey kısmına ek tuvalet birimi eklenmiştir (Şekil 4.50-4.51a-4.51b). Doğu cephesinin zemin katı çimento esaslı sıvayla sıvanmıştır. Ek yapıyla birlikte doğu cephesine zemin kat, birinci kat ve ikinci kata birer adet pencere eklenmiştir. Ayrıca ek yapıda doğu cephesinin tamamına denk gelecek şekilde balkon yapılmıştır. Özgün yapının doğu cephesinde yer alan tüm venedik panjurlar kaldırılmıştır. Zemin kat ve birinci katın doğramaları pvc olarak değiştirilmiştir.

Günümüzde iç mekânda özgün yapının iç mekânına göre değişiklikler görülmektedir. Zemin katın kuzey tarafında yer alan konutun antre, mutfak, salon, hol, yatak odası ve ıslak hacim birimlerinin döşemesi seramik olarak değiştirilmiştir. Zemin katın güney tarafında yer alan konutun, salon, mutfak, balkon, iki adet oda, banyo ve hol birimlerinin döşemesi seramiktir. Ek yapıyla birlikte konuta eklenen salon, mutfak ve balkon birimlerinin tavanı alçı ve boyadır. Kat sahanlığının döşemesi seramik, tavanı ise alçı ve boyadır. Birinci kat ve ikinci kattaki özgün döşeme ve tavanlar değiştirilmemiştir. Ek yapıyla birlikte konuta eklenen salon, mutfak ve balkon birimlerinin tavanı alçı ve boyadır. Kat sahanlığının döşemesi seramik, tavanı ise alçı ve boyadır.

Şekil 4.50 Yapıya eklenen ıslak hacim ve sıvanan kısım

(a)

(b)

Şekil 4.51 Ek yapının 124 sokağa yüz veren kısmı (a), ek yapının 119 sokağa yüz veren kısmı (b)

4.3.1 Yapının Sahip Olduğu Değerlerin Sürekliliği

Yapının kullanım sürecinde kütle ve plan kurgusunun değiştiği gözlenmektedir. Buna ek olarak konutta kullanım değerini yitiren mekânlar bulunmaktadır. Konutun yapısal bütünlüğü korunmuş ancak, yapıya ek bir yapının eklenmesiyle yapının fiziki görünümü bozulmuştur.

4.3.1.1 Somut Olmayan Değerler

Akgün Evi, binanın parsel içi konumlanışı, yapım tekniği, bulunduğu alanla uyum içerisindeki durumuyla mimari bir değer oluşturmaktadır. Yapı inşa edildiği dönemin mimari dilini ve kültürünü yansıttığı için belge değeri taşımaktadır. Konutun üç katlı olması ve alanda az rastlanır bir şekilde sıvasız bırakılması yapıya enderlik değeri katmaktadır. Somut değerler zaman-yapı ikileminde incelendiğinde konutun sahip olduğu mimari değer, belge değeri ve enderlik değeri konusunda süreklilik teşkil ettiği görülmektedir.

4.3.1.2 Somut Olmayan Değerler

Somut olmayan değerler kapsamında gözlenen değerler; nostalji ve bellek, aidiyet, mit ve etki değeridir. Yapıyla ilgili olarak bu değerler yapının son kullanıcısı olan Tevfik Akgün'ün görüşleri doğrultusunda belirlenmiştir.

Tevfik Akgün'ün aktarımları doğrultusunda nostalji ve bellek değerini oluşturan unsurlar sıralanmaktadır. Yapı sahibi Tevfik Akgün, yapıya 1972 yılında taşınmış ve yaklaşık yedi yıl kadar yapıda ikamet etmiştir. Tevfik Akgün, yapıda çok fazla ikamet etmediğini ve dolayısıyla yapıyla ilgili çok fazla anıya sahip olmadığını belirtmektedir. Konut, devamlı olarak başka aile ve öğrencilere kiralık verildiğinden yapıyla ilgili nostalji ve bellek değeri için alanı uzun zamandır tanıyan kişilerin görüşlerine başvurulmuştur. Yapı Bucalılar tarafından "Yorgancıların Evi" olarak tanımlanmaktadır. Konut parselle 124 sokak arasında yer alan demirci dükkanıyla hafızalarda yer edinmektedir. Yapıya ait anı/bellek değerinin sürekliliğinin sağlandığı görülmektedir.

Somut olmayan değerler kapsamında incelenen unsurlardan bir diğeri aidiyettir. Yapı asıl sahibi olan kilise tarafından kullanılmamıştır. Konut, daha sonraki sahipleri tarafından da sahiplenilmemiş ve konutta sürekli olarak kullanıcı dönüşümü meydana gelmiştir. Yapı, günümüzdeki sahibi tarafından da gelir elde etmek için kiralık konut olarak değerlendirilmiş ve bu hedef doğrultusunda niteliksiz müdahalelerde bulunulmuştur. Bu nedenle yapıyla ilgili aidiyet sorgusuna olumlu bir cevap verilemeyecektir. Aidiyet değerinin sürekliliği sağlanmamaktadır.

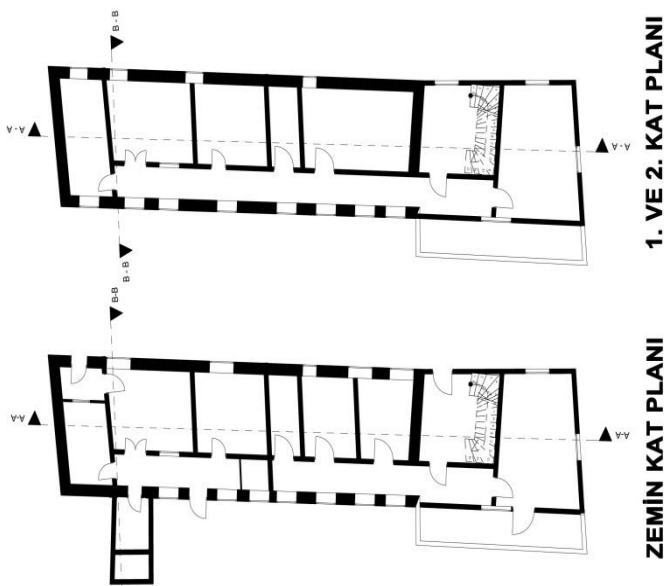
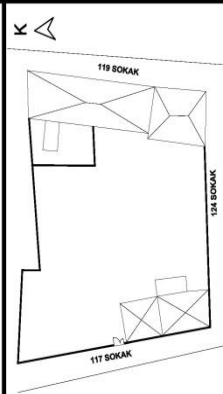
Konutun sahip olduğu somut olmayan değerlerden bir tanesi de mit değeridir. Sit alanı içerisinde yaşayan insanlar ve konutun sahibi Tevfik Akgün tarafından yapının bodrum katından konutun güneyinde yer alan (günümüzde Çaka Bey Ortaokulu) rahibeler okuluna bir geçit olduğu iddia edilmektedir. Bu iddialar yapının mit değerini oluşturmakta, bu iddianın halen sürmesi ve benimsenmesi de yapının mit değerini sürekli kılmaktadır.

Somut olmayan değerler kapsamında belirlenen unsurlardan sonuncusu etki değeridir. Konut özgün parsel özelliklerine sahiptir fakat yapıda farklı kullanıcılar yer aldığı için yapıda, günümüzde etkin bahçe kullanımı sağlanamamaktadır. Yapının cephe-etki değeri özelliğini korumaktadır. Yapının iç mekânlarındaki değişim ve yeni bir yapının eklenmesi yapının iç mekânı üzerinden sahip olduğu etki değerine zarar vermiştir. Konutun mekân organizasyonlarının korunmaması da iç mekânın etkisini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu tespitler doğrultusunda, yapının etki değerinin sürekliliğinin sağlanmamış olduğu görülmektedir. Öte yandan Akgün Evi'nin, geçmişte sahip olduğu temsiliyet değerinin sürmediği belirlenmiştir.

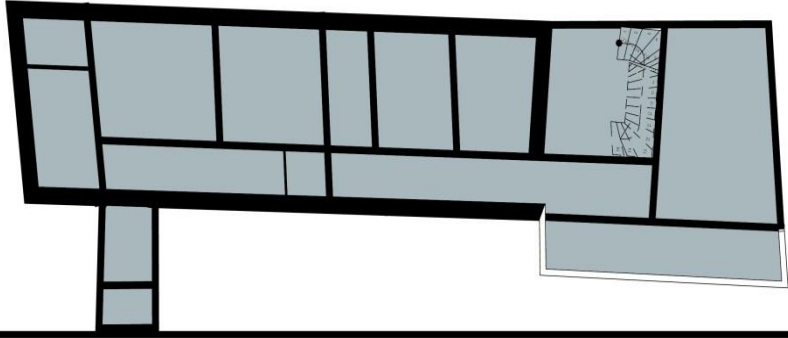
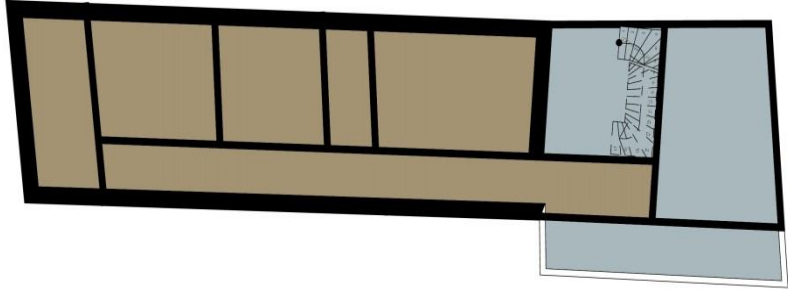
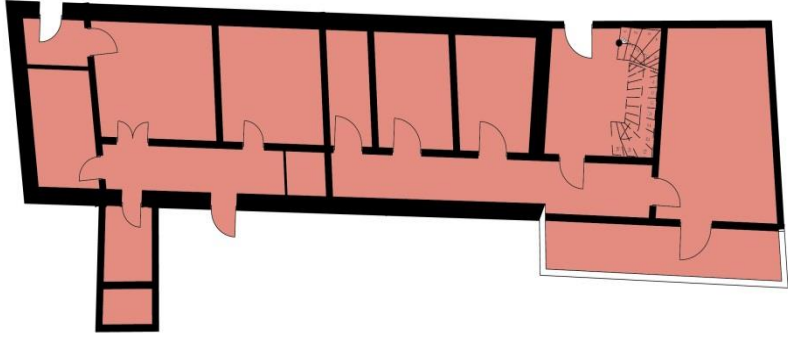
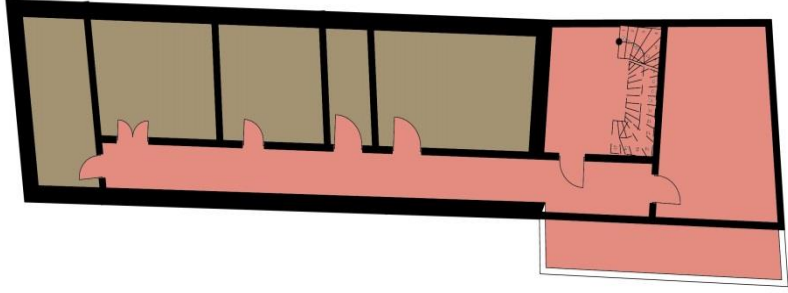
4.3.1.3 Mekânın Ruhu

Tespit edilen bir diğer değer mekânın ruhunu oluşturan unsurlardır. Yapının hala konut kullanımında olması mekânın ruhunun sürdürülmesinde önemli bir girdidir. Fakat, yapıya ve parsel ek ve niteliksiz yapıların inşa edilmesi ve yapının birimlere ayrılması mekânın ruhunu olumsuz yönde etkilemiştir. Özgün mekânın sahip olduğu atmosfer süreç içerisinde yapılan niteliksiz müdahaleler yüzünden günümüzde hissedilmemektedir. Özellikle iç mekândaki birçok elemanın değiştirilmesi ve mekânların farklı işlevlere sahip olması mekânın ruhunu olumsuz yönde etkilemiştir. Bu nedenle, Akgün Evi'nde mekânın ruhu parametresinin sürekliliğinin sağlanamadığı düşünülmektedir.

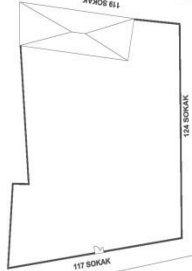
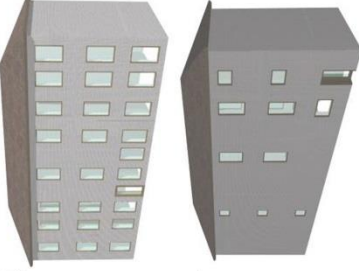
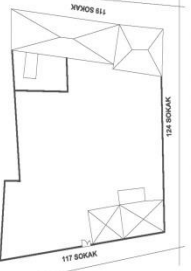
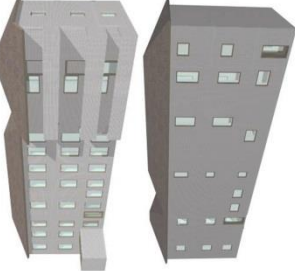
Tablo 4.13 Akgün Evi yapı künyesi ve mevcut mimari kurgu-1

YAPIADI: AKGÜN EVİ		MİMARİ ÇİZİMLER	
ADA: 114	PARSEL: 12		
KONUM:			
PARSEL KURGUSU			
		İNŞA TARİHİ: 1870-187?	
KULLANICI BİLGİLERİ:		1. VE 2. KAT PLANI	
Rahip Misafirhanesi (187?-?)		ZEMİN KAT PLANI	
Akgün Ailesi (1972-)		A-A KESİDİ	
		B-B KESİDİ	

Tablo 4.14 Akgün Evi mevcut mimari kurgu-2

MİMARİ ÇİZİMLER			
			
ZEMİN KAT TAVAN PLANI	1. VE 2.KAT TAVAN PLANI	ZEMİN KAT DÖŞEME PLANI	1. VE 2.KAT DÖŞEME PLANI
Cam Alçı+Badana Ahşap	Seramik Karosiman Ahşap Mermer		

Tablo 4.15 Akgün Evi mekansal analiz

MEKAN ANALİZİ					
YAPI-ÇEVRE İLŞ.	KÜTLE KURGUSU	MEKAN KURGUSU	MEKAN KUL. DER.	CEPHE	İÇMEKAN
 -Yapı 117, 124 ve 119 sokağın kesiştiği parsel içerisinde yer almaktadır ve 119 sokağa yüz vermektedir. -Binaya erişim 119 sokak üzerinden sağlanmaktadır. -Bahçe kapısı 117 sokak üzerinde yer almaktadır.	 -Küçük,yalındır. -B+Z+1+2 (4 katlır)	-Yapı, yan holü plan şemasına sahiptir. -Hole açılan sıra odalar görülmektedir. -Ana giriş zemin kattan sağlanmaktadır. -Bahçeye hol üzerinden erişilmektedir. -Rahip yatakhanesi olarak tasarlanmıştır.		-Konut, farklı karakterde ön ve arka cephe karakteristiğine sahiptir. -Cephe, sıvasızdır. -Söveler tuğladan imal edilmiştir. -Bahçe giriş kapısında tuğla söveler yer almaktadır. -Zemin kat, birinci ve ikinci katlarda pencere önlerinde venedik panjurlar vardır. -Cephede yer alan pencereler farklı ölçülere sahiptir.	-Yapı, sade iç mekan hatları barındırmaktadır. -Zemin kat giriş ve hol döşeme karo-siman tavan alçı+boyalıdır. -1. ve 2. kat odalar döşeme ahşap parke,tavan ahşap, hol döşeme ahşap tavan ahşaptır. -Odalarda hole açılan pencereler yer almaktadır.
DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER
 -Parsel boyutlarıyla ilgili bir değişim söz konusu değildir. -Yapının yanına 1955 yılında ek bir yapı yapılmış, ayrıca parsel içerisine müştemilat yapıları eklenmiştir. -Parsel duvarlarla ayılarak konutlara ait bahçelere dönüştürülmüştür. -Bahçe kapısı fiili olarak kullanılmamaktadır.	 -3 katlı ek bir yapı eklenmiştir.	-Eklenen yapı da yan holü olarak tasarlanmıştır. -Yapı zemin katta 2 ayrı daire olarak, üst katlarda ise (1. ve 2. katlar) tek daire olarak kullanılmaktadır.		-Ek yapının dolu-boş oranı tamamen farklıdır. -119 sokağa yüz veren cephenin zemin katında yer alan söveler sıvanmış ve boyanmıştır. -Tüm panjurlar yok olmuş,yerine demir panjurlar yapılmıştır. -Zemin kat bahçeye yüz veren cephe zemin katı sıvanmış,wc çıkıntısı eklenmiş,bahçeye çıkışı sağlayan kapı değiştirilmiştir. -Zemin kat ve birinci kata ait doğramalar değiştirilmiş,pvc yapılmıştır. -Zemin kat pencerelerine demir korkuluklar yapılmıştır. -Yapının girişini sağlayan kapıya beton bir saçak eklenmiştir.	-Merdiven yıkılmış ek binada yeni bir merdiven yapılmıştır. -Zemin kattaki tüm mekanlar seramik kaplanmıştır. -Zemin kat ikiye bölünmüş,mekan kullanım özellikleri değişmiştir. -1. ve 2. kattaki mekanların (Islak mekanlar hariç) tavan ve döşeme malzemeleri değişmemiştir.

Tablo 4.16 Akgün Evi kültürel değerler

SOMUT OLMAYAN DEĞERLER				
SOMUT DEĞERLER	ANI DEĞERİ	ETKİ DEĞERİ	AİDİYET	MEKANIN RUHU
-Belge Değeri: Yapı bulunduğu dönemin mimari, yaşam, malzeme, teknoloji ve yapısal özelliklerini yansıttığı için belge özelliği taşımaktadır. -Mimarî Değeri: Yapı yer aldığı çevreye uyumu, malzeme, işçilik ve bulunduğu alan içinde yer almasıyla mimarî değere sahiptir. -Enderlik Değeri: -Konutun bodrum katında yer alan ve rahipler okuluna geçişi sağlayan geçit alanda eşine rastlanıran bir özellik taşıdığından enderlik değeri taşımaktadır. -Ayrıca yapının Buca Mimarisi'yle farklılaşan sıvasız görünümü ve alanda 4(bodrum dahil) katlı yapı olması yine yapının taşıdığı enderlik değeridir.	-Yapının günümüzdeki sahibi yapıyı kiraya vermiştir. -Binanın sahibi Tefvik Akgün, yapıya 1972 yılında taşınmış ve yaklaşık 7 yıl kadar yapıda ikamet etmiştir. -Konut, devamlı olarak başka aile ve öğrencilere kiralık verildiğinden yapıyla ilgili nostalji ve bellek değeri için alanı uzun zamandır tanyan kişilerin görüşlerine başvurulmuştur. -Yapı Bucalılar tarafından "Yorgancıların Evi" olarak tanınmaktadır. -Konut parselle 124 sokak arasında yer alan demirci dükkanıyla hafızalarda yer edinmektedir. -Yapının bodrum katında yer alan ve rahipler okuluna geçişi sağlayan geçit konutla ilgili bellek değeri oluşturan bir başka özelliktir.	-Konut özgün parsel özelliklerine sahiptir fakat yapıda farklı kullanıcılar yer aldığı için yapı-bahçe etkisini yaşatmamaktadır. -Binanın cephe-etki değeri özelliğini korumaktadır. -Yapının iç mekanlarındaki değişim ve yeni bir yapının eklenmesi yapının etki değerine zarar vermiştir. -Yapıda iç mekanın ve mekan organizasyonlarının korunmaması yapının etki değerini olumsuz yönde etkilemektedir.	-Konut, asıl sahibi tarafından kullanılmamıştır. Yapı kullanıcı dönüşümü içerisindedir. Bu nedenle yapıya ilgili aidiyet sorusuna olumlu bir cevap verilemeyecektir. -Yapı sahibi tarafından gelir elde edilecek bir meta olarak görülmüş ve niteliksiz müdahalelerde bulunulmuştur. -Tüm bu etkiler yapıda aidiyet duygusunun kaybolmasına yol açmıştır.	-Yapıya ve parsel ek ve niteliksiz yapıların inşa edilmesi ve yapının birliere ayrılması mekanın ruhunu olumsuz yönde etkilemiştir. -Buca'da kentsel sit alanı içerisinde yer alan çoğu evin bahçesinde olduğu gibi bu konutun bahçesinde de Erik ağacının yer alması mekanın ruhunu yaşatılması açısından önemli bir noktadır.
			MIT DEĞERİ	
			-Sit Alanı içerisinde yaşayan insanlar ve konutun sahibi Tefvik Akgün tarafından yapının bodrum katından konutun güneyinde yer alan (günümüzde Çaka Bey Ortaokulu) rahipler okuluna bir geçit olduğu iddia edilmektedir.	

4.4 Dramalı Evi

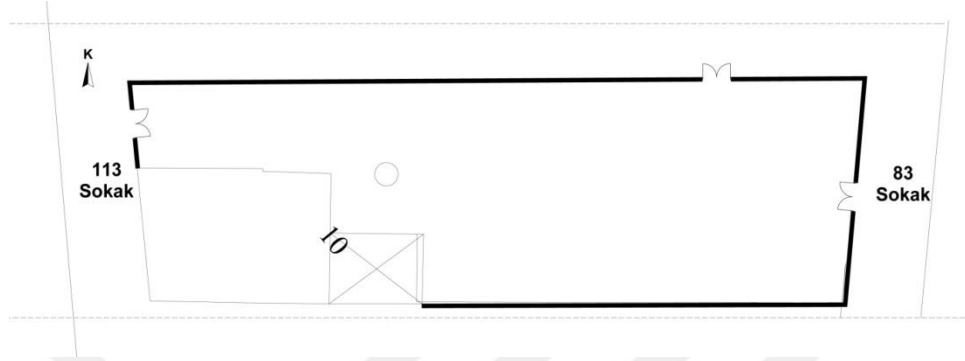
Dramalı Evi, çalışma alanının güneybatısında 113. Sokak üzerinde bulunmaktadır. Konut, ‘‘Cumbalı Konut Tipi’’ olarak sınıflandırılmaktadır.. Erpi, 105 ada 10 parselde konumlanan Dramalı Evi’yle birlikte aynı sokak üzerinde bulunan 105 ada 11 parsel, 104 ada 8 parselin üç İrlandalı kardeşe ait olduğunu belirtmektedir.(Erpi,1987) 104 ada 8 parselde yer alan yapının 1870 yılında inşa edildiği bilindiği için (Erpi,1987) 105 ada 10 parseldeki Dramalı Evi’nin de 19. yy’ın ikinci yarısında inşa edildiği düşünülmektedir. Yapı, İrlandalı üç kardeşe ait olan konutlar arasında en küçük ölçeğe sahip olandır. Dramalı Evi ve 104 ada 8 parselde yer alan konut yaklaşık 110 yıldır Dramalı Ailesi’ne aittir (Şekil 4.52). Dramalı Evi konut işlevini sürdürmekte, 8 parselde yer alan yapı ise öğrenci yurdu olarak hizmet vermektedir. Yapıyla ilgili tarihsel, işlevsel bilgiler Ferdane Dramalı tarafından aktarılmıştır (F. Dramalı, kişisel İletişim, 15 Ekim 2015).

Şekil 4.52 Dramalı Evi

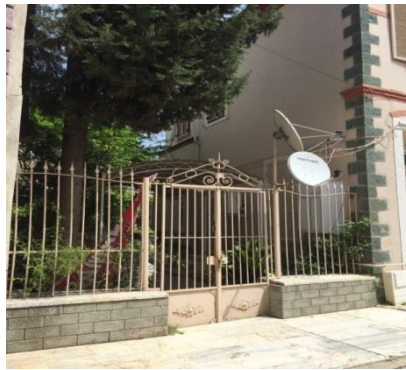
Ferdane Dramalı’nın aktarımları doğrultusunda yapının özgün parseli 113 sokak ve 83 sokağın arasında yer almıştır (2. Derece kaynak – sözlü veri) (Şekil 4.53). Yapının 113 sokağa bakan kapısı yarı geçirgen özellik gösteren ferforje bir kapıdır (Şekil 4.54a). Günümüzde var olmayan ve 83 sokağa açılan kapı ise; masif taş

duvarlarla çevrili ve üzerinde aslan motiflerinin yer aldığı sağır demir kanata sahiptir (2. Derece kaynak – sözlü veri). Yapının yer aldığı parselde mevcudiyetini koruyan kuyunun (Şekil 4.54b) yanı sıra ocak ve meyve ağaçları yer almıştır.

Şekil 4.53 Dramalı Evi özgün vaziyet planı

Ayrıca özgün parselde bahçe tamamen toprakla örtülüdür ve sert zemin yoktur. Erpi'nin belirttiği üzere yapının güney yan parselinde yer alan (105 ada 11 parsel) diğer İrlandalı kardeşe ait yapıyla incelenen konut arasında bir geçiş vardır (Erpi,1987).

(a)

(b)

Şekil 4.54 Ön bahçe sokak kapısı (a), özgün kuyu (b)

Yapı, kübik ve yalın bir kütleye sahiptir. Bina yan hollü plan şemasına sahiptir. Zemin kat mekân kurgusu L formlu dağılım holü çevresinde gelişmiştir. Zemin kat; hol, yemek odası, salon, mutfak ve banyodan oluşmuştur. Birinci katta, orta hol ve orta hole açılan üç adet oda konumlanmıştır (Şekil 4.55). Ayrıca merdivenin

sahanlığından girilen ara katta da bir adet oda yer almıştır. Yapı kütlesi kullanım sürecinde herhangi bir değişim geçirmemiştir.

Konuta ait özgün mekân organizasyonları incelendiğinde, ana girişten erişim alan hol sırasıyla salon, yemek odası ve mutfak mekânlarını bağlamıştır. Mutfaktan üzerinden de bahçeye ve banyoya erişim sağlanmıştır. Ayrıca üst katla iletişimi sağlayan merdivene ve bahçeye de yine holden ulaşılmıştır. ‘‘U’’ formuna sahip ve on dokuz rıhtlı merdiven katlar arasındaki erişimi sağlamıştır. Merdivenin sahanlığından hizmetçi odasına ulaşılmıştır. Birinci kat dağılımı orta hol üzerinden kurgulanmıştır. Orta holün batı tarafında yer alan bir oda ve doğu tarafında iki adet oda konumlanmıştır. Orta holün batı tarafındaki iki oda arasında birbirleri arasında bir geçiş vardır. Yapının özgün bodrum kullanımı Erpi’nin belirttiği üzere şarap üretim alanı olarak kullanılmıştır.

Şekil 4.55 Dramalı Evi özgün plan şeması

Konutun mekânsal kullanım derinliği ele alındığında; zemin kat ortak/yarı özel alan, ara kat özel alan ve birinci kat özel alan olarak değerlendirilmiştir (Şekil 4.56).

Şekil 4.56 Dramalı Evi Özgün mekânsal kullanım derinliği

Binanın cumbası, yapı cephesi için aks merkezi olarak kabul edildiğinde, yapının cephe kurgusu asimetrik bir düzendedir. Konutun özgün cephe özellikleri incelendiğinde; zemin katında ve doğu tarafında ana giriş kapısı yer almış ve üç basamakla konuta giriş sağlanmıştır. Giriş katın batı tarafında iki adet pencere konumlanmış ve bu iki pencerenin hemen üst katında cumba yer almıştır. Cumbanın kuzey tarafında ise yine bir pencere konumlanmıştır. Yapının güney cephesi sağırdır. Kuzey cephesinin zemin katında üç adet açıklık vardır. Bu açıklıklardan ikisi holde bulunan pencereler diğeri ise bahçeye açılan kapıdır. Üst katta üç adet pencere açıklığı yer almıştır. Yapının batı cephesinde biri zemin diğeri birinci katta bulunan iki adet pencere konumlanmıştır. Cephede yer alan pencere & kapı boşlukları taş söveler ile çevrelenmiştir. Giriş katında yer alan pencerenin taş sövelerinin alt kısımlarında yaprak desenli plasterler vardır. Yapının özgün doğramaları olan giyotin pencerelerin önünde masif demir kepenkler, birinci kattaki pencerelerde ise venedik

panjurlar yer almıştır. Doğu cephesinde hafifletme kemerleri ve (Şekil 4.57a) kenar taşları vardır.

(a)

(b)

(c)

Şekil 4.57 Doğu cephesi (a), cumba payandaları (b), tavan penceresi (c)

Sade hatlar barındıran özgün yapı iç mekânı irdelendiğinde; zemin katın holünün tavanında sade tavan göbeği ve kartonpiyerler yer almıştır, özgün döşemesi karosimandır. Salonda ve yemek odasında tavan göbeği ve kartonpiyerler vardır. Salon ve yemek odasının döşemesi ahşaptır. Mutfak ve banyonun yer aldığı özgün yapının ıslak mekânlarının tavanları ahşaptır. Mutfaktan banyoya geçiş kısmında özgün çatı penceresi konumlanmıştır. Mutfak ve banyonun özgün döşemesi karosimandır. Ara katta yer alan hizmetçi odasının özgün tavanı ahşap ve döşemesi ahşaptır. Birinci katta holün doğu tarafında yer alan odaların tavanı alçıdır, tavanlarda tavan göbeği ve kartonpiyer vardır. Yer döşemeleri ise ahşaptır. Birinci katta holün batı tarafında yer alan odanın tavan ve taban döşemesi ahşaptır.

Katlar arası geçişi sağlayan merdivenin ilk basamağı mermer diğer basamakları ise ahşaptır. Merdivenle salonu ayıran duvar ahşap plasterle süslenmiştir. Merdivenin

altında dolaplık olarak kullanılan küçük bir depo hacmi yer almıştır. Ayrıca merdivenin altında özgünlüğünü koruyan masif tabaklık dolap ‘‘ destençe’’ vardır (Şekil 4.58a).

(a)

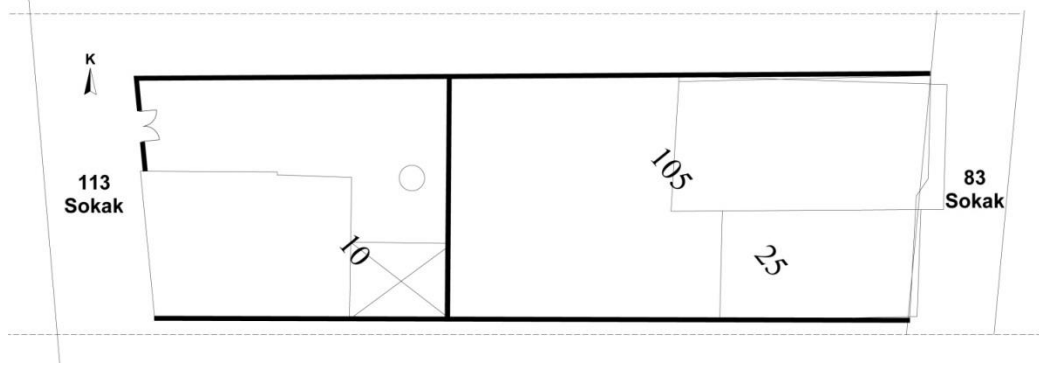
(b)

Şekil 4.58 Destençe (a), servis penceresi (b)

Salonla hol arası geçişi sağlayan kapı çift kanatlı cam ve ahşap bir kapıdır. Yemek odasıyla hol arasındaki iletişimi sağlayan kapı üç kanatlı cam ve ahşap akordiyon bir kapıdır (Şekil 4.57b). Kapının üst tarafında ahşap plaster yer almıştır. Mutfak ve yemek odası arasında servis penceresi konumlanmıştır (Şekil 4.58b). Servis penceresi merdiven altında yer alan destençelerle aynı ahşaptan imal edilmiştir. Zemin katta mutfak ve banyo kapısı tek kanatlı ve ahşaptır. Ara kat ve birinci katta yer alan tüm iç kapılar tek kanatlı ve ahşaptır.

Yapının günümüzdeki durumu ve özgün durumu arasında bazı değişiklikler bulunmaktadır. Bu değişiklikler parsel, mekân organizasyonu, cephe elemanları ve iç mekânda oluşan farklılıklardır.

Günümüzde yapının yer aldığı parsel ifraz edilmiş 83 sokağa bakan yeni parselle yapının yer aldığı yeni parsel yeni bir taş duvarla ayrılmıştır. Bahçenin bir kısmı mermer bir döşemeyle kaplanmış kalan alan yine toprak örtülü şekilde bırakılmıştır. Ayrıca yapının güney yan parselinde bulunan (105 ada 11 parsel) diğer İrlandalı kardeşe ait yapıya açılan geçiş günümüzde parsel sınırı içerisinde mevcut değildir. Bu geçiş ifraz edilen yeni parselin sınırları içerisinde bulunmaktadır (Şekil 4.59).

Şekil 4.59 Dramalı Evi günümüz vaziyet planı

Mekân organizasyonları günümüz kullanımında incelendiğinde iki mekân dışındaki diğer mekânlar İrlandalı ailenin kullandığı mekân kullanımıyla örtüşmektedir. Farklı kullanılan mekânlardan ilki hizmetçi odası olarak adlandırılan ve Dramalı Ailesi tarafından yıllarca sandık odası olarak kullanılan odadır. Diğer oda ise birinci katta holün doğu tarafında yer alan ikinci odadır, bu oda kilitli durumda ve kullanılmamaktadır (Şekil 4.60). Mekân organizasyonlarının yanı sıra konut kullanımında karşılaşılan bir başka değişiklik holden bahçeye geçişi sağlayan kapının kullanılmamasıdır. Bodrum kat günümüzde şarap üretim alanı olarak kullanılmamaktadır. Ferdane Dramalı'nın aktardığı üzere bodrumdan çıkarılan şarap küpü (Şekil 4.61) Dramalı Ailesi'ne ait yurdun bahçesinde bulunmaktadır (1. Derece kaynak – fiziksel veri).

Şekil 4.60 Dramalı Evi günümüz plan şeması

Şekil 4.61 Şarap kübü

Konutun özgün mekânsal kullanım derinliği günümüzde de aynı şekilde sürdürülmektedir (Şekil 4.62).

Şekil 4.62 Dramalı Evi günümüz mekânsal kullanım derinliği

Cephe elemanlarında görülen değişiklikler tüm doğramaların yerine pvc doğrama yapılmış olması ve giyotin pencerelerin yerine çift kanatlı pencerelerin tercih edilmesidir. Payandaları hala özgünlüğünü koruyan cumba ise otuz yıl önce yenilenmiş, özgün cumba sökülerek yerine yeni bir cumba yaptırılmıştır (2. Derece kaynak – sözlü veri).

Günümüzde yapının iç mekânında görülen değişiklikler tavan ve döşeme malzemelerinin değiştirilmesidir. Zemin katta yer alan hol, yemek odası ve salonun döşemeleri lamine parke olarak değiştirilmiş, tavanlarında ise bir değişiklik meydana gelmemiştir. Mutfak ve banyonun döşemeleri seramik olarak değiştirilmiş, tavanlarındaki ahşap ise yenilenmiştir. Birinci kat batı tarafında yer alan odanın tavan ve döşemesi değişmiştir. Tavanı ahşap döşemesi ise rabıta yapılmıştır. Birinci katta doğu tarafında yer alan odalarda herhangi bir değişim meydana gelmemiştir.

Merdiven basamakları üzerine günümüzde halı serilmiştir. Merdivenin korkuluklarının üç tanesi değiştirilmiştir. Onarım kapsamında değiştirilmiş olan üç adet korkuluk özgün korkuluklarla aynı desende fakat farklı renklerde yapılmıştır. Yapılan müdahale özgün olan parça ile replika parça arasındaki farklılığın gözle görülür bir şekilde ifade edilmesinden ötürü olumlu bir koruma yaklaşımı içermektedir. Bunun haricinde merdivenin stabilitesini sağlamak amacıyla merdivenin baş basamağıyla korkuluk arasına demir bir kement atılmıştır.

4.4.1 Yapının Sahip Olduğu Değerlerin Sürekliliği

Yapının kullanım sürecinde kütle ve plan kurgusunun değişmediği gözlenmektedir. Bununla birlikte konutta kullanımını yitiren mekânlar bulunmaktadır. Konutun yapısal bütünlüğü korunmuş ancak, yapının özgün parseli ifraz olmuştur.

4.4.1.1 Somut Değerler

Dramalı Evi, binanın parsel içi konumlanışı, yapım tekniği, bulunduğu alanla uyum içerisindeki durumuyla mimari bir değer oluşturmaktadır. Yapı inşa edildiği dönemin mimari dilini, kültürünü, inşaat malzeme ve tekniğini ve zanaat özelliklerini yansıttığı için belge değeri taşımaktadır. Ayrıca yapı cephesinde sıvasız bırakılarak vurgulanmış, hafifletme kemerleri de yapıya enderlik değeri yüklemektedir. Somut değerler zaman-yapı ikileminde incelendiğinde konutun sahip olduğu mimari değer, belge değeri ve enderlik değeri konusunda süreklilik teşkil ettiği görülmektedir.

4.4.1.2 Somut Olmayan Değerler

Somut olmayan değerler kapsamında gözlenen değerler; nostalji ve bellek, aidiyet ve etki değeridir. Yapıyla ilgili olarak bu değerler Dramalı aile bireylerinin görüşleri doğrultusunda belirlenmiştir.

Aile bireylerinin aktarımları nostalji ve bellek değerini oluşturan unsurlar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Yapı iç mekânlarının bol ışıklı olması konutun vurgulanan özelliklerinden biridir. Ferdane Dramalı, çocukluğuna dair anlatılarında yapının yoğun güneş almasına ısrarla değinmiştir. Anlatılarda vurgulanan bir diğer unsur yapının ön cephesinde yer alan dut ağacıdır. Dramalı Ailesi'nin konuta yerleşen ilk üyesi olan Mehmet Dramalı tarafından 110 yıl önce dikildiğini belirtilen ancak günümüzde yıkılmış olan ağacın gövdeleri günümüzde saksı olarak kullanılmaktadır. Yapının 113 sokaktan 83 sokağa kadar uzanan bahçesinde ailenin ve komşuların katılımı ile eğlencelerin düzenlendiği, bahçesinde bulunan ocağın kullanıldığı da önemle anlatılan konulardandır. Bu durum, yapı bahçesinin alanın sosyal yaşamında önemli bir mekân olduğunu göstermektedir. Yapının bodrum katında içinde şarap saklandığı düşünülen küp çıkarılmıştır ve bu küp Dramalı Ailesi'nin sahip olduğu yurttan sergilenmektedir. Konutun bulunduğu sokağın eski yer kaplaması olan büyük taşlar Ferdane Dramalı'nın çocukluğuna ait anılarında önemli bir yer tutmaktadır fakat şu an bu kaplama değiştirilmiştir. Dramalı Ailesi 110 yıldır yapıya sahip olduğu için kullanıcı birçok sevinci ve üzüntüyü bu evde yaşamıştır. Konut aileye ait birçok duruma tanıklık etmiştir, bu durum konutun nostalji ve bellek değerinin sürekliliğinin göstergesi durumundadır.

Somut olmayan değerler kapsamında öne çıkan unsurlardan bir diğeri aidiyettir. Yapının kullanıcısı yapı sahiplenmiş durumdadır. Özellikle çocukluğundan beri yapıyla iç içe olduğu için ve birçok sevinci (kızının mezuniyetleri, aile toplantıları, bayramlar) ve üzüntüyü(kullanıcının annesinin yapıda yıkanması ve cenazesinin yapıdan çıkarılması) burada yaşaması nedeniyle yapıya dair aidiyet duygusu oluşmuştur. Bu nedenle yapıya ait özgün olan birçok şeyi korumuş, gerekli onarım ve yenilemeleri yapıya uygun müdahaleler ile de gerçekleştirmiştir. Yapıya dair aidiyet hisseden bir diğer grup, ilk kullanıcı olan İrlandalı ailenin varisleridir. 2011 yılında İrlandalı ailenin torunları Buca'ya gelmiş, atalarının yaşadığı alanı ve konutu ziyaret etmişlerdir. Dramalı Evi, hem geçmişteki kullanıcısı hem de şu an ki kullanıcısı tarafından sahiplenmiştir; böylelikle yapının aidiyet değerinin süreklilik kazandığı görülmektedir.

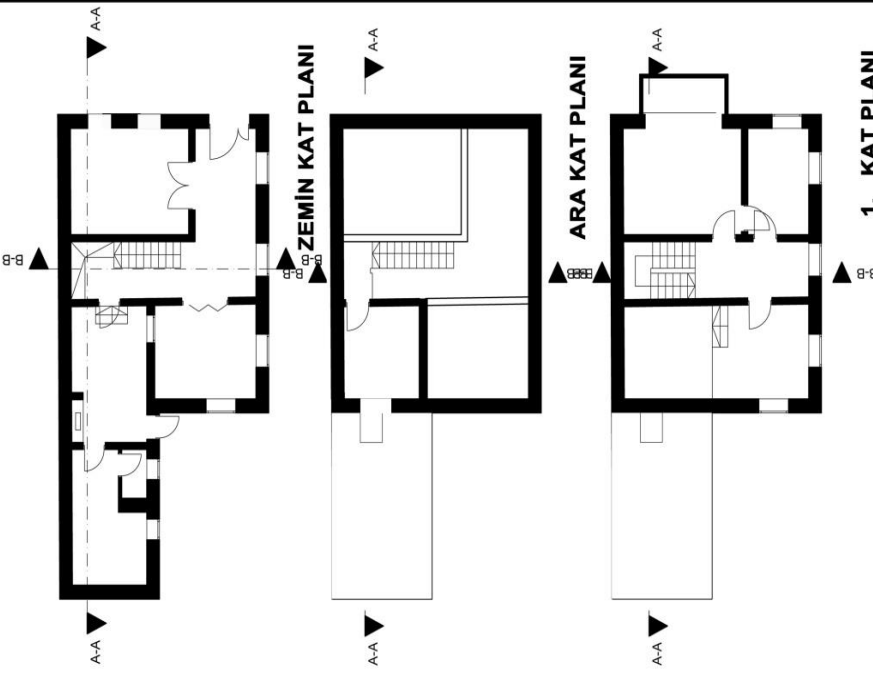
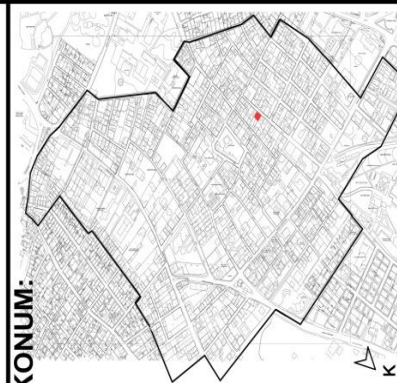
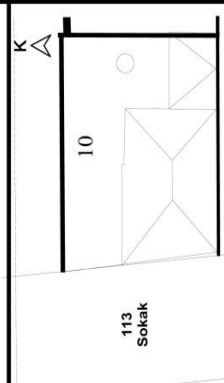
Somut olmayan değerler kapsamında belirlenen bir diğer unsur yapının etki değeridir. Konutun parsel niteliğinin değişmiş olması, yapı-bahçe etkisini büyük oranda kaybetmesine neden olmuştur. Bununla birlikte yapının evre-etki değerini sürdürdüğü gözlenmektedir. Yapının iç mekân elemanlarının korunması ve i mekân mobilya seçimi de konutun özgün i mekân kullanımına paralel bir yaklaşım göstermektedir. Bu nedenlerle, yapı etki değerini günümüzde de sürdürmektedir.

Yapıyı sahiplenen Dramalı Ailesi'nin korumacı yaklaşımı ve yaşadıkları mekânı ‘‘yer’’leştirmeleri konuta ait somut olmayan değerlerin günümüze dek sürdürülmesinde etkili olmuş, yapının kimliksizleşmesine mahal vermemiş ve kültürel değerlerinin sürekliliğini sağlamıştır.

4.4.1.3 Mekânın Ruhu

Yapının sahip olduğu değerler arasında yer alan bir diğer mekânın ruhunu oluşturan özelliklerdir. Yapının hala konut kullanımında olması mekânın ruhunun sürekliliğini sağlamıştır. Kullanıcının yapıya ek ve niteliksiz (ıslak mekânlar dışında) bir anlayış göstermemesi nedeniyle mekânların özellikleri korunmuştur. Konut mekânlarının tümü özgün işlevleriyle kullanılmaktadır. Bu durum mekânın ruhunun oluşmasına ve sürdürülmesine olumlu bir etki yapmaktadır. Kullanıcı i mekân mobilya seçimlerinde özgün mimari dilin sürekliliğini sağlamaya çalışmaktadır. Kentsel sit alanı içerisinde yer alan çoğu evin bahçesinde olduğu gibi bu konutun bahçesinde de erik ağacının yer alması mekânın ruhun yaşatılması açısından önemli bir noktadır.

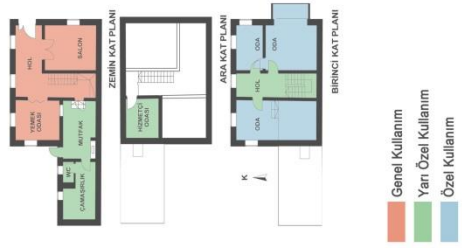
Tablo 4.17 Dramalı Evi yapı künyesi ve mevcut mimari kurgu-1

YAPI ADI: DRAMALI EVİ		MİMARİ ÇİZİMLER	
ADA: 105	PARSEL: 10		
KONUM:			
PARSEL KURGUSU		İNŞA TARİHİ: 1870'ler KULLANICI BİLGİLERİ: İrlandalı Aile (187?-1905) Dramalı Ailesi (1905-)	

Tablo 4.18 Dramalı Evi mevcut mimari kurgu-2

Tablo 4.19 Dramalı Evi mekansal analiz

MEKAN ANALİZİ					
YAPI-ÇEVRE İLŞ.	KÜTLE KURGUSU	MEKAN KURGUSU	MEKAN KUL. DER.	CEPHE	İÇMEKAN
 -Sokak ve erişim: (113 sokaktan giriş kapısı ferforje 83 sokaktan giriş taş duvarlarla çevrili demir kapı) -Etkin bahçe kullanımı (ağaçlar, ocak ve kuyu) -Yan parselde bağlantıyı taş duvar üzerindeki demir korkuluklar kesiyor.	 -Küçük, yalındır. -B+Z+1 (3 katlır)	-Yan hollü plan şemasına sahiptir. -Zemin kat, L formuna sahiptir. -Ana giriş zemin kattandır. -Isık mekanlarla diğer mekanlar arasında kot farkı vardır. -Merdiven sahniğinde ara kat yer almaktadır. -Bahçeye çıkış hol ve mutfaktadır. -Bodrumda küçük bir şarap üretim alanı vardır. -113 Sokağa bakan ve merdiven yakınında olan odaya ait cumba bulunmaktadır.	 Genel Kullanım Yan Özel Kullanım Özel Kullanım	-Asimetrik cephe düzene sahiptir. -Zemin katta masif demir kepenkler, 1.katta venedik panjurlar yer almaktadır. -Hafifletme kemerleri mevcuttur. -Köşe taşıları mevcuttur. -Dış kapı demir ferforje. -Bahçeye açılan cephelerde pencere ve kapı mevcuttur. -Bahçeye sınır oluşturan cephe sağdır ve baca vardır. -Pencereler giyotin pencerelerdir. -Açıklıklarda taş söveler mevcuttur. -Bodrum kata ait ön cephede hava mazgalan yer almaktadır.	-Merdiven ahşaptır. (ilk basamağı mermer) -Merdiven altında ahşap dolaplar yer almaktadır. -Merdiven ve salon arasında ahşap plâster yer almaktadır. -Zemin kat tavanlarında tavan göbekleri ve karton piyer yer almaktadır. -Salon/yemek odası ahşap taban hol karosimandır. -Zemin kat ısıak mekanlarda tavan ahşap, taban karosimandır. -Yemek odasında akordiyon kapı yer almaktadır. -Mutfakta yemek odası arasında servis penceresi vardır. -Mutfakta çatı penceresi yer almaktadır. -1. kattaki odalar sade doğu yönündeki odalarda ahşap tavan ve yer, batı yönündeki odalarda ahşap yer alçı tavan görülmektedir.
DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER
 -Parsel ifraz olmuş durumdadır (83 sokaka açılan kapı yok.) -Yan parselde açılan kapı mevcut değildir. -Ocak yitirilmiştir, kuyu varlığını sürdürmektedir. -Yan parselde bağlantıyı kesen taş duvar üzerindeki demir elemanlar yoktur.	Değişim yoktur.	-Şarap üretim alanı yitirilmiştir. -Hizmetçi odası ve 1. kattaki odalardan bir tanesi kullanılmamaktadır. -Holden bahçeye olan geçiş kullanılmamaktadır. -Cumba kullanılmamaktadır, yeterince güvenilir değildir.	 Genel Kullanım Yan Özel Kullanım Özel Kullanım	-Cumba yıkılmış, yeniden yapılmıştır. -Pencereler pvc yapılmış, giyotin değildir. -Cephede belirlen dut ağacı (110 yıllık) yıkılmıştır, ana gövdesi saksı olarak kullanılmaktadır. Kesilen dut ağacı.	-Merdiven basamakları hali kaplanmıştır. -Merdiven korkuluklarından bir kısmı yenilenmiştir. -Merdivene sağlanmıştır, amaciya kement atılmıştır. -Holde karosiman döşeme yerinde laminedir, ısıak mekanlarda seramik vardır. -Isık mekanlar tamamen yeniden yapılmıştır. -Servis penceresi pervazları duruyor, kendisi yeniden yapılmıştır. -Mutfaktaki çatı penceresi, mutfak kapisve tavanı yenilenmiştir. -1.kat batı yönündeki odanın tavanı ve döşemesi yeniden yapılmıştır.

Tablo 4.20 Dramalı Evi kültürel değerler

SOMUT OLMAYAN DEĞERLER				
SOMUT DEĞERLER	ANI DEĞERİ	ETKİ DEĞERİ	AİDİYET	MEKANIN RUHU
-Belge Değeri: Yapı bulunduğu dönemin mimari, yaşam, malzeme, teknoloji ve yapısal özelliklerini yansıttığı için belge özelliği taşımaktadır. Mimarî Değeri: Yapı yer aldığı çevreye uyumu, malzeme, işçilik ve bulunduğu alan içinde yer almasıyla mimarî değere sahiptir. Enderlik Değeri: -Yapının bodrum katında şarap üretim alanının bulunması, cephesinde hafifletme kemerlerinin okunaklı olması ve mutfakta bulunan çatı penceresi yapının bu konularda enderlik değeri de sahip olmasını sağlamıştır.	-Kullanıcı yapının ön cephesinde yer alan dut ağacının dedesi Mehmet Dramalı tarafından 110 yıl önce dikildiğini belirtmektedir. Yıkılan ağacın gövdeleri sakı olarak kullanılmaktadır. -Yapının 113 sokaktan 83 sokağa kadar uzanan bahçesinde aile içi ve komşular arasında eğlenceler düzenlenir, bahçesinde bulunan barbekü kullanılmaktadır. -Yapının bodrum katında içinde şarap saklandığı düşünülen küp çıkarılmıştır. -Yapının bulunduğu sokağın eski kaplaması olan büyük taşlar kullanıcının çocukluğuna ait anılarda önemli bir yer tutmaktadır fakat şu an bu kaplama değiştirilmiştir. -Kullanıcının ailesi 110 yıldır yapıya sahip olduğu için kullanıcı bir çok sevinçli ve üzüntülü bu evde yaşamıştır. -Yapıyla ilgili olarak kullanıcı görüşleri dikkate alındığında yapının güneş alması yapının dikkat çekici bir özelliğidir.	Konut eski parsel özelliklerine sahip olmamasıyla birlikte yapı-bahçe etkisini büyük oranda kaybetmiştir. -Yapının cephe-etki değeri özelliğini büyük ölçüde korumaktadır. -Yapının iç mekanlarındaki etki değeri özellikle dış kapıdan hole girince büyük bir etki göstermektedir.	-Yapının kullanıcısı yapıyla bütünleşmiş durumdadır. Özellikle çocukluğundan beri yapıyla iç içe olduğu için ve bir çok sevinçli/kızının mezuniyetleri, aile toplantıları, bayramlar ve üzüntüleri(kullanıcının annesinin yapıda yıkanması ve cenazesinin yapıdan çıkarılması) burada yaşaması nedeniyle kullanıcıda yapıya ait aidiyet duygusu oluşmuştur. -Kullanıcı yapıya ait özgün olan bir çok şeyi korumuş, zarar vermemiş genel olarak yapıya uygun müdahalelerde bulunmuştur. (Merdiven korkuluklarının özgünlüğü aynı tarzda yapıp renklerinin farklı tutulması gibi) -2011 yazında yapının ilk sahipleri İrlandalı ailenin torunları yapıyı görmeye gelmişlerdir.	- Mekanın ruhu öncelikle yapının hala konut kullanımında olması sebebiyle zarar görmemiştir. -Özellikle kullanıcının yapıya ek ve niteliksiz (slak mekanlar dışında) bir tavır göstermemesi nedeniyle mekanların özellikleri korunmuştur. -Kullanıcı servis penceresi, mutfak çatı penceresi ve mutfak altı dolaplarına kadar bir çok objeyi korumuştur. -Konutun mekansal kullanım özelliklerine bakıldığında mekanların tümü eski işlevleriyle kullanılmaktadır bu özellikte yine mekanın ruhuna olumlu bir etki yapmaktadır. -Kullanıcı mobilya ve avize seçimlerinde bile eskiyi yaşatmaya çalışmaktadır. -Buca'da kentsel sit alanı içerisinde yer alan çoğu evin bahçesinde olduğu gibi bu konutun bahçesinde de Erik ağacının yer alması mekanın ruhunu yaşatılması açısından önemli bir noktadır.

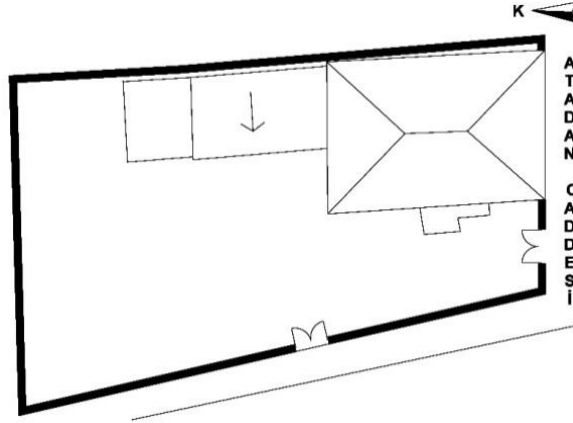
4.5 Tezcan Evi

Tezcan Evi, çalışma alanının kuzey batısında ve Atadan Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Konut, ‘‘Cumbalı Konut Tipi’’ olarak sınıflandırılmaktadır. Yapı 575 ada 26 parselde konumlanmaktadır. Konut, 1878 yılında dönemin Buca Belediyesi Başkanı olan Rum Aile tarafından yaptırılmıştır. Daha sonra yapı İngiliz Heginbotham Ailesi tarafından satın alınmıştır (Erpi,1985). 1940’lı yılların başına kadar Heginbotham Ailesi’ne ait olan konut, daha sonra İnan Ailesi’ne satılmıştır. İnan Ailesi konutu çok kısa bir süre kullanmış, ardından 1942 yılında Tezcan Ailesi’ne satmıştır. Yapı, günümüzde hala Tezcan Ailesi kullanımındadır (Şekil 4.63). Konutla ilgili tarihsel, işlevsel bilgiler Hüseyin Tezcan tarafından aktarılmıştır (H. Tezcan, (kişisel İletişim, 29 Mayıs 2016).

Şekil 4.63 Tezcan Evi

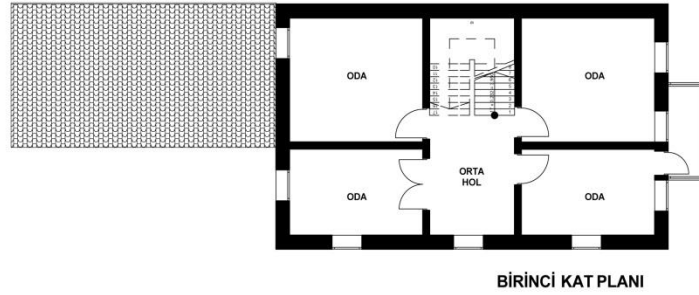
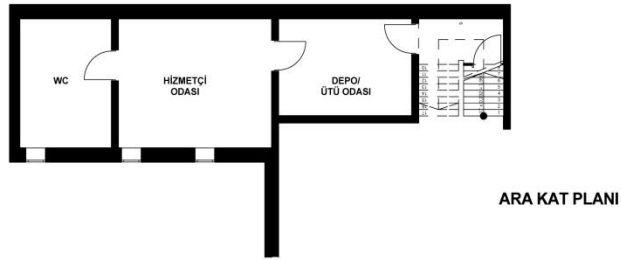
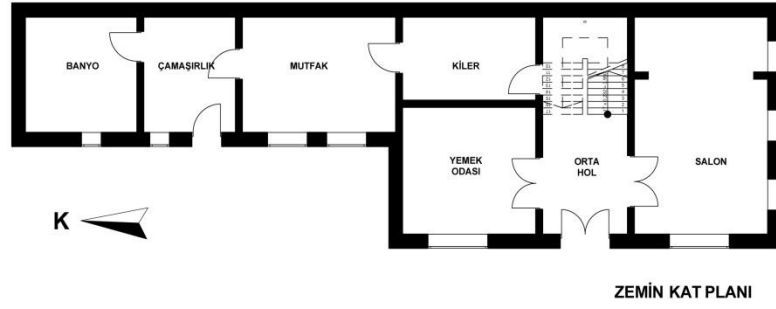
Hüseyin Tezcan’ın aktarımları doğrultusunda yapının özgün parselinin korunduğu belirlenmiştir. Yapıya özgün erişimler, Atadan Caddesi’nden ve servis girişiyle 127 sokaktan sağlanmıştır. Atadan Caddesi’ne ve 127 sokağa yüz veren parsel sınırı, demir korkuluklarla oluşturulmuştur ve yarı geçirgendir. Özgün parselin içerisinde kuyu vardır (Şekil 4.64).

Şekil 4.64 Tezcan Evi özgün vaziyet planı

Yapının kütlesi kübik ve yalındır. Konut, karniyarık plan şemasına sahiptir ve bodrum kat, zemin kat, ara kat ve birinci kattan oluşmuştur. Zemin kat mekân kurgusu L formludur. Özgün yapıda dağılım, ana kullanım mekânları ve servis mekânları arasındaki geçişi sağlayan holler çevresinde gelişmiştir. Zemin kat orta hol, salon, yemek odası, mutfak, kiler, çamaşırlık ve banyo birimlerinden oluşmuştur. Zemin kattan ara kata ve birinci kata ana merdiven ile erişim sağlanmıştır. Ara kat servis mekânlarının yer aldığı bir kattır. Ara katta ütü odası, depo, hizmetçi odası ve ıslak hacim konumlanmıştır. Birinci katta orta hol ve dört adet yatak odası yer almıştır.

Özgün konuta ait mekân organizasyonları incelendiğinde yapının ana giriş kapısından orta hole geçildiği belirlenmiştir. Orta holün güneyinde salon, kuzeyinde ise sırasıyla yemek odası doğusunda ise katlar arasındaki erişimi sağlayan merdiven yer almıştır. Yapının kuzey kısmında yer alan servis birimleri sırasıyla kiler, mutfak, çamaşırlık ve banyodan oluşmuştur (Şekil 4.65).

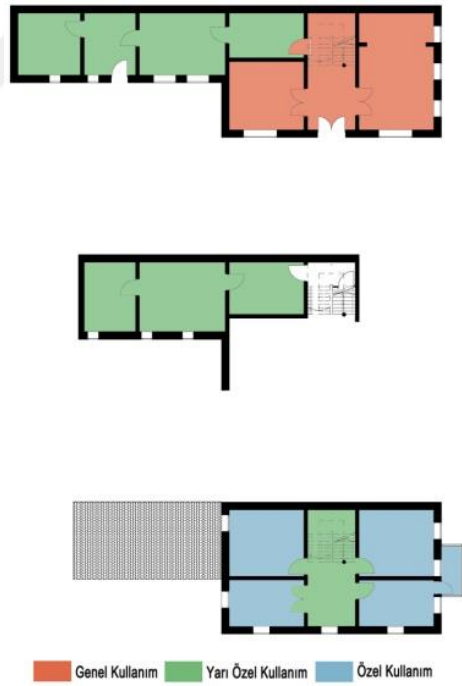
Şekil 4.65 Tezcan Evi özgün plan şeması

Çamaşırlıktan bahçeye geçiş sağlanmış kilerde, bodruma inişi sağlayan bir merdiven yer almış, (Şekil 4.66) bodrum katta yer alan mekân şarap mahzeni olarak kullanılmıştır. Zemin katı üst kata bağlayan merdivene orta holden erişilmiştir. Merdiven “U” formuna sahiptir ve on sekiz rıhttan meydana gelmiştir. Merdivenin sahanlığından ara kata ulaşılmıştır. Özgün yapıda ara katta bulunan mekânlar hizmetçi odası, depo/ütü odası ve ıslak hacimdir. Bu kat, konutta çalışan hizmetkârlara ait bir kat olarak kurgulanmıştır. Birinci katta yer alan mekânlara erişim orta hol üzerinden sağlanmıştır. Orta holün kuzey ve güney tarafında ikişer adet oda konumlanmıştır. Orta holün güney batı tarafında yer alan odada cumba yer almıştır.

Şekil 4.66 Kilerden bodruma iniş

Konutun özgün mekânsal kullanım derinliği ele alındığında; zemin kat ortak alan, ara kat yarı özel alan ve birinci kat özel alan olarak değerlendirilmiştir (Şekil 4.67).

Şekil 4.67 Tezcan Evi özgün mekânsal kullanım derinliği

Konutun Atadan Caddesi'ne yüz veren cephesi olan, kuzey cephesinin kurgusunda simetrik bir düzene sahiptir. Yapının kuzey cephesinin zemin katında üç adet, birinci katında ise iki adet pencere ve bir adet cumba konumlanmıştır (Şekil 4.68). Cephede

katları ayıran kısımlarda kat silmeleri yer almıştır. Cephede bulunan tüm pencere ve kapı açıklıkları taş sövelerle çevrelenmiştir ve zemin katta yer alan pencere önlerinde demir kepenk, birinci kat pencere önlerinde ise venedik panjurlar vardır. Cephede, konutun bodrum katına denk gelecek şekilde hava mazgalları konumlanmıştır. Konutun batı cephesinin ara katında ütü odasına denk gelecek şekilde bir pencere yer almıştır. Bu pencere dışında cephede herhangi bir boşluk yoktur ve cephe sağır bir görünüme sahiptir. Yapının doğu cephesi asimetrik bir özelliktedir. Cephenin zemin katında yapıya erişimi sağlayan kapı önünde teras yer almıştır. Ana giriş kapısının güneyinde bir adet, kuzeyinde ise dört adet pencere ve bir adet kapı konumlanmıştır. Doğu cephesinin ara katında üç adet ve birinci katında üç adet pencere yer almıştır (Şekil 4.69). Cephede katları ayıran kısımlar kat silmeleri ile süslenmiştir. Cephede bulunan tüm pencere ve kapı açıklıkları taş sövelerle çevrelenmiştir ve zemin katta yer alan pencere önlerinde demir kepenk, ara kat ve birinci kat pencere önlerinde ise venedik panjurlar yer almıştır. Cephede, bodrum katına denk gelecek şekilde hava mazgalları vardır. Konutun güney cephesinde herhangi bir boşluk yoktur ve cephe sağır bir görünüme sahiptir.

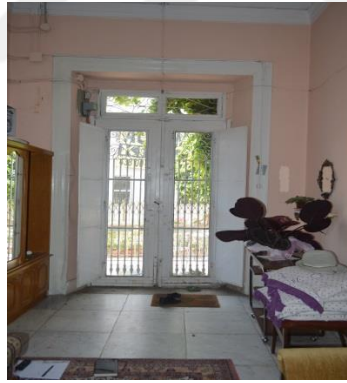

Şekil 4.68 Kuzey cephesi

Şekil 4.69 Doğu cephesi

Sade hatlar barındıran yapının özgün iç mekânı irdelendiğinde; zemin kat ile birinci kat arasında fark vardır. Zemin katta yer alan salon, yemek odası, orta hol (Şekil 4.70) ve merdivenin bulunduğu kısım zengin süslemelere sahiptir. Birinci kat ve ara katta ise hiçbir süsleme yoktur. Orta hol özgün mermer döşemeye sahiptir. Orta hol, tavan göbeği ve kartonpiyerlerle süslenmiştir (Şekil 4.71a). Merdivenle holü ayıran geçişte, varaklı bir alçı plaster yer almıştır. Salonun iç mekânında tavan göbeği, kartonpiyer ve şömine vardır. Salon ana mekânı ile şöminenin bulunduğu kısım ahşap plasterler ile süslenmiştir (Şekil 4.71b). Ayrıca bu iki ahşap plaster arasında, şömineli kısım ile salon ana mekânını ayıran ahşap bir paravan yer almıştır (2. Derece veri-kişisel görüşme). Salon ve yemek odasının döşemesi ahşap, tavanı ise alçı ve boyadır. Kiler olarak kullanılan mekânda destençeler vardır (Şekil 4.72a). Zemin kat servis mekânlarının döşemesi karosiman, tavanı ise alçı ve boyadır. Ara katta bulunan mekânların döşemesi ahşap, tavanı alçı ve boyadır. Birinci katta yer alan odaların ve orta holün döşemesi ahşap, tavanı alçı ve boyadır. Orta holün güney batısında yer alan oda da cumba konumlandırılmıştır.

Şekil 4.70 Zemin kat orta hol

(a)

(b)

Şekil 4.71 Tavan göbeği (a), ahşap plaster ve şömine (b)

(a)

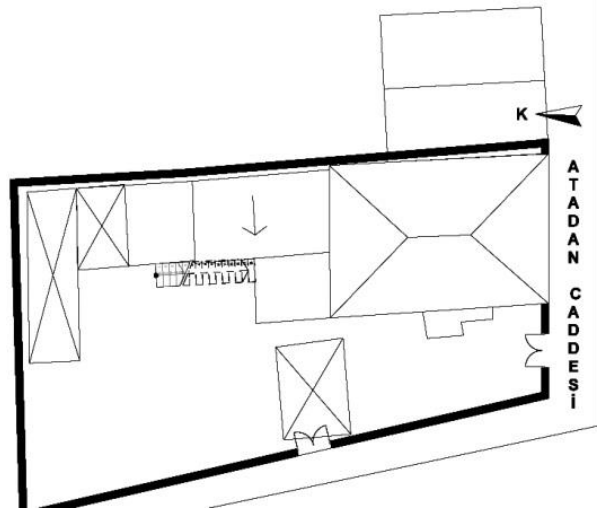
(b)

Şekil 4.72 Destençe (a), merdiven (b)

Katlar arası geçişi sağlayan merdivenin tüm basamakları ve korkulukları ahşaptır (Şekil 4.72b). Konutta mekânlar arası geçişi sağlayan iç kapıların tamamı ahşaptır. Zemin katta, yemek odasıyla orta holü, salonla orta holü bağlayan kapılar ve birinci katta kuzey batı tarafında yer alan odayla orta holü birleştiren kapı çift kanatlıdır. Bunun haricinde yapıda yer alan kapıların tamamı tek kanatlıdır.

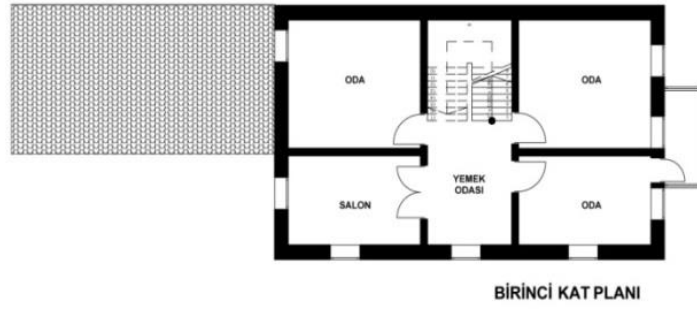
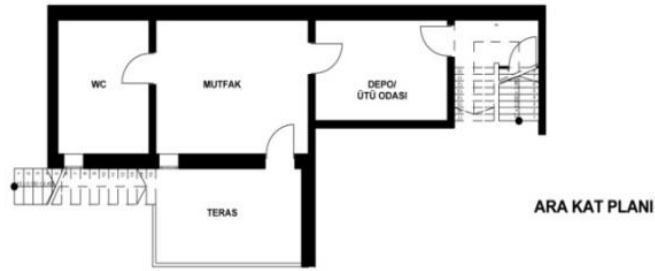
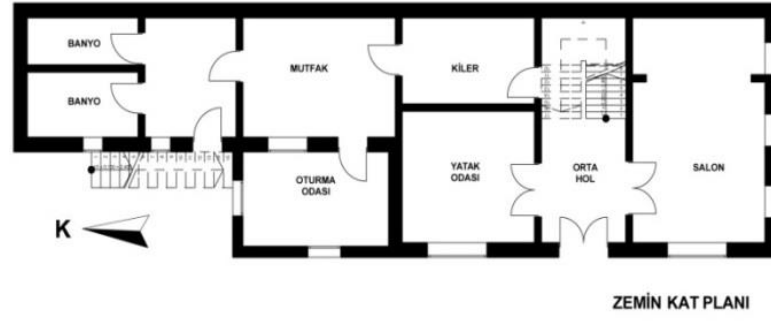
Yapının günümüzdeki durumu ve özgün durumu arasında bazı değişiklikler bulunmaktadır. Konutta meydana gelen değişiklikler konutun Tezcan Ailesi'ne geçmesi sonucunda oluşmuştur. Bu değişiklikler vaziyet planı, mekân organizasyonu, cephe ve iç mekânda oluşan farklılıklardır.

Günümüzde binanın Atadan Caddesi üzerinden sağlanan girişi ve 127 sokaktan sağlanan servis girişi varlığını devam ettirmektedir. Konutun, doğu tarafında yer alan parselin üzerine yeni bir yapı inşa edilmiştir. Parsel içerisinde yer alan mevcut yapının batı tarafına ek bir birim eklenmiş ve ara kata erişimi sağlamak amacıyla 1940'lı yıllarda bir merdiven inşa edilmiştir. Parsel içerisine bahçe kullanımı amacıyla yürüme yolları yapılmıştır (Şekil 4.73).

Şekil 4.73 Tezcan Evi günümüz vaziyet planı

Konut Tezcan Ailesi'nin kullanımına geçtikten sonra, aile üç kuşak olarak bu yapıda yaşamış, yapının zemin katında ailenin büyük bireyleri, ara kat ve birinci katında ise ikinci kuşak ve üçüncü kuşağı oluşturan bireyler yaşamışlardır. Zemin katta ailenin yaşlı bireylerinin ihtiyacı doğrultusunda yapının kütlesine ek bir mekân inşa edilmiştir. Ek mekân yapının batı tarafında yer almaktadır. Konutun fiili olarak ikiye ayrılması sonucunda konutun mekân organizasyonlarında değişiklikler meydana gelmiştir. Yapının zemin katının batı tarafına eklenen birim yaşama mekânı olarak değerlendirilmiş, özgün kullanımı yemek odası olan mekân yatak odası olarak işlevlendirilmiştir. Ara katta yer alan hizmetçi odası mutfak olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, birinci katta yer alan orta hol yemek odası ve orta holün kuzey batı tarafında yer alan oda ise salon olarak değerlendirilmektedir. Bodrum katta yer alan ve özgün kullanımı mahzen olan mekân ise günümüzde depo olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.74).

Şekil 4.74 Tezcan Evi günümüz plan şeması

Konutun özgün mekânsal kullanım derinliği irdelendiğinde; zemin kat özel, yarı özel ve genel kullanıma, ara kat genel kullanıma ve birinci kat özel, yarı özel ve genel kullanıma sahiptir (Şekil 4.75).

Şekil 4.75 Tezcan Evi günümüz mekânsal kullanım derinliği

Konutun batı kısmına ek mekânın inşa edilmesi, ara kata erişimi sağlayan merdivenin eklenmesi ve 121 sokak üzerine yeni bir yapının inşa edilmesi konutun cephesinde değişikliğe neden olmuştur. Yapıya sonradan eklenen birim, özgün yapıyla uyum içerisinde olmadığı için özgün binanın fiziksel yapısı zarar görmüştür. Konutun batı cephesine eklenen merdiven özgün pencerelerin önünü kesmiş, daha önce pencere olarak kullanılan boşluk ara kata girişi için kapıya çevrilmiştir. Yapının doğu kısmına yeni bir yapı inşa edilmesi sonucunda ara katta yer alan pencere kapatılmıştır (Şekil 4.77a). Bunun haricinde cephede yer alan tüm doğramalar pvc ile değiştirilmiş, pencerelerin önünde yer alan demir kepenkler ve venedik panjurlar değiştirilmiş yerlerine yeni demir kepenkler takılmıştır. Yapının Atadan Caddesi'ne yüz veren kısmında yer alan cumba yenilenmiş ve pvc yapılmıştır (Şekil 4.77b).

(a)

(b)

Şekil 4.76 Sonradan eklenen merdiven (a), ek yapı içerisinde kalan pencere (b)

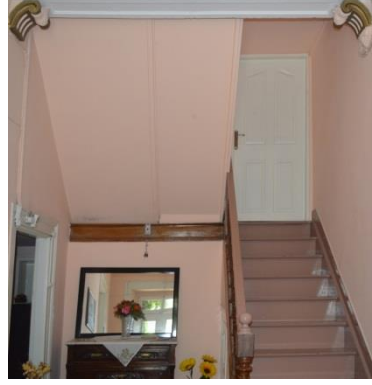
(a)

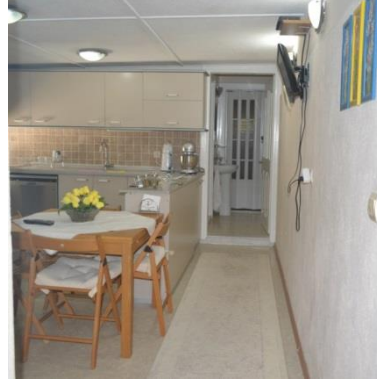
(b)

Şekil 4.77 Sonradan inşa edilen yapı sonrası kapatılan pencere (a), günümüzde cumba (b)

Yapının günümüzdeki iç mekânı incelendiğinde bir takım değişiklikler görülmektedir. Zemin katta yer alan orta holden bir üst kata erişimi sağlayan merdiven kapatılmış ve zemin kat ile üst katlar arasında yarı korunumlu bir geçiş oluşturulmuştur (Şekil 4.78a). Zemin kat salon mekânında bulunan ahşap paravan kaldırılmış ve iki mekân birleştirilmiştir. Zemin katta yer alan salon ve yatak odasının döşemesi pvc yer kaplaması yapılmıştır. Zemin katta yer alan servis birimlerinin döşemesi seramik olarak değiştirilmiştir. Ara katta ütü odası olarak kullanılan kısımda yer alan dolaplar korunmuş ve bu mekânın penceresi çevrilmiştir. Ara katta yer alan ütü odası ve mutfak birimlerinin (Şekil 4.78b) döşemesi pvc yer kaplaması tavanı ise kontrplak olarak değiştirilmiştir. Ara kattaki banyoların döşemesi seramik yapılmıştır. Birinci katta yer alan orta hol ve odaların döşemesi pvc yer kaplaması olarak değiştirilmiştir.

(a)

(b)

Şekil 4.78 Günümüzde merdiven (a), ara kat mutfak mekânı (b)

Şekil 4.79 Günümüzde birinci kat orta hol

4.5.1 Yapının Sahip Olduğu Değerlerin Sürekliliği

Özgün yapıyla, günümüze ulaşan yapı arasında kütsel ve plansal olarak farklılıklar gözlenmektedir. Yapı bütün olarak ve parsel düzeyinde korunmuştur.

4.5.1.1 Somut Değerler

Konut, konumlanışı(sit alanı içerisindeki yeri ve sit alanına uyumlu yapı-parcel geometrisi), yapım tekniği, bulunduğu alanla uyum içerisindeki durumuyla mimari bir değer oluşturmaktadır. Yapı bulunduğu dönemin mimari ifadesi, kültürü, inşaat malzeme ve tekniğini ve zanaat özelliklerini yansıttığı için bir belge niteliği taşımaktadır. Somut değerler zaman-yapı ikileminde incelendiğinde konutun sahip olduğu mimari değer ve belge değeri konusunda süreklilik teşkil ettiği görülmektedir.

4.5.1.2 Somut Olmayan Değerler

Somut olmayan değerler kapsamında gözlenen değerler; nostalji ve bellek, aidiyet ve etki değeridir. Yapıyla ilgili olarak bu değerler saptanırken Hüseyin Tezcan'ın görüşleri alınmıştır.

Bu görüşler kapsamında özellikle nostalji ve bellek değerini oluşturan unsurlar sıralanmaktadır. Konut 1942 yılından beri Tezcan Ailesi'ne aittir. Tezcan Ailesi, dört kuşak boyunca yapıda ikamet etmiştir. Konut ailenin en büyük çocuğu ve onun ailesine üç kuşak boyunca ev sahipliği yapmıştır. Hüseyin Tezcan'ın belleğindeki en önemli olay kendisinin sünnetinin yapının bahçesinde olmasıdır. Konut uzun yıllardır aile bireylerinin buluşma noktası olmuştur. Özellikle bayramlarda tüm aile bireyleri bayram yemeklerini burada yemekte ve konutta buluşmaktadır. Hüseyin Tezcan komşularının daha önce Rum Ailelerden oluştuğunu ve bulundukları alanın çok kültürlü bir özellik gösterdiğini ifade etmektedir. Ayrıca konutun bahçesinde aile birçok dostunu ağırlamıştır, bu da konutla ilgili önemli bir anı değerini oluşturmaktadır. Konut aileye ait birçok duruma tanıklık etmiştir, bu durum konutun nostalji ve bellek değerinin sürekliliğinin göstergesi durumundadır.

Somut olmayan değerler kapsamında işlenen unsurlardan bir diğeri aidiyettir. Yapının kullanıcısı yapıyla bütünleşmiş durumdadır. 74 yıldır aynı ailenin sahip olduğu yapı, çevresinde (cadde üzerinde yer alan aksta) işlev değiştirerek ticari faaliyetlere bürünen yapıların aksine günümüzde de hala konut olarak kullanılmaktadır. Bu durumda yapının aidiyet değerine sahip olduğunun bir göstergesidir. Kullanıcı yapı için gelen birçok cazip teklifi reddetmekte ve kendi tabiriyle “inatla” burada yaşamayı sürdürmektedir. Kullanıcı yapının maddi değerinden çok manevi bir değer sahip olduğunu ifade etmektedir. Konutun ilk sahibi olan Rum Aile'nin torunları 4 kez yapıyı ziyaret etmiştir (Şekil 4.80). Bu durum yapının daha önceki kullanıcıları tarafından da sahiplenildiğinin bir göstergesidir. Ailenin son kuşağının üyesi olan Egehan Tezcan da ileriki hayatında ailesiyle birlikte yapıda yaşamak istediğini belirtmektedir. Tezcan Evi, hem

geçmişteki kullanıcısı hem de şu an ki kullanıcısı tarafından sahiplenmiştir; bu etkenlerin yapının aidiyet değerine süreklilik kazandığı görülmektedir.

Şekil 4.80 Konutu ziyarete gelen Rum Aile (H. Tezcan arşivi)

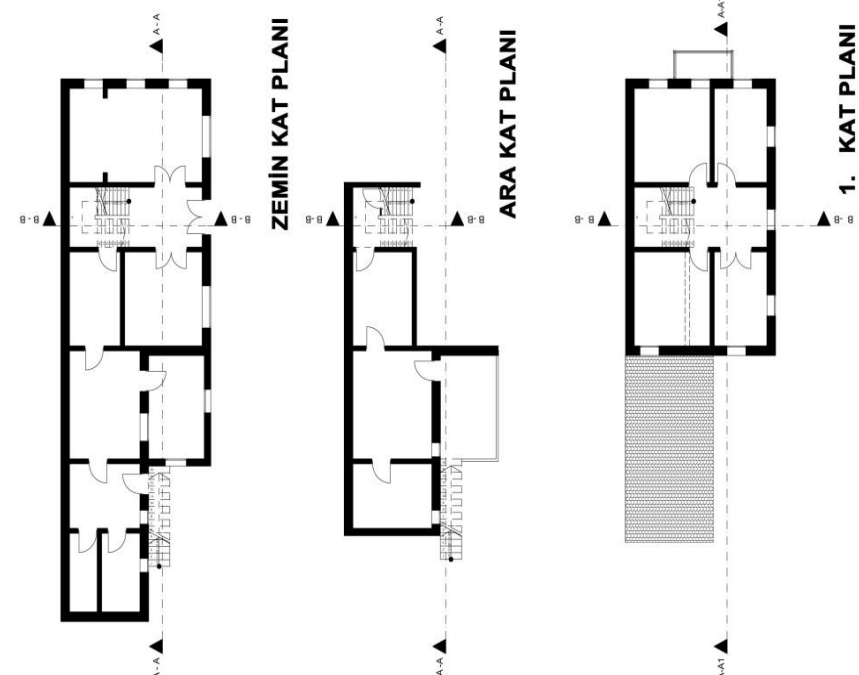
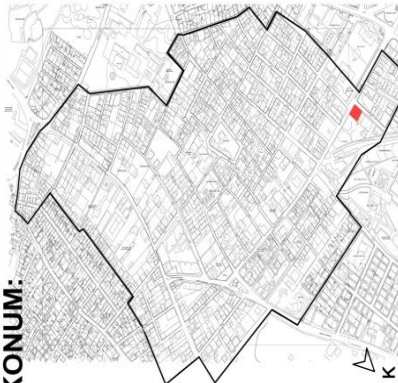
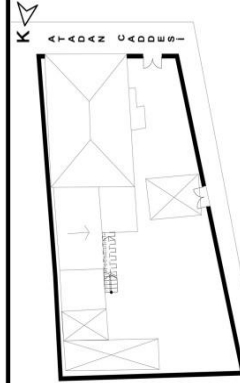
Somut olmayan değerler kapsamında işlenen unsurlardan sonuncusu etki değeridir. Konut bahçesiyle kurduğu güçlü ilişkiyi günümüzde de devam ettirmektedir. Bu özellik yapının etki değerini olumlu olarak etkilemektedir. Yapıya eklenen birimler yapıyla uyum halinde değildir ve bu durum yapıya olumsuz bir etki katmaktadır. Binanın iç mekânlarındaki süslemelerin ve iç mekân elemanlarının günümüzde de yer alıyor olması etki değerinin sürekliliğini sağlayan etkenlerdendir. Yapının içerisinde yer alan iç mekân mobilyalarının ve iç mekân döşemelerinin değiştirilmesi iç mekânın etki değerine olan katkısını olumsuz yönde etkilemektedir. Yapının özgün cumbasının, cephe elemanlarının korunmaması ve çağdaş malzeme ve yapım sistemleriyle olan ifadesi cephe etki değerini olumsuz yönde etkilemektedir. Konutun sahip olduğu güçlü etki değerlerinin yanında etki değerini olumsuz yönde etkileyecek faktörlerin de olması yapının etki değerinin sürekliliğini sağlamasını etkilememektedir.

Yapı somut olmayan değerler kapsamında genel olarak incelendiğinde gerek yapıyı sahiplenen Tezcan Ailesi'nin korumacı yaklaşımı ve gerek yaşadıkları mekânı “yer”leştirmeleri konuta ait somut olmayan değerlerin günümüze kadar sürdürülmesinde etkili olmaktadır.

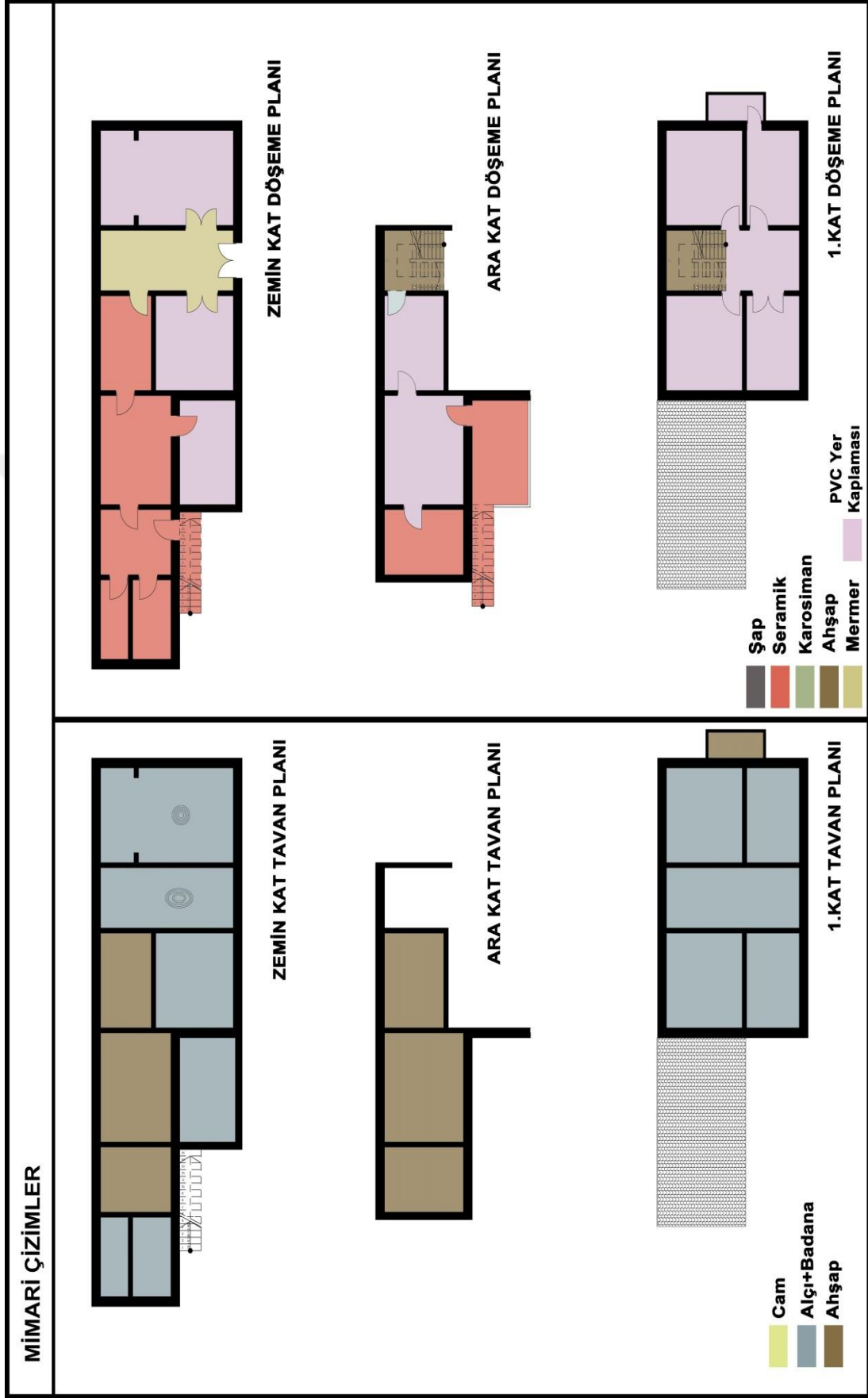
4.5.1.3 Mekkânın Ruhu

Tespit edilen bir diğerk değerk mekkânın ruhuna katkı koyan unsurlardır. Öncelikle yapının hala konut kullanımında olması mekkânın ruhunun korunması adına önemli bir girdidir. Yapının sahip olduğu bahçe-konut ilişkisinin zarar görmemesi mekkânın ruhunu olumlu yönde etkilemektedir. Yapının cephe elemanlarının değıştirilmesi ve iç mekkânda oluşturulan değışiklikler mekkânın ruhu kavramına zarar vermiştir. Konutta meydana gelen bu değışimler mekkân özelinde mekkânın ruhunu oluşturan atmosfere zarar vermiştir, fakat yapı bütün olarak ele alındığında özgün yapının aurası günümüzde de hissedilmektedir. Konutun özgününe oranla süreç içerisinde değışiklikler meydana gelmesine rağmen konut bütün olarak ele alındığında mekkânın ruhunun sürekliliğinin sağlandığı görülmektedir.

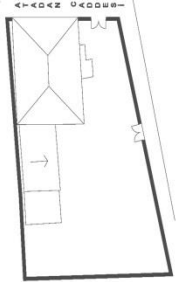
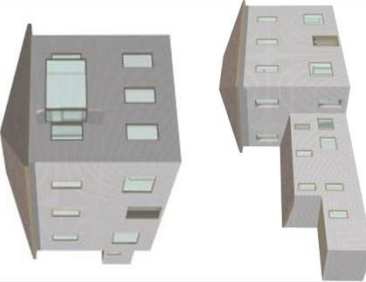
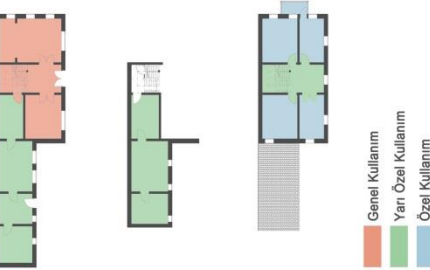
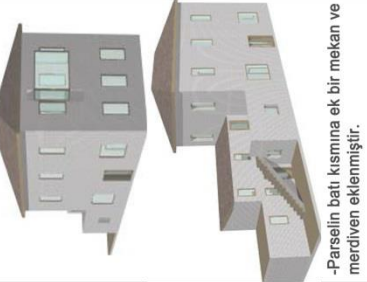
Tablo 4.21 Tezcan Evi yapı künyesi ve mevcut mimari kurgu-1

YAPIADI: TEZCAN EVİ		MİMARİ ÇİZİMLER	
ADA: 575	PARSEL: 26	 ZEMİN KAT PLANI ARA KAT PLANI 1. KAT PLANI A-A KESİDİ B-B KESİDİ	
KONUM: 		PARSEL KURGUSU 	
İNŞA TARİHİ: 1878		KULLANICI BİLGİLERİ: Rum Aile (1878-1896) Heingbotham Ailesi (1896-1942?) İnan Ailesi (1942?-1942) Tezcan Ailesi (1942-)	

Tablo 4.22 Tezcan Evi mevcut mimari kurgu-2

Tablo 4.23 Tezcan Evi mekansal analiz

MEKAN ANALİZİ					
YAPI-ÇEVRE İLŞ.	KÜTLE KURGUSU	MEKAN KURGUSU	MEKAN KUL. DER.	CEPHE	İÇMEKAN
 - Parsel, 127 Sokak ve Atadan Caddesi arasında konumlanmaktadır. - Yan parsel yüz veren sınır taş duvarla çevrili, Atadan Caddesi ve 127 sokağa yüz veren kısım demir parmaklıklarla çevrilidir. - Atadan Caddesi'nde yer alan ana giriş prestij kapısıdır, 127 sokak üzerinde yer alan giriş ise servis kapısıdır.	 -Kütlük,yalındır. -B+Z+Ara Kat+1 (3 kattır)	-Yapı karınyarik plan şemasına sahiptir. -Ana giriş zemin kattan sağlanmaktadır. -İslak mekanlar (mutfak,çamaşılık) servis kısmında kurgulanmıştır. -Bahçeye çıkış ana kültede ,hol ve çamaşırıktan sağlanmaktadır. -Bodrum kat depo ve mahzen olarak kullanılmaktadır.	 - Genel Kullanım - Yarı Özel Kullanım - Özel Kullanım	- Konut asimetrik cepheye sahiptir. -Birinci katta cumba yer almaktadır. - Kat aralarında ve saçak altında silmeler mevcut. -Zemin katta demir kepenkler yer almaktadır. -Ara kat ve birinci katta katlarda venedik panjurlar vardır. -Açıklıklarda taş söveler mevcuttur. -Bodrum katta alt hava mazgalları yer almaktadır. -Pencerler gilyotin pencereler ve ahşaptır.	-Yapının iç mekanı yalın ve gösterişsizdir. -Salonda mekanları ayıran kısım arasında ahşap paravan vardır. -Salon, ve holde kartonplyer ve tavan göbekleri yer almaktadır. -Salonda şömine yer almaktadır. -Holde ahşap plaster yer almaktadır. -Zemin kat servis mekanları döşeme karosiman tavan alçı+boya,zemin kat salonun ve yemek odası döşeme ahşap parke tavan alçı+boyadır. -Zemin kat orta holünün döşemesi mermer,tavani ise alçı+boyadır. -Ara katta yer alan mekanların döşemesi ahşap tavanı ise alçı+boyadır. -Birinci kattaki odaların döşemesi ahşap , tavanı alçı+boyadır -Servis kısmında destençeler yer almaktadır.
DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER
 -Yan parsel yeni bir yapı inşa edilmiştir ve parselin sokağa yüz veren kısmı kapanmıştır. -Parselin batı kısmına ek bir mekan ve merdiven eklenmiştir. -Parsel içine yürüme yolları yapılmıştır. -Parsel içerisinde depo olarak kullanılan birimler yapılmıştır.	 -Parselin batı kısmına ek bir mekan ve merdiven eklenmiştir.	-Yapının batı tarafına ek mekan inşa edilmiştir. -Eklenen mekanlar yaşama alanı olarak değerlendirilmektedir. -Daha önce yemek odası olarak kullanılan mekan günümüzde yatak odası olarak, ara kattaki birimler mutfak ve birinci kattaki bir oda oturma odası olarak kullanılmaktadır.	 - Genel Kullanım - Yarı Özel Kullanım - Özel Kullanım	-Yapının batı tarafına ek mekan inşa edilmiştir. inşa edilen ekin doluluş oranı özgün yapının doluluş oranına uyum göstermemektedir. -Konutun batı tarafına ek bir merdiven inşa edilmiştir. -Taş söveler siva ile kapatılmıştır. -Tüm kepenk ve panjurlar değiştirilmiştir. -Cumba yıkılmış ve pvc malzeme ile yeniden yapılmıştır. (Yapının batısına eklenen merdiven)	-Salonda iki mekan ayıran paravan günümüzde mevcut değildir. -İç merdiven sahanlığına bir kapı konmuş ve zemin kat ile birinci kat birbirinden ayrılmıştır. -Servis mekanlarının döşemesi seramiklerdir. -Zemin katta yer alan salon ve odaların döşemesi pvc yer kaplamasıdır. -Ara kat ve birinci katta yer alan birimlerin döşemesi pvc yer kaplamasıdır.

Tablo 4.24 Tezcan Evi kültürel değerler

SOMUT OLMAYAN DEĞERLER				
SOMUT DEĞERLER	ANI DEĞERİ	ETKİ DEĞERİ	AİDİYET	MEKANIN RUHU
-Belge Değeri: Yapı bulunduğu dönemin mimari, yaşam, malzeme, teknoloji ve yapı özelliklerini yansıttığı için belge özelliği taşımaktadır. Mimarî Değeri: Yapı yer aldığı çevreye uyumu, malzeme, işçilik ve bulunduğu alan içinde yer almasıyla mimari değere sahiptir.	-Konut 1942 yılından beri Tezcan Ailesi'ne aittir. -Kullanıcılar dört kuşak boyunca yapıda ikamet etmiştir. -Konut ailenin en büyük çocuğu ve onun ailesine üç kuşak boyunca ev sahipliği yapmıştır. -Hüseyin Tezcan'ın belleğindeki en önemli olay kendisinin sünetinin yapının bahçesinde olmasıdır. -Konut uzun yıllardır aile bireylerinin buluşma noktası olmuştur. Özellikle bayramlarda tüm aile bireyleri bayram yemeklerini burada yemekte ve konuta buluşmaktadır. -Hüseyin Tezcan komşularının daha önce Rum Ailelerden oluştuğunu ve bulundukları alanın çok kültürlü bir özel-lik gösterdiğini ifade etmektedir. -Ayrıca konutun bahçesinde aile bir çok dostunu ağırlamıştır, bu da konutla ilgili önemli bir an değerini oluşturmaktadır.	-Konut bahçesiyle kurduğu güçlü ilişkisi günümüzde de devam ettirmektedir. Bu özellik yapının etki değerini olumlu olarak etkilemektedir. -Yapıya eklenen birimler yapıyla uyum halinde değildir ve bu durum yapıya olumsuz bir etki katmaktadır. -Binanın iç mekanlarındaki süslemelerin ve iç mekan elemanlarının günümüzde-ede yer alıyor olması etki değerinin sürekliliğini sağlayan etkenlerdendir. -Yapının içerisinde yer alan iç mekan mobilyalarının ve iç mekan döşemelerinin değiştirilmesi iç mekanın etki değerine olan katkısını olumsuz yönde etkilemektedir. -Yapının özgün cumbasının, cephe elemanlarının korunmaması ve çağdaş malzeme ve yapı sistemleriyle olan ifadesi cephe etki değerini olumsuz yönde etkilemektedir.	-Yapının kullanıcısı yapıyla bütünleşmiş durumdadır. -74 yıldır aynı ailenin sahip olduğu yapı, çevresinde (cadde üzerinde yer alan aksa) konut olarak kullanılan yapı hemen hiç kalmamasına rağmen hala konut olarak kullanılmaktadır. Bu durumda yapının aidiyet değerine sahip olduğunun bir göstergesidir. -Kullanıcı yapı için gelen bir çok cazip teklifi reddetmiş ve kendi tabiriyle "İnatla" burada yaşamayı sürdürmektedir. -Yapının ilk sahibi olan Rum Aile'nin torunları 4 kez yapıyı ziyaret etmiştir. Bu durum yapının daha önceki kullanıcıları tarafından da sahiplenildiğinin bir göstergesidir. -Ailenin son kuşağının üyesi olan Egehan Tezcan da ilerkî hayalında ailesiyel birlikte yapıda yaşamak istediğini belirtmektedir.	- Mekanın ruhu öncelikle yapının hala konut kullanımında olması sebebiyle zarar görmüştür. -Yapının sahip olduğu bahçe-konut ilişkisinin zarar görmemesi mekanın ruhunu olumlu yönde etkilemektedir. -Yapının cephe elemanlarının değiştirilmesi ve iç mekanda oluşturulan değişiklikler mekanın ruhu kavramına zarar vermiştir.

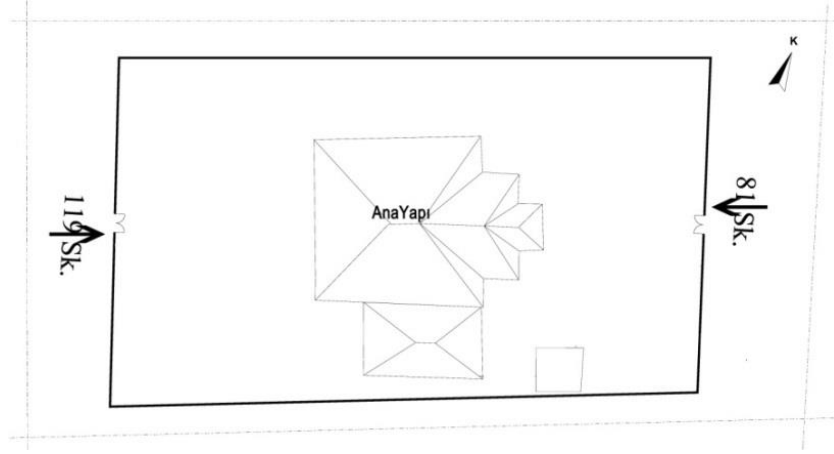
4.6 Topçan Evi

Topçan Evi, çalışma alanının kuzey doğusunda, 119 ve 81 nolu sokakların arasında yer almaktadır. Konut, “İki veya Üç Katlı Cumbasız Konut Tipi” olarak sınıflandırılmaktadır. Yapı, 116 ada 5 parselde konumlanmaktadır. Konut, 1870’li yıllarda Levanten bir aile tarafından yaptırılmıştır (Akkurt,2004). Ev ilk kullanıcısının yerleşimden ayrılmasını ardından sırasıyla Suner (1943-1963) ve Topçan (1963-) aileleri tarafından kullanılmıştır (Şekil 4.81). Yapıyla ilgili tarihsel ve işlevsel bilgiler Sadık Bıyık ve Taner Suner tarafından aktarılmıştır (S. Bıyık, kişisel İletişim, 27 Aralık 2015,T. Suner, 28 Ocak 2016).

Şekil 4.81 Topçan Evi

Sadık Bıyık ve Taner Suner’in aktarımları doğrultusunda yapının özgün parselinin korunduğu belirlenmiştir. Yapıya erişim direkt olarak 119 sokaktan ve servis girişiyle 81 sokaktan sağlanmıştır. Yapının ana yapı girişi ise 81 sokak üzerinde yer almıştır. 119 sokakta bulunan servis kapısı masif taş duvarlarla çevrilidir. 81 sokakta bulunan yapı ana girişi ise alçak bir taş duvar üstünde demir korkuluklarla sağlanmıştır. Ayrıca parsel içerisinde balık havuzu, çeşme ve kuyu yer almaktadır (Şekil 4.82).

Şekil 4.82 Topçan Evi özgün vaziyet planı

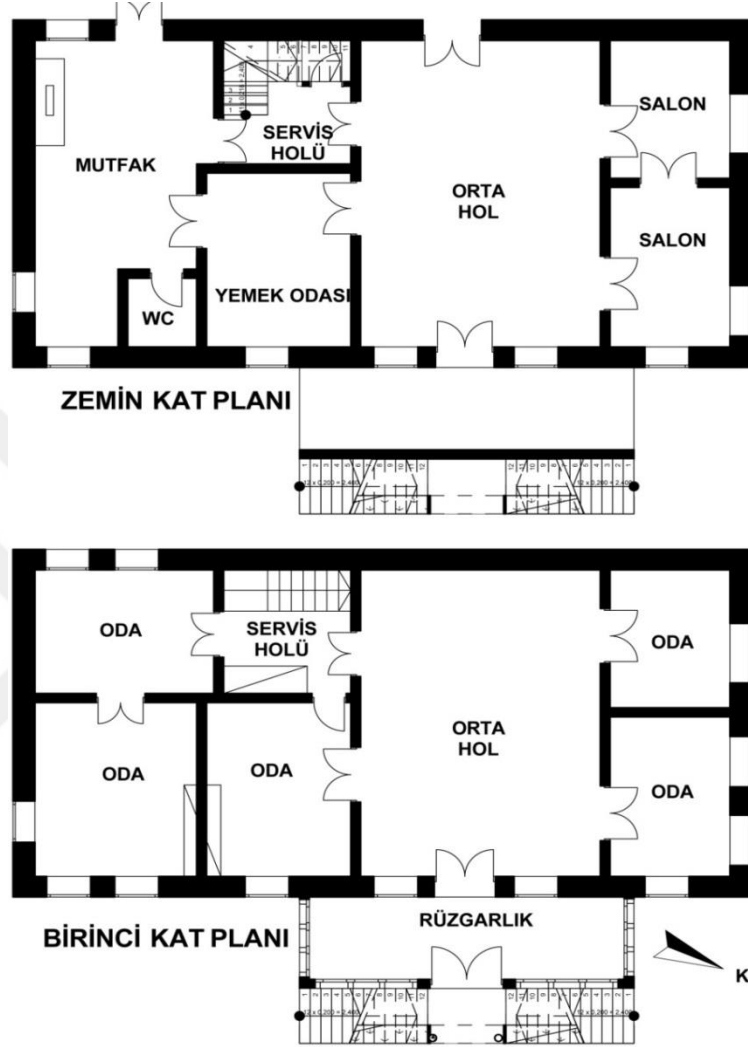

Şekil 4.83 Bahçede yer alan çeşme ve havuz

Yapı, kübik ve yalın bir kütleye sahiptir. Bina karniyarık plan şemasındadır. Zemin kat ve birinci kattan oluşmuştur. Ana dağılım, kullanım mekânları arasındaki geçişi sağlayan holler çevresinde gelişmiştir. Özgün yapının zemin katında orta hol, salon, yemek odası, servis holü, mutfak ve tuvalet birimi yer almıştır. Konutun birinci katında ise orta hol, beş adet oda ve rüzgârlık konumlanmıştır.

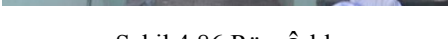
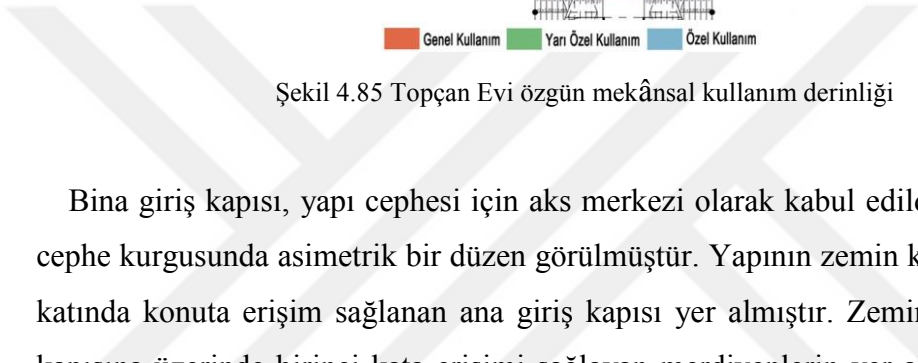
Özgün konutun zemin katında yedi mekân vardır. Zemin kat girişinin direkt bağlandığı ana yaşama mekânına ait mekân organizasyonları incelendiğinde yapının zemin kat girişinde bulunan orta hol sırasıyla salon, yemek odası ve servis holüne açılmıştır. Servis holü ise orta holü üst katla erişimi sağlayan merdivene ve mutfağa bağlamıştır. Özgün yapıda orta hol ve mutfak bir kapıyla yapının arka bahçesine açılmıştır. Birinci kata dışarıdaki merdivenlerden ulaşıldığında rüzgârlıktan orta hole erişim sağlanmıştır. Orta hol; yapının kuzeybatısında yer alan iki odaya, yapının

güney doğusunda yer alan odaya ve servis holüne açılmıştır. Servis holünün güney doğusunda da iki adet oda konumlanmıştır (Şekil 4.84).

Şekil 4.84 Topçan Evi özgün plan şeması

Konutun mekânsal kullanım derinliği ele alındığında; özgün kullanımında zemin kat ortak alan ve birinci kat özel/yarı özel alan olarak değerlendirilmiştir (Şekil 4.85).

Yapının güney batı cephesinin zemin katında kuzey batı yönünde üç adet, güney doğu yönünde ise iki adet pencere konumlanmıştır. Her iki taraftaki pencerelerin üzerinde yine aynı sayıda pencereler yer almıştır. Yapının kuzey batı cephesi bahçeye yüz vermiş, bu cephede zemin katta iki, birinci katta ise üç adet pencere yer almıştır. Yapının güney doğu cephesi bahçeye yüz vermiştir. Güney doğu cephesinde zemin katta bir, birinci katta bir adet olmak üzere iki adet pencere konumlanmıştır. Konutun kuzey doğu cephesi parselin arka bahçesine yüz vermiştir. Kuzey doğu cephesinin zemin katında iki adet pencere ve arka bahçeye açılan iki adet kapı yer almıştır. Cephenin birinci katında beş adet pencere konumlanmıştır. Yapının özgün cephesinde yer alan tüm kapı ve pencerelerin çevrelerinde taş söveler vardır. Birinci katta yer alan rüzgârlık dışındaki tüm pencereler giyotin ve ahşaptır. Ayrıca tüm pencerelerin önünde venedik panjurlar yer almıştır. Birinci katta yer alan rüzgârlığın pencereleri kemerli bir forma sahiptir.

Sade hatlar barındıran yapının özgün iç mekânı irdelendiğinde; zemin katta yer alan orta hol, salon, yemek odası ve servis holünün tavanı ve döşemesi ahşaptır. Mutfak ve ıslak mekânın döşemesi karosiman, tavanı alçı, boyadır. (2. Derece kaynak – sözel veri). Ayrıca mutfakta “destençe” ve mutfakla bahçe arasında yer alan kuyu (yarısı mutfakta yarısı bahçede) yer almıştır. Zemin kattaki mekânlarda tavan göbeği ve kartonpiyer yoktur. Birinci kattaki rüzgârlık mekânının ve rüzgârlığa çıkış merdivenlerinin döşemesi ahşaptır, rüzgârlığın tavanı ise alçı, boyadır. Rüzgârlıkta bulunan doğramalar kemerlidir ve camlar vitraydır. Birinci katta yer alan orta hol, beş adet oda ve servis holünün tavanı alçı, boya ve döşemesi ahşaptır. Orta holün güney doğusunda yer alan iki oda arasında yüklük vardır. Ayrıca servis holünde de de bir yüklük yer almıştır. Birinci katta sadece orta holde kartonpiyer vardır, diğer mekânlarda kartonpiyer veya tavan göbeği yoktur.

Zemin katla birinci kat arasındaki iletişimi sağlayan merdiven “L” formunda ve ahşaptır, toplam on beş rıhttan oluşmaktadır. Merdivenin altında depo olarak kullanılan bir alan yer almıştır. Zemin katta özgün yapıda yer alan (ıslak mekân dışında) kapıların tamamı çift kanatlı ve ahşaptır. Birinci katta özgün yapıda servis holü ve orta holün güney doğusunda yer alan oda arasındaki kapı dışındaki kapıların

tamamı çift kanatlı ve ahşaptır. Servis holü ve orta holün güney doğusunda yer alan oda arasındaki kapı tek kanatlı ve ahşaptır.

Yapının, ikinci kullanıcısı olan Suner Ailesi zamanındaki durumu ve özgün durumu arasında bazı değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişiklikler, mekân organizasyonu ve cephe elemanlarında oluşan farklılıklardır. Suner Ailesi kullanımında yapının parsel özellikleri ve konut kütlelerinde bir değişiklik meydana gelmemiştir.

Yapının Suner Ailesi kullanımındaki mekân organizasyonu özgün yapının mekân organizasyonu ile farklılık göstermiştir. Konut, Suner Ailesinin kullanım döneminde üç bağımsız konuta dönüştürülmüştür. Bu dönüşüm, ailenin üç çocuğunun kendi aileleriyle birlikte kullanımı için oluşturulmuştur. İlk aile beş kişiden oluşmaktadır ve evin güneydoğu kısmında yer alan mutfak, hol, oda 7 ve oda 8 birimlerini içeren her iki katını da kullanmıştır. Holün ana yaşama mekânı olarak kullanılmış olduğu bu düzende mutfak yemeklerin yapıldığı ve yendiği bir alan olarak, odalar ise yatak odası olarak kullanılmıştır. İkinci aile altı kişiden oluşmaktadır ve evin zemin katında kuzeybatı kısmında yer alan ve salon oda 1, oda 2 ve oda 3'ü kullanmıştır. Salon yemeklerin yendiği ve misafirlerin ağırlandığı bir alan, odalar ise yatak odası olarak kullanılmıştır. Son aile ise beş kişiden oluşmaktadır ve yapının birinci katında yer alan salon, oda 4, oda 5, oda 6 ve rüzgârlık kısmını kullanmıştır. Salon ve rüzgârlık yemeklerin yendiği ve misafirlerin ağırlandığı bir alan, odalar ise yatak odası olarak kullanılmıştır (Şekil 4.87).

Suner Ailesi her iki katı da özel ve ortak alan dâhilinde kullanmakta olup, yapı kesit olarak incelendiğinde mekân derinliği konusunda keskin ayrımların yapılması doğru değildir (Şekil 4.87-4.88).

Şekil 4.89 Topçan Evi'nin Suner Ailesi kullanımındaki mekânsal kullanım derinliği

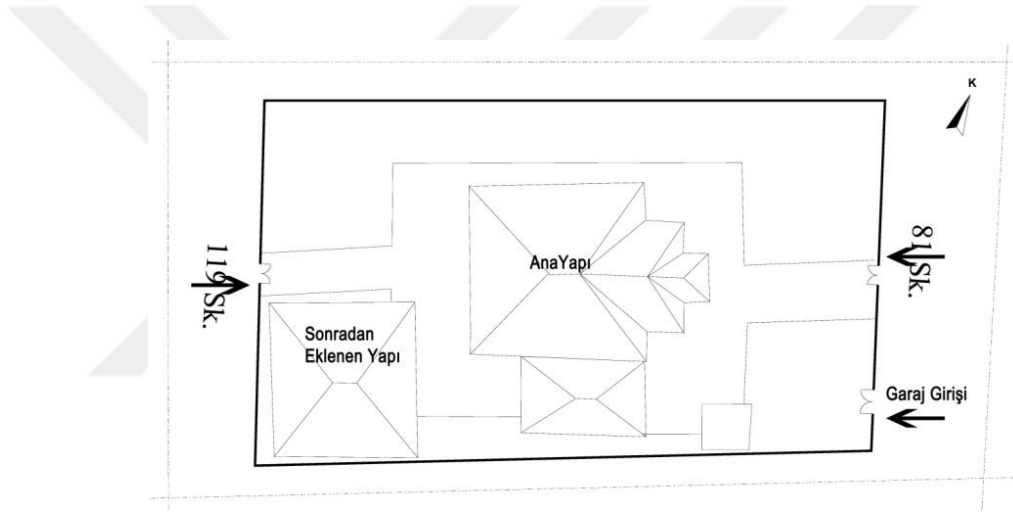
Suner Ailesi cephede eskiyen venedik panjurların yenilenmesi dışında bir değişiklik yapmamıştır. Bunun haricinde eskiyen dış merdivenlerin ahşap basamakları sökülerek yerine dökme mozaik basamaklar yapılmıştır. Suner Ailesi kullanımındaki yapıda iç mekân, merdiven ve konut içinde yer alan kapılarda herhangi bir değişiklik yoktur.

Yapının üçüncü kullanıcısı olan Topçan Ailesi zamanındaki durumu ve özgün durumu arasında bazı değişiklikler bulunmaktadır. Bu değişiklikler: parsel içi, yapı kütlesi, mekân organizasyonu, cephe ve iç mekânda oluşan farklılıklardır. Bu farklılıklar yapının günümüzdeki durumunu oluşturmaktadır.

Yapının 1963 yılı sonrası Topçan Ailesi'ne geçmesiyle birlikte parselin güneybatısına yeni bir yapı inşa edilmiştir. İnşa edilen yeni yapı Topçan Ailesi'nin evlenen çocukları tarafından kullanılmıştır. Topçan Ailesi kullanımındaki yapının bahçesine sert zemin olarak nitelendirilebilecek yürüme ve araç yolları yapılmıştır. Ayrıca bahçe içerisinde gazebo eklenmiştir. Bahçe içerisinde yer alan özgün kuyu, sarnıç ve havuz yerinde korunmuştur, fakat günümüzde kullanılmamaktadır.

Günümüzde binanın her iki girişi de varlığını devam ettirmektedir. Genellikle yapının 119 sokağa yüz veren kısmında inşa edilen yeni yapı için girişler 119 sokaktan sağlanmaktadır. 81 sokakta yer alan giriş özgün yapıya erişim için kullanılmaktadır. 2000’li yıllarda bu girişin güney kısmına araç girişi için ek bir garaj kapısı yapılmıştır (Şekil 4.90).

Konutun kütlesi 2000’li yılların başına kadar korunmuştur. 2000’li yılların başında yapının güneybatı kısmına ek bir yapı yapılmıştır. Zemin katın ek bölümüne üç adet oda, birinci katın ek bölümünde ise bir adet oda ve iki adet tuvalet inşa edilmiştir.

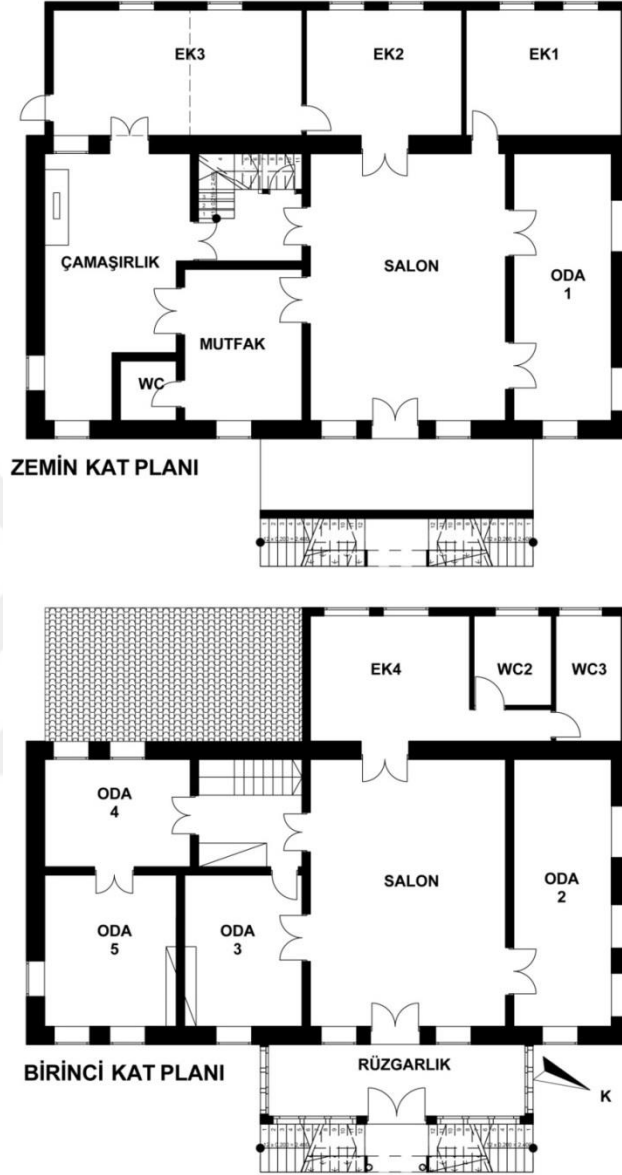

Şekil 4.90 Topçan Evi günümüz vaziyet planı

Yapı, Topçan Ailesi’nce üç kuşak tarafından kullanılmış, mekânlar Suner Ailesi’nde olduğu gibi keskin çizgilerle ayrılmamıştır. Zemin katta salon, dört adet oda, mutfak, çamaşırılık ve ıslak mekân yer almaktadır. Birinci katta salon, rüzgârlık, beş adet oda ve iki adet ıslak mekân yer almaktadır.

Mekân organizasyonları Topçan Ailesi kullanımında incelendiğinde zemin katta yer alan salon misafirlerin ağırlandığı ve ailenin yemek yediği bir fonksiyona sahiptir. Zemin katta yer alan odalar Sadık Bıyık, eşi ve çocuklarının yaşadığı alanlardır. Birinci katta yer alan salon aile içindeki bireylerin oturduğu bir yaşama alanıdır. Birinci katta yer alan oda 4 ve oda 5 ailenin en yaşlı kişilerinin odalarıdır.

Birinci katta yer alan diğer odalar ise ailenin çocuklarının eşleri ve onların çocuklarıyla yaşadığı odalardır (Şekil 4.91).

Şekil 4.91 Topçan Evi günümüz plan şeması

Konutun Topçan Ailesi için mekânsal kullanım derinliği ele alındığında; zemin kat ortak/ özel alan ve birinci kat özel alan olarak değerlendirilmektedir (Şekil 4.92).

Şekil 4.92 Topçan Evi günümüz mekânsal kullanım derinliği

Topçan Ailesi kullanımında cephede ve cephe elemanlarında değişiklikler meydana gelmiştir. Ek yapı sonrasında özgün yapının kuzey doğu cephe pencereleri kapatılmış, oda içlerinde yer alan nişlere dönüştürülmüştür. Kuzey doğu cephesinde yer alan ve bahçeye açılan iki kapı ise ek yapıdan sonra kapatılmamış ve ek birimlere erişim için kullanılmıştır. Ek yapının yer aldığı kuzey doğu cephesinde zemin katta altı adet, birinci katta ise dört adet pencere bulunmaktadır. Ek yapıda yer alan pencere oranları özgün yapıyla uyum göstermemektedir. Kuzey doğu cephesi dışındaki tüm cephelerde yer alan pencere boşlukları özgünlüğünü korumaktadır. Pencerelerin önünde yer alan venedik panjurlar kaldırılmış, yerine ferforje elemanlar konmuştur. Konutta yer alan tüm pencereler, ahşap çift kanatlı pencerelerle değiştirilmiştir.

Günümüzde yapının iç mekânında da değişiklikler meydana gelmiştir. Zemin katta yer alan salonun tavanı, tavanın stabilitesini sağlamak amacıyla iki adet silindirik çelik koloncukla güçlendirilmiştir. Zemin katta yer alan salon ve odaların tavanı ve döşemeleri değiştirilmemiştir. Mutfak, çamaşırılık ve ıslak mekân olarak kullanılan mekânların tavanı değiştirilmemiş, döşemeleri ise seramikle kaplanmıştır. Ayrıca mutfak ve bahçe arasında yer alan kuyu (yarısı mutfakta yarısı bahçede) günümüzde varlığını sürdürmekte fakat kullanılmamaktadır. Sonradan eklenen ek

oda 1 ve ek oda 2'nin tavanı alçı ve boya, döşemesi ise dökme mozaiktir. Ek oda 3'ün ise tavan ve döşemesi ahşaptır. Birinci katta yer alan mekânların tavan ve döşemesi değiştirilmemiştir. Sonradan eklenen ek oda 4'ün tavanı alçı ve boya, döşemesi ise dökme mozaiktir. Wc 2 ve wc 3'ün tavanı alçı ve boya, döşemesi ise seramiktir.

Günümüzde konutun zemin katında yer alan kapılardan, salonla hol arası geçişi sağlayan kapı ve ek yapıya açılan iki kapı dışındaki tümü değiştirilmiştir. Ek yapıda yer alan kapıların tamamı tek kanatlı ve ahşaptır. Birinci katta hol ve oda 4, hol ve oda 6 ve oda 5 ve oda 6 arasındaki kapılar dışındaki tüm kapılar değiştirilmiştir. Birinci katta yer alan ek yapıdaki kapıların tamamı tek kanatlıdır.

4.6.1 Yapının Sahip Olduğu Değerlerin Sürekliliği

Özgün yapıyla, günümüze ulaşan yapı arasında kütleli ve plansal olarak farklılıklar gözlemlenmektedir. Ayrıca mekânsal organizasyonlar göz önüne alındığında kullanımını yitiren mekânlar bulunmaktadır. Yapının yer aldığı parsel korunmuştur.

4.6.1.1 Somut Değerler

Yapı, konumlanışı(sit alanı içerisindeki yeri ve sit alanına uyumlu yapı-parcel geometrisi), yapım tekniği, bulunduğu alanla uyum içerisindeki durumuyla mimari bir değer oluşturmaktadır. Yapı bulunduğu dönemin mimari ifadesi, kültürü, inşaat malzeme ve tekniğini ve zanaat özelliklerini yansıttığı için bir belge niteliği taşımaktadır.

Ayrıca parsel içerisinde yer alan sarnıç ve balık havuzu sit alanında yer alan başka bir yapıda görülmediği için konuta enderlik özelliği katmaktadır. Somut değerler zaman-yapı ikileminde incelendiğinde konutun sahip olduğu mimari değer, belge değeri ve enderlik değeri konusunda süreklilik teşkil ettiği görülmektedir.

4.6.1.2 Somut Olmayan Değerler

Somut olmayan değerler kapsamında gözlenen değerler; nostalji ve bellek, aidiyet ve etki değeridir. Yapıyla ilgili olarak bu değerler saptanırken Sadık Bıyık ve Taner Suner'in görüşleri alınmıştır. Bu görüşler kapsamında özellikle nostalji ve bellek değerini oluşturan unsurlar vurgulanmaktadır. Taner Suner'in iki amcasıyla aynı evi paylaşması, ailenin parçalanmaması yapıya ait bellekte kalan önemli olaylardan biridir. Ayrıca Taner Suner'in arkadaşlarıyla evin bahçesinde oynadıkları oyunlar, kardeşiyle birlikte evlerinde gerçekleştirilen sünnet düğünü ve kilisenin günde 3 kez çalan çanı kullanıcının önemli anıları arasında yer almaktadır.

Sadık Bıyık evlenmiş ve ailesiyle birlikte konuta yerleşmiştir. Ailenin büyükleri, kendi eşi ve çocuklarıyla burada yaşamışlardır. Bayramlarda yapılan börekler, baklavalar ve komşu ziyaretleri, evin bahçesinde yapılan akrabaların düğünleri de Sadık Bıyık'ın belleğinde önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca göçmen bir aile olan Topçan Ailesi konutun bahçesini aynı zamanda ekme-biçme amacıyla da kullanmıştır. 1965 yılı sonrasında ailenin erkek çocuğu evlenmiş ve parsel içerisine yeni bir yapı yapılmıştır. Konut her iki aileye de ait birçok anıya ev sahipliği yapmıştır, bu durum yapının nostalji ve bellek değerinin sürekliliğinin göstergesi durumundadır.

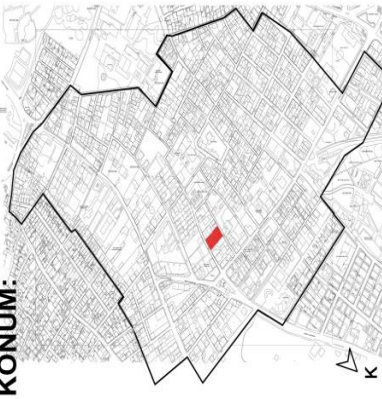
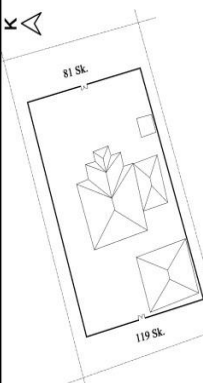
Somut olmayan değerler kapsamında işlenen unsurlardan bir diğeri aidiyettir. Taner Suner, konutu babasının borçları sebebiyle sattıklarını ve o dönemin kendi ailesi için çok zor bir dönem olduğundan bahsetmektedir. Taner Suner, Buca'ya her geldiğinde özellikle konutun önünden geçtiğini belirtmekte ve eski günlerini özlemle anmaktadır. Sadık Bıyık, evlendikten sonra yeni bir ev almasına rağmen konutu terk etmemiş uzun bir süre yapıda yaşamıştır. Daha sonra kızının eğitimi için konuttan ayrılmak zorunda kalmıştır. 2015 yılı sonlarında başlayan restorasyon çalışması sonrasında kendisi yapıya yerleşme düşüncesi içerisinde. Tüm olumsuz durumlara rağmen yapının eski kullanıcısı ve son dönemdeki durumu ele alınca yapının aidiyet değerinin süreklilik sağladığı gözlenmektedir.

Somut olmayan değerler kapsamında işlenen unsurlardan sonuncusu etki değeridir. Konut eski parsel özelliklerini günümüzde de devam ettiriyor olması nedeniyle yapı-bahçe ilişkisi etki değerini olumlu yönde etkilemektedir. Yapının kütlesinde ve mekân organizasyonlarında değişim yaşanması etki değerine yansıyan olumsuz özelliklerdendir. Ayrıca yapıya yeni eklerin getirilmesi yapının sahip olduğu cephe bütünlüğünü de olumsuz etkilemiştir. Yapı ve parsel özelinde gerçekleşen niteliksiz müdahaleler yapının etki değerini olumsuz yönde etkilemiş ve süreklilik sağlayamamasına neden olmaktadır.

4.6.1.3 Mekânın Ruhu

Tespit edilen bir diğer değer mekânın ruhuna katkı koyan unsurlardır. Öncelikle yapının hala konut kullanımında olması sebebiyle mekânın ruhu zarar görmemiştir. Fakat, yapının yer aldığı parselde yeni bir yapı eklenmesi, ana yapıya ek bir yapı yapılması, yapının mekân organizasyonlarının ve hacimlerinin değiştirilmesi mekânın ruhunu olumsuz yönde etkilemektedir. Konuta ait mekânın ruhu parametresi süreklilik sağlayamamaktadır. Ayrıca yapı içerisinde i mekân mobilyalarının yer almaması ve konutun aktif olarak kullanılmaması mekânın özgün atmosferine zarar vermektedir. Tüm bu olumsuz etmenler konuta ait mekânın ruhu parametresinin süreklilik sağlayamamasına neden olmuştur.

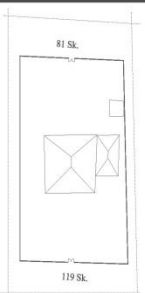
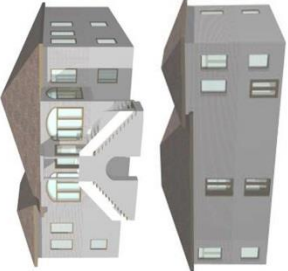
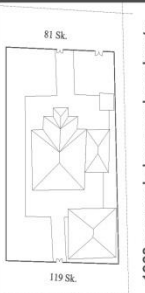
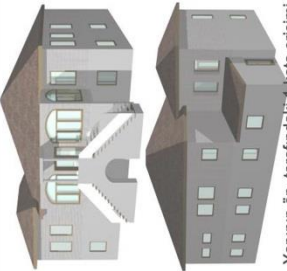
Tablo 4.25 Topçan Evi yapı künyesi ve mevcut mimari kurgu-1

YAPIADI: TOPÇAN EVİ	MİMARİ ÇİZİMLER	
ADA: 116 PARSEL: 5		
KONUM: 		
PARSEL KURGUSU 		
İNŞA TARİHİ: 1870'ler		
KULLANICI BİLGİLERİ: Suner Ailesi (1943- 1963) Topçan Ailesi (1963-)		

Tablo 4.26 Topçan Evi mevcut mimari kurgu-2

Tablo 4.27 Topçan Evi mekansal analiz

MEKAN ANALİZİ					
YAPI-ÇEVRE İLŞ.	KÜTLE KURGUSU	MEKAN KURGUSU	MEKAN KUL. DER.	CEPHE	İÇMEKAN
 -Sokak ve erişim: (119 ve 81 nolu sokaklardan, her iki sokak masif sağır taş duvar) -Bahçede balıklar için havuz vardır. -Yarısı çamaşırılıkta yarısı bahçede yer alan bir kuyu vardır. -Etkin bahçe kullanımı (ağaçlar, havuz ve kuyu)	 -Küçük, yalındır. -Z+1 (2 katır)	-Yapı, kamryanık plan şemasına sahiptir. -Ana giriş zemin kattın sağlanmaktadır. - Birinci kat girişi baskındır. -Bahçeyle mutfak arasında servis penceresi yer almaktadır. -Bahçeye çıkış salon ve mutfaktan sağlanmaktadır. - Wc sadece zemin katta yer almaktadır.		-Asimetrik cephe düzeni görülmektedir. -Zemin katta ve 1.katta venedik panjurlar yer almaktadır. -Bahçeye açılan cephelerde pencere ve kapı mevcuttur. - Yan bahçeyle sınır oluşturan cephe sağdır ve baca vardır. -Pencereler giyotin penceredir. -Açıklıklarda taş söveler mevcuttur.	-Yapı, yalın ve süslüz iç mekana sahiptir. -Merdiven altı depo olarak kullanılmaktadır. -Zemin kat salon ve oda döşemeleri ahşap, mutfak, banyo ve çamaşırılık karosimandır. -Zemin kat tavanları ahşaptır. -1. kat döşemeleri ahşaptır. -1.kat tüm odaların tavanları ahşap salon ise alçı ve boyadır. -1.kat merdiven sahanlığında yüksek mevcuttur. 1.kat girişinde sol tarafa yer alan odalar arası dolap yer almaktadır.
DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER
 -1963 sonrası bahçeye yol yapılmıştır. -81 nolu sokağa bakan bahçe duvarları yıkılıp, demir kapı ve garaj kapısı yapılmıştır. -Parselin 119 sokağa bakan kısmına yeni bir yapı inşa edilmiştir. -Parselin 119 sokağa bakan kısmında sebze yetiştirilmektedir.	 -Yapının ön tarafındaki 1.kata erişimi sağlayacak rüzgarlık güçlendirilmiş, arka tarafına ise alt katta 3 adet oda üst katta ise 1 adet oda ve 2 adet wc eklenmiştir.	-Yapının arka kısmına zemin katta 3 odanın yer aldığı betonarme bir ek yapılmış, böylelikle salon ve mutfaktan bahçeye geçiş yok olmuştur. -Yapının arka kısmının 1. katına 1943 yılından sonra wc zemin katına çamaşırılık yapılmıştır. 2001'den sonra ek yapı inşa edilmiş ve 1. katta 1 oda 2 wc kullanımı oluşturulmuştur.		-Yapının arka tarafında yapılan ekler dolu/boş oranının etkisini yitirmesine neden olmuştur. -Yapılan ek sonrası özgün yapıya ait olan ve içeride kalan pencereler niş olarak değerlendirilmiştir. -Venedik panjurlar yitirilmiş yerine ferrofor elemanlar kullanılmıştır. -Merdivenin yan tarafında yer alan pencere 2 ve bölünmüştür.	-Zemin kat salonda çelik koloncular atılarak güçlendirilmiştir. -Zemin kat ve 1. katta yer alan odalarda bahçeye bakan pencereler niş olarak değerlendirilmiştir. -Zemin kat yeni eklenen odaların döşemeleri dökme mozaik tavanları ise alçı ve boyadan oluşmaktadır. -1. kat yeni eklenen odaların döşemeleri dökme mozaik tavanları ise alçı ve boyadan, banyoların döşemeleri seramik, tavanları ise alçı ve boyadan oluşmaktadır.

Tablo 4.28 Topçan Evi kültürel değerler

SOMUT OLMAYAN DEĞERLER				
SOMUT DEĞERLER	ANI DEĞERİ	ETKİ DEĞERİ	AİDİYET	MEKANIN RUHU
-Belge Değeri: Yapı bulunduğu dönemin mimari,yaşam,malzeme,teknoloji ve yapılar inşa edilmesi mekanın ruhunu olumsuz yönde etkilemiştir. Mimari Değeri: Yapı yer aldığı çevreye uyumu,malzeme,işçilik ve bulunduğu alan içinde yer almasıyla mimari değere sahiptir. Enderlik Değeri: -Yapının bahçesinde süs havuzu bulunması,kuyunun hem mutfak hem bahçeye hizmet etmesi yapının bu konularda enderlik değerine de sahip olmasını sağlamıştır.	-Yapının son kullanıcısı olan Sadık Bıyık evlenmiş ve konutta yerleşmiştir.Çocuklarını burada büyütmüş aile büyüklüğüyle bu konutta yaşamışlardır. -Göçmen bir aileye sahip olan son kullanıcı konutta akrabalarının düğünlerinin gerçekleştiğini belirtmektedir. -Yapının 1965 yılı sonrasında arka bahçesine yeni bir yapının inşa edilmesi ve büyüyen ailelerin evlenen fertlerinin bu evde yaşamaları konutun büyük bir aile yapısı olarak kullanıldığını göstermektedir. -Göçmen gelenegi olan ekip biçme işleminin parselin arka bahçesinde yapılması yeni kültürün konutta meydana geldiği farklılıklardan bir tanesidir. -Yapının bir önceki kullanıcısı Taner Suner'in amcasının yengesinin ve kendi ailesinin aynı evde yaşamaları, özellikle yapının bahçesinde oynadıkları oyunlar ve erkek kardeşleriyle birlikte yapılan sünnet düğünü kullanıcının beğenide önemli bir yer tutmaktadır.	Konutun eski parsel özelliklerine sahip olmasıyla birlikte yapı-bahçe etkisini hala yaşatmaktadır. -Yapının iki cephesinin ek almasıyla birlikte cephe-etki değeri özelliğini büyük ölçüde korumamaktadır. -Yapının iç mekanlarındaki etki değeri özellikle yapının birinci katına erişim için yapılan rüzgarlık ve zemin katı için geçiş oluşturulmasıyla iç mekanlar arasındaki farklılaşma sebebiyle yitirilmiştir. -Konutun mekansal kullanım özel-liklerine bakıldığında mekanların bir kısmının boyutlarıyla oynanması mekanın etki değerini olumsuz yönde etkilemiştir.	-Konutun bir önceki kullanıcısı Taner Suner hala her Buca'ya geldiğinde konutun önünden geçmektedir. -Konutu Topçan Alisi'ne babasının borçları yüzünden satıklarını ve konutun ayrılıklarının hala kendisini üzdüğünü belirtmektedir. -Yapının son kullanıcısı yapıyla bütünleşmiş durumdadır.Kullanıcı ailesiyle yaşadığı bu evi kendisine yeni bir ev almış olmasına rağmen terk etmek istememiş çocuklarının okul durumu nedeniyle konutun ayrılmak durumunda kalmıştır. -2015 yılının sonlarında başlayan rebotasyon çalışması sonrasında yapıda kullanıcıya ait son neslin oturacağı söylenmiştir.	-Yapıya ve parsel ek ve niteliksiz yapıların inşa edilmesi mekanın ruhunu olumsuz yönde etkilemiştir. -Buca'da kentsel sit alanı içerisinde yer alan çoğu evin bahçesinde olduğu gibi bu konutun bahçesinde de Erik ağacının yer alması mekanın ruhunu yaşatılması açısından önemli bir noktadır.

4.7 Cassar Evi

Cassar Evi, çalışma alanının doğusunda yer almaktadır. Konut, “Tek Katlı Konut Tipi” sınıflandırmasındadır. Yapı, 81, 124 ve 119 sokaklara yüz veren 116 ada 1 parselde bulunmaktadır. Cassar Evi, kuzeyinde yer alan DOM Kilisesi ile farklı parsellerde yer almasına karşın aynı bahçeyi paylaşmaktadır. Konutun ne zaman yapıldığı tam olarak bilinmemekle birlikte kiliseye ait ilk kayıt defterinde yer alması, konutun kiliseden daha eski bir zamanda yapıldığı düşüncesini uyandırmaktadır. Kilisenin 19. yüzyılın üçüncü çeyreğinde inşa edildiği bilindiğinden Cassar Evi’nin inşasının 19. yüzyılın ikinci yarısında inşa edildiği düşünülmektedir. Yapı, 2005 yılına kadar Cassar Ailesi tarafından kullanılmıştır. Konut inşasından 2005 yılında Raymond Cassar’ın vefatına kadar Cassar Ailesi’nin kullanımındadır, yapı Raymond Cassar’ın vefatından sonra, kilisenin hizmetine verilmiştir. Yapıyı, 2006-2008 yılları arasında Emine Kalaycı, ardından 2008-2016 yılları arasında son kullanıcı olan Özlem Harmanlı kullanmıştır (Şekil 4.93). Yapıyla ilgili tarihsel, işlevsel bilgiler Peder Marco ve Özlem Harmanlı tarafından aktarılmıştır (Ö. Harmanlı, kişisel İletişim, 15 Mart 2016)

Şekil 4.93 Cassar Evi

Peder Marco’nun aktarımları doğrultusunda yapının kuzeyinde yer alan ve kilisenin üzerinde bulunduğu (116 ada 2 parsel) parselin de Cassar Evi parseline ait olduğu belirlenmiştir. Parsel içerisinde kuyu ve yaklaşık 200 yıllık servi ağaçları vardır. Parsele giriş, iki kapıdan sağlanmıştır. Birinci giriş 124 sokağa yüz veren

bahçe kapısından, ikinci giriş 119 sokağa yüz veren kapıdan direkt olarak bina içerisine girilecek şekilde kurgulanmıştır (Şekil 4.94a-4.94b-4.95).

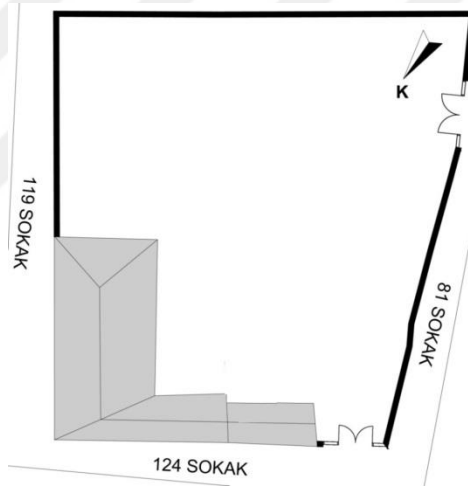

(a)

(b)

Şekil 4.94 119 sokak girişi (a), 124 sokak girişi (b)

Şekil 4.95 Cassar Evi özgün vaziyet planı

Yapının kütlesi, kübik ve yalındır. Bina yan hollü plan şemasına sahiptir. Özgün yapıda, zemin kat mekân kurgusu L formulu dağılım holü çevresinde gelişmiştir. Zemin katta dört oda, mutfak, banyo ve çamaşırlık yer almıştır. Ayrıca mutfaktan ara kata merdivenle erişim sağlanmıştır. Ara katta da bir oda konumlanmıştır.

Özgün yapıya ait mekân organizasyonları incelendiğinde yapının girişinde bulunan hol üzerinde oda 1, oda 2, yapı giriş holü, oda 3, oda 4 ve mutfak vardır. Mutfaktan da ara kat, banyo ve çamaşırlığa erişim sağlanmıştır. Ayrıca holden de bahçeye geçiş vardır (Şekil 4.96).

Şekil 4.96 Cassar Evi özgün plan şeması

Konutun mekânsal kullanım derinliği ele alındığında; 119 sokağa yüz veren kısım ortak/ özel alan 124 sokağa yüz veren kısım ise ortak alandır (Şekil 4.97).

Şekil 4.97 Cassar Evi özgün mekânsal kullanım derinliği

Binanın parsel dışarısına yüz veren cepheleri asimetriktir. Yapının 119 sokağa yüz veren kısmında yapı içerisine direkt girişi sağlayan ana giriş kapısı vardır ve iki basamakla konuta erişim sağlanmıştır. Giriş kapısının kuzeybatısında üç adet, güneydoğusunda ise iki adet pencere yer almıştır. Yapının 119 sokağa yüz veren kısmının parsel içerisine bakan cephesinde altı adet pencere bir adet kapı konumlanmıştır. Üç adet pencere, kapının güneydoğusunda diğer üç adet pencere ise kapının kuzeybatısında yer almıştır (Şekil 4.98a). Yapının 124 sokağa yüz veren kısmında pencere boşluğu yoktur. Konutun 124 sokağa yüz veren kısmının özgün cephesinde beş adet pencere yer almıştır (Şekil 4.98b).Yapının özgün cephesinde taş söveler, venedik panjurlar, ahşap doğramalar ve giyotin pencereler yer almıştır.

(a)

(b)

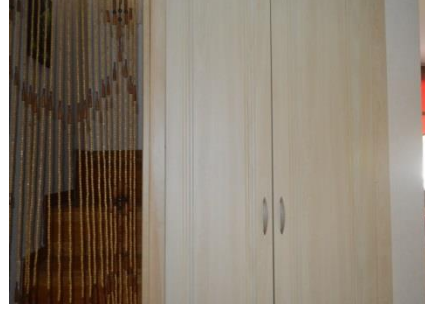
Şekil 4.98 119 sokağa yüz veren kısım (a), 124 sokağa yüz veren kısım (b)

Sade hatlar barındıran yapı iç mekânı irdelendiğinde; özgün yapıda herhangi bir kartonpiyer veya tavan göbeği yoktur. Odaların tamamının tavan ve döşemesi ahşaptır. Hol ve servis mekânlarının tavanı alçı, boya döşemesi ise karosimandır (1. Derece kaynak-fiziksel veri).

119 sokağa yüz veren kısımda yer alan odaların tamamı hem kapı hem de pencereyle hole açılmıştır. 124 sokağa yüz veren yapı kısmının mutfağında kuyu ve ocak vardır. Kuyu, özgün yapıda hem mutfak içerisinden hem de bahçeden kullanılmıştır. Ara katla zemin kat arasındaki erişimi sağlayan merdiven ‘‘L’’ formundadır ve sekiz adet rıhttan oluşmuştur (Şekil 4.100a). Özgün merdiven basamakları ve korkulukları ahşaptır. Merdivenle bahçeyi ayıran duvar üzerinde merdiveni aydınlatmak amacıyla bir pencere yer almıştır.

(a)

(b)

Şekil 4.99 Bahçede yer alan kuyu (a), merdiven ve kuyu (b)

(a)

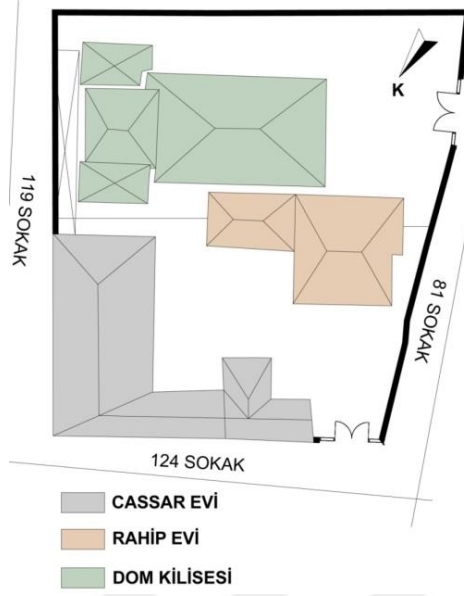

(b)

Şekil 4.100 Merdiven (a), ara katta yer alan oda (b)

Özgün yapıda servis mekânları dışında yer alan kapıların tamamı çift kanatlı ve ahşaptır. Servis mekânlarını birbirine bağlayan kapılar ahşap ve tek kanatlıdır (2. Derece kaynak-sözel veri).

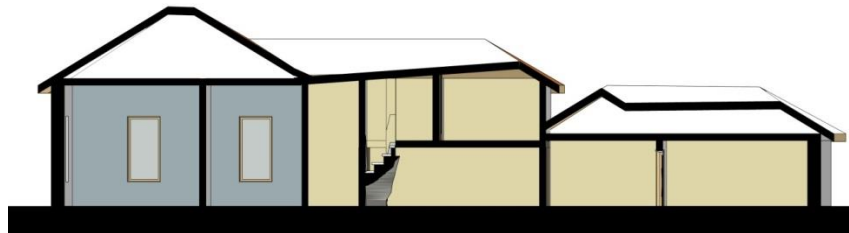
Yapının günümüzdeki durumu ve özgün durumu arasında bazı değişiklikler bulunmaktadır. Bu değişiklikler parsel, mekân organizasyonu, cephe elemanları ve iç mekânda oluşan farklılıklardır. Yapının parsel kullanımındaki en önemli değişim, kilise yapısının inşası ve takiben parselin ifrazı ile parsel sınırlarının değişmesidir. 1946 yılında rahiplerin kullanması amacıyla iki parselin ortasına yeni bir bina inşa edilmiştir (Şekil 4.101). Kilise ve rahip evinin yer aldığı yapı eklendikten sonra parsel içerisinde yürüme yolları yapılmıştır. Günümüzde girişler yine aynı kapılardan sağlanmakla birlikte 124 sokağa yüz veren giriş garaj kapısı olarak değerlendirilmektedir.

Şekil 4.101 Cassar Evi günümüz vaziyet planı

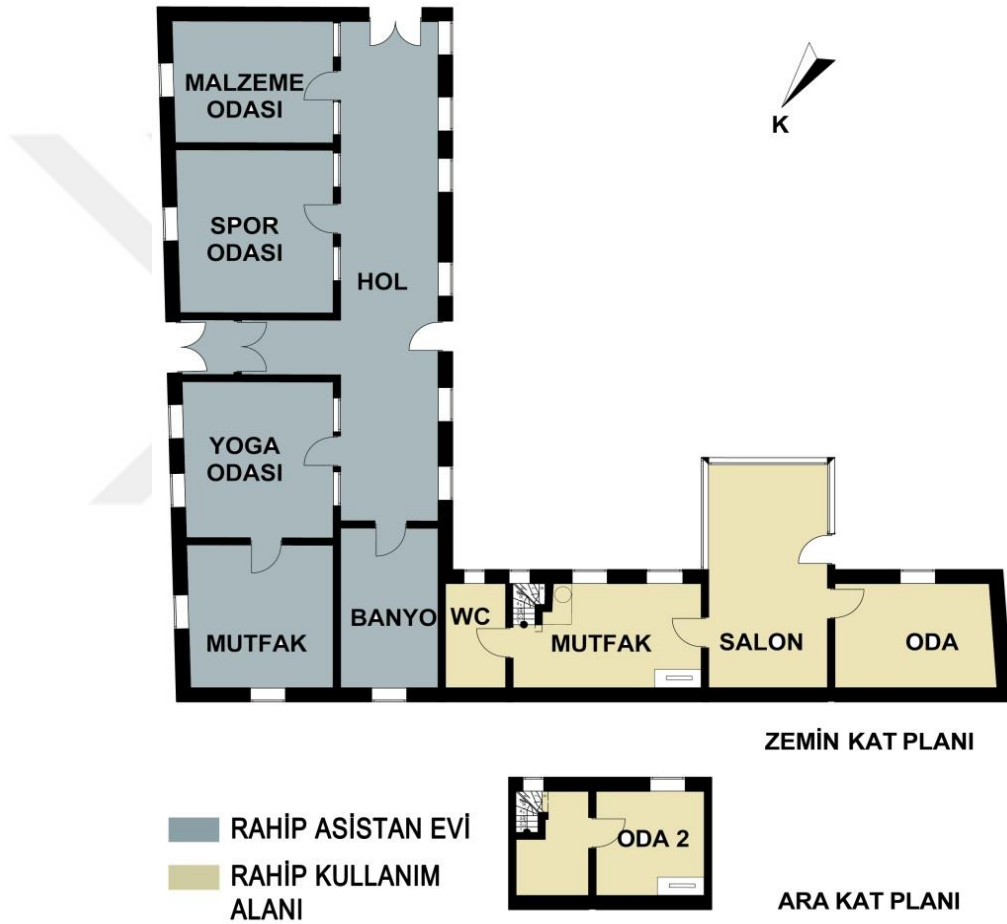
Yapı 2007 yılında bir restorasyon geçirmiştir. Restorasyon sonrası yapı ikiye bölünmüştür. Konutun 124 sokağa yüz veren kısmıyla 119 sokağa yüz veren kısmının bağlantısı kesilmiştir. Bu gelişme sonrasında yapının zemin kat planametrisi, altı oda, mutfak ve iki banyo olarak yeniden oluşturulmuştur. Ara katta herhangi bir değişim meydana gelmemiştir.

Restorasyon sonrası konut iki yapıya ayrılmıştır. 124 sokağa yüz veren kısım rahip asistanı evi olarak değerlendirilmiştir. Bu kısımda bulunan salon genişletilmiş ve ek bir mekân oluşturulmuştur. Ayrıca mutfak ve ara kat aynı işleviyle korunmuş ve çamaşırlık yatak odası olarak değerlendirilmiştir. Konutun 119 sokağa yüz veren kısmı rahibin kullanımına özel kılınmıştır. Odalar, spor odası, malzeme odası, yoga odası olarak değerlendirilmiştir. Odalardan bir tanesi (oda 4) mutfak, holün bir kısmı ise banyo olarak fonksiyon değişikliğine uğramıştır (Şekil 4.102).

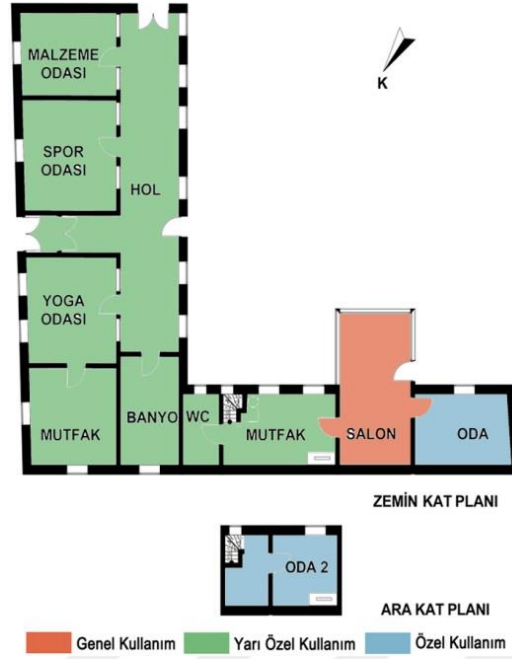
Şekil 4.102 Cassar Evi günümüz bölünmesi

Mekân organizasyonları günümüz kullanımında incelendiğinde özgün kullanımla önemli farklılıklar ortaya çıkmıştır. Özgün kullanımda oda olarak kullanılan alanlar günümüz kullanımında yoga odası, spor odası, malzeme odası ve mutfak olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca özgün kullanımında servis alanlarını (mutfak, banyo ve çamaşırlık) bulunduran kısmın mekân organizasyonları değiştirilerek (mutfak dışında) banyo salona çamaşırlık yatak odasına holün bir kısmı ise banyoya dönüştürülmüştür (Şekil 4.103).

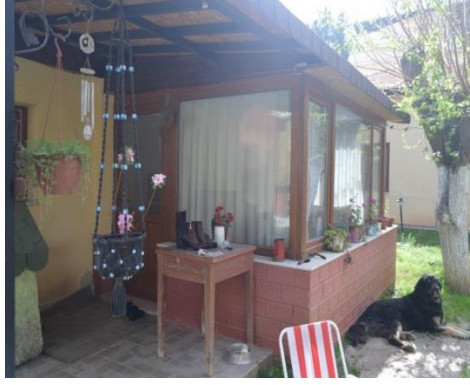
Şekil 4.103 Cassar Evi restorasyon sonrası kullanımı

Konutun mekânsal kullanım derinliği ele alındığında; restorasyon sonrasındaki yapı kesit olarak incelendiğinde 119 sokağa yüz veren kısım ortak alan, 124 sokağa yüz veren kısım ise özel alan konumundadır (Şekil 4.104).

Şekil 4.104 Cassar Evi günümüz mekânsal kullanım derinliği

Konutun restorasyonu sonrasında özgün yapıyla günümüzdeki yapının cephesinde bir takım değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişikliklerden bir tanesi, cephede görülen değişiklik yeni kullanımda salon olarak adlandırılan mekâna yapılan ektir. Bu ek sonucunda rahip asistanı kullanım alanı olarak değerlendirilen kısmın iç bahçeye bakan cephesinin dolu-boş oranı değiştirilmiştir (Şekil 4.105a). Günümüzde rahip kullanım alanı olarak değerlendirilen kısmın iç bahçeye bakan cephesine saçak eklenmiştir (Şekil 4.105b). Ayrıca günümüzde mutfak olarak kullanılan mekânın özgün pencereleri zemin seviyesindedir. Bu pencereler, mutfak bankosu eklenmesi sonucunda küçültülmüştür. Cephe elemanlarında görülen değişiklikler tüm doğramaların yerine pvc doğrama yapılmış olması ve giyotin pencerelerin yerine çift kanatlı pencerelerin tercih edilmesidir (2. Derece kaynak – sözlü veri). 2008 yılında yapılan restorasyon sonucunda yapı sıvanmış pencere söveleri kapatılmış ve venedik panjurlar kaldırılmıştır.

(a)

(b)

Şekil 4.105 Salona eklenen mekân (a), saçak (b)

Günümüzde iç mekân tavanlarında kartonpiyer ve tavan göbeği yer almamaktadır. 119 sokağa yüz veren cephede bulunan odaların, mutfak ve banyonun tavanı alçıpanıdır. Holün tavanı ise alçı, boyalıdır. Mutfak, banyo ve holün döşemesi seramiktir. Odaların döşemesi ise laminant parkettir. 124 sokağa yüz veren kısmın zemin katında yer alan mekânların tümünün tavanı alçı, boya ve döşemesi seramiktir. Ara katta yer alan odanın tavanı ve döşemesi ahşaptır. Ayrıca günümüzde mutfak içerisinde yer alan kuyunun bulunduğu alan bir dolapla çevrilmiştir.

Yapıda yer alan hiçbir iç kapı özgün değildir. Hol ile yapı girişi ve hol ile parselin güneydoğusunda yer alan bahçe arasındaki geçişi sağlayan kapı çift kanatlıdır. Bunun dışında yer alan kapıların tamamı tek kanatlıdır.

4.7.1 Yapının Sahip Olduğu Değerlerin Sürekliliği

Yapının kullanım sürecinde kütle ve plan kurgusunun değiştiği gözlenmektedir. Buna ek olarak konutta kullanımını yitiren mekânlar bulunmaktadır. Konutun yapısal bütünlüğü korunmuş ancak, yapının özgün parseli ifraz olmuştur.

4.7.1.1 Somut Değerler

Cassar Evi, binanın parsel içi konumlanması, yapım tekniği, bulunduğu alanla uyum içerisindeki durumuyla mimari bir değer oluşturmaktadır. Yapı inşa edildiği dönemin mimari dilini ve kültürünü yansıttığı için belge değeri taşımaktadır. Konutun tek katlı yan hollü planametrisi ve kiliseyle aynı bahçede yer alması yapıya enderlik değeri katmaktadır. Somut değerler zaman-yapı ikileminde incelendiğinde konutun sahip olduğu mimari değer, belge değeri ve enderlik değeri konusunda süreklilik teşkil ettiği görülmektedir.

4.7.1.2 Somut Olmayan Değerler

Somut olmayan değerler kapsamında gözlenen değerler; nostalji ve bellek, aidiyet ve etki değeridir. Yapıyla ilgili olarak bu değerler yapının son kullanıcısı olan Özlem Harmanlı'nın görüşleri doğrultusunda belirlenmiştir.

Özlem Harmanlı'nın aktarımları doğrultusunda nostalji ve bellek değerini oluşturan unsurlar sıralanmaktadır. Yapının restorasyonu Harmanlı'nın belleğinde önemli bir yer tutmaktadır. Özlem Harmanlı, yapının restorasyonunda bilfiil çalışmış ve emek vermiştir. Kullanıcıda önemli yer tutan bir başka olay kilise cemaatiyle birlikte evinin bahçesini paylaşması, bayramlardaki yemekler ve ayin günlerindeki çay sohbetleridir. Ayrıca Özlem Harmanlı burada üzücü olaylara da şahit olmuştur. Örneğin kiliseye yapılan vandal saldırılar dokuz kez konuta yönelik de olmuştur. Bu anlatılar doğrultusunda konuta ait yaşanmışlıkların sürdürüldüğü ve nostalji ve bellek değerinin süreklilik sağladığı görülmektedir.

Somut olmayan değerler kapsamında işlenen unsurlardan bir diğeri aidiyettir. Yapının kullanıcısı olan Cassar Ailesi uzun yıllar yapıyı sahiplenmiştir. Cassar Ailesi'nin son kullanıcısı Raymond Cassar vefat ettikten sonra yapı kilise tarafından kullanılmıştır. Konut, rahip asistanı Emine Kalaycı tarafından iki yıl kullanılmıştır. 2008 yılında tamamlanan restorasyon sonrası yapının son kullanıcısı olan Özlem Harmanlı eve yerleşmiştir. Özlem Harmanlı yapıyı sahiplenmiş ve kendine yönelik

bir yaşam alanı haline getirmiştir. 2016 yılı yazında konuttan taşınacak olan kullanıcı “buradan ayrılmak içime dert tüm kötülük ve iyilikleri burada bırakarak gidiyorum ama burayı çok özleyeceğim ve her hafta buraya gelmeye çalışacağım” diyerek konutun kendisi için ne kadar özel bir yeri olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Özlem Harmanlı yoga eğitmeni olduğu için yapıyla arasında tinsel bir bağ bulunduğunu da ifade etmektedir. Son olarak 2005 yılında vefat eden Raymond Cassar’ın akrabaları bazı dönemlerde hala yapıyı ziyaret etmektedirler. Son kullanıcısının konuta ait tutumu ve Cassar Ailesi bireylerinin hala konutu ziyaret ediyor olması yapının aidiyet değerinin süreklilik sağladığının göstergesi durumundadır.

Somut olmayan değerler kapsamında işlenen unsurlardan sonuncusu etki değeridir. Konut eski parsel özelliklerine sahip olmamasıyla birlikte yapı-bahçe etkisini büyük oranda kaybetmiştir. Yapı, kilisenin bahçesinde olması ve çevre tarafından kilisenin bir parçası olarak görülmesi nedeniyle çevre-etki değeri özelliğini korumaktadır. Özlem Harmanlı’ya göre yapı hem kiliseyle aynı bahçeyi paylaşması hem de kendi yoga çalışmaları sayesinde huzur veren bir alan niteliğindedir. Çevredeki esnaf ve cemaat iç huzuru bulmak için kimi zaman konuta gelip burada zaman geçirmektedir. Ayrıca yapının cephe-etki değeri cephe elemanlarının değiştirilmesi nedeniyle etkisini kaybetmiştir. Konutun iç mekânlarındaki değişim ve günümüz malzeme özellikleriyle yeniden inşa edilmesi yapının etki değerine zarar vermiştir. Binanın iç mekânın ve mekân organizasyonlarının korunmaması yapının etki değerini olumsuz yönde etkilemektedir, yapının etki değeri konusunda süreklilik sağlamadığı görülmektedir.

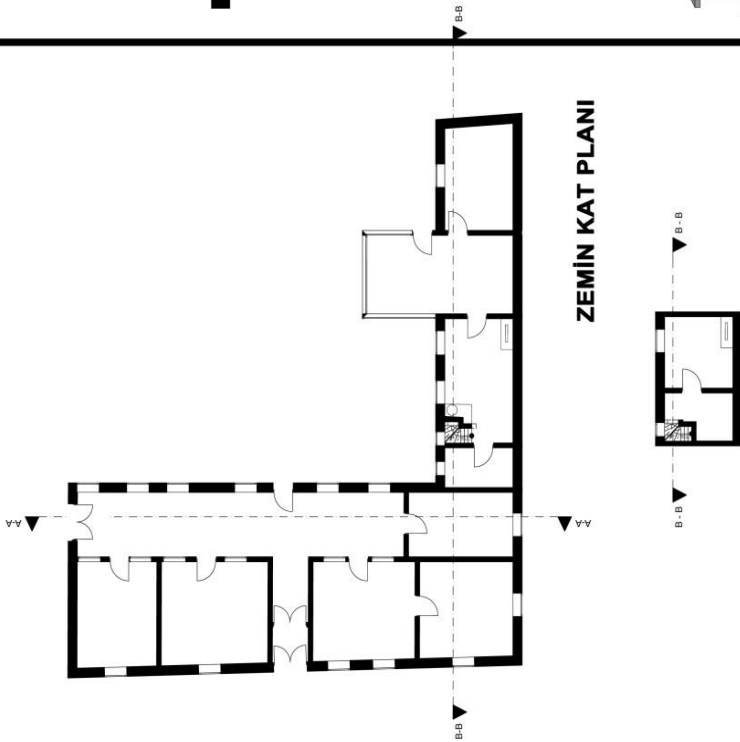
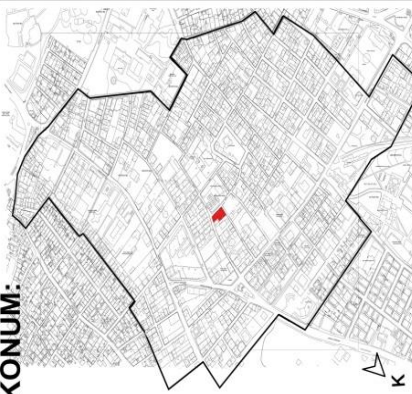
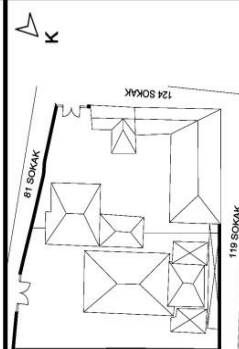
4.7.1.3 Mekânın Ruhu

Tespit edilen bir diğer değer mekânın ruhuna katkı koyan unsurlardır. Mekânın ruhu öncelikle yapının hala konut kullanımında olması sebebiyle zarar görmemiştir. Yapıya ve parsele ek ve niteliksiz yapıların inşa edilmesi ve yapının birimlere ayrılması mekânın ruhunu olumsuz yönde etkilemiştir. Konutun kilisenin yanında yer alması ve yoga eğitmeni biri tarafından kullanılması yapıda tinsel bazı etkenlerin yaşanması ve hissedilmesine neden olmuştur. Özlem Harmanlı yapının

restorasyonundan önce yapının kendisine çok kasvetli geldiğini ve restorasyon sonrasında kendisinin bu duyguları yenmek amacıyla bazı çalışmalar yaptığını ifade etmektedir. Özellikle kendi özel alanı olarak kullandığı kısımla ortak kısım arasında bu anlamda önemli bir fark olduğunu, yoğun olarak çalıştığı kendi yaşam alanında artık bu gibi duyguları hissetmediğinden bahsetmektedir. Cassar Evi'nin geçirdiği değişimler mekânın ruhu paradigmasını olumsuz yönde etkilemiş ve süreklilik kazanmasına engel olmuştur.

Tablo 4.29 Cassar Evi yapı künyesi ve mevcut mimari kurgu-1

YAPIADI: CASSAR EVİ		MİMARİ ÇİZİMLER	
ADA: 116	PARSEL: 1		
KONUM:			
		PARSEL KURGUSU 	
İNŞA TARİHİ: 1870'ler		KULLANICI BİLGİLERİ: Cassar Ailesi (187?-2005) Emine Kalaycı (2005- 2007) Özlem Harmanlı (2008-2016)	

Tablo 4.30 Cassar Evi mevcut mimari kurgu-2

Tablo 4.32 Cassar Evi kültürel değerler

SOMUT OLMAYAN DEĞERLER				
SOMUT DEĞERLER	ANI DEĞERİ	ETKİ DEĞERİ	AİDİYET	MEKANIN RUHU
-Belge Değeri: Yapı bulunduğu dönemin mimari,yaşan,matzeme,teknoloji ve strüktür özelliklerini yansıttığı için belge özelliği taşımaktadır. Mimari Değer: Yapı yer aldığı çevreye uyumu,malzeme,işçilik ve bulunduğu alan içinde yer almasıyla mimari değere sahiptir. Enderlik Değeri: -Yapı kiliseyle aynı bahçeyi paylaşması ama kiliseden ayrı bir konut durumunda olduğu için alandaki yapılardan farklılaşmakta ve enderlik değerine sahip olmaktadır. -Konut tek katlı ve yan hollü planametrisiyle enderlik değerine sahiptir.	-Konut Cassar Ailesi'ne ait ve günümüzde kilise tarafından kullanılmaktadır. -Yapı kilise kullanımına geçtikten sonra uzun süre Özlem Harmanlı tarafından kullanılmıştır. Yapının son kullanıcısı durumunda bulunan Özlem Harmanlı,yapının restorasyonunda da görev almış kendi tabiriyle yapının her noktasında kendisinin izi emeği ve alintileri vardır. - Özlem Harmanlı özellikle bahçede kilise cemaatiyle olan çay sohbetleri ve yemekleri önemli anılar olarak aktarmaktadır.	-Konut özgün parsel özelliklerine sahip değildir, fakat yapı-bahçe etkisi günümüzde de etkisini göstermektedir. -Yapının ceph-e-tki değeri cephe elemanlarının değiştirilmesi nedeniyle etkisini kaybetmiştir. -Konutta iç mekanın ve mekan organizasyonlarının korunmaması yapının etki değerini olumsuz yönde etkilemektedir. -Yapının kiliseyle aynı bahçede yer alması yapının kiliseye ait olduğu fikrini uyandırmakta bu da yapının konut harici bir etki değerine sahip olduğunu göstermektedir.	-Yapı asıl sahibi tarafından uzun yıllar kullanılmıştır. Konutun sahibi vefat ettikten sonra bile konut sahibinin akrabaları yapıyı ziyaret etmeye devam etmiştir. -Özellikle yapının kiliseyle aynı bahçe içerisinde yer alması yapının cemat tarafından da sahiplenilmesi nedeniyle aidiyet değerine olumlu bir etki yapmıştır. -Yapı son kullanıcısı olan Özlem Harmanlı kendisini yapıya ait hissetmektedir ve evlenip buradan taşınacağı için kendi deyimiyle bu durumu "çocuğunu bırakıp gitmek gibi" görmektedir. -Aynı zamanda yoga eğitmeni olan Özlem Harmanlıyapıyla fiziksel olarak kurduğu bağın yanı sıra fînsel bir bağ kurduğunu da ifade etmektedir.	-Yapıya ve parsel ek ve niteliksiz yapıların inşa edilmesi ve yapının birimlere ayrılması mekanın ruhunu olumsuz yönde etkilemiştir. -Yapının kilisenin yanında yer alması ve yoga eğitmeni biri tarafından kullanılması yapıda fiziküstü bazı etkilerin yaşanması ve hissedilmesine neden olmuştur. -Özlem Harmanlı, yapının restorasyonundan önce yapının kendisine çok kasvetli geldiğini ve restorasyon sonrasında kendisinin bu duyguları yenmek amacıyla bazı çalışmalar yaptığını ifade etmektedir. -Özellikle kendi özel alanı olarak kullandığı kısımla ortak kısım arasında bu anlamda önemli bir fark olduğunu yoğun olarak çalıştığı kendi yaşam alanında artık bu gibi duyguları hissetmediğinden bahsetmektedir.

4.8 Sponza Evi

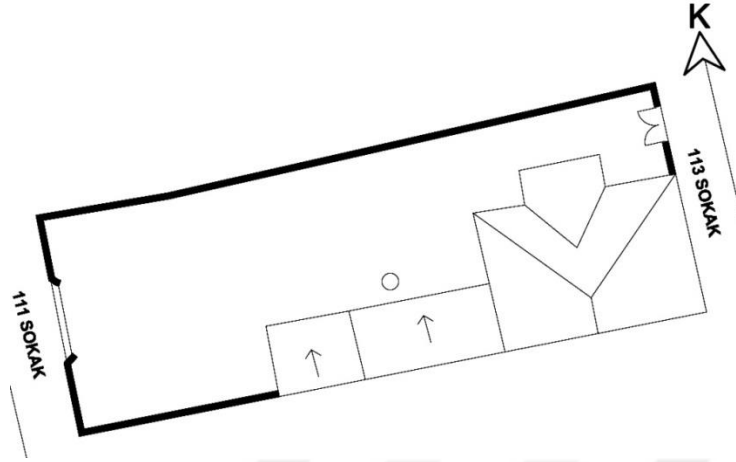
Sponza Evi, çalışma alanının kuzey batısında, 113. Sokak üzerinde bulunmaktadır. Konut, ‘‘Cumbalı Konut Tipi’’ olarak sınıflandırılmaktadır. Yapı, 102 ada 3 parselde konumlanmaktadır. Sponza Evi’nin alandaki diğer konutlar gibi 19.yy’nin son çeyreğinde inşa edildiği düşünülmektedir. Yapının ilk sahibi bilinmemekle birlikte, konut 1870’lerde Levanten bir aile tarafından inşa edilmiştir (Akkurt,2004). Yapı, İstiklal Savaşı’ndan sonra Miralay Osman Köktürk’e verilmiştir (Erpi,1987). Daha sonra yapıyı Osman Köktürk’ün kızları Nuriye ve Nezahat Köktürk kullanmıştır. Konut, 2000 yılında Mario Sponza tarafından satın alınmıştır. Mario Sponza binada restorasyon yaptırdıktan sonra konuta yerleşmiştir ve yapının son kullanıcısıdır (Şekil 4.106). Yapıyla ilgili tarihsel, işlevsel bilgiler Mario Sponza tarafından aktarılmıştır (M. Sponza, kişisel İletişim, 23 Nisan 2016).

Şekil 4.106 Sponza Evi

Mario Sponza’nın aktarımları doğrultusunda yapının özgün parseli korunmuştur (2. Derece kaynak – sözlü veri) (Şekil 4.107). Yapıya erişim direkt olarak 113 sokak üzerinden, bahçe erişimiyle 113 sokaktan ve servis girişi için 111 sokaktan sağlanmıştır. Konutun 113 sokağa bakan bahçe kapısı yarı geçirgen özellik gösteren

ferforje bir kapıdır. 111 sokağa açılan kapı ise; masif taş duvarlarla çevrili ve sağır demir kapıdır. Yapının yer aldığı parselde kuyu yer almıştır.

Şekil 4.107 Sponza Evi özgün vaziyet planı

Yapı, kübik ve yalın bir kütleye sahiptir. Bina yan hollü plan şemasına sahiptir. Zemin kat mekân kurgusu L formlu dağılım holü çevresinde gelişmiştir. Zemin kat; rüzgârlık, hol, yemek odası, salon, servis holü, mutfak, çamaşırlık ve banyodan oluşmuştur. Birinci kat incelendiğinde merdivenden çıkılan bir orta hol ve bu hole açılan beş adet oda konumlanmıştır. Ayrıca merdivenin sahanlığından girilen ara katta da bir oda ve bir banyo yer almıştır. Yapı kütlesi kullanım sürecinde herhangi bir değişim geçirmemiştir.

Konuta ait özgün mekân organizasyonları incelendiğinde, ana girişten erişim alan hole sırasıyla rüzgârlık, salon, yemek odası ve servis holü açılmıştır, servis holü üzerinden de mutfaka, çamaşırlığa, banyoya ve bahçeye erişim sağlanmıştır. Ayrıca üst katla iletişimi sağlayan merdivene ve bahçe terasına da yine holden ulaşım sağlanmıştır. “U” formuna sahip ve yirmi dört rıhtlı merdiven katlar arasındaki erişimi sağlamıştır. Merdivenin sahanlığında ara kat yer almıştır. Birinci kat dağılımı orta hol üzerinden kurgulanmıştır. Orta holün kuzey tarafında bir oda, doğu tarafında iki adet oda ve batı tarafında iki adet oda konumlanmıştır. Orta holün batı tarafındaki iki oda arasında geçiş vardır (Şekil 4.108).

Şekil 4.108 Sponza Evi özgün plan şeması

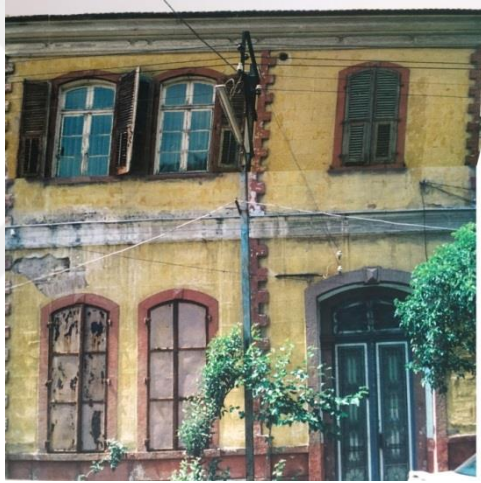
Konutun mekânsal kullanım derinliği ele alındığında; zemin kat ortak/yarı özel alan, ara kat yarı özel alan ve birinci kat özel alan olarak değerlendirilmiştir (Şekil 4.109).

Şekil 4.109 Sponza Evi özgün mekânsal kullanım derinliği

Binanın cephe kurgusunda asimetrik bir düzen görülmektedir. Konutun özgün cephe özellikleri incelendiğinde; batı cephesinin zemin katında yapı ana giriş kapısı yer almıştır (Şekil 110a). Konuta üç rıhtla erişim sağlanmıştır. Giriş kapısının güney tarafında iki adet pencere konumlanmış, bu iki pencerenin hemen üst katında iki adet pencere daha yer almıştır. Batı cephesinde bulunan pencereler kemerlidir ve taş sövelerle çevrilmiştir. Zemin kat pencerelerinin önünde demir kepenkler, birinci kattaki pencerelerin önünde ise venedik panjurlar yer almıştır. Katlar arasında süs elemanı olarak alçı plaster kat silmesi vardır. Ayrıca cephenin köşelerinde kenar taşları yer almıştır. Konutun doğu cephesinde zemin katta iki adet, birinci katta ise üç adet pencere konumlanmıştır (Şekil 110b). Cephenin kuzey kısmında yer alan kapalı konsolun altında teras yer almıştır. Batı cephesinde bulunan pencereler kemerlidir ve taş sövelerle çevrilmiştir. Zemin kat pencerelerinin önünde demir kepenkler, birinci kattaki pencerelerin önünde ise venedik panjurlar yer almıştır. Katlar arasında alçı plaster kat silmesi süs elemanı olarak kullanılmıştır. Yapının güney cephesi iki farklı bölüm olarak kurgulanmıştır. İlk bölüm ana yapının yer aldığı kısım, diğer bölüm ise servis mekânlarının yer aldığı kısımdır. Ana yapının yer aldığı kısımda zemin katta iki adet pencere ve bu pencerelerin arasında terasa erişimi sağlayan bir kapı yer almıştır. Birinci katta, zemin katta terasa erişimi sağlayan kapının ve cephenin doğusunda yer alan pencerenin üzerinde birer adet pencere konumlanmıştır. Terasın

üzerinde yer alan kapalı konsolun çatısı alınlıklıdır. Konsol, iki adet düşey elemanla terasa bağlanmıştır. Cephe neo klasik bir görünüme sahiptir. Güney cephesinin bu kısmında bulunan pencereler kemerlidir ve taş sövelerle çevrilidir. Zemin kat pencere ve kapılarının önünde demir kepenkler, birinci kattaki pencerelerin önünde ise venedik panjurlar yer almıştır. Katlar arasında alçı plaster kat silmesi süs elemanı olarak kullanılmıştır. Cephenin servis mekânlarının yer aldığı ikinci kısmının zemin katında üç adet kapı ve üç adet pencere yer almıştır. Birinci katta ise üç adet pencere konumlanmıştır ve taş sövelerle çevrilidir. Zemin kat pencere ve kapılarının önünde demir kepenkler, birinci kattaki pencerelerin önünde ise venedik panjurlar yer almıştır. Ayrıca cephenin bu kısmının önünde servis mekânlarıyla bahçeyi birleştiren bir teras vardır. Konutun kuzey cephesi sağırdır ve herhangi bir açıklık yoktur.

(a)

(b)

Şekil 4.110 Özgün batı cephesi (a), özgün doğu cephesi (b)

Sade hatlar barındıran özgün yapı iç mekânı irdelendiğinde; zemin katta hol, yemek odası ve salonun tavanında sade tavan göbeği ve kartonpiyerler yer almıştır. Tavan göbekleri mender desenleri içerisinde kangir yapraklarından oluşmuştur (Şekil 4.111a). Ayrıca yemek odasında mermer bir şömine vardır (Şekil 4.111b). Zemin katta yer alan salon ve yemek odasının tavanı alçı, boya, döşemesi ahşaptır. Mutfak, çamaşırlık ve banyonun tavan alçı, boya, döşemesi karosimandır. Hol ve servis holünün tavanı alçı, boya, döşemesi mermerdir. Yapı girişinde bulunan rüzgârlığın tavanı ahşap, döşemesi mermerdir. Zemin katta holün kuzeyinde bulunan terasın döşemesi mermerdir. Servis mekânlarının önünde yer alan terasın döşemesi

karosimandır. Ara katta yer alan hol ve odanın tavanı ahşap, döşemesi ahşaptır. Ara kattaki banyonun tavanı alçı, boya, döşemesi karosimadır. Birinci kat orta holde sade bir tavan göbeği ve kartonpiyer yer almaktadır. Birinci katta yer alan diğer mekânlarda kartonpiyer ve tavan göbeği görülmemiştir. Birinci kattaki tüm mekânların tavanı alçı, boya, döşemesi ahşaptır.

Katlar arası geçişi sağlayan merdivenin tüm basamakları ve korkulukları ahşaptır. Merdivenle yemek odasını ayıran duvar üzerinde ahşap plaster yer almıştır. Merdivenin altında depo olarak kullanılan bir mekân vardır. Zemin kattaki servis holünde ‘’destençe’’ler yer almıştır (Şekil 4.112a).

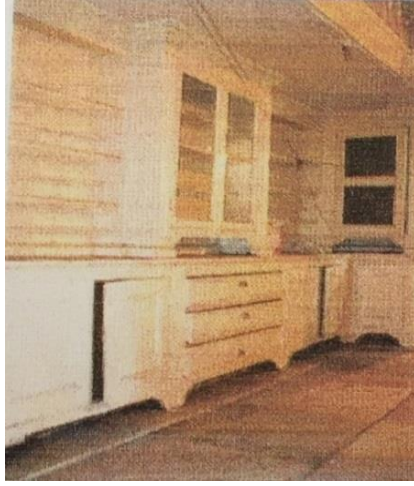
(a)

(b)

Şekil 4.111 Orta göbek (a), mermer şömine (b)

Salonla hol arası geçişi sağlayan kapı çift kanatlı cam ve ahşap bir kapıdır. Yemek odasıyla hol arasındaki iletişimi sağlayan kapı 4 kanatlı, kemerli, cam ve ahşap bir kapıdır (Şekil 4.112b) Ara kat ve birinci katta yer alan tüm özgün iç kapılar ahşap, tek kanatlıdır.

(a)

(b)

Şekil 4.112 Destençe (a), yemek odası kapısı (b)

Yapının ikinci kullanıcısı olan Osman Köktürk dönemindeki durumu ve özgün durumu arasında bazı değişiklikler vardır. Bu değişiklikler mekân organizasyonu, cephe ve iç mekânda oluşan farklılıklardır. Bu dönemde konutta meydana gelen en önemli değişiklik Osman Köktürk vefat ettikten sonra kızları Nuriye ve Nezahat Köktürk tarafından yapının bir kısmının kiraya verilmesidir. Yapının güney cephesinde betonarme bir merdiven yapılmıştır. Bu merdiven, yapının üst kat ve alt kat kullanımlarını ayırmak için inşa edilmiştir. Yapının zemin katını Nuriye ve Nezahat Köktürk, ara kat ve birinci katını kiracı olarak Gazeteci Aydın Öktem kullanmıştır. Yapının iç kısmında yer alan merdiven zemin katta duvar örülerek kapatılmıştır.

Şekil 4.113 Sponza Evi'nin Köktürk Ailesi dönemindeki plan şeması

Mekân organizasyonları, yapının bölünmesiyle birlikte özgün kullanımla farklılık göstermiştir. Zemin katta görülen farklılıklar merdivenin kapatılması, salonun oda ve yemek odasının salon olarak kullanılmasıdır (1. Derece kaynak – fiziksel veri). Ara katta görülen farklılık özgün kullanımında hizmetçi odası olan mekânın mutfak olarak işlevlendirilmesidir. Ayrıca, birinci katta orta holün doğusunda yer alan iki oda salon olarak kullanılmıştır (Şekil 4.113).

Bu dönemde, konutun mekânsal kullanım derinliği ele alındığında; zemin kat ortak/yarı özel alan, ara kat yarı özel alan ve birinci kat genel ve özel alan olarak değerlendirilmiştir (Şekil 4.114).

Şekil 4.114 Sponza Evi'nin Köktürk Ailesi dönemindeki mekânsal kullanım derinliği

Bu dönemde merdivenin konumlandırılmasıyla güney cephesinde de farklılık görülmüştür (Şekil 4.115). Güney cephesinde servis birimlerinin yer aldığı kısmın birinci katında yer alan pencere kapıya dönüştürülmüş ve bu katın dışarıdan girişi bu şekilde sağlanmıştır. Ayrıca merdiven zemin katta yer alan bir pencereyi kapatmıştır. Cephe elemanlarında herhangi bir değişiklik görülmezken zemin katta yer alan pencere ve demir kepengin arasına demir korkuluklar yapılmıştır (2. Derece kaynak – sözlü veri).

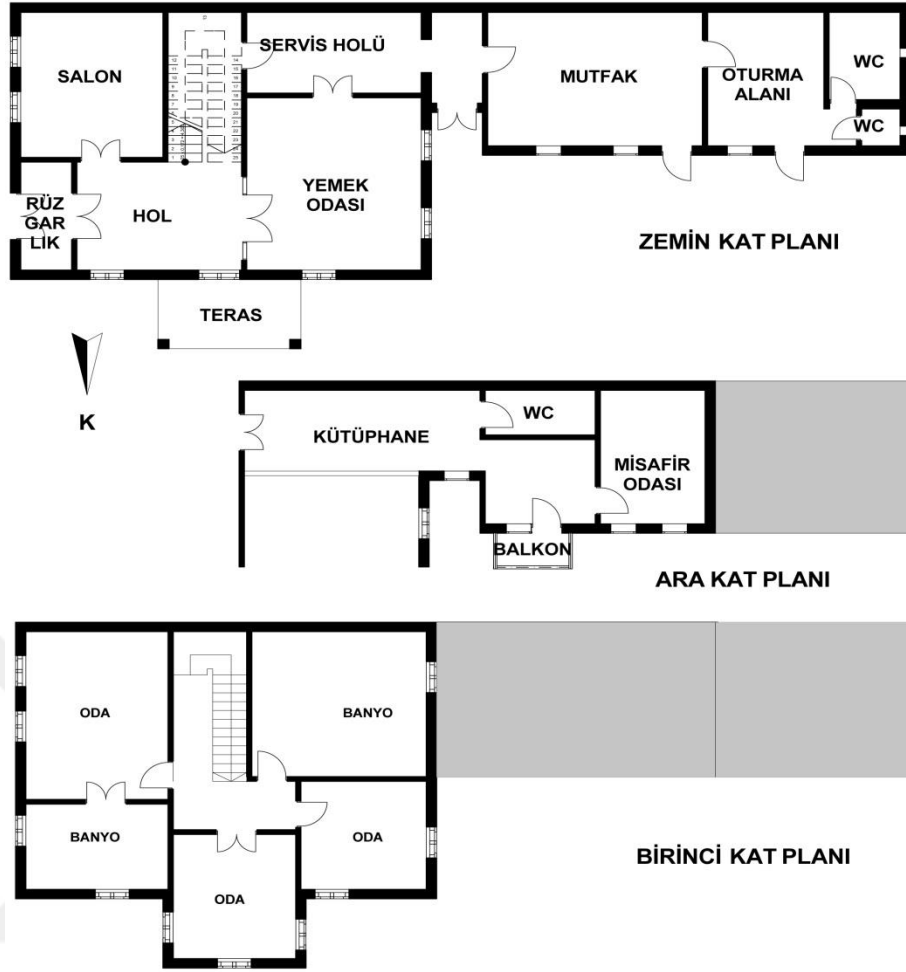
İç mekânında görülen en önemli değişiklik zemin kattaki merdiven çıkışının kapatılmış olmasıdır. Ara katta yer alan mutfak mekânının döşemesi seramik olarak değiştirilmiştir. Bu gelişmeler dışında iç mekânda başka bir değişiklik meydana gelmemiştir.

Şekil 4.115 Dış mekâna eklenen merdiven

Konut son durumuna Mario Sponza tarafından satın alındıktan sonraki restorasyonla kavuşmuştur. Restorasyon yapının özgün hali referans alınarak yapılmıştır. Restorasyon sonrası yapının özgün haliyle yeni yapı arasında bir takım farklılıklar vardır. Bunlar; mekân organizasyonu, cephe elemanları ve iç mekânda oluşan farklılıklardır.

Restorasyon sonrasındaki mekân organizasyonları şu şekildedir: Zemin katta ana yapıda bulunan rüzgârlık, hol, salon, yemek odası, servis holü, mutfak ve banyo korunmuştur. Mutfak olarak kullanılan iki mekân arasındaki duvar kaldırılmıştır. Çamaşırılık kısmı yerine mutfağın devamı olarak tasarlanan bir oturma alanı eklenmiştir. Ara katta yer alan hizmetçi odası misafir odasına ve hol de kütüphaneye dönüştürülmüştür. Ara katta yer alan ve bir önceki dönemde eklenen merdivenin sahanlığı balkon olarak değerlendirilmiştir. Birinci katta orta holün güney batısında yer alan oda banyo olarak işlevlendirilmiştir. Ayrıca, orta holün kuzey batısında bulunan odaya da banyo işlevi verilmiş, hole açılan kapısı iptal edilmiş ve mekân geçişi mahalın güneyinde bulunan odadan verilmiştir (Şekil 4.116).

Şekil 4.116 Sponza Evi günümüz plan şeması

Günümüzde konutun mekânsal kullanım derinliği ele alındığında; zemin kat ortak/yarı özel alan, ara kat yarı özel alan ve birinci kat genel ve özel alan olarak değerlendirilmektedir (Şekil 4.117).

Şekil 4.117 Sponza Evi günümüz mekânsal kullanım derinliği

Yapının restorasyonunda dış mekâna eklenen ve güney cephesinde yer alan betonarme merdiven kaldırılmıştır. Konutun özgün cephesine göre görülen tek değişiklik; bir önceki dönemde yapının güney cephesine eklenen merdiven terasının balkona dönüştürülmesidir (Şekil 4.118a). Bunun haricinde restorasyon çalışmasında pencereler ve venedik panjurlar yenilenmiş, cephenin, demir kepeklerin, taş sövelerin, kat silmelerinin ve kenar taşlarının temizliği yapılmıştır. Cephe aslına uygun olarak sıvanmıştır.

(a)

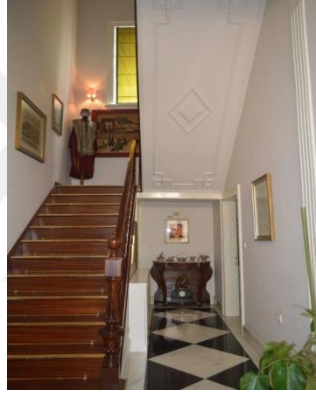

(b)

Şekil 4.118 Günümüzde balkon olarak kullanılan alan (a), nişe dönüştürülen pencere (b)

İç mekânda özgün yapıya göre bir takım farklılıklar görülmektedir. Restorasyon sonrasında dış merdivenin kaldırılmasıyla içerde yer alan özgün merdivenin

önündeki duvar yıkılmıştır (Şekil 4.119a). Böylelikle günümüzde de yapının özgününde olduğu gibi yine katlar arasındaki iletişimi yapının içerisinde yer alan merdiven sağlamıştır. Zemin katta yer alan yemek odasının kuzeyindeki pencere kapatılarak nişe dönüştürülmüştür (Şekil 4.118b). Zemin kat holünün kuzeyinde yer alan terasın döşemesi Rodos mozaïği yapılmıştır (Şekil 4.119b). Yapılan bu değişiklik cepheyi etkilememektedir. Ayrıca zemin katta yer alan mutfak, oturma alanı ve ıslak mekân kısımlarının döşemesi seramik yapılmıştır. İki mutfak arasındaki duvar kaldırılarak büyük bir mutfak hacmi oluşturulmuştur (Şekil 4.120a). Birinci katta yer alan ve sonradan banyoya dönüştürülen odaların döşemesi seramik yapılmıştır. Yapıda yer alan diğer döşemeler restorasyon çalışmasında aslına uygun olarak değiştirilmiştir.

(a)

(b)

Şekil 4.119 Günümüzde merdiven (a), rodos mozaïği (b)

(a)

(b)

Şekil 4.120 Günümüzde mutfak (a), yenilenen destençe (b)

4.8.1. Yapının Sahip Olduğu Değerlerin Sürekliliği

Yapının kullanım sürecinde kütle ve plan kurgusunun değişmediği gözlenmektedir. Bununla birlikte konutta kullanımını değişen mekânlar bulunmaktadır. Konutun yapısal bütünlüğü ve özgün parseli korunmuştur.

4.8.1.1 Somut Değerler

Sponza Evi, binanın parsel içi konumlanışı, yapım tekniği, bulunduğu alanla uyum içerisindeki durumuyla mimari bir değer oluşturmaktadır. Yapı inşa edildiği dönemin mimari dilini, kültürünü, inşaat malzeme ve tekniğini ve zanaat özelliklerini yansıttığı için belge değeri taşımaktadır. Ayrıca konutun güney cephesinde yer alan konsol yapıya enderlik değeri yüklemektedir. Somut değerler zaman-yapı ikileminde incelendiğinde konutun sahip olduğu belge değeri, mimari değer ve enderlik değeri konusunda süreklilik teşkil ettiği görülmektedir.

4.8.1.2 Somut Olmayan Değerler

Somut olmayan değerler kapsamında gözlenen değerler; nostalji ve bellek, aidiyet ve etki değeridir. Yapıyla ilgili olarak bu değerler Sponza Aile bireylerinin görüşleri doğrultusunda belirlenmiştir.

Aile bireylerinin aktarımları nostalji ve bellek değerini oluşturan unsurlar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Yapının son kullanıcısı olan Mario Sponza yapıda yaklaşık 16 yıldır yaşadığını ve bu süreç içerisinde kendisi için anı değerine sahip önemli gelişmenin olmadığını ifade etmektedir. Mario Sponza yapıyla ilgili hatırladığı en önemli detayın yapının karşısında yer alan Şan Sinemasının olduğunu söylemektedir. Mario Sponza'nın konutla ilgili önemli bir bellek değerine sahip olmaması ve konutun daha önceki kullanıcılarının da vefat etmiş olması yapının nostalji ve bellek değerinin sürekliliğinin sağlanmamasına neden olmaktadır.

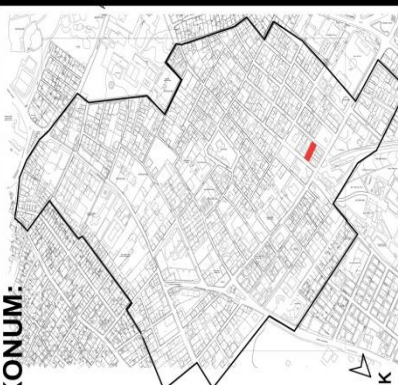
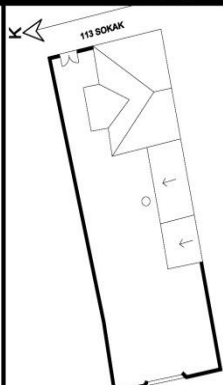
Konutun son kullanıcısı olan Mario Sponza için yapı çok fazla önem arz etmemektedir. Kendisi yapıyı “orta halli bir yapı” olarak ifade etmektedir. Mario Sponza kendisi için önemli olanın “eskinin günümüzde hak ettiği şekilde yaşatılması olduğunu ve restorasyon için yapı özelliğinin kendisi için fark etmediğini” söylemektedir. Yapının eski sahipleri de vefat ettiği için günümüzde yapı, aidiyet değerine sahip değildir.

Yapı eski parsel özelliklerine sahip olmasıyla birlikte yapı-bahçe etkisini devam ettirmektedir. Yapının günümüzdeki durumuyla özgün durumunun cephesinin aynı olması nedeniyle konut, cephe-etki değeri özelliğini korumaktadır. Binanın iç mekânlarında yapıya uygun iç mekân mobilyası kullanılması nedeniyle de konut, etki değerini devam ettirmektedir. Kapsamlı ve özgüne yönelik bir restorasyon çalışması yapılan konutun günümüzde bir Levanten aile tarafından kullanılması da etki değerine katkı yapan önemli bir unsurdur. Ayrıca yapı, 2011 Yılında İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından verilen “Tarihe Saygı Ödülü’ne” layık görülmüştür. Bu gelişme de yapının etki değeri için önemli bir özelliktir. Konutun sahip olduğu olumlu gelişmeler konutun etki değerinin sürekliliğini sağlamaktadır.

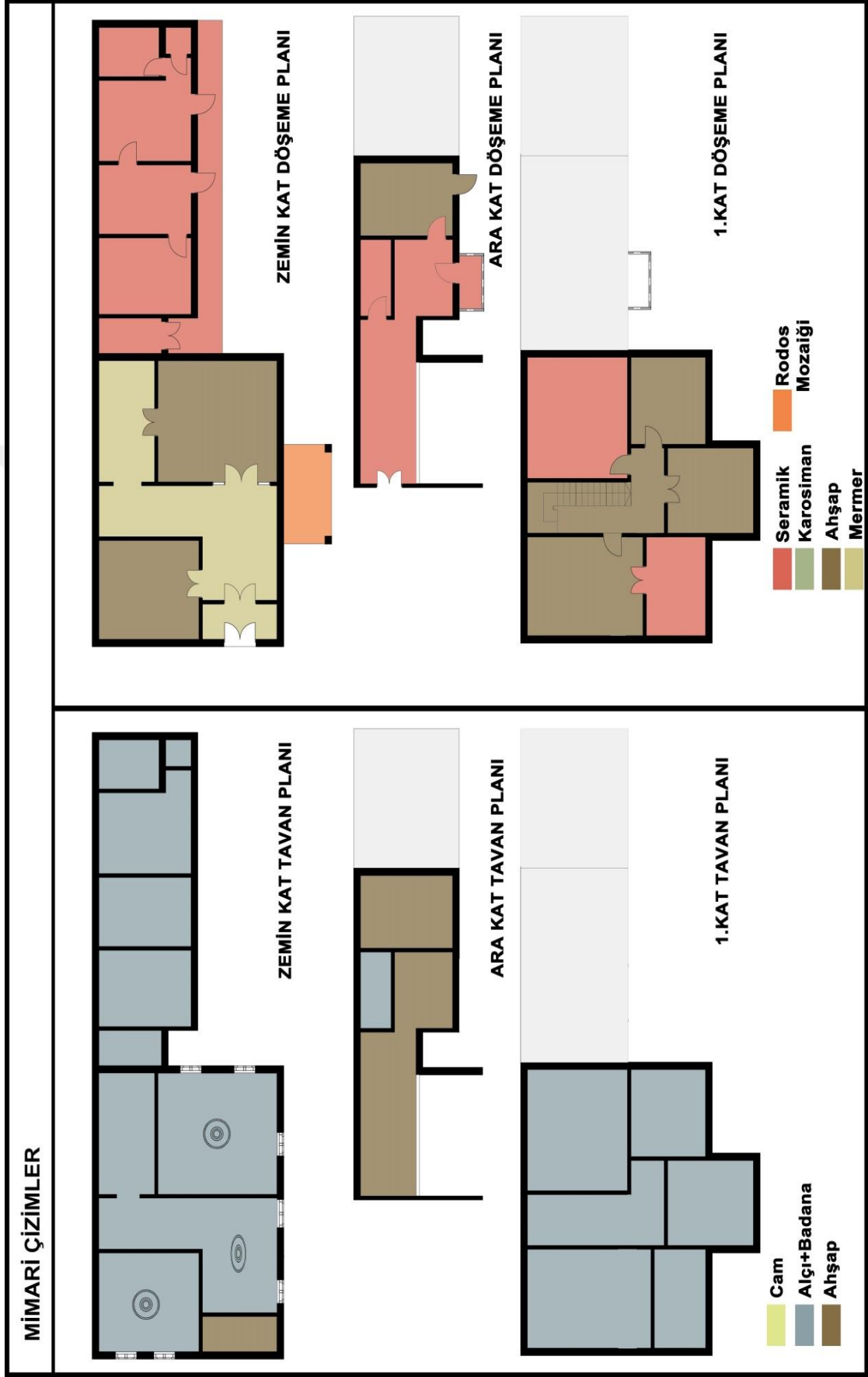
4.8.1.3 Mekânın Ruhu

Yapının sahip olduğu değerler arasında yer alan bir diğer mekânın ruhunu oluşturan özelliklerdir. Yapının hala konut kullanımında olması mekânın ruhunun sürekliliğini sağlamıştır. Özellikle yapının restorasyonunda konutun özgün halinin korunması da mekânın ruhunu olumlu etkileyen faktörlerdendir. Kullanıcının yapıya ek ve niteliksiz (ıslak mekânlar dışında) bir anlayış göstermemesi nedeniyle mekânların özellikleri korunmuştur. Konut mekânları birkaç istisna dışında işlevleriyle kullanılmaktadır. Bu durum mekânın ruhunun oluşmasına ve sürdürülmesine olumlu bir etki yapmaktadır. Kullanıcı iç mekân mobilya seçimlerinde bile özgün mimari dilin sürekliliğini sağlamaya çalışmaktadır. Bu sebeplerden dolayı konuta ait mekânın ruhu paradigması sürekliliğini sağlamaktadır.

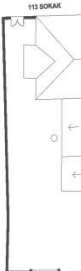
Tablo 4.33 Sponza Evi yapı künyesi ve mevcut mimari kurgu-1

YAPIADI: SPONZA EVİ		MİMARİ ÇİZİMLER	
ADA: 102 PARSEL: 3			
KONUM: 			
PARSEL KURGUSU 		İNŞA TARİHİ: 1870'ler KULLANICI BİLGİLERİ: ? (187?-1923) Köktürk Ailesi (1923-2000) Sponza Ailesi (2000-)	

Tablo 4.34 Sponza Evi mevcut mimari kurgu-2

Tablo 4.35 Sponza Evi mekansal analiz

MEKAN ANALİZİ					
YAPI-ÇEVRE İLŞ.	KÜTLE KURGUSU	MEKAN KURGUSU	MEKAN KUL. DER.	CEPHE	İÇMEKAN
 -113 sokak üzerinden yapıya ve bahçeye erişim sağlanmaktadır. -111 sokak servis girişidir. -113 sokağa yüz veren sınır demir korkuluklarla ayrılmıştır. -111 sokağa yüz veren sınır taş duvarlarla çevrilidir. -Parsel içerisinde kuyu vardır.	 -Küçük, yalındır. -B+Z+1+Ara Kat (3 kattır)	-Yapı, yan holü plan şemasına sahiptir. -Zemin kat L formundadır. -Ana giriş zemin kattan sağlanmaktadır. -Merdiven sahanlığında ara kat yer almaktadır. -Bahçeye çıkış orta hol, çamaşırılık ve mutfaktan sağlanmaktadır.	 DEĞİŞİMLER 	-Yapı, asimetrik cephe düzenindedir. -Zemin katta masif demir kenarlar, 1.katta venedik panjurlar yer almaktadır. -Köşe taşları mevcuttur. -Dış kapı demir ferforjelerdir. -Bahçeye açılan cephelerde pencere ve kapı mevcuttur. -Yan parselde sınır oluşturan cephe sağdır ve baca bulunmaktadır. -Pencereler giyotin pencerelerdir. -Açıklıklarda taş söveler mevcuttur. -Güney cephesinde kapalı çıkma ve alınlık vardır.	-Merdiven ahşaptır -Merdiven altı depo olarak kullanılmaktadır. -Merdiven ve orta hol arasında ahşap plâster yer almaktadır. -Zemin kat salon, yemek odası ve orta hol tavanlarında tavan göbekleri ve kartonpiyer bulunmaktadır. -1 kat ve ara katta kartonpiyer ve tavan göbeği yoktur. -Servis holüne destençeler vardır. -Zemin katta orta hol ve yemek odası tavanı alçı+boya döşemesi ahşaptır. Servis mekanları tavan alçı+boya, döşemesi karosimandır. Orta hol tavanı alçı+boya, döşemesi mermerdir. -Ara kat banyo dışındaki tüm mekanlar tavan ahşap döşeme ahşap, banyonun tavanı alçı+boya,döşemesi karosimandır. -1. Kat tüm mekanların tavanı alçı+boya, döşemesi ahşaptır.
DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER
-Parsel bir değişikliğe uğramamıştır. -111 sokakta bulunan giriş araç girişi olarak kullanılmaktadır. -Parselin 111 sokağa yüz veren kısmında araç parkı için sert zemin yapılmıştır.	 -Yapı kütesinde bir değişim yoktur. -Yapının güney cephesinin ara katına merdiven konumlandırılmıştır.	-Yapı 1960'lardan sonra 2 ye bölünmüştür. -Yapı içerisinde yer alan merdiven kapatılmıştır. -Yapı kollarını ayırmak için bahçeden yeni bir merdiven yapılmıştır.		-Pencereler çift kanatlı yapılmıştır. -Venedik panjurlar ve demir kenarlar değiştirilmiştir.	-Merdiven kapatılmıştır. (1960-2000 yılları arasında) -Merdiven altı wc olarak kullanılmaktadır. -Zemin kat servis birimlerinin döşemesi seramiklerdir. -Ara kat banyo döşemesi seramiktir. -1.katta banyo olarak kullanılan mekanların döşemesi seramiktir. -Orta holün güneyinde yer alan terasın döşemesi rodos mozağıdır. -Servis holünde yer alan destençeler yenilenmiştir.

Tablo 4.36 Sponza Evi kültürel değerler

SOMUT OLMAYAN DEĞERLER				
SOMUT DEĞERLER	ANI DEĞERİ	ETKİ DEĞERİ	AİDİYET	MEKANIN RUHU
-Belge Değeri: Yapı bulunduğu dönemin mimari,yaşam,malzeme,teknoloji ve yapısal özelliklerini yansıttığı için belge özelliği taşımaktadır. Mimari Değeri: Yapı yer aldığı çevreye uyumu,malzeme,işçilik ve bulunduğu alan içinde yer almasıyla mimari değere sahiptir. Enderlik Değeri: -Yapının güney cephesinin birinci katında yer alan konsol yapıya enderlik değeri kazandırmaktadır.	-Yapının son kullanıcısı olan Mario Sponza yapıda yaklaşık 16 yıldır yaşadığını ve bu süreç içerisinde kendisi için anı değerine sahip önemli bir şeyin olmadığını ifade etmektedir. - Mario Sponza yapıya ilgili hatırladığı en önemli olayın yapının karşısında yer alan San Sinemasının olduğunu söylemektedir.	-Konut eski parsel özelliklerine sahip olmasıyla birlikte yapı-bahçe etkisini devam ettirmektedir. -Yapı, cephe-etki değeri özelliğini korumaktadır. -Yapının iç mekanlarında yapıya uygun iç mekan mobilyası kullanılması nedeniyle de etki değerini devam ettirmektedir. -Yapı 2011 Yılında İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından verilen " Tarihe Saygı Ödülü'ne" layık görülmüştür. Bu gelişme de yapının etki değeri için önemli bir özelliktir. -Yapının 2000 yılında yapılan restorasyonu sonucu yapı özgün kullanımına yakın bir kullanıma evrilmiştir.	-Yapının son kullanıcısı olan Mario Sponza için yapı önem arz etmemektedir. Kendisi yapıyı "orta halli bir yapı" olarak ifade etmektedir. -Mario Sponza kendisi için önemli olanın "eskinin günümüzde hak ettiği şekilde yaşatılması olduğunu ve restorasyon için yapının ne olduğunu kendisi için farketmediğini" söylemektedir. -Yapının eski sahipleri de vefat ettiği için günümüzde yapı aidiyet değerine sahip değildir.	- Mekanın ruhu öncelikle yapının hala konut kullanımında olması sebebiyle zarar görmemiştir. -Yapının son kullanıcısının yapı restorasyonunda yapının özgün döneminin yaşatılmasını istemesi mekanın ruhu için olumlu sayılan bir gelişmedir. -Konutun mekansal kullanım özelliklerine bakıldığında mekanların tümü eski işlevleriyle kullanılmaktadır bu özellikte yine mekanın ruhuna olumlu bir etki yapmaktadır. -Kullanıcı mobilya ve avize seçimlerinde bile eskiyi yaşatmaya çalışmaktadır.

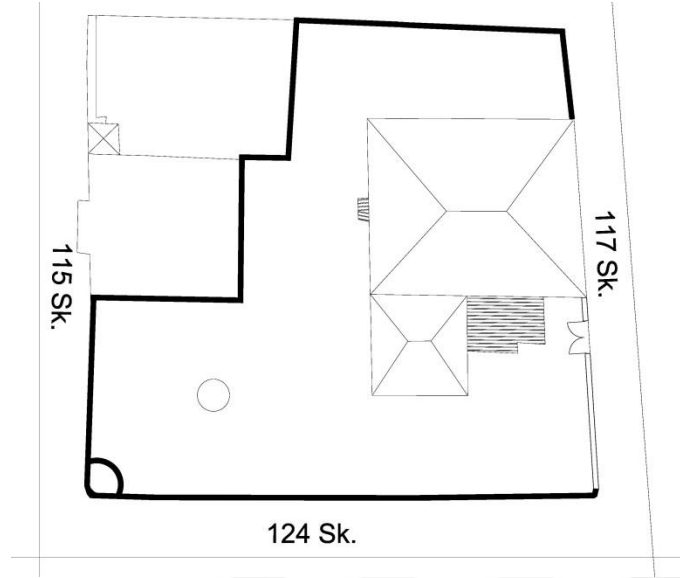
4.9 Missir Evi

Missir Evi, çalışma alanının merkezinde, 117, 124 ve 115 sokakların çeperinde yer alan parselde bulunmaktadır. Konut, ‘‘İki veya Üç Katlı Cumbasız Konut Tipi’’ olarak sınıflandırılmaktadır. Yapı 113 ada 1 parselde konumlanmaktadır. Konut, 1870’li yıllarda Parkinson Ailesi tarafından yaptırılmıştır (2.Derece kaynak- sözel veri). Ev Parkinson Ailesi’nin kullanımından sonra 1952 yılında Missir Ailesi tarafından satın alınmıştır. Evin son kullanıcısı Janette Missir’dir. Janette Missir, 1999 yılında eşinin vefat etmesi sonucu evden ayrılmıştır. 2002 yılında konut Janette Missir’in kızı Ada Printezis tarafından satın alınmıştır. Ada Printezis konutu hiç kullanmamıştır (Şekil 4.121). Yapıyla ilgili tarihsel, işlevsel bilgiler Janette Missir tarafından aktarılmıştır (J. Missir, kişisel İletişim, 15 Nisan 2016).

Şekil 4.121 Missir Evi

Janette Missir’in aktarımları doğrultusunda yapının özgün parselinin korunduğu belirlenmiştir. Özgün konuta yönelik erişimler 117 sokaktan sağlanmıştır. Yapı girişinin sağlandığı 117 sokağa yüz veren parsel sınırı yarı geçirgen demir elemanlardan oluşmuştur. Parselin 124 ve 115 sokağa yüz veren sınırı taş duvarla çevrilmiştir (Şekil 4.122).

Şekil 4.122 Missir Evi özgün vaziyet planı

Özgün parselin içerisinde iki adet kuyu, çöplerin biriktirildiği alan ve meyve ağaçları yer almıştır (Şekil 4.123).

Şekil 4.123 Kuyu ve çöp toplama alanı

Yapının kütlesi kübik ve yalındır. Konut, karnıyarık plan şemasına sahiptir; yapı, zemin kat, ara kat ve birinci kattan oluşmuştur. Özgün yapıda dağılım, ana kullanım mekânları ve servis mekânları arasındaki geçişi sağlayan holler çevresinde gelişmiştir. Zemin katta yapı ana girişinde rüzgârlık yer almıştır. Zemin kat rüzgârlık, orta hol, salon, yemek odası, üç oda, mutfak ve servis holünden meydana gelmiştir. Zemin kattan bodrum kata ve asma kata servis holünde yer alan merdiven ile erişim sağlanmıştır. Bodrum katta ütü odası, kiler, hizmetçi odası, pin-pon alanı,

depo ve ıslak mekân yer almıştır. Bodrum kattaki holden ve kazan dairesinden bahçeye geçiş mevcuttur. Asma katta oyun odası kurgulanmıştır.

Şekil 4.124 Missir Evi özgün plan şeması

Özgün konuta ait mekân organizasyonları incelendiğinde yapının ana girişi zemin katta yer almıştır. Konut giriş kapısından rüzgârlığa, rüzgârlıktan da orta hole erişim sağlanmıştır. Orta holün kuzey batısında sırasıyla salon ve yemek odası yer almıştır.

Orta holün güney doğusunda ise sırasıyla ebeveyn odası, iki çocuk odası servis holü ve mutfak konumlanmıştır. Mutfağa geçiş servis holü üzerinden sağlanmıştır. Yapının salonu ve yemek odası olarak kullanılan iki mekân çift kanatlı bir kapıyla birbirine bağlanmıştır. Zemin katı alt kata bağlayan merdivene servis holünden ulaşılmıştır. “I” formuna sahip merdiven sekiz rıhttan oluşmuştur. Özgün yapıda bodrum katta holün kuzey doğusunda ütü odası, kuzeyinde kiler, kuzey batısında hizmetçi odası ve pin-pon alanı, batısında depo ve güney batısında ıslak mekân yer almıştır. Zemin katın bir üst katında bulunan asma kata sekiz rıhtlı merdivenle ulaşım sağlanmıştır. Asma katta yer alan mekân çocukların oyun odası olarak kullanılmıştır (Şekil 4.125).

Şekil 4.125 Oyun odası

Konutun özgün mekânsal kullanım derinliği ele alındığında; zemin kat ve bodrum kat ortak/özel alan, asma kat ise özel alan olarak değerlendirilmiştir (Şekil 4.126).

Şekil 4.126 Missir Evi özgün mekânsal kullanım derinliği

Konutun cephesi asimetriktir. Özgün yapının zemin katında ana giriş kapısı konumlanmıştır ve konuta dört basamakla giriş sağlanmıştır. Güney doğu cephesinde, bina girişinde rüzgârlık yer almıştır. Rüzgârlık, yapısı çelik ve camdan imal edilmiştir. Rüzgârlığın erken dönem yapı eki olduğu düşünülmektedir ve döneminin malzeme özelliklerini yansıtmaktadır. Güney doğu cephesinde, zemin katta beş adet, bodrum katta iki adet pencere konumlanmıştır. Zemin katta yer alan pencere oranlarıyla bodrum katta yer alan pencere oranları farklıdır. Zemin kat pencerelerinin önünde venedik panjur, bodrum kat pencerelerinin önünde demir kepenk yer almıştır. Pencerelerin çevresinde taş söveler vardır. Yapının kuzey doğu cephesinde zemin katta dört adet, bodrum katta bir adet pencere, bir adet kapı ve asma katta bir adet pencere yer almıştır (Şekil 4.127). Zemin katta yer alan pencere oranlarıyla bodrum kat ve asma katta yer alan pencere oranları farklıdır. Zemin kat ve asma kat pencerelerinin önünde venedik panjur, bodrum kat pencerelerinin önünde demir kepenk yer almıştır. Pencerelerin çevresinde taş söveler vardır.

Konutun kuzey batı cephesinde zemin katta dört adet, bodrum katta üç adet pencere, bir adet kapı ve asma katta bir adet pencere yer almıştır. Zemin katta yer alan pencere oranlarıyla bodrum katta ve asma katta yer alan pencere oranları farklıdır. Zemin kat ve asma kat pencerelerinin önünde venedik panjur, bodrum kat pencerelerinin önünde demir kepenk konumlanmıştır. Pencerelerin çevresinde taş söveler vardır. Yapının güney batı cephesi diğer cephelere göre daha hareketlidir. Güney batı cephesinde zemin katta üç adet ve bodrum katta üç adet pencere yer almıştır. Zemin katta yer alan pencere oranlarıyla bodrum katta ve asma katta yer alan pencere oranları farklıdır. Zemin kat ve asma kat pencerelerinin önünde venedik panjur, bodrum kat pencerelerinin önünde demir kepenk konumlanmıştır. Pencerelerin çevresinde taş söveler vardır.

Şekil 4.127 Kuzey batı cephesi

Konutun özgün iç mekânı sade hatlar barındırmaktadır. Zemin katta salon, yemek odası ve orta holün doğusunda yer alan odada şömine vardır (Şekil 4.128a). Salon, yemek odası, orta hol ve üç odanın tavanı alçı, boya döşemesi ise ahşaptır. Rüzgârlık, servis holü ve mutfakın tavanı alçı, boya döşemesi ise karosimandır. Mutfak içerisinde ‘‘destençeler’’ yer almıştır (Şekil 4.128b). Bodrum katta yer alan ütü odası, kiler, ıslak mekân, pin-pon alanı, hol ve hizmetçi odasının tavanı ahşap, döşemesi ise karosimandır. Depo olarak kullanılan alanın tavanı sıvanmış ahşap kirişli döşemedir, döşemesi ise topraktır. Asma katta yer alan oyun odasının tavanı ve döşemesi ahşaptır. İç mekân tavanlarında, tavan göbeği ve kartonpiyer yoktur.

(a)

(b)

Şekil 4.128 Şömine (a), destençe (b)

Katlar arası geçişi sağlayan merdivenin tüm basamakları ve korkulukları ahşaptır. Merdiveni aydınlatmak amacıyla merdiven sahanlığıyla asma kat arasında kare şeklinde bir pencere yer almıştır (Şekil 4.129).

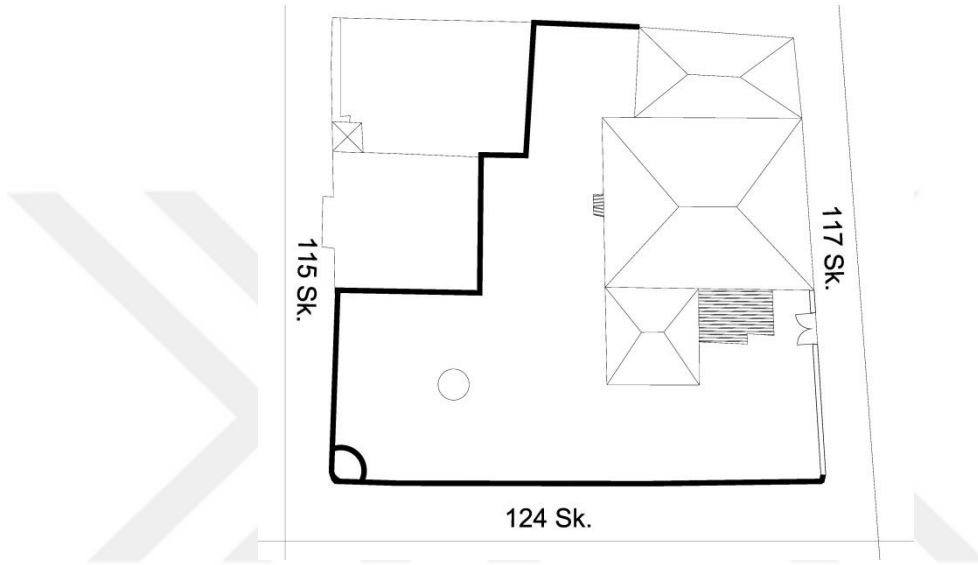

Şekil 4.129 Merdiven penceresi

Zemin katta yer alan yemek odası ve salonun kapıları çift kanatlı ve ahşaptır. Zemin kattaki odaların ve servis birimlerinin kapıları tek kanatlı ve ahşaptır. Bodrum katta yer alan ütü odasının kapısı çift kanatlı ve ahşaptır. Bodrum kattaki diğer kapıların tamamı tek kanatlı ve ahşaptır. Asma katta yer alan kapı tek kanatlı ve ahşaptır.

Yapının Missir Ailesi kullanımındaki durumu ve özgün durumu arasında bazı değişiklikler bulunmaktadır. Bu değişiklikler: parsel içi, yapı kütlesi, mekân organizasyonu, cephe ve iç mekânda oluşan farklılıklardır. Bu farklılıklar yapının günümüzdeki durumunu oluşturmaktadır.

Günümüzde binanın 117 sokak üzerinden sağlanan girişi varlığını devam ettirmektedir. Parselde meydana gelen en önemli değişim parselin güney batısına 1952 yılında ek bir yapı inşa edilmesidir. Bu yapının inşasından sonra 117 sokak üzerinden ek yapının bodrum katına giriş sağlanacak şekilde bir garaj oluşturulmuştur Parselde bulunan kuyu günümüzde hala bahçede yer almaktadır fakat kullanılmamaktadır (Şekil 4.130).

Şekil 4.130 Missir Evi günümüz vaziyet planı

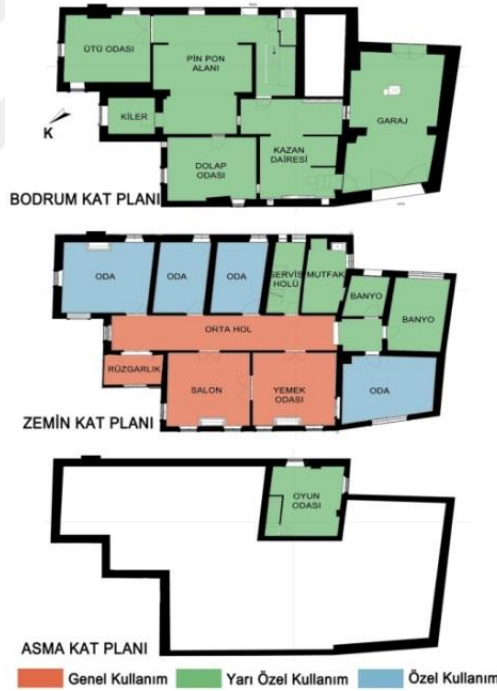
Yapı kütlesi, 1952 yılında değişime uğramıştır. Özgün yapının güney batısına ek bir yapı inşa edilmiştir. Ek yapının zemin katına eklenen mekânlar bir adet oda ve iki adet banyo olarak değerlendirilmiştir. Bodrum katına eklenen mekân ise garaj olarak kullanılmıştır.

Mekân organizasyonları özgün yapıya göre bazı değişikliklere uğramıştır. Zemin katta banyo mekânı oluşturulmuş ayrıca yeni bir oda eklenmiştir. Eklenen oda Bay Missir'in amcası tarafından kullanılmıştır. Bodrum kata eklenen mekân garaj olarak değerlendirilmiştir. Bunun haricinde bodrum katta yer alan ve özgün kullanımı hizmetçi odası olan mekân dolap odası ve depo olarak kullanılan mekân da konuta kalorifer sistemi yapılması sonucunda kazan dairesi olarak kullanılmıştır.

1991 yılı sonrası konut kullanıcısı sadece Bay ve Bayan Missir’dir. Bay ve Bayan Missir orta holün bir kısmına perde çekerek, zemin kattaki mekânların bir kısmını ve asma katı kullanmamıştır (Şekil 4.131). Konutun özgün mekânsal kullanım derinliğinde herhangi bir değişiklik meydana gelmemiştir (Şekil 4.132).

Şekil 4.131 1991 yılı sonrası kullanılan alan

Şekil 4.132 Missir Evi günümüz mekânsal kullanım derinliği

Missir Ailesi kullanımında cephede ve cephe elemanlarında değişiklikler meydana gelmiştir. Ek yapı sonrasında özgün yapının güney batı cephe pencereleri kapatılmış, oda içlerinde yer alan nişlere dönüştürülmüştür. Ek yapının yer aldığı güney batı cephesinde zemin katta bir pencere, bodrum katta ise garaj kapısı yer almaktadır. Ek

yapının yer aldığı kuzey doğu cephesinde zemin katta iki pencere, bodrum katta ise garaj kapısı yer almaktadır. Ek yapıda yer alan pencere oranları özgün yapıyla uyum göstermemektedir. Cephelerde yer alan özgün pencere boşlukları ve cephe elemanları değiştirilmemiştir. Ek yapıda da özgün yapıya benzer cephe elemanları kullanılmaktadır (Şekil 4.133a).

Missir Ailesi kullanımındaki yapının iç mekânında değişiklikler yapılmıştır. Binanın tamamına kalorifer tesisatı yapılmıştır. Ayrıca; zemin katın tavan yüksekliği düşürülerek mutfak ve servis holü haricindeki tüm mekânların tavan kaplaması kontrplak yapılmıştır (Şekil 4.133b). Zemin katta ek yapıdan önce pencere olarak kullanılan boşluklar ek yapı sonrası niş olarak değerlendirilmiştir (Şekil 4.133c). Zemin katta yer alan mutfak ve servis holünün döşemesi seramik yapılmıştır. Sonradan eklenen odanın tavanı alçı, boya döşemesi ahşap, banyo olarak eklenen iki mekânın tavanı alçı, boya döşemesi ise seramiktir. Ek yapının bodrum katta yer alan kısmının tavanı sıva, döşemesi ise toprak örtüdür. Konutta bulunan tüm kapılar özgünlüğünü korumaktadır.

(a)

(b)

(c)

Şekil 4.133 Ek yapı (a), kontrplak kaplanan tavan (b), nişe dönüştürülen pencere (c)

4.9.1 Yapının Sahip Olduğu Değerlerin Sürekliliği

Özgün yapıyla, günümüze ulaşan yapı arasında kütsel ve plansal olarak farklılıklar gözlemlenmektedir. Ayrıca mekânsal organizasyonlar göz önüne alındığında kullanımını yitiren mekânlar bulunmaktadır. Yapının yer aldığı parsel korunmuştur.

4.9.1.1 Somut Değerler

Yapı, konumlanışı(sit alanı içerisindeki yeri ve sit alanına uyumlu yapı-parcel geometrisi), yapım tekniği, bulunduğu alanla uyum içerisindeki durumuyla mimari bir değer oluşturmaktadır. Yapı bulunduğu dönemin mimari ifadesi, kültürü, inşaat malzeme ve tekniğini ve zanaat özelliklerini yansıttığı için belge değeri taşımaktadır. Konutun bahçe duvarlarını oluşturan demir işçiliği ve detayları yapı için sanat ve zanaat değerini oluşturmaktadır (Şekil 4.134).

Şekil 4.134 Demir işçilik ve detayları

Ayrıca parsel içerisinde yer alan ve çöplerin biriktirilip, çöplerin görevliler tarafından alınmasını kolaylaştıran bir alan başka bir yapıda görülmediği için konutun enderlik özelliği katmaktadır. Somut değerler zaman-yapı ikileminde incelendiğinde konutun sahip olduğu mimari değer, belge değeri, enderlik değeri ve sanat/zanaat değeri konusunda süreklilik teşkil ettiği görülmektedir.

4.9.1.2 Somut Olmayan Değerler

Somut olmayan değerler kapsamında gözlenen değerler; nostalji ve bellek, etki değeri ve aidiyettir. Yapıyla ilgili olarak bu değerler saptanırken Janette Missir ve Feriha Özpoyraz'ın görüşleri alınmıştır. Bu görüşler kapsamında özellikle nostalji ve bellek değerini oluşturan unsurlar sıralanmaktadır. Missir Ailesi yapıyı 1952 yılında almıştır, onarım ve ek yapı yapmıştır. Janette Missir evlenip 1954 yılında yapıya yerleşmiştir. Janete Missir'dan önce yapının sahibi Janette Missir'in kuzeni Winnie Parkinson'dur. Janette Missir, konutta eşi, 3 çocuğu ve eşinin amcasıyla yaşamıştır. Bayramlarda ve özel günlerde yapı özellikle Janette Missir'in çocuklarının evlenmesinden sonra ailenin toplandığı bir yer haline gelmiştir. Missir Ailesi'nin bazı akrabalarının düğünleri evin bahçesinde gerçekleşmiştir. Janette Missir konutu çocukları evlendikten sonra eşiyle kullanmıştır. Holün ortasına bir perde çekilmiş ve yapının mutfak, mutfağın güney doğusunda yer alan oda ve ek yapıda yer alan alanlar kullanılmıştır. Mutfağın güney doğusunda yer alan oda konutun yaşama alanı olarak kullanılmıştır. Özellikle bu odada aile bireyleri ve yakın dostlarla "tendur" yapılmış, aile üyeleri ve misafirler burada ağırlanmıştır. Konutta birçok güzel anıya sahip olduğunu söyleyen Janette Misser, eşi vefat ettikten sonra konutu terk etmiştir. Fakat aile bireyleri hala yılda bir kez konutta buluşmaktadır. Konutta kutlanan Noele komşu çocukları da çağırılmıştır, Feriha Özpoyraz için yapının salonunda kutlanan noel önemli bir bellek değeridir. Tüm bu anlatılar sonucunda yapının nostalji ve bellek değerinin süreklilik kazandığı görülmektedir.

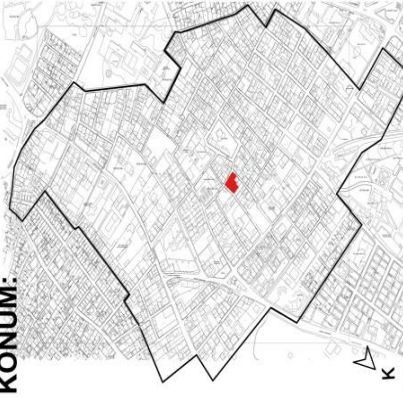
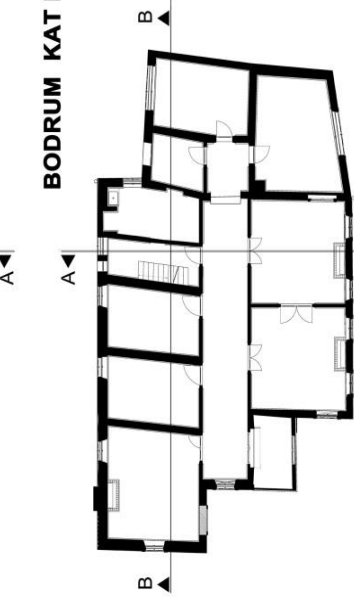
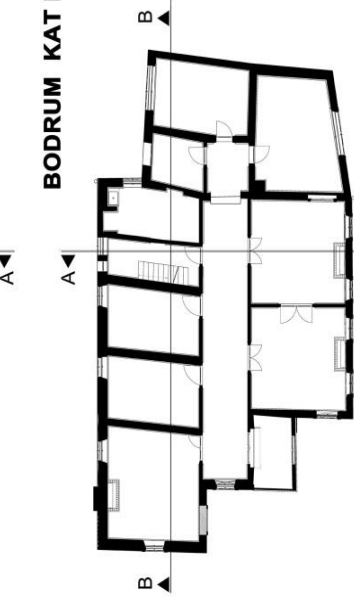
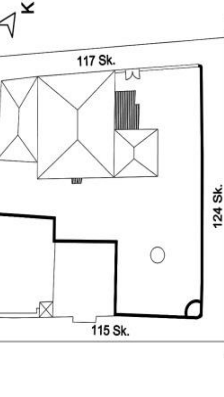
Somut olmayan değerler kapsamında işlenen unsurlardan bir diğeri etki değeridir. Yapının kütlesinde değişim yaşanması ve ek birimlerin inşa edilmesi etki değerine yansıyan olumsuz özelliklerdendir. Fakat, konutun eski parsel özelliklerini yitirmemesi yapı-bahçe ilişkisi üzerinden sahip olduğu etki değerinin sürmesini sağlamaktadır. Ayrıca, 2013 yılında yapı içerisinde "Mutlu Aile Defteri" adlı filmin çekilmesi de yapının etki değerini ortaya koyan bir başka gelişmedir. Tüm bu gelişmelerin ışığında konut, günümüzde de etki değerini sürdürmektedir.

Somut olmayan değerler kapsamında işlenen unsurlardan sonuncusu aidiyettir. Kullanıcı yapıda 45 yıl ikamet etmiştir. Bu süre zarfında kullanıcının konutu terk etmemesi konuta dair aidiyet değeri olduğunun bir göstergesidir. Kullanıcı konuttan eşinin vefatı sonucu ayrılmış ve kendi tabiriyle "konut, kendisi için bitirmiştir." Ailenin konut kullanılmıyorken bile her yıl konutta görüşmesi ailenin konuta karşı aidiyet hissi duyduğunun bir başka göstergesidir. Missir Evi'ni Janet Missir'dan kızı Ada Printezis 2002 yılında satın almıştır. Yapı aile içinde el değiştirmiş, bir başkasına satılmamıştır. Konutun aktif olarak kullanılmamasına rağmen aile için buluşma noktası niteliğinde olması ve aile içerisinde bir satış işlemi geręekleřtirilmesi konutun sahip olduğu aidiyet değerinin sürekliliğini ortaya koymaktadır.

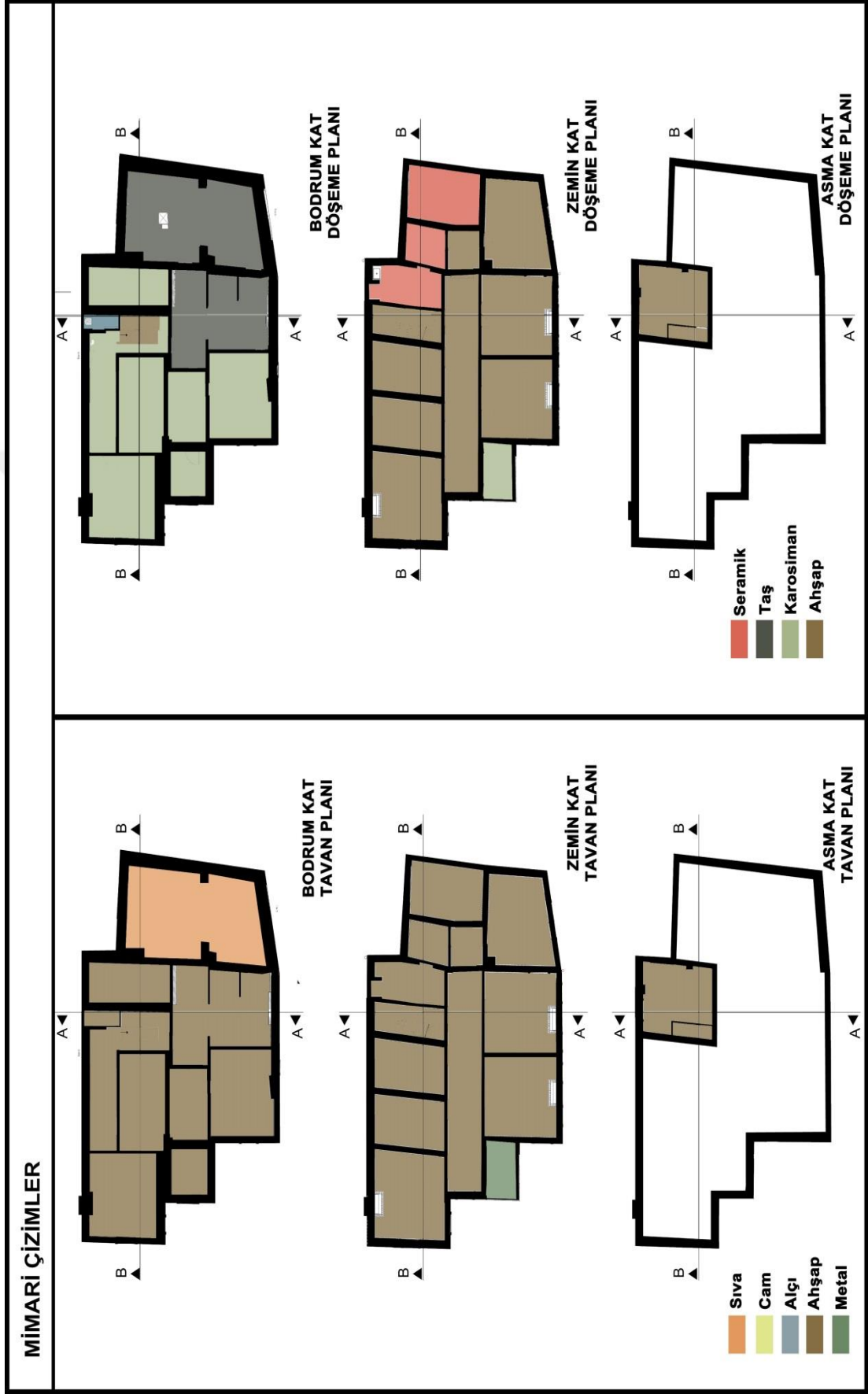
4.9.1.3 Mekânın Ruhı

Tespit edilen bir diğer değer mekânın ruhuna katkı koyan unsurlardır. Mekânın ruhu öncelikle yapının hala konut kullanımında olması ve Levanten kullanıcı dışında başka bir kullanıcının yapıyı kullanmaması sebebiyle zarar görmemiştir. Fakat, yapının yer aldığı parselde, ana yapıya ek bir yapı yapılması, yapının mekân organizasyonlarının değiştirilmesi mekânın ruhunu olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca zemin kat tavanının düşürülmesi ve iç mekân mobilyalarının yapı içerisinde yer almaması mekânın ruhuna zarar veren etmenlerdendir. Tüm bu etmenler sonucunda bile yapının hem dış mekândan hem de yapı bütününde sahip olduğu atmosferin korunduğu görölmektedir. Bu nedenlerden ötürü konutta meydana gelen olumsuz gelişmelere rağmen mekânın ruhunun sürekliliğinin sağlandığı görölmektedir.

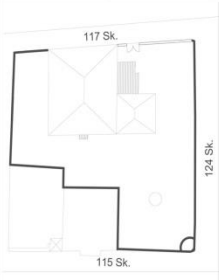
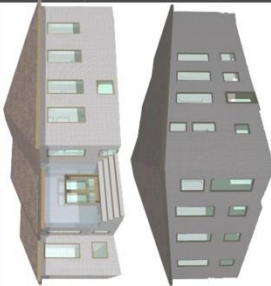
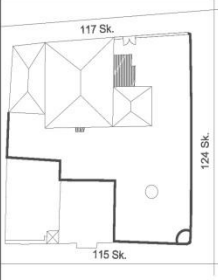
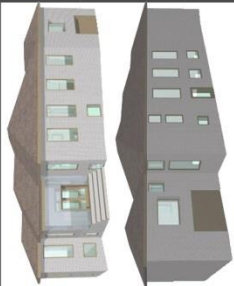
Tablo 4.37 Missir Evi yapı künyesi ve mevcut mimari kurgu-1

YAPIADI: MISSIR EVİ	MİMARİ ÇİZİMLER		
ADA: 113 PARSEL: 1			
KONUM: 	 BODRUM KAT PLANI	 ZEMİN KAT PLANI	 ASMA KAT PLANI
PARSEL KURGUSU			
			
İNŞA TARİHİ: 1870'ler			
KULLANICI BİLGİLERİ: Parkinson Ailesi (187?-1952) Missir Ailesi (1952-2002) Ada (Missir) Printezis (2002-)			

Tablo 4.38 Missir Evi mevcut mimari kurgu-2

Tablo 4.39 Missir Evi mekansal analiz

MEKAN ANALİZİ					
YAPI-ÇEVRE İLŞ.	KÜTLE KURGUSU	MEKAN KURGUSU	MEKAN KUL. DER.	CEPHE	İÇMEKAN
 -Yapı girişi 117 sokaktan. -Ön bahçe ferfoje korkuluklarla çevrilidir, 124 ve 115 sokeğa yüz veren parsel sınırları taş duvarla çevrilidir. -Parsel içerisinde kuyu, çöp biriktirme alanı vardır. -Parselde sert zemin yoktur, toprakla örtülüdür. -Bahçe içerisinde ağaçlar vardır.	 -Küçük, yalındır. -B+Z+Asma Kat (3 kattır)	-Yapı karniyarık plan şemasına sahiptir. -Ana giriş zemin kattan sağlanmaktadır. -İslak mekanlar (mutfak, wc, kiler) servis kısmında kurgulanmıştır. -Merdiven sahanlığında asma kat mevcuttur. -Bahçeye çıkış bodrum kattan sağlanmaktadır.	 BODRUM KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI ASMA KAT PLANI Genel Kullanım Yarı Özel Kullanım Özel Kullanım	-Cephe asimetriktriktir . -Zemin kat ve asma kat pencerelerinde venedik panjurlar vardır. -Bodrum kat pencerelerinde demir panjur vardır. -Ön bahçede demir korkuluk yer almaktadır. -Bahçeye açılan cephelerde pencere ve kapı mevcuttur. -Ön cephe yapı girişinde cam bir rüzgarlık vardır. -Pencereler Giyotin pencerelerdir. -Açıklıklarda taş söveler mevcuttur.	-Zemin kat 3 odada şömine vardır. -Merdiven ahşaptır. -Servis mekanları sade ve yalındır. -Bodrum kat kazan daireesi dışındaki tüm mekanların tavanı ahşap ve döşemesi karosimandır. -Bodrum kat kazan daireesinin tavanı ahşap+sıva,döşemesi topraktır. -Zemin kat mutfak dışındaki tüm mekanların tavanı alçı+boya, döşemesi ahşaptır. -Zemin katta yer alan mutfağın tavanı alçı+boya, döşemesi karosimandır. -Asma Katta yer alan mekanların tavanı ve döşemesi ahşaptır. -Mutfakta destençeler yer almaktadır.
DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER	DEĞİŞİMLER
 -Yapının güney batısına ek bir yapı yapılmıştır. -Ek yapının bodrum katı garaj olarak kullanıldığı için bahçe duvarından garaj girişi açılmıştır. -Parselin güney batısına su deposu konulmuş ve taşıyıcı betonarme elemanlar yapılmıştır.	 -Yapının güney batısına ek bir yapı yapılmıştır.	-Yapı girişine erken dönemde rüzgarlık eklenmiştir. -Yapı ikinci kullanıcısı olan Missir Ailesi'ne geçtikten sonra yapının güney batısına ek bir yapı inşa edilmiştir. -Ek yapının bodrum katı garaj, birinci kati ise 2 banyo 1 oda olarak kullanılmıştır.	 BODRUM KAT PLANI ZEMİN KAT PLANI ASMA KAT PLANI Genel Kullanım Yarı Özel Kullanım Özel Kullanım	 -Yapının güney batısına ek bir yapı inşa edilmiştir. -Ek yapının dolu/boş oranları özgün yapıyla uyum sağlamaktadır. -Bodrum katta yer alan demir panjurların bir kısmı yok ve pencerelerin önüne demir korkuluklar yapılmıştır. -Yapının kuzey batı cephesinin bir kısmına dekoratif sıva yapılmıştır.	-Zemin katta yer alan mekanların tavan yüksekliği düşürülmüştür. -Ek yapı inşa edildikten sonra yapı içinde kalan pencereler nişe dönüştürülmüştür. -Mutfak döşemesi seramik yapılmıştır. -Holün güney batısında bulunan pen-cere yıkılarak kapıya dönüştürülmüş ve ek yapıya geçiş oluşturulmuştur. -Ek yapı zemin katta yer alan odanın tavanı ve döşemesi ahşaptır. -Ek yapı zemin katta yer alan banyoların tavanı ahşap döşemesi seramiktir. -Ek yapı bodrum katta yer alan garajın tavanı sıva, döşemesi topraktır.

Tablo 4.40 Missir Evi kültürel değerler

SOMUT OLMAYAN DEĞERLER				
SOMUT DEĞERLER	ANI DEĞERİ	ETKİ DEĞERİ	AİDİYET	MEKANIN RUHU
-Belge Değeri: Yapı bulunduğu dönemin mimari, yaşam, malzeme, teknoloji ve strüktür özelliklerini yansıttığı için belge değerine sahiptir. Mimarî Değeri: Yapı yer aldığı çevreye uyumu, malzeme, işçilik ve bulunduğu alan içinde yer alması mimarî değere sahiptir. Sanat ve Zanaat Değeri: Yapıda yer alan demir işçilikleri ve detaylar yapının sanat ve zanaat değerini oluşturmaktadır. Enderlik Değeri: Parselin doğu tarafında bulunan çöp atıklarının biriktirildiği alan alanda başka hiç bir yapıda görülmediği için enderlik değerini oluşturmaktadır.	-Missir Ailesi yapıyı 1952 yılında almış, onarım ve ek yapı yapmıştır. -Janette Missir evlenip 1954 yılında yapıya yerleşmiştir. -Janette Missir'dan önce yapının sahibi Janette Missir'in kuzeni Winnie Parkinson'dur. -Janette Missir konutta eşi, 3 çocuğu ve eşinin amcasıyla yaşamıştır. -Bayramlarda ve özel günlerde yapı özellikle Janette Missir'in çocuklarının evlenmesinden sonra ailenin toplandığı bir yer haline gelmiştir. -Janette Missir konutu çocukları evlendikten sonra eşiyile kullanmıştır. Hollün ortasına bir perde çekilmiş ve yapının mutfak, mutfağın güney doğusunda yer alan oda ve ek yapıda yer alan alanlar kullanılmış. -Mutfağın güney doğusunda yer alan oda da "tendur" yapılır aile üyeleri ve misafirler burada eğlenirmiş. -Janette Missir eşi vefat ettikten sonra konutu terk etmiştir. -Yılda bir kez aile yine konutta buluşmaktadır. - Konutta kullanan Noele çkomşu çocukları da çağırılmış, Feriha Özpoyraz için yapının salonunda kullanan Noel önemli bir bellek değeridir.	Konut özgün parsel özelliklerine sahip olmasıyla birlikte yapı-batıççe etkisini yaşatmaktadır. -Yapının iç mekanlardaki ekti değeri özellikle dış kapıdan hole girince büyük bir etki göstermektedir. -Yapıda iç mekan süslemelerinin ve bir kaç istisna dışında mekan organizasyonlarının korunması yapının ekti değerini olumlu yönde etkilemektedir. -Günümüzde yapının içerisinde hiç bir eşyanın bulunmaması iç mekanın etki değerini olumsuz olarak etkilemektedir. -Yapının içerisinde yer alan şöminelerin korunuyor olması kullanım pratiklerinin günümüzde de devam etmesi sebebiyle olumlu bir değer taşımaktadır.	- Kullanıcı yapıda 45 yıl ikamet etmiştir. Bu süre zarfında kullanıcının konutu terk etmemesi konutta dair aidiyet değeri olduğunu bir göster-gesidir. -Kullanıcı konuttan eşinin vefatı sonucu ayrılmış ve kendi tabiriyle "'konutu kendisi için bitirmiştir." -Ailenin konut kullanılmıyorken bile her yıl konutta görüşmesi ailenin konutta karşı aidiyet hissi duyduğunun bir başka göstergesidir. -Missir Evi'ni Janet Missir'dan kızı Ada Prîntezis 2002 yılında satın almıştır. -Yapı aile içinde el değıştirmiş, bir başkasına satılmamıştır.	- Mekanın ruhu öncelikle yapının hala konut kullanımında olması sebebiyle zarar görmemiştir. -Yapının güney batısına ek bir yapı yapılması mekanın ruhuna olumsuz bir etkiye bulunmuştur. -Yapının tavan yüksekliklerinin düşürülmesi mekanın ruhuna olumsuz bir etkiye bulunmuştur. -Konutun mekansal kullanım özel-liklerine bakıldığında mekanların tümü eski işlevleriyle kullanılmaktadır bu özellikte yine mekanın ruhuna olumlu bir etki yapmaktadır. -Günümüzde konut içerisinde hiç bir iç mekan mobilyasının yer alması mekanın ruhunu olumsuz etkilemek-tedir.

BÖLÜM BEŞ

BUCA LEVANTEN KONUTLARININ KÜLTÜR MEKÂN İLİŞKİLERİ ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kültürel mirasın korunmasına ve ortak bir dilin oluşturulmasına yönelik çalışmalar sonucunda, 20. yüzyılın son çeyreğinde yayımlanan bildiri ve belgelerle koruma kavramı tekilden bütüne, nesneden somut ve somut olmayan değerlerin bir arada ele alındığı bir tanıma kavuşmuştur. Koruma alanında ortaya konan bu kabul sonrasında kültürel değerler, kimlik olgusu, kültürün mekâna olan yansımaları ve kültür varlıklarının fiziksel ve anlamsal açıdan sürekliliğinin sorgusu koruma disiplinde önemli bir yer edinmiştir. Bu çerçeve içerisinde yapılan aktarımlar çalışmanın ana sorgusunu oluşturmaktadır.

Yukarıda tanımlanan teorik çerçevede bu çalışma, Buca Kentsel sit alanı içinde yer alan tarihi konutların kültür-mekân ilişkilerinin ve bu ilişkilerin değişiminin ortaya konmasını hedeflemektedir. Alanın farklı kültürel yapıya sahip topluluklar tarafından oluşması ve kullanım sürecinde farklı işlevlere hizmet vererek dönüştüğünün gözlenmesi, çalışma kapsamında incelenecek yapılar için bazı kriterlerin belirlenmesini gerektirmiştir. Belirlenen kriterler doğrultusunda Levanten topluluğa konut olarak hizmet veren ve günümüzde konut kimliğini sürdüren dokuz adet yapı incelenmiştir. Bu yapıların ve içinde bulundukları alanın kentsel/mimari karakteri ve bu karakterin değişimi çalışmanın ana sorgularından biridir.

Kültürel miras kavramının içerdiği kültürel değerlerin günümüze aktarımı, korunmuşluk durumu ve sürekliliğinin tartışılması çalışmada ortaya konan ana hedefler olarak belirtilmektedir. Bu hedefler sonucunda mekânsal kimlik – kültür ilişkisi ve değişimi elde edilen veriler ile alan ve yapı ölçeğinde ortaya konmaktadır.

5.1 Kentsel ve Mimari Kurgu

Toplumların kendi sosyal yaşamlarının, kültürel yapılanmalarının, gelenek ve beğenilerinin etkisiyle meydana getirdikleri yaşam alanları ve bu yaşam alanlarının mekânsal kimlik ve kültür etkisiyle değişimi, çalışmanın ana sorgularından biridir. Bu bakışla, incelenen alanın kentsel karakterinin ve incelenen dokuz adet yapının mimari karakterinin temel unsurları, kentsel ve toplumsal değişimler doğrultusundaki gelişimleri ortaya konulmuştur.

5.1.1 Kentsel ve Toplumsal Kurgu

Buca kentsel sit alanı, 19. Yüzyılın ikinci yarısından 1950'lere dek durağan bir yapı sergilemiştir. 1980'lerde üniversitenin kurulmasıyla birlikte ilçe önemli göç hareketlerinin ve yeni yapılaşmanın odağı haline gelmiş, bu önemli değişim hareketlerinin yaşanmasına karşın, sit alanı ilanı nedeniyle günümüze kadar Levanten ve Rum topluluklarının bir arada yaşadığı özgün doku niteliğini büyük ölçüde korumuştur. Günümüzde alanda gözlenen sivil mimari örneklerinin hemen hepsi Levanten ve Rum topluluklarının yaşam alanını oluşturan yapılardır.

Cumhuriyet'in ilanı ve takip eden süreçte alanın asıl kullanıcısı olan Levantenler ve Rumlar yerleşimden ayrılmıştır. Toplumsal yapıdaki en önemli değişim, 1922 tarihli mübadele kapsamında alandan ayrılan Rum topluluğun yerine Ege adalardan ve Balkanlardan gelen Türk ailelerin yerleştirilmesidir. 1982'de üniversitenin açılmasıyla günümüze değin alana yönelik olarak önemli bir nüfus artışı gerçekleşmiş, alanın ikinci ana kullanıcısı olan mübadil Türk ailelerin bir kısmı da alanı terk etmiştir. Bunun sonucunda alandaki kullanıcı profili de değişmiş, yerleşim önemli bir öğrenci yaşam alanı haline gelmiş ve başka şehirlerden gelen bireyler yerleşmiştir.

Zaman içerisinde meydana gelen toplumsal değişim alanın kentsel kimliğinin ve kentsel yapısının değişimlerini de beraberinde getirmiştir. Çalışma kapsamında gerçekleştirilen kişisel görüşmeler, söz konusu değişimlere ilişkin bilgilere

ulaşılmasını sağlamıştır. Zaman içerisinde alan özelinde meydana gelen değişimler şu şekildedir;

- Yerleşimin iki önemli aksı olan Uğur Mumcu (Atadan) Caddesi ve Erdem Caddesi günümüzde de önemini devam ettirmektedir. Bu sebeple bu caddelerin çeperinde yer alan konutların etki değeri sürmektedir. Bu konutların önemli bir kısmı günümüzde ticari faaliyetlere (yurt, gastronomik, v.b.) hizmet vermektedir.
- Uğur Mumcu (Atadan) Caddesi, önemini arttırarak sürdürmüş, mevcut trafik potansiyeli sebebiyle cadde genişletilmiş ve iki yanında cadde boyu devam eden dut ağaçları kesilmiştir. Kesilen dut ağaçları kent belleğinde önemli yer tuttuğu için günümüzde bu ağaçların gözlenmemesi, alanın izleyicide oluşan kentsel bellek duygusuna ciddi bir zarar vermiştir.
- Uğur Mumcu (Atadan) Caddesi'nin zemin kaplamasını oluşturan Arnavut kaldırımları zaman içerisinde sökülmüş, yerine asfalt döşeme yapılmıştır (şekil 5.1). Yapılan asfalt çalışmaları sonucunda caddenin kot seviyesi yükselmiş, cadde üzerinde yer alan konut girişleri, giriş nişlerinde yer alan basamaklar ve basamaklarla ilişkilenerek oluşturulmuş hava mazgallarının algısı ve kullanım değeri yok olmuştur. Meydana gelen bu değişim aksın çevresiyle birlikte yarattığı etki değerini ve temsil edilen mimari anlayışı olumsuz bir şekilde etkilemiştir.
- İnşasından bu yana alan için önemli bir kimliğine sahip olan ve zaman içerisinde ‘‘buluşma noktası’’ olarak nitelendirilen Buca Tren İstasyonu, günümüzde işlevini yitirmiştir, meydana gelen değişiklik sonrasında istasyon kent içerisinde sahip olduğu önemi de yitirmiştir. İstasyonun kullanım değerini yitirmesi, yerleşimin önemli röper noktalarından birinin yok olmasına ve bu doğrultuda kentsel bellekteki izinin zayıflamasına neden olmuştur.

- Daha önceleri bağcılığın yapıldığı veya bir, iki katlı yapılaşmanın bulunduğu alanın çevresi günümüzde yüksek katlı apartmanlar tarafından çevrelenmektedir. Bunun sonucunda alan yüksek katlı yapı bloklarıyla çevrelenmiş ve etki değeri önemli bir kayba uğramıştır.
- Alanda yer alan yazlık sinemalar, günümüzde düğün salonu ve kafe gibi yeni işlevler kazanmıştır. Günümüzde alan dâhilinde yazlık sinema bulunmamaktadır. Geçmişe yönelik olarak alanda önemli bellek değeri oluşturan bu birimlerin günümüzde bulunmaması alan içerisinde meydana gelen ritüellerin yitirilmesine neden olmuştur.
- Günümüzde Menderes Caddesi çeperinde yer alan ve Tenis Kulübü veya Güzel Hava Kulübü olarak adlandırılan alan da günümüzde yok olmuş, yerine apartman blokları yapılmıştır.

Şekil 5.1 1970'ler Uğur Mumcu (Atadan) Caddesi(Göçmenoğlu,2011)

5.1.2 Mimari Kurgu

Buca kentsel sit alanında yer alan Levanten konutlarına mübadele sonrasında özgün kullanıcısı ile benzer kültürel yapıya sahip mübadil ailelerin yerleştirilmeleri konutların korunması ve günümüze aktarılması konusunda olumlu bir durumdur. 1980'lerden sonra Buca'da önemli iç göç hareketlerinin yaşanması ve ilçenin nüfusunun artması, buna rağmen 1983 yılında tescil çalışmalarına başlanması ve 1986 yılında kentsel sit ilanı ve alandaki yapıların konut kullanımını sürdürmesi sebebiyle incelenen yapılar korunmuş ve günümüze ulaşmıştır.

Bununla birlikte, incelenen Levanten konutlarının kullanıcılarının süreç içerisinde değişmesi, değişen kullanıcının kültürel yapısı, mekânsal beklentileri ve günümüz konfor koşullarına ilişkin talepleri doğrultusunda bazı değişiklikler meydana gelmiştir. Zaman içerisinde oluşan değişiklikler yapılan kişisel görüşmeler ve mekânsal okumalar ile saptanmıştır. Saptanan değişimler şu şekildedir;

- Aile yapısı ve farklı mekân ihtiyaçları nedeniyle mekânlar bölünmüş, konutlar birkaç aile tarafından kullanılmıştır. Bu bölünme konutlardaki mekân algısının ve mekân organizasyonlarının değişmesine neden olmuştur.
- Konutlarda yer alan ıslak mekânlar, günümüz standartlarına uygun hale getirilme adına yeniden ele alınmış, özgün elemanlar değiştirilerek çağdaş elemanlar tercih edilmiştir.
- Yapıların bir kısmına ek yapı ve ek mekân eklentileri yapılmıştır. Yapılan eklerin büyük bir kısmı ait oldukları dönemin popüler üslup ve sistemlerini kullanarak yapılmıştır. Bu ekler ana yapıya çok katmanlılık değeri yüklemiş, fakat ana yapının özgünlüğünü zedelemiştir.
- Ekler nedeniyle bazı yapıların cephe düzenlemelerinde boşluklarda dönüşümler gözlenmiştir. Gözlenen bu dönüşümler tarihi yapıların özgün elemanlarıyla birlikte kullanılması ve yapıldığı dönemin mimari özelliklerini yansıtmaması sebebiyle yapılara zarar vermiştir.
- Günümüzde alanda yer alan konutların birçoğunda özgün veya dönemini yansıtan mobilyaların yerini çağdaş mobilyalar almıştır. Bu durumda yapıların sahip olduğu iç mekân etki değerine olumsuz olarak yansımaktadır.

5.2 Kültürel Değerler ve Bu Değerlerin Sürekliliği

Buca tarihi konut alanının ve çalışma kapsamında incelenen yapıların sahip olduğu kültürel değerler ve bu değerlerin sürekliliği çalışmanın ana sorgularından biridir. Çalışma kapsamında gerçekleştirilen mekânsal okumalar, görsel analizler ve kişisel görüşmelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda alan ve yapı ölçeğinde somut ve somut olmayan değerlere ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır.

5.2.1 Somut Değerler

Buca kentsel sit alanı doku özelliğini büyük ölçüde sürdürmektedir. Ayrıca alanda yer alan tarihi yapılar inşa edildikleri döneme ve kullanım süreçlerine dair müdahaleler sonucunda farklı dönemlerin mimari anlayışı, bilgisi ve teknolojisine ilişkin veri sunmaktadır. Bu durum, alanın ve tarihi konutların belge değerine sahip olduğunu ve bu değerin günümüzde de sürdüğünü göstermektedir.

Alanda yer alan yapıların konumlanışı, boyutları, yapım sistemleri, malzeme ve işçilik özellikleri, sokakla kurduğu ilişki ve aralarındaki uyum dönemin mimari karakterini günümüze yansıtan unsurlardır. Bu unsurların niteliği yapıların mimari değerini oluşturmaktadır. Yapıların alan içerisinde korunmuş olması ve inşa edildiği dönemin mimari özelliklerini günümüze taşması, mimari değerin sürekliliğini sağlamaktadır. Alan içerisinde yer alan konutlar, birçok mimari tipe sahip olsa da, tekrarlanan mimari dil ve eleman kullanımını nedeniyle okluk değeri içermektedir.

İncelenen yapıların bir kısmı, sahip oldukları mimari detaylar ile dikkat çekmektedir. Bu detaylar, yapıların sanat/zanaat değeri ve enderlik değerine sahip olmasını sağlamaktadır. Söz konusu yapılardaki detayların varlığını sürdürmesi ve yapılan bakım onarım çalışmaları kapsamında algılarının sürmesi, konutların sanat/zanaat ve enderlik değerlerinin günümüzde de sürdüğünü, değerlerin sürekliliğinin sağlandığını göstermektedir.

Çalışma kapsamında incelenen yapıların sahip oldukları somut değerler ve bu değerlerin günümüzde varlığını sürdürüp sürdürmediğine dair değerlendirme Tablo 5.1’de sunulmaktadır. Bu değerlendirmede konut kullanıcılarının değişen yapısı da değerlendirmeye alınmıştır. Yapılan değerlendirme çalışmaları sonrasında kullanıcının sabit kaldığı yapıların somut değerler anlamında sürekliliklerinin sağlandığı, kullanıcı değişimi görülen yapılarda ise somut değerlerin sürekliliğinin sekteye uğradığı görülmektedir.

Tablo 5.1 Levanten konutlarında somut değerlerin sürekliliği

SOMUT KÜLTÜREL DEĞERLERİN SÜREKLİLİĞİ					
KONUT	KONUT KULLANICISI	BELGE DEĞERİ	MİMARİ DEĞER	SANAT&ZANAAT DEĞERİ	ENDERLİK DEĞERİ
ALPASLAN EVİ	Levanten+ Türk Aile	↔	↔	↔	↔
TÜRKER EVİ	Levanten+ Türk Aile	↔	↔	↔	↔
AKGÜN EVİ	Levanten+ Sürekli Değişen Türk Kullanıcı	↔	↔	—	↔
DRAMALI EVİ	Levanten+ Türk Aile	↔	↔	—	↔
TEZCAN EVİ	Levanten+ Türk Aile	↔	↔	—	—
TOPÇAN EVİ	Levanten+ Sürekli Değişen Türk Kullanıcı	↔	↔	—	↔
CASSAR EVİ	Levanten+ Sürekli Değişen Türk Kullanıcı	↔	↔	—	↔
SPONZA EVİ	Levanten+ Türk Aile+ Levanten Aile	↔	↔	—	↔
MISSIR EVİ	Levanten	↔	↔	↔	↔
↔ : SÜREKLİLİK SAGLANMAKTADIR ↔ : GEÇMİŞTE MEVCUT OLMAYAN DEĞER GÜNÜMÜZDE MEVCUTTUR ↔ : GEÇMİŞTE MEVCUT OLAN DEĞER GÜNÜMÜZDE MEVCUT DEĞİLDİR — : DEĞER GEÇMİŞTE VE GÜNÜMÜZDE MEVCUT DEĞİLDİR					

5.2.2 Somut Olmayan Değerler

Alanda yapılan çalışmalar sonucunda varlığı tespit edilen somut olmayan değerler; anı değeri, aidiyet, etki değeri, mit değeri ve temsiliyet değeridir. Ayrıca çalışma kapsamında mekânın ruhuna katkı sağlayan unsurlar da incelenmiştir.

Anı değeri, toplumun yer ile kurduğu ilişki ve yerin birey ve/veya toplumda bıraktığı iz üzerinden değerlendirilir. Yapıda gerçekleşen faaliyetler, hüznün, sevinç vb. duyguları yapılarla ve alanla ilişkilendiren bir değerdir. Alanla ilgili anıların/yapıların/kişilerin konu edildiği basılı eserler (Cennetin Öbür Adı Buca, 5.18 Treni v.b.) ve alanda daha önce yapılan fakat artık gözlemlenemeyen faaliyetlerin yeniden yaşatılmaya çalışılması, alana ilişkin anı değerini güçlendiren eylemlerdir. Bununla birlikte, alanla ilgili olarak ortak geçmişi canlandırmak adına yürütülen çalışmalar ve dernekçilik gibi faaliyetler, alanın sahip olduğu anı değerinin sürekliliği için toplumsal anlamda çaba gösterildiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, alan kullanıcılarının sahiplenme ve aidiyet hissini işaret eden önemli bir bulgudur. Yapılan görüşmelerde, konutların ailelerin bayram, toplantı, kutlama ve yaslarına tanıklık ettiği için önem taşıdığı görülmüş, konutlara dair aktarımlarda anılar ve bellekte yer tutan gelişmeler önemli bir şekilde yer almıştır. Bu durum, tarihi konutların mekân oldukları yaşamlar üzerinden anı değerini sürdürdüklerini göstermektedir.

Çalışmada, incelenen Levanten konutların günümüz işlevi de göz önünde tutularak, konutların kullanıcıları ve alan kullanıcıları için ne anlam ifade ettiği, yere dair oluşturulan aidiyet duygusu belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan görüşmelerde, günümüz kullanıcılarının alanda var olduğunu düşündükleri olumsuz koşullara rağmen konutlarında yaşamayı sürdürdükleri, konutların bakım ve onarımını yaptırdıkları belirlenmiştir. Bu veriler, kullanıcının yapıları sahiplendiğini ve aidiyet geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, her yıl konutların eski sahiplerinin alanı tekrar görmesi için turların düzenlenmesi, alanın sahip olduğu aidiyet değerinin devam ettiğinin göstergesidir. Çalışma kapsamında yer alan, Dramalı Evi, Türker

Evi, Tezcan Evi, Cassar Evi ve Alpaslan Evi konuyla ilgili örnek teşkil eden konutlardır.

Konut dokusunun bir bütün olarak sahip olduğu etki değeri incelendiğinde, tarihi niteliğini koruması ve bu dokunun sahip olduğu çokluk değeri dikkat çekmektedir. Yapılan kişisel görüşmelerde sokak ve yolların eski zemin kaplamalarının (Arnavut kaldırımları) değiştirilmesi, sokaklarda bulunan dut ağaçlarının kesilerek kaldırımların küçültülmesi, tren istasyonunun özgün kullanımının sonlanması ve konutların ticari faaliyetlere hizmet vermesi alanın etki değerini azaltan unsurlar olarak belirtilmiştir. Alan içerisinde yer alan DOM Kilisesi'nin çan sesleri, geçmişe dair önemli bir anı olarak belirtilmiş ve çan seslerinin önemli bir etki değeri oluşturduğu belirlenmiştir. Günümüzde kilise çanlarının çalınmaması önemli bir yitim olarak ifade edilmiştir. Bununla birlikte, Buca'nın çok sayıda iç göç alması, eski Bucalıların bir kısmının alandan taşınması, daha önceleri önemli olan mahalle ve komşuluk kavramlarının günümüzde yaşatılmıyor olması etki değerinin azalmasındaki temel etkenlerdir. Bu tespitler, çalışma alanının etki değerinin kısmen kaybedildiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, Levanten konutların büyük bir kısmının hem parsel hem de sahip olduğu cephe özelliklerini ve iç mekâna ait elemanlarının korunması yapı ölçeğinde etki değerinin sürekliliğini sağlamaktadır. Yerleşim, doku niteliğini koruması nedeniyle dokunun etki değerini sürdürdüğü ancak süreç içerisinde meydana gelen niteliksiz şehircilik çalışmaları ve göç hareketleri nedeniyle alanın etki değerini yitirdiği, yapı ölçeğinde ise etki değerinin sürdürdüğü gözlenmektedir.

Alan kullanıcıları ile yapılan görüşmelerde ortaya çıkan bir diğer dikkat çeken bilgi, alanın mit değeri ile ilişkilidir. Bu görüşmelerde, Rahip Misafirhanesi'ni (Akgün Evi) Rahibeler Okulu'na (Çaka Bey Ortaokulu) bağladığı iddia edilen yer altı geçidi önemle vurgulanmıştır. Bu bilginin Buca yerel kullanıcısının çoğunluğu tarafından biliniyor olması ve aktarımının nesiller içinde devam etmesi, mit değerinin sürdürüğünün göstergesidir.

Çalışma alanı, yakın tarihimize kadar alanda konumlanan ve döneminde ‘büyük patron’ olarak tanımlanan varlıklı Levanten ailelere ait konutların yer alması sebebiyle temsiliyet değerine sahiptir. ‘‘Büyük patron’’ olarak adlandırılan bu ailelerin alanı terk etmesiyle bu yapıların önemli bir kısmı maliye hazinesine aktarılmış, ardından yapılar yeni kullanımlar dâhilinde yeni işlevlere bürünmüştür. Günümüzde ise, kullanım sürecinde yerleşimin toplumsal yapısında etkin olan bazı yeni kullanıcılar (Türker, Alpaslan, Baha Yörük, Işıl Saygın, v.b.) ikamet ettikleri yapıya yeniden temsiliyet değeri yüklemiştir. Bu kapsamda alanda yer alan bazı konutların toplumsal bellek üzerinden sağladıkları önemi göstermektedir. Toplumsal bellek üzerinden sağlanan önem sonucunda temsiliyet değerinin sürdüğünü, bazılarının ise süreçte bu değeri kazandığını belirtmek mümkündür.

Alanın ilk kullanıcıları tarafından terk edilmiş olması, çevresinde niteliksiz imar ve şehircilik faaliyetlerinin gerçekleşmesi, yerleşim için öncelikli yapı ve alanların (İstasyon, Kilise, v.b.) kullanım ve ritüellerini yitirmesi, doku bütününde özgün atmosferin, anlamın ve dolayısıyla mekânın ruhunun yitirilmesine neden olmuştur. Öte yandan, alanda yer alan tarihi konutlara daha önceki kullanıcılarına yakın bir kültüre sahip olan mübadil ailelerin yerleştirilmesi ve bu aileler tarafından yapıların sahiplenilmesi, yapıların günümüzde de konut olarak kullanımına devam edilmesi, konutların kendilerine has yaşanmışlıklarının ve atmosferlerinin olması mekânın ruhunun sürmesine katkı sağlamakta ve incelenen yapıların büyük kısmında hala etkisini hissettirmektedir. Fakat bazı konutlarda iç mekânlarının değiştirilmesi, konut kullanıcılarının sıklıkla değişmesi ve yapılara niteliksiz müdahalelerde bulunulması bazı konutlarda mekânın ruhunun sürekli kılınamamasına neden olduğu görülmüştür.

İncelenen yapılar somut olmayan değerlerin sürekliliği konusunda önemli bir korunmuşluk değerine sahiptir. Bu değer varlığındaki ana etkenler, yapıların günümüzde de konut kullanımına devam etmesi, yapıların Levanten kullanıcılarından sonra benzer kültürel yapıya sahip olan mübadil aileler tarafından sahiplenilmesi, alanda yapılan tespit-tescil çalışmaları ve sit alanının ilanıdır. Bazı yapıların somut olmayan değerlerinin sürekliliklerinin günümüzde devam etmemesinin temel nedeni ise incelenen yapılarda yapılan karşılaştırmalı analiz sonucunda belirlenmiştir. Bu

konuda ortaya çıkan en önemli gelişme konutların Levantenler sonrasında sürekli el değiştirmesi, aile içindeki bireylere aktarılamaması ve konutların kiraya verilerek gelir elde edilecek bir unsur olarak görülmesidir.

Çalışma kapsamında incelenen yapıların sahip oldukları somut olmayan değerler ve bu değerlerin günümüzde varlığını sürdürüp sürdürmediğine dair değerlendirme tablo 5.2’de sunulmaktadır. Bu değerlendirmede konut kullanıcılarının değişen yapısı da değerlendirmeye alınmıştır. Yapılan değerlendirme çalışmaları sonrasında kullanıcının sabit kaldığı yapıların somut olmayan değerler anlamında sürekliliklerinin sağlandığı, kullanıcı değişimi görülen yapılarda ise somut olmayan değerlerin sürekliliğinin sekteye uğradığı görülmektedir.

Tablo 5.1 Levanten konutlarında somut olmayan değerlerin sürekliliği

SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL DEĞERLERİN SÜREKLİLİĞİ									
KONUT	KONUT KULLANICISI	ANI&BELLEK DEĞERİ	ETKİ DEĞERİ	AİDİYET DEĞERİ	MİT DEĞERİ	TEMSİLİYET DEĞERİ	MEKANIN RUHU		
ALPASLAN EVİ	Levanten+ Türk Aile	↔	↔	↔	—	↔	↔		
TÜRKER EVİ	Levanten+ Türk Aile	↔	↔	↔	—	↔	↔		
AKGÜN EVİ	Levanten+ Sürekli Değişen Türk Kullanıcı	↔	↔	—	↔	↔	↔		
DRAMALI EVİ	Levanten+ Türk Aile	↔	↔	↔	—	—	↔		
TEZCAN EVİ	Levanten+ Türk Aile	↔	↔	↔	—	—	↔		
TOPÇAN EVİ	Levanten+ Sürekli Değişen Türk Kullanıcı	↔	↔	↔	—	—	↔		
CASSAR EVİ	Levanten+ Sürekli Değişen Türk Kullanıcı	↔	↔	↔	—	—	↔		
SPONZA EVİ	Levanten+ Türk Aile+ Levanten Aile	↔	↔	↔	—	—	↔		
MISSIR EVİ	Levanten	↔	↔	↔	—	—	↔		
↔ : SÜREKLİLİK SAGLANMAKTADIR ↔ : GEÇMİŞTE MEVCUT OLMAYAN DEĞER GÜNÜMÜZDE MEVCUT MEVCUTTUR ↔ : GEÇMİŞTE MEVCUT OLAN DEĞER GÜNÜMÜZDE MEVCUT DEĞİLDİR — : DEĞER GEÇMİŞTE VE GÜNÜMÜZDE MEVCUT DEĞİLDİR									

BÖLÜM ALTI

SONUÇLAR

Bu çalışma kapsamında üzerinde durulan temel sorunsal, koruma yaklaşımları dâhilinde ele alınan kültürel mirasın fiziksel niteliklerinin ve kültürel değerlerinin korunması ve bu değerlerin sürekliliğinin sağlanmasıdır. Bu noktada ele alınan sorun, kültürel mirasın sahip olduğu değerleri oluşturan; söylem, kullanıcı, işlev, yer ve fiziksel özelliklerin tümünü kapsayan *kültür* sözcüğünün yorumlanmasıdır. Toplumların ideolojilerini, beğenilerini, örf, gelenek ve adetleri ile yaşadıkları coğrafyayla oluşturmuş oldukları bağı tanımlayan *kültür*, toplumların yaşadıkları mekânların biçimlendirmesinde de önemli bir etkidir. Buradan yola çıkıldığında, koruma yaklaşımlarının oluşturulmasında hedeflenen mekânın anlamının sürekliliğinin sağlanması ve bu kapsamda kültürel bileşenlerin esas alınmasıdır. Ayrıca, koruma müdahalelerinin oluşturulmasında kültürel değerlerin sürekliliğinin öncelikli hedef olması gereklidir. Bu hedef, kültürel mirasın fiziksel karakterinin somut ve somut olmayan değerlerinin korunması için önem arz etmektedir.

Bu amaçla, çalışma kapsamının kültür-mekân ilişkileri üzerinden deşifresine ilişkin yöntem önerisi sunulmuş ve bu yöntem “Buca Levanten Konutları’nda Kültür-Mekân İlişkileri” özelinde sınanmıştır. Bu bağlamda, sunulan çalışma Buca kentsel sit alanı odağında ve Levanten kimliği üzerinde odaklanmaktadır. Çalışmada, alanda yer alan ve günümüzde de konut kullanımına devam eden Levanten konutlarının kültürel değerlerin tanımı ve sürekliliğini sorgulanmıştır. İzmir kentinin günümüze ulaşabilmiş önemli tarihi dokularından ve kent içindeki önemli Levanten yerleşimlerinden biri olan Buca tarihi konut alanı, korunmuş dokusu, farklı ölçek ve tipolojilere sahip Levanten konutlarını bir arada barındırması ve oluşumundan günümüze çok kültürlü bir yapılanma özelliği göstermesi nedeniyle çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Yapılan çalışmada meydana gelen değişimlerin Levanten konutlarının sahip olduğu somut ve somut olmayan değerleri, yerin ruhunu nasıl etkilediği ve bu değerlerin sürekliliğinin sağlanıp sağlanamadığı tartışılmıştır.

İncelenen Levanten yapıları ile alanda yer alan Rum yapılarının parsel, kütle, cephe, iç mekân ve mekân organizasyonu özellikleriyle benzer bir anlayışa sahip olduğu görülmektedir. Bu benzerliğin ana nedeni etnik ve dini yapılanmanın ötesinde yapıların yerel özellik göstermesi ve coğrafyadır. Büyük ölçekli Levanten yapıları ise, varlıklı grupları yansıttığı için, büyük parseller içerisinde, döneminin çağdaş üslup ve malzeme özelliklerini yansıtan, etkileyici cephe ve iç mekân özellikleri barındıran bir anlayışla inşa edilmişlerdir ve birbirleriyle farklı üsluplara sahiptir. İncelenen yapıların büyük bir kısmı özgün dönemlerine ait özelliklerini günümüzde de sürdürmektedir. Yapıların korunmasının nedenleri yapıların sonraki dönemlerde asıl sahiplerine benzer kültüre sahip olan mübadil aileler tarafından kullanılması, zaman içerisinde yapılarda fazla kullanıcı değişikliği olmaması ve yapıların el değiştirmemesi, yapıların hala konut işlevine sahip olması ve tescil-tespit çalışmaları ve sit alanının ilanıdır. İncelenen yapılar içerisinde özgün döneme ait bazı özelliklerini yitiren az sayıdaki konutların diğer konutlara oranla az korunmuş olmalarının nedeni, yapılarda sürekli olarak kullanıcı değişiminin yaşanması ve konutların kiraya verilmesidir.

Kültür-mekân ilişkileri kapsamında fiziksel karakterin ve kültürel değerlerin sorgusunu hedef alan bu çalışma, kültürel mirasın hem fiziki durumunu hem de somut ve somut olmayan değerlerini, özgün dönemlerinden günümüze kadar geçirmiş olduğu değişiklikleri ve sahip olduğu değerlerin sürekliliğini, gözler önüne sermektedir. Bu kapsamda yapılan çalışma, odak aldığı alanın günümüz durumuna dair önemli bir bilgi kaynağı olma niteliğini de taşımaktadır. Elde edilen tüm veriler, incelenen yapıların fiziksel, toplumsal niteliklerinin yanı sıra mekânı oluşturan kültürel değerlerin de göz önüne alınacağı bir koruma yaklaşımının oluşturulmasına yönelik veri tabanı oluşturmaktadır. Ayrıca, somut olmayan kültürel değerler de mekânın korunmasına önemli bir katkı sunmaktadır. Nesnel ve nesnel olmayan izlerin kullanıcıda aidiyet yaratması, sahiplenmeyi güçlendirmesi, mit ve anı değerlerinin de ayrıca korumaya katkı sağladığı görülmektedir. Bu nedenle, incelenen doku ve yapıların sahip olduğu somut olmayan değerlerin deşifresi önemle ele alınmıştır. Çalışmada yer alan saptamalar, benzer girdilerin (dönem, sistem, toplum, coğrafya) var olduğu problemlerde alınacak onarım ve müdahale

kararlarında veri tabanı, başvuru kaynağı olarak değerlendirilebilir ve oluşturulacak koruma yaklaşımlarında temel alınabilir.

Kültürel mirasın sahip olduğu değerlerin toplumun ve bilimin gelişimi için sürekliliğinin sağlanması ve bununla birlikte farklı evrelerdeki kültürün mekâna olan yansımalarının geleceğe aktarabilecek bir yaklaşımla korunması, kültürel çeşitliliğin varlığını ve devamlılığını sürdürebilmesi için önemli ve gereklidir. Fiziksel çevrenin oluşumu ve dönüşümünde rolü olan uzman (koruma alanında bilgi sahibi mimari ve planlama uzmanları, restoratörler) yatırımcı ve denetleyicilerin bu ilişkiler diziliminin farkında olması ve alınan kararların hem geçmiş hem de geleceği etkileyeceği bilincinde olması gereklidir. Tarihsel çevreyi meydana getiren doku, yapı, obje ve kültürün ait olduğu kimliğin tüm yönleri ile anlaşılması, bütün olarak korunması, farklı katmanların toplumsal yapı hakkında bilgi vermesi, geleceğe yönelik kurgularda ve yapılacak müdahalelerde yol göstermesi açısından önemli ve vazgeçilmezdir.

KAYNAKLAR

- Aktüre, S. (1978). *19.yy sonunda Anadolu kenti mekansal çözümlemesi*. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi.
- Akyüz, E. (1994). Tarihsel süreçte İzmir’de konut. *Mimarlık*, 1994-3, 32-35.
- Atay, Ç. (1978). *Tarih içinde İzmir*. İzmir: Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları.
- Asatekin, G. N. (2004). *Kültür ve doğa varlıklarımız, neyi, niçin, nasıl korumalıyız?*. Ankara: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Beyru, R. (2000). *19.yüzyılda İzmir’de yaşam*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Beyru, R. (2011). *19.yüzyılda İzmir kenti*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Birol Akkurt, H. (2004). *19. yüzyıl batılılaşma kesitinde Bornova ve Buca Levanten Köşkleri mekansal kimliğinin irdelenmesi*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Birol Akkurt, H. ve Özbakan, F.(2010). Modernist konut üretiminin merkez dışı yayılımı: İzmir - Buca örneği. *Mimarlık*, 353, 71-76.
- Birol Akkurt, H. (2015). Geçmişten günümüze Buca konut dokusu. *Üzümler Kokan Semt Dergisi*, 3, 10-15.
- Birol Akkurt, H. (2010). Mimari koruma disiplininde sürdürülebilirlik; hedefler, olasılıklar, *Mimari korumada güncel konular*.(1. baskı) içinde 153-174. Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Binan, D. ve Cantimur, B. (2010). Koruma alanında somut ve somut olmayan

boyutlarıyla miras kavramının gelişimi ve yerin ruhu *Mimari korumada güncel konular*.(1. baskı) içinde 175-191. Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Bouchenaki, Mo. (2003). The interdependency of the tangible and intangible cultural heritage. *ICOMOS 14. Genel sempozyumu*.

Denel, S. (1982). *Batılılaşma sürecinde İstanbul'da tasarım ve dış mekanlarda değişim ve nedenleri*. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayınları.

Dünya Fotoğrafları, (b.t.) . Amerikan Koleji. 22 Nisan 2016, dunyafotografлари.com/nostaljikizmir.html.

Eldem, S. H. (1995). *Yapı*. İstanbul: Birsen Yayınevi.

Erbil, T. (1988). *Eski kent dokularında koruma ve geliştirme (Buca örneği)*. Lisans Bitirme Projesi: Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İzmir.

Erpi, F. (1985). *Buca'da konut mimarisi (1938-1934)*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Gazi, A. ve Boduroğlu, E. (2015). İşlev değişikliğinin tarihi yapılar üzerine etkileri Alsancak Levanten evleri örneği. *Megaron*, 2015-10, 57-69.

Goffman, D. (2000). *İzmir ve Levanten dünya (1550-1650)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Göçmenoğlu, T. (2011). *5,18 Treni*. İzmir: Zeus Kitabevi.

Göçmenoğlu, T. (2012). *Buca cennetin öbür adı*. İzmir: Berke Ofset.

İzbudak, F. (2011). *Bir eski zaman güzeli Buca*. İstanbul: Heyamola Yayınları.

İzmir Kalkınma Ajansı, (b.t.). Buca sit alanı. 12 Aralık 2015,
http://www.izka.org.tr/files/planlama/3_ilce_calismalari/2014_2023/buca/2014_2023_ilce_ozet_raporu_buca.pdf.

Karakul, Ö. (2007). Tarihi çevrelerde halk mimarisi: somut olmayan kültürel mirasın yaşama mekânları. *Millî Folklor*, 75, 151-163.

Keleş, R. (1972). *İzmir mahalleleri (bir tipteştirme örneği)*. Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.

Kılıçkiran, D. (2014). Kimlik ve yer. *Dosya*, 2014-1, 1-7.

Kirshenblatt - Gimblett, B. (2004). Intangible Heritage As Metacultural Production. *Museum International*, 56, 1-15.

Koruma Kurulları. Buca sit alanı. (b.t.). 12 Aralık 2015,
<http://www.korumakurullari.gov.tr/Eklenti/30617,002-1.pdf?0>.

Levantine Heritage (2015a). Gallery. 13 Mart 2016,
<http://www.levantineheritage.com/galleries.html>.

Levantine Heritage (2015b). Buca. 13 Mart 2016,
<http://www.levantineheritage.com/buca2.html>.

Madran, E. ve Özgönül, N.(2005). *Kültürel ve doğal değerlerin korunması*, Ankara: Türkiye Mimarlar Mühendisler Odalar Birliği Mimarlar Odası.

Metin Basat, E. (2013). Somut ve somut olmayan kültürel mirası birlikte koruyabilmek. *Millî Folklor*, 100, 61-71.

Oğurlu, İ. (2014). Çevre - kent imaj - kent kimliği - kent kültürü etkileşimlerine bir bakış. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 26, 275-293.

- Özaloğlu, S. (2009). Sakinlerinin anılarında Ankara'nın mekansal yaşanmışlığı:1935-1950. *Dosya*, 2009-4, 25-34.
- Özkut, D. ve Özaslan, N. (2010). *Mimari korumada güncel konular*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- Pınar, İ. (2001). *Hacılar, seyyahlar, misyonerler ve İzmir, yabancıların gözüyle Osmanlı döneminde İzmir 1608-1918*. İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Yayınları.
- Pınar, İ. (2001). *İzmir 1873*. İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Yayınları.
- Pınar, İ. (2001). Levant, Levanten ve Levantenlik. *İzmir Kent Kültürü Dergisi*, 3, 53-56.
- Oğuz, M. Ö. (2006). Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi. *Milli Folklor*, 65, 163-171.
- Şenocak, B. (2003). *Levant'ın yıldızı İzmir, Levantenler, Rumlar, Ermeniler ve Yahudiler*. İzmir: Şenocak Kültür Yayınları.
- Tezcan, B. ve Barbir, K. K. (2012). *Osmanlı dünyasında kimlik ve kimlik oluşumu*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Turani, A. (2014). *Dünya sanat tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Türeyen, M. N. (b.t.). *Mimari kişilik ve kimlik*. İstanbul: Tasarım Yayın Grubu.
- Türkseven Doğrusoy İ. ve Uzun, İ. (2007). İzmir konut mimarlığına tematik bakış. *Mimarlık*, 2007-1, 32-37.

Tuztaşı, U. ve Civelek, Y. (2011).Yüksek kültürden halk kültürüne batı mimarlığında 'ulusal anıt' düşüncesi ve vernaküler mimarinin idealleştirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18, 274-289.

Uğur, H. ve Giritlioğlu, C.(2006).Geleneksel şehirseldokular ve kullanıcı özellikleri. *İstanbul Teknik Üniversitesi Dergisi*, 1, 29-34.

Yıldırım Gönül, B. (2004). *Batı Anadolu'daki kültürel çeşitliliğin geleneksel konut mimarisindeki değişime yansıması: 19. ve 20. yüzyıllarda Ayvalık*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Yıldız, M. (2012). İzmir Levantenleri üzerine inceleme. *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, 13, 36-54.